

88-3

L 351

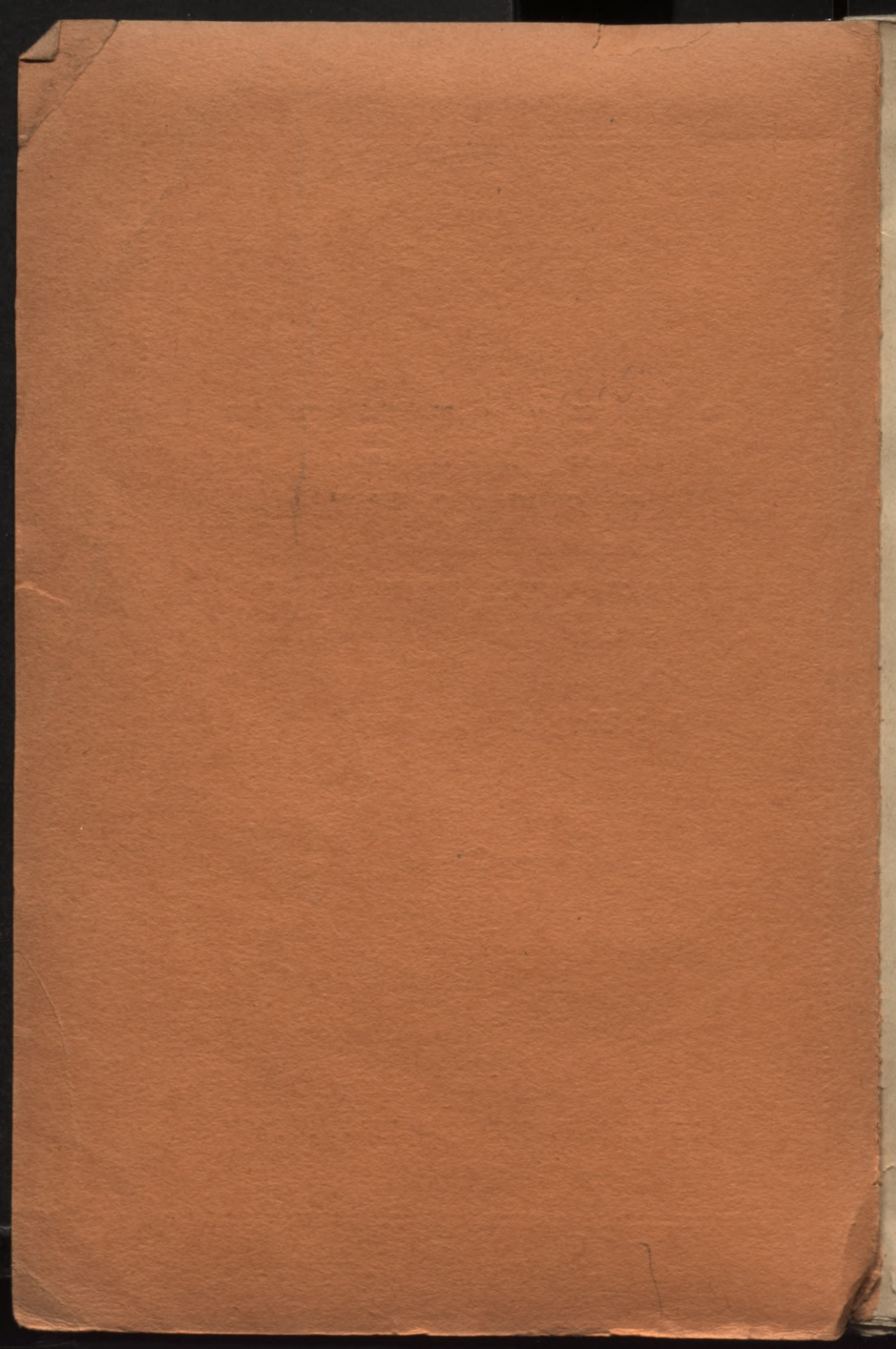
J. KĒLPE

**SIEVIETE
LATVJU
RAKSTNIECĪBĀ**

Autobiografijas un apskati

K/S »JĒGAVAS ZINĀS« IZDEVUMS

88-3

351

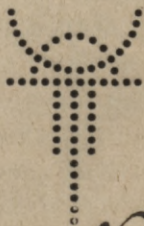
L

810.09

Jānis Kēlepe

Sieviete latvju rakstniecībā

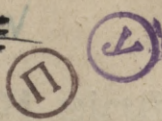
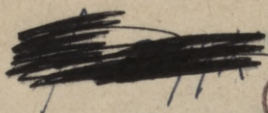
Autobiografijas un apskati

V. Kēlepe

1937. g. 22. III

K./S. „JELGAVAS ZIŅAS“ IZDEVUMS, JELGAVĀ

0304094090

Vija Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~88~~ — 38.369

K./S. „Jelgavas Ziņas” grāmatspiestuve Jelgavā, Poruka ielā Nr. 5. Tālr. 519.

[Faint handwritten signature]

levadijums.

Sievietes nozīme izpaudusies visās darba nozarēs un visos laikmetos. Tā bijusi nevien ģimenes kopēja un bērnu māte, nevien audzinātāja skolā, bet arī liela politiķe, zinātniece, rakstniece un māksliniece. Sieviete ir centusies pēc līdzvērtības vīrietim, un viņas cenšanās nav bijusi veltīga. To apliecina sievietes panākumi dažādās darba disciplinās. Spožas personības kā augstas koku galotnes paceļas no visām tautām un viņu slava iesniedzas dziļi nākotnē.

Rakstniecībā sieviete ir parādījusies kā laba dzīves pazinēja, psiholoģe un tēlotāja, spēcīgu ideju nesēja. Viņa ir arī jūtu impulsu bagāta, šajā ziņā pat pārspēdama vīrietim. Lai tikai minam zviedrieti Zeltu Lagerlef un norveģieti Sigridu Undset. Šo rakstnieču darbi ir guvuši pasaules slavu. Un ne bez pamata.

Arī latvju sieviete ir rosīga darbiniece rakstniecībā. Tā sevišķi aktīva kļuvusi Latvijas patstāvības laikā, kad iespīestam vārdam ļauta brīva ieeja tautā un sieviete tiesībās nostājas blakus vīrietim. Jau pirms pasaules kara mūsu rakstniecībā izcilu vietu ieņēma Anna Brigadere un Aspazija. Pēckara laiks ir devis jaunus vārdus un jaunus darbus, arvien pilnākus pildot grāmatu plauktus un lirikas, prozas un drāmas apcirkņus.

Latvju sievietes nopelni rakstniecībā ir arī par mudinājumu šīs grāmatas laišanai klajā. Esmu centies savākt nevien tos materiālus, kas jau šur tur parādījušies iespīestā veidā, bet arī pilnīgi jaunus, ne-

publicētus. Ceru, ka tādējādi spēšu pakalpot literatūras vēsturei un visiem tiem, kas interesējas par latvju sievietes attīstības gaitu. Sirsnīgi pateicos pašām autorēm, kas man sniegušas savas autobiografijas.

Vēl pieminams, ka no atsevišķās grāmatās iznākušās vai periodikā iespīestās literatūras (apskatiem, recenzijām u. t. t.) atzīmēju tikai vērtīgāko, neuzskaitot sīkās nenoziņīgās atsauksmes un rakstīņus.

J. Kēlpe.

1936. g. aprīlī.

Pirmās latvju rakstnieces.

Latvju rakstniecības sākumam ir garīgs raksturs. Pirmie, kas savus darbus sacerēja un laida klajā latvju valodā, bija vācu mācītāji. To ietekmei gluži dabīgi pakļāvās arī pirmie pašas tautas rakstnieki. Trūka citu paraugu, jo ārzemju kultūras sasniegumi bija pieejami vienīgi privilēģētai šķirai — vācu muižniecībai. Tikai daudz vēlāk, pēc ilgiem apspiestības gadiem, lika pamatus laicīgai rakstniecībai.

Garīgā ietekmē savu ceļu sākusi arī latvju rakstniece. Darbā un rūpēs nogurusi, viņa meklē atbalstu reliģiozās nojausmās, Dieva tuvībā.

Pirmā latvju sieviete, kas sacerējusi garīgas dziesmas, ir Anna Bormane (dzimusi 1785. g. Raunā). Vidzemes dziesmu grāmatā Kristīgas dziesmas (1809. g.) uzņemtas viņas trīs dziesmas, starp tām jaungada atnākšanai Kungs, palīdz man mans radītājs.

Kaut cik kuplāk sazaroja latvju sieviešu rakstniecība tikai pag. gadu simteņa otrā pusē. Tas vedams sakarā ar tautas atmodas sākšanos, kad Kronvaldu Atis, Kr. Valdemārs un citi aizdedzināja tautas nacionālās jūtas, aicinot uz saimniecisku un tiesisku neatkarību. Šinī laikā izceļas vairāki sieviešu rakstnieču vārdi: Gaiduļa Paula, Medinsku Marija, Reinovsku Katrīna u. c.

Galvenā kārtā sievietes jautājumam savos stāstos un tiem pievienotās isās apcerēs pieskaņas Medinsku Marija. Sievieteī pašai jāveido savs raksturs, jāpaceļas ētiski un sabiedriski; tai jābūt latviskā goda un iekšējā spēka glabātājai. Reizēm M. M. pieskaņas arī nacionālam jautājumam tiešā attieksmē (stāstā

Zemnieks un muižnieks). — Medinsku Marija dzimusi 1830. g. 30. augustā (v. st.) Sasmakas Vecjunkuru mājās. 1835. g. kopā ar vecākiem aizgājusi dzīvot uz Sasmaku. Skolu apmeklējusi divus gadus, pēc tam turpinājusi izglītību pie sava brāļa Krīšjāņa Valdemāra. Vadījusi Sasmakā privātu meiteņu

Medinsku Marija

skolu. Viņas pirmā laulība ar dzirnavnieku Naumani bijusi nelaimīga. Pēc dažu gadu kopdzīves no vīra šķīrusies. Otrreiz apprecējusies ar leišu lauksaimnieku Medinski. Tālākās dzīvesgaitas rakstnieci aizved tālā Krievijas novadā. Tur viņa uzturējās brāļa muižā Novgorodas guberņā (1865—1882) un

Krievijas dienvidos. Mirusi 1888. g. Rakstniecībā Medinsku Marija parādījās 1872. g. ar stāsta Ozols, viņa dzīve un gals brīvu pārveidojumu no vācu valodas. Atsevišķi iznācis stāsts Zemnieks un muižnieks (1877). To izdevis Bernhards Dirīķis. Stāsta saturs ņemts no kļaušu laiku dzīves un vērsts pret muižniecību. M. M. turpmākie darbi parādījās Rotā un citur.

Sievietes tiesību jautājumam dedzīgi pieskaņas Karoline Kronvalde. Rakstā Cienīgam garram (Baltijas Vēstnesis 46—47, 1870) viņa irvirza domu

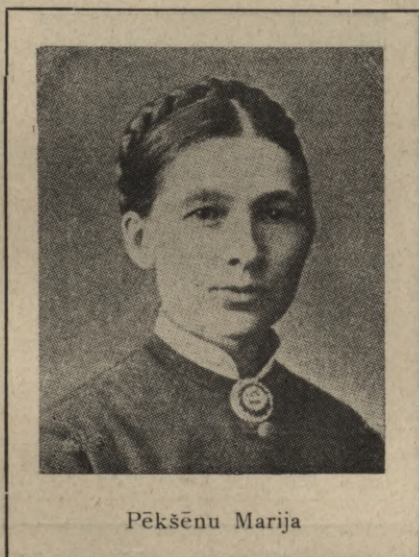
par sievietes un vīrieša vienlīdzību tiesību, izglītības un morāles jautājumos. Autore aicina uz garīgu atmodu, kur netiktu ierobežota individuālā brīvība. Raksta saturs, kaut toreiz neparasts, tautiskās kustības uzplūdamā palika maz ievērots. Karoline Lizete Kronvalde dzimusi 1836. g. 2. aprīlī (v. st.) Lielgramzdā, Kurzemē, kā ārsta meita. Pirmo un arī tālāko izglītību guvusi pašmācības ceļā. 1855. g. pavasarī kā eksterne pie Jelgavas ģimnazijas nolikusi mājskolotājas eksāmenu. Pēc tam strādājusi par mājskolotāju Durbes mācītājmuizā. Te iepazīzinusies un vēlāk salaulājusies ar Kronvalda Ati, kuŗš toreiz bija mājskolotājs turpat. Kopā ar to pārcēlusies uz Tērbatu un 1873. g. uz Vecpiebalgas draudzes skolu, kur Kronvalds dabuja skolotāja vietu.

Pēc vīra nāves (1875) aizbraukusi uz Rīgu, kur pelņijusies ar valodu stundu pasniegšanu. Kādu laiku vadījusi Rīgas latv. biedrības internātu. Šis laiks pēc vīra nāves Karolinei Kronvaldei bija ļoti grūts: vajadzēja apgādāt 4 bērnus. Vispār viņas dzīve nav bijusi viegla, tomēr jautru garastāvokli viņa nekad nezaudējusi. K. Kronvalde no 1898. g. līdz savai nāves dienai dzīvojusi Vecpiebalgā pie meitas Mildas

Karoline Kronvalde

(prec. Sliedes), kas tur strādājusi par skolotāju un no bērniem vienīgā tagad ir dzīva. Mirusi 1913. g. 23. oktobrī un apglabāta Vecpiebalgas kapos blakus savam vīram — lielajam tautas patriotam un cīnītājam Kronvaldu Atim. Aizņemta dzīves pienākumos Karoline Kronvalde literāriskam darbam varējusi ziedot maz laika.

Pēkšēnu Marija

Romantisks sentiments parādās Reinovsku Katrienes dzejoļos, kas iznākuši nelielā krājumā — Latvijas jūrmalas puķītes (1875), gan ievietoti Kaudzītes Matīsa sastādītā antoloģijā Smaidi un asaras (1880).

1870. g. Rīgas latviešu biedrības ziņību komisija piesprieda balvu skatu lugai Ģertrūde. —

Lugu 1877. g. pirmo reiz uzveda Rīgas latv. teātrī. Lugas varoni neapmierina vienīgi personīgas laimes piepildījums: viņa grib palīdzēt savai tautai. Autore Pēkšēnu Marija arī vēlāk nāca klajā ar drāmatiskiem sacerējumiem: Ceļa biedrs, Viens stāsts (pirmo reiz izrādīta 1879. g. un guvusi ievērojamus panākumus), Laika ziedi. Pēdējā darbā rakstniece pieskaņas sociālam jautājumam pag. gadusimtenā astoņdesmitos gados. Pēkšēnu Marija ir pirmā latvju drāmatiskā rakstniece. Viņas darbi grāmatās nav iznākuši. —

Dzimusi 1845. g. 28. septembrī Mazsalacas Valtenbergas Kalnmaču mājās. Vēlāk dzīvojuši Valtenbergas muižā, kur tēvs bijis rentnieks. Mācījusies Valmieras pilsētas skolā. No 1869. g. bija skolotāja Vecatē, pēc tam Dambergu ģimenē Mujānos. Mūža pēdējo daļu Pēkšēnu Marija pavadīja Rīgā, kur arī mirst 1903. g. 7. decembrī. Viņas pēdējās atdusas vieta Rīgas Ģertrūdes kapos.

Gaiduļa Paula dzimusi 1848. g. 13. septembrī Dzērbenes draudzes skolā kā skolotāja Jāņa Baloža meita. Beigusi augstāko meiteņu skolu Tērbatā. Pēc tam strādājusi par skolotāju dzimtenes skolā. 1868.

Gaiduļa Paula

gadā apprecējusies ar skolotāju Tomu Gailīti - Gaiduli, kuŗš pēc rakstnieces tēva nāves palika par Dzērbenes draudzes skolas skolotāju. Mirusi 1925. g. 3. februārī un apglabāta Dzērbenes kapos. Viņas literāriskām tieksmēm pirmos spēcīgākos impulsus devis Juris Allunāns, kas viņas brāļiem bija sirsnīgs draugs. Gaiduļa Paulas pirmais iespiestais darbs — mūzikālas pasakas Memnona stabs tulkojums — parādījās 1868. g. Draugā un biedrī. Pirmam darbam sekoja citi: igauņu pasaka Pateicīgs ķēniņa dēls (Draugs un biedris 10—17, otrs sējums), Graudi par grieķu seno ticību (Bals

18, 1878), Priekš pāra desmit gadiem (Balss 24, 1878) u. c. Šo darbu autore cenšas pēc sava īpatnēja stila un satura tvēruma. Diemžēl mūsu rakstniecībā viņa nav atstājusi lielāku vērtību.

Uz literāriskiem apvārkšpiem centusies pacelties arī Freimaņu Minna. Viņa ir pirmā ceļojumu ap-

Freimaņu Minna

rakstu sacerētāja. Kaukaza, Ēģiptes, Alžīras un Itālijas iespaidi, daba, turienes tautu ierašas un raksturs, šo zemju vēstures spilgtākie posmi zīmēti apcerējumā Par piemiņu (1884).

Freimaņu Minna sarakstījusi arī joku lugu Miļiebaņas, bet nedusmojas (1881) un brīvi pēc tautas garamantu motīviem Pērkoņa teiku

(pēdējā iespiesta J. Lautenbacha - Jūsmiņa vadītā Pagalmā 1881).

Liktenis pašos labākos jaunības gados aizsauca Grīnbergu Elliju. Dzimusi 1865. g. 14. janvārī (v. st.) Kuldīgā. Beigusi Reimersa augstāko meiteņu skolu Rīgā, tad strādājusi par mājskolotāju Bauskas apriņķī un visbeidzot uzturējusies Maskavā, kur turpinājusi izglītību. Viņa mirst 1891. g. 24. janvārī. Apglabāta Bauskas Plosta kapos. Gr. raksti: Gabali iz Spensera audzināšanas mācības, Par vēsturi un

viņas uzdevumiem, Par svešo valodu dabisko iemācīšanās metodi, Žūpība un viņas augļi, Svientechovska stāsts.

Zem virsraksta Vaļējas lapiņas Rotā izkaisītas Esenbergu Alīdas vienkāršās, epigrammu formā sarakstītās dzejas. Esenbergu Alīda, saukta arī par Zetiņu, ir dzejnieka Esenbergu Jāņa māsa. Viņa darbojusies kā skatuves māksliniece Rīgas latviešu biedrības teātrī. Mirusi ar tuberkulozi 1888. g.

Ar dažiem dzejas darbiem nākusi vēl klajā Ziediņu Ieva. Dzimusi ap 1850. g. Valmieras apr. Kalna Ziediņos. Mirusi 1873. g. 22. jūlijā (v. st.) turpat. Daži viņas dzejoļi uzņemti Lapas Māriņa dziesmu krājuma otrā daļā.

Minna Treulande, Friča Treulanda - Brīvēzemnieka māsa, dzimusi 1869. g. un parakstījusies ar vārdu Vērotāja. No viņas nākušas klajā grāmatas: Ievērojamas darbinieces (1907, ar Fr. Brīvēzemnieka priekšvārdu un īsu viņa dzīves aprakstu; Andr. Niedras runām Br. bērēs; angļu darbinieču Šarlotes Brontē un Elizabetes Freijas biogrāfijām) un Atmiņas par Brīvēzemnieku (1911). Daži M. Fr. raksti iespiesti periodikā.

Literātūra: Mārt. Lapas Ziediņu Ieva (Balt. Vēstnesis 2—6, 1878). Medinsku Marija (Austrums, 1890). Mātiša Ārona Medinsku Marija (Saimnieču un Zelteņu kalendārs, 1893). A. Gobas Latviešu rakstnieces (Sieviete, 1925). J. Misiņa Gaiduļa Paulas atmiņas (Illūstrēts Žurnāls 2, 1925). Liliņas Brantes Latviešu sieviete (1931). L. Br. Medinsku Marija (Latvieta 2, 1934). Martas Celmiņas Pauline Gailīte (Latvieta 3, 1934).

Tālākā attistība.

Bija atskanējuši Kronvaldu Ata, Krišjāņa Valdemāra un citu pag. gadusimteņa ievērojamāko latvju patriotu aicinājumi. Savos jaunos pamatos nostiprinājās zemniecība. Jaunatnē pacēlās ideālisms, griba kāpt uz augšu pa skaidrības un patiesības kāpēm, redzēt stipru un verdzībā nenomāktu latvju tautu. Straujiem soļiem gāja uz priekšu garīgā un saimnieciskā attīstība. Atmodinātā tautiskā apziņa lauza sev jaunus ceļus.

Spēcīgais uzplūdu vilnis modināja arī rakstniecību. Porukam, Blaumanim u. c. sekoja Aspazija, Anna Brigadere, Emīlija Prūsa un citas. Rakstniecības zaļais koks pieņēmas kuplumā un krāšņumā. Periodikā un atsevišķās grāmatās parādījās dzejas, prozas un drāmas darbi, iepriecināja jauna satura un stila meklējumi. Sieviete šajos meklējumos parādīja lielu drosmi un arī panākumus. Izveidojušās atsevišķas individuālītātes, personības, kas ar saviem darbiem paliks rakstniecības vēsturē; kas radījušas cildenas vērtības, īpaši apgaismojot sievietes garīgo būtību. Protams, neviens lauks nav bez nezālēm. Arī šajā vērtību meklēšanā un atrašanās ir bijušas kļūdas, maldi, pārspilējumi. Bet pelavas aizpūtīs vēja brāzma; paliks tikai zeltaini graudi. Un šo graudu ir pilns apcirknis.

Anna Brigadere.

Atziņa.

(Fragments no cienījamās rakstnieces autobiogrāfiskās skices).

Daudz skaistuma ir acis redzējušas,
Daudz karstu asaru ir raudājušas,
Jo sāpju izjūta visdziļā būtnē remtā
Šķiet man visasāki ir izsmelt lemtā;
Bet uzsvērt nevaru to vis pārlietu,
Jo kas var aprakstīt to gaviļprieku,
Kas radišanas mirkļu augstais guvums,
Un svētākais no visiem — Dieva tuvums!

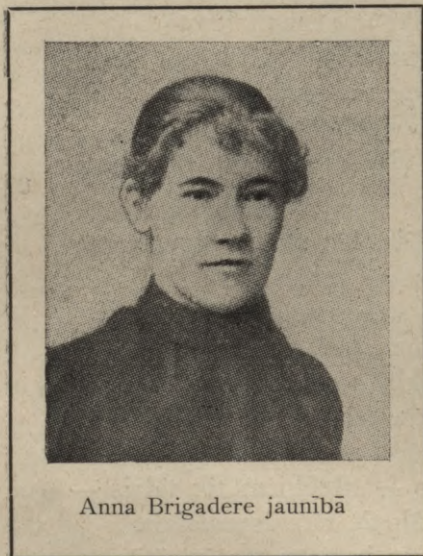
Tās saules, kuņās dvēšles spēki diģa:
Vārds. Celtne. Tēls. Un skaņa dievišķīga!
Kas ziediem svētījuši manu garu
To ir tik daudz, vai es tos skaitīt varu?
Bet dižākie un man par visiem mīļie —
Kā debess spīdekļi, caur mūžiem zviļie —
Ir: Šekspīrs, Bēthovens un varenības
Un vājuma, kas trīs zem Dieva gribas
Visspilgtais attēls — cilvēkiem tik tālais —
Mikel Andželo, Milzis monumentalais.
Bet kas man dārgs ir pašu tautā, sētā
Vēl gribas glabājams būt klusē svētā.

Es patiesību meklēju kā pratu.
Priekš tās tik asināju savu skatu,
Mans objekts neizsmejams, neizpētāms —
Par visu vairāk Cilvēks bij, vai svētāms
Un augsti cildināms, vai smeģams bija,
No viņa piekrāģusies tēlu galerija
Vēl gaida kārtu. Un kam nākt vēl gaismā,
Kam palikt mūģam mēmu ēnu plaismā
Kad priekšģars krīt? — Kas zin — — — —

Anna Brigadere.

Annas Brigaderes mūža ritums.

Anna Brigadere, viena no lielākām latvju rakstniecēm, dzimusi 1861. gada 1. oktobrī Kalnamuižas pagasta Ballās. Jau pēc viena gada viņas vecāki aiziet dzīvot uz Liellapsiņu mājām, no turienes uz Dreimaņiem. Viņas vecāki kalpa ļaudis, tāpēc nā-

Anna Brigadere jaunībā

kamai rakstniecei no pat mazotnes vajadzēja iepazīties ar darba smagumu un pašai gādāt par dzīvē nepieciešamo. Četru gadu vecumā viņa aiziet vecākiem līdz uz Ilēņu mājām, kur nodzīvo vairākus gadus. Te sākās nākamās rakstnieces pirmās darba gaitas — ganos iešana. Te arī radušies pirmie spē-

cīgākie dabas un dzīves iespaidi, kas vēlāk notēloti grāmatā Dievs, Daba, Darbs un vairākos citos Brigaderes sacerējumos.

Turpmākās gaitas nākamo rakstnieci aizved Jauņajos Lozberģos. Sākās skolas gadi — vispirms Kalnamuižas pagastskolā, tad Auces skolā. Piemeklē pirmais grūtākais pārbaudījums — vasaras plaukumā nāve aizsauc tēvu. Ar tēva nāvi arī izbeidzas skolas gaitas. Anna Brigadere aiziet dzīvot uz Jelgavu pie māsas Līziņas, pēc pāris gadiem kopā ar māsu un tās vīru uz Ventpili. Palīdzējama mātai šūšanā

un saimniecībā, viņa tomēr neaizmirst pašizglītību. Mācās valodas un citas zinības. Viņas nodoms — sagatavoties skolotājas eksāmenam. Ventspilī viņai rodas izdevība iepazīties ar kādu plašāku privātu bibliotēku. Viņa iedziļinās Ģētes, Šillera, Lesinga un citu klasiķu darbos.

18 gadu vecumā Brigadere kopā ar māti aizbrauc dzīvot uz Rīgu. Tur viņa strādā gan kā šuvēja, gan brāļa Jāņa Brigadera koloniālpreču veikalā. 1881. g. viņu piemeklē otrais smagākais pārbaudījums — dzemdībās mirst māsa Līziņa. Sāpēm par mirušo vēl pievienojas saimnieciskas rūpes. 1882. g. Brigadere aizbrauc uz Maskavu. Tur viņa bija audzinātāja fabrikanta Vēbera un skolotāja Vindta ģimenē. Kādu laiku pastrādājusies arī Jaroslavā, nākamā rakstniece 1884. g. atgriezās Rīgā.

No šī laika Anna Brigadere allaž bijusi saistīta ar dzimteni. Rīgā viņa vispirms Reinšes pedagogiskos kursus ieguva mājskolotājas tiesības (1885). Strādāja vairākās ģimenēs, no 1897. g. dzīvoja pie brāļa Jāņa Brigadera, kuņš rakstnieci arvien centies atbalstīt, nododamās vienīgi rakstniecībai. 1896. g. Baltijas Vēstnesī Nr. 290 parādījās Annas Brigaderes pirmais iespiestais darbs — stāsts Slimnīcā. 1897. g. iznāca J. Brigadera izdevumā stāsts Vecā Karlīne. Tā ir Brigaderes pirmā grāmata. Turpmākie darbi parādās Berga bazāra kalendārā, Austrumā (no 1899. g.), žurnālā Vērotājs, Baltijas Vēstnesī (no 1905. g.), žurnālā Stari, laikrakstā Latvija un citos latvju izdevumos. Jauno rakstnieci atzīst arī kritika, starp citu Teodors Zeiferts. Ceļa pašķiršanai labvēlīgs ir arī Rūdolfs Blaumanis. 1898. g. beigās un 1899. g. pirmā pusē A. Brigadere apceļoja Vāciju,

Šveici un Itāliju. Šis ceļojums ievērojami paplašināja viņas garīgos apvārksņus.

Pēc 1905. g. revolūcijas un tai sekojošās reakcijas Anna Brigadere 1908. g. uzņēmās Latvijas literāriskās daļas un tās satiriskās nodaļas Skaidiena vadību. Šajā darbā viņa bija Blaumaņa pēctece. Latvijas literārisko pielikumu vadīja līdz 1910. g.

Baigas izjūtas rakstniecei sagādāja pasaules kaņš. Viņa rosīgi piedalījās palīdzības organizēšanā ievainotiem un iesaukto rezervistu sievām. 1915. g. kopā ar latvju bēgļiem aizbrauc uz Maskavu, kur nodzīvo līdz 1917. g. pavasarim. Bet arī šajā baigā laikā darbojas literāriskās ierosmes. Rakstniecē aug spēcīgs patriotisms, ilgas pēc brīvas un stipras Latvijas. Un viņa uzraksta vienu no saviem labākiem darbiem — varoņu poēmu Spēka dēls.

No 1917.—1922. g. Anna Brigadere galvenā kārtā uzturējās Rīgā. 1922. g. rakstnieces 25 gadu literāriskās darbības jubilejā, viņai kā tautas balvu uzdāvināja īpašumu netālu no Kalnamuižas, Tērvetes krastā — Sprīdišus. Te, savas dzimtenes novadā, ievērojamā latvju tautas rakstniece mierīgā darbā un dabas skaistumā sagaidīja savu mūža rietu. Nāve viņu aizsauca 1933. g. 25. jūnijā. Guldīta Meža kapos Rīgā 27. jūnijā.

Vēl jāatzīmē, ka Anna Brigadere no 1916. g. līdz pat savai nāvei rediģēja mūsu plašāko literārisko kalendāru Daugavas Gada Grāmata.

Annas Brigaderes mūža ritums ir aizvijies klusībā, vienkāršībā un gaišā darba priekā. Rakstniece ir kāpusi zemū, lai celtos augstu. Un tauta viņu cēlusi, lai viņas darbi atmirdzētu tālu nākamās paaudzēs.

Annas Brigaderes literāriskā darbība.

Annū Brigaderi ar pilnu tiesību varam saukt par tautas rakstnieci. Nākdama no lauku sētas, kur visdziļāk paglabājušās latviskās tradīcijas un latviskais gars, līdzpiedzīvodama tautas ciešanas zem svešu varu jūga un Latvijas brīvības atmirdzēšanu, viņa sevī nes visu to, kas ir ietverts latvju zemniecībā, strādniecībā, intelligencē. Vēl vairāk — viņa izceļ pozitīvo, spēku radošo un skaisto. Un šīs īpašības latvju tautu ir vedušas cauri gadusimteniem.

Anna Brigadere vispirmā kārtā ir reāliste. Labi pazīdama dzīvi, viņa to tēlo konkrētībā, tiešā atveidojumā, tomēr nenoiedama līdz naturālismam. Viņas varoņi ir zemes ļaudis, kas nesdami rūpju nastu, noguruši darbā, tomēr tic nākotnei, kas cauri sāpēm jauš skaidrības un patiesības atnākšanu. Brigaderes darbu pamatā likts pats cilvēks ar tā pozitīvām un negatīvām īpašībām, neatkarīgi no tā, kādos apstākļos tas veidojies un kādus uzdevumus dzīvē pilda. Tam likdama iziet cauri ciešanu ugunīm, rakstniece tos rāda paceļoties pret lielāku ētisku pilnību, gara cildenumu un dzīves vienkāršā skaidruma izpratni. Garam jāizkristalizējas iekšējās cīņās; tam jābūt morālisko spēku jaunradītājam un stiprinātājam; tikai meklēšanā un sevis pārvērtēšanā tas iegūs jaunu mirdzumu.

Izcilā vietā Anna Brigadere nostāda ētisko momentu. Viņas varoņi ir apbalvoti ar atsaucīgu sirdsapziņu un pienākuma sajūtu; tie ir nesaudzīgi sevis tiesātāji, maziskā un jaunā atvairītāji. Viņi meklē gaismu, kas izkliedētu apkārtējo tumsu, kas tuvinātu augstākai cilvēcībai. Tālāk Brigaderes māksla prasa šo ētisko un arī morālisko ieguvumu ieausānu pašā reālā dzīvē. Tiem jābūt jaunu pozitīvu vērtību radītājiem, saskaņas, darba gribas un prieka nesējiem.

Gandrīz visos Annas Brigaderes darbos paužas spēcīgs optimisms. Sāpes ir smagas un dedzinošas; tās aizvirzas pa visiem dzīves ceļiem. Bet spēku gūst tikai tas, kas gremdējies sāpju dziļumos. Tikai sāpes spēj celt augšup, skaidrot, dot jaunu līgsmi. Sāpes ir Dieva dāvāna; atdzimt var tikai ejot cauri to šķīstīšanās ugunīm. Tikai tur aug prieks.

Brigaderes darbu saturā redzamu vietu ieņem dzimtenes mīlestība, nacionālisms. Dzejniece ir kvēla

patriote, kas mīl savu tautu, tās skaidro dvēseli. Cik skaista un mīļa ir dzimtene ar saviem zilganiem mežiem, zaļām pļavām un augļīgiem tīrumiem! Tā ir svēta, mūsu māte, audzinātāja un spēka devēja. Pat tautas smagākos pārbaudījumos dzejniece tic, ka tumšai traģiskas naktij sekos gaišs atmodas rīts. Arvien būs dēli, kas savas tautas un zemes labā gribēs un arī nesīs upurus; senie tikumi dos sparū uzvarai, izkļieds ēnas.

Bez tam Anna Brigadere cildina darbu, vienkāršību, pazemību, sirsniību, līdzcietību, mātes svētumu. Viņa ir arī dziļi reliģioza. Br. daudz līdzības ar lielo zviedrieti Zeltu Lagerlef, kuŗa arī stāv par veselīgiem, skaidriem, virzošiem dzīves principiem.

Annas Brigaderes lirika iezīmējas ar vienkāršu formas uzbūvi un individuēliem pārdzīvojumiem, kas jaunas atziņas meklējot izplaukst gaišas ticības mirdzumā. Jūtu impulss ierobežo asais prāts. Viņas dzejoļi ietverti krājumos Dzejas (1913) un Paisums (1922). Tautas nacionālais spēks cildināts varoņpoēmā Spēka dēls (1927). Kad Anna Brigadere pievienojās veļu pulkiem, vēl palika daļa viņas npublicētu dzejoļu. Vēlāk tie ietverti krājumā Kalngali (1934). No šīs grāmatas runā dziļi jūtīga dvēsele, ideālisms, ticība tautas un valsts nākotnei. Dzimtenei un tās varoņīgiem dēliem veltīti dzejoļi Varoņa sirds, Tautas ceļi, Zobens un lemesis, Māte Latvija u. c. Vairāk domām, mazāk jūtām veidota, Brigaderes dzeja nav plašāk ieakņojusies tautā.

Annas Brigaderes proza sīki izstrādāta, galvenā kārtā uzsverot psiholoģisko momentu, valodā bagāta, skaidra un viegla, un tēlojumā uzskatāma. Tā vietām līdzinās Blaumaņa noskaņotam, reālistiskam stāstījumam, sevišķi stāstos un novelēs. Saturā ietverot gan latviešu pilsonību un zemniecību, kā tagadnē, tā arī pagātnē, gan krievu un vācu augstmaņus, nepagurstot slīpēdama stilu, Anna Brigadere ir izveidojusies par vienu no spēcīgākām latvju prozaikēm. Plaša viņas tēloto varoņu galerija. Rakstniecei būtiski vistuvākas ideālas sievietes. Cīņā pēc skaidrības un mūžīgas mīlestības tās nepazīst atkāpšanās, izlīgšanas; lepnas un varoņīgas, gatavas atsaciēties un pat upurēties, visu ziedot un ciest, tikumiski skaidras un tomēr maigas, tās paceļas pāri sieviešu vairākumam. Pašas cildenas, tās arī vīrieti meklē cildeno, veido to.

Tāda ideālistiska milētāja, latviskās sirdsskaidrības meklētāja ir Māre (stāstā Māre). Tāda ir Līziņa (stāstā Nieka dēļ) un Zelma (stāstā Brauciens naktī). — Šim ideālistēm pretim stādītas vieglas dzīves meklētājas, kas aiz ārējās pieglaidības slēpj garīgu tukšību vai naivitāti (Elza, stāstā Viegļie u. c.). — Vīriešus A. Brigadere iedalījusi divās galvenās grupās. Vieni ir godkāriģi, lepmi, droši, bet bez dziļāka garīga pamata. Apbalvoti ar labu gribu, reizēm arī ar spējām, viņi tomēr nodomāto nespēj vest līdz galam: tos nomāc viņu kaislības un vājības. Tāds ir Māls (rom. Kvēlošā lokā), tāds ir arī Pēteris Sūna (stāstā Precinieks). Otrā grupā ietverti vīrieši, kas lēnīgumā slēpj apzinīgumu, cildenumu, drošsirdību. Sevī nesdami dvēseles maigumu, tie arī sievietē meklē un saprot to (Tenis Bujans, rom. Kvēlošā lokā u. c.). Viņu spēks atplaukst sāpju dziļumā. Visiem Brigaderes izredzētiem varoņiem raksturīgas divas īpašības — darba griba un šķaidrības ilgās. Arī mazi darbi ir vērtīgi un nozīmīgi, sevišķi ikdienas dzīvē: tie audzina raksturu, gaišu dara prātu.

Anna Brigadere.

Annas Brigaderes stāsti pa lielākai daļai pirmiespiedumos parādījušies periodikā. Laiku pa laikam tie sakopoti arī krājumos: Drebošas sirdis (1925), Klusie varoņi (1933) u. c. Autobiografiski materiāli ieausti bērnības atmiņu tēlojumu trielōģijā: Dievs, Daba, Darbs (1927), Skarbo vējos (1931) un Akmens sprostā (I—III, 1933). Pasaules kara priekšvakars, pats karš un Latvijas izcīnīšanas

laiks ietverts romānā *Kvēlošā lokā* (1928). Romāns tomēr nav Annas Brigaderes stiprākā puse: tas vietām līdzinās kopā sasaistītiem tēlojumiem. Vācu okupācijas laiks notēlots piezīmēs *Dzelzs dūre* (1921).

Daudz izjustu darbu B. veltījusi jaunatnei, starp tiem stāstu sakopojumus *Vizbuļi* (1906) un *Agrārasā* (1911).

Anna Brigadere vispārāka tomēr kā dramatiskā rakstniece. Ar drošu roku viņa zīmējusi latviskus tēlus, dzīves konfliktus. Viņas lūgām visur vijas cauri ilgas pēc skaidribas, zemes spēks, ticība nākotnei. Viņas varoņi ir apgaroti cīnītāji. Brigaderes skatuves darbiem raksturīgs sīki izstrādāts dialogs, nepārtraukts darbības plūdums un straujš dramatiskais kāpinājums.

Rakstniece vispilnīgāko izteiksmi savai garīgai būtībai atradusi pasaku drāmās. Tur var ļaut brīvu vaļu fantāzijai: izdomu neierobežo prasība pēc loģiska secinājuma; tā var pacelties reibinošā augstumā.

Annas Brigaderes skatuves darbi: drāmas — *Atkalredzēšanās* (1901), *Ausmā* (1907), *Raudupiete* (1914), *Ilga* (1920), *Hetēras mantojums* (1923), *Dievišķā seja* (1926), *Izredzētais* (1928), *Pastari* (1931) un *Karaliene Jāna* (1932); pasakas — *Spridītis* (1904), *Princese Gundega un karalis Brusubārda* (1912), *Maija un Paija* (1922), *Lolitas brīnumputns* (1926); skatu lugas — *Ceļa jūtis* (1907), *Šuvējas sapnis* (1930); komēdijas — *Pie latviešu miljonāra* (1909), *Kad sievas spēkojas* (1929); viencēlieni un skices — *Čaukstenes* (1907), *Zvanīgs zvārgulītis* (1909), *Aiz līdzietības* (1921), *Mazā māja* (1921), *Sievu kaņi ar Belcebulu*, *Lielais loms* (1925), *Sniegputeni* (1927).

No Annas Brigaderes rakstiem (A./S. Valtera un Rapas izd.) no 1912. g. jau iznākuši 16 sējumi.

Daudzi Annas Brigaderes darbi arī tulkoti krievu u. c. valodās.

Literātūra: Annas Brigaderes Biografiska skice (K. Egles Atziņas I, 1923). P. Ērmaņa A. B. dzīve un darbi (1932, 1934). Z. Mauriņas Baltais ceļš (studijas par A. B., 1935). P. Ērmaņa A. B. dzeja (dzeju krājuma *Paisums* ievads, 1922). A. Bērzkalnes A. B. (biografiska skice, *Latv. Vēstnesis*, 1922). P. Jēģeres-Freimanis A. B. (I. M. M. 2, 1922). A. Gailītes Māksliniece un patriote (*Latvis* 108, 1922). R. Egles A. B.

(Latvju lirika, 1934). Ed. Virzas A. B. lirika (grāmatā Laikmetu dokumenti, 1930). Līgotņu Jēkaba Sieviešu tipi A. B. darbos (Dzimt. Vēstnesis 16—71, 1912).

Birznieku Latīņa.

Mana autobiografija.

Kurzemē, Zemītes Ņoņās, 1864. g. 8. martā sākās mans mūža gājums.

Bērība nebija saulaina un vēlākie gadi tāpat, tikai mūsu ģimenes savstarpējā saskaņa un lielā tieksme uz grāmatām darīja dzīvi jauku un patīkamu.

Pirmam pasākumam mūsu neaizmirstamais draugs un labvēlis, Zemītes skōlotājs J. Spiess atvēlēja pēc sirds patikas lasīt viņa bibliotēkā esošās grāmatas.

Lai svētīti mūsu mīļie vecāki, kas mācīja mums mīlēt patiesību un tiekties pēc tās jau agrā jaunībā, paši būdami sirdsšķīsti, dziļi reliģiozi un patiesības draugi līdz mūža galam, panesot visas dzīves nēdas un grūtos pārbaudījumus drošā ticībā un pašāvībā uz Dievu.

Bijām saviem vecākiem seši bērni: vecākais brālis Kārlis, māsa Ieva, tad es kā trešais ģimenes loceklis. Pēc manis māsa Katiņa, kas nomira jaunībā, 20 gadu vecumā. Viņa bija ļoti apdāvināta un vistuvāku Kārlim garīgā ziņā un arī pēc izskata. Tad brālis Juris, tagad grāmatu tirgotājs Kandavā, un māsa Sofija kā pastarīte, vecāku un mūsu visu mīlule ģimenē.

Tēvs bija apbrīnojams matēmatīķis savā praktiskā dzīvē, aprēķināja galvā ar visām daļām vissīkākos veidos rēķinus, pārdodot labību tirgū un citos saimniecības gadījumos. Viņa laikos pieticis ar 3 skolā pavadītām nedēļām, lai jauniešus iesvētītu. Bez tam

viņš bija arī liels daiļuma pazinējs un cienītājs, spējot maz vārdos apzīmēt, kas bija patiesi daiļš un saskaņots cilvēku sejā un augumā un ļoti dzejisks savā valodā.

Māte bija reta, izcilus parādība visā savā būtībā, liela cilvēku pazinēja, vispusīgu, tālredzīgu skatu, pilna gara drosmes, garīgā un tāpat arī praktiskā ikdienas dzīvē lielām darba spējām.

Birznieku Latiņa

Pateicoties vecākā brāļa nenogurstošai centībai un dziņai vilkt arī mūs, brāli un māsas, līdz ar sevi uz augstāku attīstības pakāpi, viņš ievadīja arī mūsu visu cienīto, mīloto māti apbrīnojami tāli vispārējā literatūrā un viņas izpratnē, kas pavairoja mūsu ģimenes savstarpējo jauko saskaņu, kopējos centienus

jo vairāk lasīt un pareizi izprast un novērtēt lasīto.

Ar visiem grūtājiem naudas apstākļiem Kārlis tomēr rada iespēju nopirkt kādu klasiķa vai ievērojamu filozofu darbus. Tikai ar pēdējiem netikām tik labi galā kā vecākais brālis, kas pacietīgi mums izskaidroja visnepieciešamāko, lai rastos kādi nojēgumi, gaiša pamata doma un uztvere minētos rakstos.

Pirmais no mums pasāka nodarboties ar rakstniecību vecākais brālis, pirms uzrakstot ievadrakstus, zinātniskus apcerējumus, stāstus un noveles, kas pa-

rādījās laikrakstos ar pieņemtu un arī īstu vārdu.

Tas ierosināja arī mani mēģināt šo to uzrakstīt.

Uz Kārļa pamudinājumu radās mani pirmie dzejoļi, kuŗus Āronu Matiss un vēl citi paziņas uzņēma savā paspārnē.

Pirmiem dzejoļiem sekoja citi; nedaudz vēlāk uzrakstīju dažus skatus no dzīves, kuŗiem viela bija ņemta arī no laika dzīves, kuŗā norisinājās patiesībā daudz no tā, kas uzrakstīts manos tēlojumos.

Toreiz dzejoļu un rakstīju prozā iepriekš visu sīki un pamatīgi pārdomājot sevi, pēc kam izveidojās pacerētais dzejolis vai stāsts, ko vēlreiz pārrakstot papildināju pēc pašas iekšējās pārlicības.

Cenšoties radīt ko īstu un patiesu, nācu pie gaišas atziņas, ka rakstnieks nedrīkst modināt lasītājos to, kas nesaietas ar tikumību un sirdsskīstību, jo to zaudējot ir zaudēts viss cēlais un patiesais un stiprais dzīves pamats, kas notura cilvēku virs kaislību atvareim, kuŗi it kā paši rodas no sevis vai ikkatra cilvēka ceļā un jo sevišķi jaunībā.

Cik man tas izdevies, par to lai spriež lasītāji, bet esmu to gribējusi un arī centusies radīt savos darbos.

Jauka un skaista, garīgas darba dziņas un sajūsmas pilna bija mūsu toreizējā dzīve vecāku namā, kad sākām nodarboties ar rakstniecību.

Vēl vienmēr trūcīgie saimnieciskie apstākļi piespieda daudz laika ziedot smagam fiziskam darbam, jo Zemīte toreiz skaitījās dzimtsļaužu pagasts un mājas bija iepirktas par ļoti augstu cenu.

Pie visa tā tomēr mēs abi ar vecāko brāli radām izdevību šo to uzrakstīt vaļas brīžos, kas notika nereti tad, kad citi mājnieki atdusējās miegā.

Vistuvāk man stāvēja mazo darba ļaužu šķira un viņu prieki un bēdas. Nevien pieaugušie, bet pat ganiņš man atklāja savu sirdi, redzot, izjūtot, ka esmu no sirds ar tiem patiesa un pēc iespējas palīdzīga.

Neizsakami daudz esmu arī no tā mantojusi sevīm, to attēlojot kā dziļi izjūstu un pārdzīvotu sevī, jo bez tā nāv rakstnieks spējīgs to atdot kā dzīvu, patiesu un pārlicinošu savā raksta darbā.

Vispalīdzīgāko roku un mīļu, siltu mājas vietu atradām mēs abi ar Kārli un arī Sofija pie toreizējā Mājas Viesa un M. V. Mēnešraksta redaktora Dr. P. Zālīša un viņa centīgās, godājamās dzīves biedres, kuri prata ap sevi pulcināt lielu literātu saimi.

Toreiz gadījās bieži nobraukt Rīgā mūsu gatavo rakstu darbu dēļ, jo arī Kārļa un Sofijas manuskriptus man nācās nodot zināmā redakcijā.

Šādi izbraucieni nesa daudz ko jaunu, bet mīļākas par visu tomēr bija tēva mājas, jo pat pašā jaunībā mani neviļināja lielpilsētas dzīve un izpriecas.

Jūtos pat tagad kā saaugusi ar Noņām un kluso lauku dzīvi, kur spēju atrast un uztvert tik lielu daiļuma saskaņu, mainoties ziedonim ar vasaru, un arī ziema ir tik brīnīška savā mirdzošā baltumā.

Milu visu daiļu, cēlu, bet bez lieka greznuma un izšķērdības. Uzskatu par lielu ļaunumu, ka daudzas jaunas sievietes izsakās, ka tās gatavas ziedot visu, lai tikai spētu iegūt vieglas dienas greznībā un pārpilnībā.

Nav teicams darbs no rakstnieku puses cildināt nešķīstību, kvēpinot vīraku izvirtuļu dzīvei, to tēlojot viskairinošākās krāsās, kas izrit kā nāvīgs dzēriens jaunatnei.

1903. gada 3. okt. atvēru grāmatu veikalu Sabilē, kur ar labām sekmēm darbojos līdz 1915. g. 3. jū-

lijam, kad kopīgi līdz ar savējiem un citiem bēgļiem atstājām mīļo Kurzemi un tēva mājas.

Beidzoties kaņam, atgriezās līdz ar savējiem 1918. g. ap 20. maiju dzimtenē pēc lielām ceļa grūtībām.

Būs lieki pieminēt, cik iztukšotas atradām savas mīļās Ņoņas, kuŗās mums tagad vairs nepiederēja pat zāles stiebriņš, ne pašu augļu dārzs. Mājas no vāciem bija iznomātas citam. Tikai pēc gada Jurgos brālis atguva mājas savā rīcībā.

Tēvs bija nomiris jau dažus gadus atpakaļ un māte nepārcieta pēdējo grūto pārbaudījumu, ko tā tagad piedzīvoja Ņoņās, un aizvēra acis pēc gada un dažiem mēnešiem. Arī mans grāmatu veikals Sabilē, tāpat brāļa Jura bija iztukšoti līdz pēdējam.

Žēl gan vēl tagad to daudzo lietderīgo grāmatu manas pašas bibliotēkā, kuŗas līdz pēdējai bija paņēmtas.

Netrūka man labu draugu un paziņu, kas aicināja un vēlējās, lai no jauna ar viņu palīdzību pasāku grāmatu veikalu, bet izpildot māmiņas pēdējo vēlēšanos, paliku pie vecākā brāļa Ņoņās saimnieces vietā līdz šim laikam.

Nācās visai grūti kaut cik atjaunot iztukšotās mājas, bet tomēr nepagurām kopīgi strādāt smagos fiziskos darbus un bijām līgsmi, kad palikām paši noteicēji savās mājās.

Pār visu dziļāki mūs tomēr satrieca bēdas par mīļotās mātes nāvi. Te nu atkal Kārļa mīļā roka mani atbalstīja, raugot manas bēdas un nemitīgās graužošās skumjas izklienēt, pamudinot no jauna ķerties pie grāmatām, kas arī patiesi līdzēja atgūt līdzsvaru un pamatu zem kājām.

Ģarajos rudens un ziemas vakaros pasākām abi ar Kārli nodarboties ar rakstniecību, kur visražīgā-

kais bija brālis. Viņš sarakstīja drāmu Kristus un vairākus stāstus un lielu daudzumu filozofisku apcerējumu.

Tagad pēckaņa gados esmu daudz jaunu atziņu sasniegusi, kuņas izpaužas dažāda satura rakstos.

Rakstu man pašai gluži neizprotamā veidā, kur burti rodas gatavos teikumos bez kādas iepriekšējas pārdomas. Bet tikko prātā iesaujas kāda neviļus doma, tad pasāktais teikums izjūk un grūti to uztvērt un uzrakstīt līdz galam. Tamlīdzīgi uzrakstīta arī mana novele Milestības ziedonī un daži citi tēlojumi. Visvairāk esmu uzrakstījusi garīga satura rakstus un lūgšanas.

Šimbrīžam atrodos ļoti grūtos materiālos apstākļos un arī acis vājas. Ārsti pat noliedza uz laiku rakstīt un lasīt un iet saimniecībā, bet saimniecības darbi nav atliekami.

Tomēr manī mājō stipra ticība, nelokama griba un spēks līdz ar gaišu pārliecību ražot un sasniegt vēl jō lielāku pilnību un paliekošu vērtību savā vēl nākošā rakstu darbā, bet jō vairāk garīgā atziņā un izpratnē.

Birznieku Latiņa a.

Birznieku Latiņas literāriskā darbība.

Birznieku Latiņas dzejai raksturīgi mazi dabas gleznojumi, jūtu un pārdomu impresijas. Viņa satrauc ikdienas asie pie-skārieni un cilvēku pašmīlība. Tomēr ticība nezūd — tā atplaukst mīlā un dabas skumji rudenīgā krāsainībā. B. L. dzejoļi sakopoti krājumā *D z e j a s* (1896), kā arī izkaisīti Mājas Viesī, M. V. Mēnešrakstā un Saimnieču un Zelteņu kalendārā. Viņa rakstījusi arī stāstus un skices, kas iespiesti priekškaņa laika periodikā. Pēckaņa laikā Birznieku L. iegrimusi klusēšanā.

B. L. dzimusi 1864. g. 8. martā Zemītes Ņoņās, Kandavas apkārtnē. Tur viņa arī pavadījusi sava mūža lielāko daļu un dzīvo vēl tagad.

Aspazija.

Aspazijas dzīve.

Zaļenieku Daukšas ir Aspazijas (istā vārdā Elzas Rozenberģes) dzimtene. Tur viņa dzimusi 1868. g. 16. martā un pavadījusi sava mūža pirmos gadus. Grāmatu, visvairāk Bibeles ierosināta viņa apm. 6 gadu vecumā sacer savu pirmo dzejoli, kuŗā pau-

žas reliģiozi motīvi. Mācījies Zaļās muižas skolā un Jelgavas sieviešu ģimnazijā. Pēc tam dzīvojusi tēva mājās un no 1891. g. strādājusi par mājskolotāju Svirlaukas Ķiplokos un Pociema Ķaukuļos. 1893. g. pārnākusi uz Rīgu par koriisti latv. b-bas teātrī. Šajos gados arī iesākusies Aspazijas literāriskā

Aspazija

darbība atklātībai. Dienas Lapā 1887. g. parādījās viņas pirmais iespiestais dzejolis Jaunā gadā. Tālāk Aspazija saraksta drāmu Atriebēja, lugu Zaudētas tiesības u. c. darbūs. 1894. g. Rīgas latv. b-bas teātrī izrādīja viņas lugu Vaidelote. No šī laika sākās Aspazijas kā dzejnieces un rakstnieces kāpšana uz augšu.

Aspazija savu dzīvi saista ar J. Raini-Pliekšanu. Pēc pēdējā izsūtīšanas trimdā no 1898.—1903. g. strādāja Dienas Lapas redakcijā. Kopā ar J. Raini

no 1903.—1905. g. dzīvoja Jaundubultos, bet pēc 1905. g. nemieriem aizceļoja uz Itālijas Šveici, kur Kastanjolas pilsētīnā nodzīvoja līdz 1920. g. Viņu sagaidīšana Latvijā 1920. g. aprīlī bija ļoti jūsmīga. Pēdējos gados Aspazija uzturas Rīgas Jūrmalā, Dubultos.

Aspazijas literāriskā darbība.

Romantiski trauksmaina un ideālistiska, pilna revolūcionāra nemiera mūsu rakstniecībā ienāca Aspazija. Tas bija pag.

Aspazija

gadusimteņa sociālo cīņu un meklēšanas dziņu apņemtais beigu cēliens, kad latvju tauta strauji modās no garīgā snauda, pēc tam, kad jau bija ieguvusi zināmu saimniecisku patstāvību. Šajā vispārējā cīņas garā labi iekļāvās dzejnieces impulsīvā doma, tieksme atbrīvoties no ikdienas pelēkuma un šaurības, lai brīvā lidojumā paceltos līdz sevis pildīšanai, līdz ideālu pilnībai un patiesībai. Lai ikviens cilvēks neskaidru sirds apziņu, — tā būs viņa vadošā

zvaigzne. No pagātnes jāmācās, kā pilnīgāku veidot nākotni. Īpaši asi Aspazija uzstājās par sievietes tiesību paplašināšanu. Viņas darbos dominējošais tomēr palika romantisms.

Sapņu tālumā,
Staru spožumā,
Zvaigzne dziestošā
Mana laimība. —

Aspazijas literāriskā darbība galvenā kārtā izpaudusies liriskā un drāmā. Viņai gleznu bagāta valoda un droša un svaiga

fantazija. Dažviet māksliniecisko plūdumu traucē patētisks skaļums.

Aspazijas ideālisms spilgti iezīmējas viņas drāmās. Tēlotās varones cenšas nokratīt zemes putekļus, lai paceltos augšup individuālā skaidrībā, lai neaizliegtu sevi un savas neatkarības ilgas. Tās ir sievietes tiesību cīnītājas, kas grib saskaņot ārējo ar iekšējo pasauli, nokratīt patriarhalos žņaugus un neapmiglotu skatu raudzīties dzīvē. Pāri likumiem un ierašām tās iet turpu, kur aicina sirds balss. Neapklusināmas dziņas viņas spārno ideālismam un ved pretīm jauniem sasniegumiem.

Šīm varonēm piemīt arī stipri attīstīta jūtu dzīve. Iemīlēta vīrieša labā viņas spējīgas iet pa uzpurēšanās un atteikšanās ceļu. Mirdza (drāmā Vaidelote), lai Laimonu glābtu no nāves, kas tam nolemta, iet pati nāvē. Viņa tam piedod mīlestību uz priesterieni Asju, pasargājot arī to no nāves. Tas ir cildens piemērs, kādus reālā dzīvē gan nedod.

Aspazijas drāmatisko darbu saturs ņemts no vēstures, mitoloģijas, tautas teikām vai reālās dzīves, īpašu vērību parādot dvēseles konfliktiem un sabiedriskiem notikumiem. Viņa ir mūsu vēsturiskās drāmas nostiprinātāja.

Aspazijas skatuves darbu saraksts: drāmas Vaidelote (1894), Zaudētās tiesības (1895), Neaizsniegts mērķis (1895), Atriebēja, Sidraba šķidrants, Zeltīte (1904), Aspazija (1923), Boass un Rute (1925), Torņa cēlējs (1927), Zaļa līgava (1928) un teiku komēdija Velna nauda (1934). Izcilus panākumus guva Vaidelote uz Rīgas latviešu biedrības teātra skatuves, kur drāmu pirmo reizi izrādīja 1894. g. 19. janvārī (v. st.). No šī laika arī sākās dzejnieces slava.

Liesmaina Aspazija ir arī savā lirikā. Lai atraisītos no ikdienas, kur putekļi kūp un skumjas staigā, viņa fantāzijā aizšūpojas pāri esamībai, līdz mūžības robežai, kur plūst bezgalīgas gaismas straumes, kur dzīvība izplaukst kā krāšņs zieds un visa iesākums saplūst ar nobeigumu. Romantiska pacilātība ir raksturīga visai Aspazijas dzejai.

Šajā ietekmē sarakstīti dzejoļu krājumi: Sarkanās puķes (1897), Dvēseles krēslā (1904), Izplēsti spārni (1920), Trejkrāsaina saule (1926), Asteru laikā (1828). Savas dzīves dažādos posmus (bērnību, pirmsjaunību

un jaunību dzejniece ietvērusi liriskā biografijā, kuŗas atsevišķās daļas saucas: *Saulains stūrītis* (1910), *Ziedu klēpis* (1911) un *Raganu nakts* (1923).

Pēdējos gados dzejniece kļuvusi daudz mierīgāka, dzīves apstākļiem pieklāvīgāka. Viņas doma zaudējusi savu asumu un nemieru, un dzejniece vairs netrauc ar zilām būrām sapņu neaizsniedzamā tālumā. Ieskanas pārdomas, dzīvē redzētā un pārdzīvotā vērtējums. Dominē tīri filozofiski motīvi, metafiziska jūtoņa, resignācija, rudenīga noskaņa. Dzejnieces gars, meklējot dvēseles skaidrību, reizēm uzraujas transcendentālās sfairās, irrealitātē. To liecina dzejoļu krājums *Dvēseles ceļojums* (1933).

Citāda mīla.

Tu esi milams citādi, —
Ne skūpstiem vien;
Ne tik, cik miesas sien, —
Tu esi milams augstāki:
Kur prieka un saules robežas beidzas,
Kurp gars tik vada,
Kur dvēsele rada
Un miesa tik nopakaļ steidzas.

Prozā Aspazija vairāk liriska tēlotāja, kā noteiktas fabulas risinātāja. Bērības atmiņas sakopotas krājumos *No atzišanas koka* (1919), *Spoži sapņi* un bērnu dienu stāstā divās daļās *Zilā debess* (1925) un *Zelta mākoņi* (1928).

Aspazija priekškaŗa laikā iedziļinājusies arī literātūras kritikas jautājumos. Periodikā iespiesti viņas apcerējumi: *Kas bija pirmā dzejniece?* (*Mājas Viesa Mēnešraksts*, 1899), *Ibsena Nora* (*Saimnieču un Zelteņu kalend.*, 1900), *Žorž Zand* (*Mājas Viesa Mēnešraksts*, 1901), *Latviešu lirika dažādos laikos* (*M. V. M.*, 1901) ū. c.

Aspazijas kopoti raksti jau iznākuši 3 izdevumos: 1904. g. ar J. Asara literāriski biografisku ievadu; 1910. g. ar Aspazijas priekšvārdu; 1920.—1923. g., 10 sējumos, ar K. Dzīllejas apcerējumu *Aspazija un viņas dzeja*. Pilnīgs viņas rakstu izdevums *Mana dzīve un darbi* atklātībā parādījās sākot ar 1931. g. No šī izdevuma, kuŗā ietverta arī pašas rakstnieces autobiogrāfija, iznākuši 3 sējumi.

Aspazija rosīgi strādājusi arī kā cittautu rakstniecības tulkotāja. Viņas tulkojumā iznākušas Ģētes Dzejas, H. Senkjeviča rom. *Kurp eji?* (*Ouo vadis?*, 1899) un citi darbi.

Literātūra: R. Klaustiņa Aspazija (Apskats 753—772, 1905) un Aspazija un Veidenbaums kā tipiski jaunromantiķi (Rakstniecības Almanachs, 1908). J. Lapiņa Aspazija (Domas 3, 1913). A. Kraujas Valdītāji raksturi Aspazijas drāmās (Domas, 1913). A. Birkerta Aspazija un viņas dzeja (Taurētājs 6, 1916). V. Eglīša Aspazijas vieta mūsu literātūrā (Lūdums 222—224, 1918). R. Egles Aspazija (Latvju lirika, 1934). P. Birkerta Mīlas psiholoģija un aistētika Aspazijas lirikā (Zeltene, 1934—35, grāmatā 1936).

Birznieku Sofija.

Autobiografija.

Autobiografiju rakstīt ir cilvēkam pašam sevi pazīt, un tas ir visgrūtākais, ja cilvēks grib būt īsts.

Lai pazītu sevi un rakstītu autobiografiju, man kā nirējam jānogrimst atmiņu dziļumos, lai pētītu, meklētu un atrastu dzīvo vienojošo spēku, kas saistītu, radītu un veidotu veselā pārskatamā veidā nostaiģāto mūža gabalu.

Mans dzīves rīts ausis klusās zemnieku mājās — Zemītes Ņonās, Kurzemē, kur mani vecāki bija saimnieki.

Es piedzimu 1876. g. 16. februārī (v. st.) kā sestais bērns saviem vecākiem. Mana agrā bērnība, cik atceros, aizgāja klusa, mierīga; no ārienes vienkārša, bet savā iekšējā būtībā bagāta, ierosināta ar agri pamodušos bērna garīgu izpratni un sajūtu uzņemt un vērot vecāku, brāļu un māsu un citu māju ļaužu darbību un dzīvi mājās. Šī dzīve mājās ir tik dziļi saskaņota ar dabu, ka pat bērnam tiek jau pieejama sava daļa no šīs pilnības.

Man liekās, ka neviena cita dzīve nedod bērnībā un pašā agrā jaunībā cilvēkam tik daudz īstu, neaizmirstami saldu izjūtu un prāta pamatu nocietinoša spēka viņa nākošai dzīvei, kā vienkāršā dzīve lauku

mājās. Cik saldi ir vēl tagad iejusties tur sevi, skatot viņu atmiņās un to uzrakstot.

Tik dzīvi redzu tur savus vecākus, miļus un tuvus sev, redzu viņu noteiktās darbu gaitas, nopietnās miļās sejas un viņu sirdis pilnas pārliecības, stipras ticības uz savu Dievu, audzinot un vadot arī mani

Birznieku Sofija.

tai pašā Dieva atziņā, ar to dodot manai dzīvei lielu virzienu un stipru pamatu.

Manu gara attīstību bērībā lietderīgi un sekmīgi vadīja mans garīgais audzinātājs — vacākais brālis Kārlis. Tai ziņā esmu dzimusi zem laimīgas zvaigznes, jo mana bērība un daļa jaunības iekrita manu brāļu un

māsu garīgās dzīves uzplaukuma laikā, ko viņi ar lielām pūlēm bija sev izcīnījuši.

Šis laiks ir brīnišķīgs, neaizmirstams un jauks! Kā ziedos gāju es tur un manīm bija viegli iet un sevi ievadīt visā garīgā, topošā, jo grāmatu izlase mani sagaidīja laba — klasiķi un citi redzamākie autori un daudz filozofu raksti. Daudz lasījām kopīgi, visvairāk ar brāli Kārli un māsu Latīņu; ar to daudz pilnīgāki iedziļinājamies lasīto autoru darbos, skatot tos kā dzīvus izveidojamies mūsu garīgā uz-

tverē, sevišķi drāmā un dzejā: tie guva skaistu, dziļu veidu.

Tā vienotai garīgā saskaņā ar savējiem, gara un dzīves atziņas gūstot un meklējot, dabas varenībai un skaistumam un viņas mūžigai maiņai tuvu un ikdienas darbā pagāja mana bērnība un daļa jaunības. Tad sākās mans rakstniecības darbs — sāku dzejot. Milestības izpratnē sevi izauklētu, saskaņotu ar reālo virzienu, mistisku jūtu apdvestu radiju savu dzeju. Vēlāk pasāku arī prozas darbus, sarakstot nelielus stāstus un skicītes. Nodevos rakstniecībai ar sirds prieku, cik atlika brīvs laiks. Tā mana dzīve ritēja mājās ikdienas darba gaitās ar garīgo darbu kā dvēseles svētku brīžiem.

Tad apstākļi samainījās. Es pārgāju dzīvot pie sava jaunākā brāļa Juŗa, Kandavā, kuŗš tur darbojās par skolotāju un vēlākos gados tur ierīkoja grāmatu veikalu.

Kandavā vēl mazāk pietiku savam gara darbam kā mājās, izņemot dažus gadus pirms manas pārnākšanas atpakaļ Noņās. Šajos gados nobeidzu sarakstīt savu 3 cēlienu drāmu Dzīvībai.

Mājās strādājot ieguvu daudz miera klusumā un vientulībā, kas tik ļoti vajadzīgs, lai plašāki, lielāki gara darbi rastos, izveidotos, nobriestu pamazām garā.

Arī mazpilsētas dzīvē nav tik daudz miera kā mājās. Tomēr silti pieminu Kandavu, kur tik ilgi dzīvots un kuŗa man tikusi pa daļai tikpat mīļa kā tēva mājas jaukās apkārtnes dēļ, kur mainās grāvas ar pakalnēm, kur ziedoņa vējos saldi elpo bērzi un mierīgā Abava tek savu gaitu. Miļā Kandava, kur man daudz draugu un pažiņu, mīlas, siltas sirdis. Kandavā pavadītie daudzie gadi un manas dzīves toreizējie apstākļi devuši man daudz paliekošu dzīves

atziņu, pilnu bagātīgiem novērojumiem par daudziem dzīves veidiem.

Dzīvojot pie brāļa Juŗa vispusīgi iepazīnos ar skolu un bērnu dvēseli un dzīvi. Brāļa grāmatu veikalā strādājot, mācījos pazīt cilvēkus. Tad vēl sabiedriskā dzīve Kandavas sadr. biedrībā, kur ar brāli Juri darbojāties ilgus gadus, brālis kā teatŗa izrāŗu vadītājs un es aktieŗu saimē. Mācījos saprast, cik daudz īstu, dzīvu, pilnīgu skatuves tēlu spēj veidot un radīt arī mazo skatuvju tēlotāji. Tur viņiem palīdz sirds milestība uz tēlojoŗo mākslu daudz reiz vairāk kā ilgu gadu skatuves darbs.

Daudz gadu jau starp mani un dzīvi Kandavā, bet tukšā neesmu no viņas pārnākusi. Mans atziņu pūrs pilns pielocīts bagātām, brīnīskām dzīves veltēm.

Spieŗu cieti
Pūra vāku —
Neaizspiesti,
Neaizvērti.
Dzīves veltes —
Dzīva manta;
Tā dalāma,
Vairojama.

Tā dzīvā manta vairojama, dalāms ir guvums garam. Un dziļš un smags gara atziņu guvums un mantojums manam nākoŗam gara darbam ir mans tagadējais gadu desmits, nodzīvots mājās — Noņās.

No visa tā iznirst mans spēks un stiprums manam nākotnes darbam. Tā ir atziņa, ka sievietes garīgais darbs ir milestības radoŗais vārds dzīvībai un saskaņai.

Birznieku Sofija.

Birznieku Sofijas literāriskā darbība.

Lauku vientulībā un klusumā veidojusies Birznieku Sofijas dzeja. Tā liekas kā rudens puķe, kas zied pieticībā un bez

saules spožuma. Dzejniece vismīlāk ir vienatnē ar sevi, tālu no ļaudīm, lai sarunātos ar savu dvēseli, kas rūdījusies skumjās un apradusi ar dzīvi. Vientulība un daba tai labākie draugi. Vietām paužas arī mīlas, dzīvības un reliģiski motīvi.

Birznieku Sofijas dzeja pasmaga formā, totiesu tīkama nesamākslotā, vienkāršā plūdumā un konkrētā pasaules skatījumā. B. S. nelielā dzejas raža sakopota krājumos *Dzejas* (1903) un *Saule un sirds* (1926). — Viņa rakstījusi arī noveles un lugas, kas tomēr literāriski mazvērtīgas. Sievišķības un dzīvības spēks cildināts lugā *Dzīvībai* (1922). Plašākie stāsti: *Kvēle* (Mājas Viesa Mēnešraksts, 1905) un *Bajadera* (Jaunās Latv. Avīzes, 1911).

Birznieku Sofija dzimusi 1876. g. 29. februārī Zemītes Ņonās, Kandavas tuvumā, kur arī pavadījusi sava mūža lielāko daļu. Rākstniecībā viņa parādījās 1901. g. Mājas Viesa Mēnešrakstā.

Literatūra: A. Gobas *Birznieku Sofija* (Sieviete, 1925; Latvju Grāmata 5, 1925). P. Ērmaņa B. S. 25 gadu darba jubileja (Latvis 1250, 1925). Arv. O. *Birznieku Sofijas biogrāfija* (Latvis 1250, 1925). B. S. (Balss 254, 1925). Aug. Kokala *Dzejniece Birznieku Sofija* (Jaun. Ziņas 271, 1925). R. Egles B. S. (Latvju lirika, 1934).

Tirzmaliete.

.Biografiskas atmiņas.

Mana bērnība ir tā svētā zeme, no kuŗas atmiņās es vēl prieku un spirdzu elpoju. Kad mana dvēsele ir saskaņota kā kokle, tad atkal un atkal atskan manas bērnības dziesma, un es izceļos kā putns no tumša sila saulainā plašumā. — Mana dzimtene Vidzemes vidienā, Tirzas pagastskolā. Tur nodzīvoju savu bērnību un jaunību. Visapkārt manai dzimtenei tāli plašumi un jauki dabas skati. Mans tēvs skolotājs, Andrievs Dzelzskalns. Mana māte Anna, dzimusi Treija. Mani vecāki abi dzimuši tirzmalieši. Mans tēvs par skolotāju nodzīvojis Tirzas pagastskolā

53 gadus. Vēl kā brīnīškā sapnī atceros šo mīļo veco skolu, kur māmiņa manu šūpulīti ielīgoja, kur uzaugu gan nabadzībā un trūkumā, bet bezgala sil-dīta no savu vecāku rūpīgās mīlestības. Saviem vecākiem mēs bijām divas meitas. Mana vecākā māsa Anna nomira jaunībā. Viņa bija mans stin-grāis bērnības draugs, kas mani atbalstīja un dzīvei norūdīja. Māsa bija ļoti stingru raksturu, apdāvinātu un taisnu prātu un visos darbos gudra un uzņēmīgi čakla, bet viņu jau no agras bērnības sagrauja sli-mība. Vēl atceros viņu kalsnu un bālu, stellēs sē-došu... Un liekas, ka atvērsies tikai kādas durvis un es dzirdēšu atkal viņas skumīgi skanīgo balsi, dzirdēšu šautuvītes čabēšanu viņas austā audeklā:

Gludu sagšu sevīm audu,
Dreļļos audu māsiņai.
Zvaigžņu rakstā audināju
Segu tautu kumeļam...

Bet durvis ir aizrūsējušas un mans sapnis viņas vairs neatver.

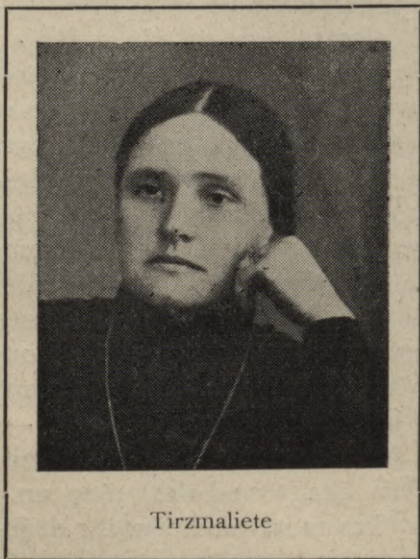
Esmu dzimusi 1876. g. 11. jūnijā pēc vecā stila. Mana bērnība ir sapņainas dailes pielījusi kā Jāņu dienā pļava ar ziediem. Viena no manām-visjaukākām atmiņām ir, kad gājām visa ģimene vasaras svēt-dienās gar ziedošo Tirzas upes līci uz Tirzas kap-sētu, Kancāna kalnā. Tās bija neapprakstāmas izjūtas, kuŗas gan es nespēšu nekad īsti attēlot, jo nabadzīgs ir mūsu vārdu leksikons, lai brīnīško dvēseles zalgo-šanu izteiktu. Kā šalca alkšņi, pēcpusdienas saules zelta pielījuši, ejot pār Tirzas upes tiltu! Cik maje-stātīgi un tomēr sapņaini mīļi izcēlās tumšais sils aiz kapsētas! Cik svinīgi izskatījās lejā mazais Kancāna krodziņš ar vītolu iežogoto dārziņu iepretim! Tur, vītolos, pie akmens galda, aizvien alus stopu cilā-

dami, sēdēja ievērojamākie Tirzas vīri: pagasta staršins, tiesas priekšnieks un skrīveļa kungs. No šiem vīriem citu reizi bijos, jo viņi varēja tētīm algu atņemt vai pielikt, kā nu tiem patika. Viņi vadīja 16 pagasta vīrus, tā saucamo vietnieku pulku — un kā viņi sapulcēs nosprieda, tā viss palika. Bet Kančāna vītolos sēdoši viņi man likās pavisam labsirdīgi vīri, ar staltām bārdām, kas nevienam pāri nedarija. Svinīgi laimīga, vecāku vidū, kāpu vītoliem gaļām pa balto smilti uz kapu vārtiņiem. Ejot gar kapsētas žogu tētis izrādīja pazīstamos kapus un stāstīja par viņos dusošiem. Garā tad satikos ar gaitnieku Ties Juri, ar zintnieci Pūces Lizīti, ar invalīdu vienkājas Jāni, kas bija izstaigājis turku zemi, un vēl ar citiem seniem tēliem. Un plaša, skaista, neredzama pasaule tad vijās ap mani kā šalka no kapsētas bērziem. Līdzās mācītāja Šilinga platajam, lielajam, ar sūnu apsūnojušam akmens krustam viņa meitiņas mazais dzelzs krustiņš ar īso uzrakstu: „Viņa ir mierā“ — mani aizkustināja kā brīniška melodija. Bet tagad saprotu, ka viss tas bija tikai tēva balss, tēva sirsnīgas izjūtas iedvēsma, kas mani modināja tik dziļu pagātnes izjūtu.

Brīniškā atmiņā man palikušas arī mūsu trīs istabiņas vecās skolas augšas stāvā (1895. gadā skolu pārbūvēja un pēdējos gadus mūsu dzīvoklis bij apakšstāvā). Dibena istabiņā, kur mēs gulējām, pa logu varēja redzēt baznīcas zaļo torni aiz meža. Pie loga bija galdiņš ar Bibliu un maza, maza grāmatiņa ar Dāvida dziesmām. Kā es milēju šīs Dāvida dziesmas! Es viņas klausījos no tēva, kad vēl lasīt nemācēju. Dibena istabiņa man šķita kā patvērums no svešiem ļaudīm, jo tur ciemiņi nenāca un mēs visa ģimene, tuvi cits citam, tur izrunājām visu, kas

bij uz sirds. Tētis vakaros aizvien spēlēja vijoli un mums ar māsu mācīja dziesmiņu:

„Jūs, mīlās bērnības dienas, neatstājat no man,
Es priecājos arvienu un laimīgs esmu gan.
Es aizmiegu bez raizēm, ar jaukām dziesmiņām,
Un steidzos ritā cēlies uz tekām saulainām.“

Tirzmaliete

Nekur tagad vairs neesmu dzirdējusi, ne arī notīs atradusi šo jauko meldiju, kas mani bērnībā daudzreiz tik saldi miegā iešūpoja.

Vidus istabā arvien nāca tētīm cieši, bērnu vecāki un dažādu padomu prasītāji dzīves likstās... Vidus istabā arvien viss bija spodrs. Grīdu māmiņa mazgāja un berza ar smiltīm

tik baltu kā piena kubliņu. Tur ziedēja uz logiem rozes un ģerānijas, kuņas māmiņa tā mīlēja. Tur bija pie sienas, ar spožām misiņa bumbām, lielais pulkstenis, kas tik svinīgi tikšķēja, un kaktā māmiņas ratiņš ar dzeltenu linu kodeliņu.

Priekšas istabā bija stelles, bet tur stāvēja ziemā arī skolnieču gultas. Man prātā vēl kopas vakari ar skolas meitenēm priekšas istabā pie krāsns. Māmiņa izcepa skolniecēm kartupeļus. Skolnieces sanāca ar cibām un salika tās uz galda. Viņas sēdās ap galdu un ņēma mani vidū, un es drikstēju nogaršot gan

no viņu sviesta, gan no grūsļa, t. i. no kaņepēm, kuŗas sagrūstas kopā ar cūkas gaļu un taukiem. Bija arī balts piens, cības vākos, sajaukts kopā ar kaņepju sēnalām, ko ēdām ar mazām koka lāpstīņām. Skolnieces visas bija tik labas un es čaloju ar viņām tik skaļi, kamēr tētis aprādams paņēma mani uz rokām un, pacēlis augstu sev pār galvu, aiznesa dibena istabā. Ak, cik jauks bija tētiņš! Citreiz gan stingrs un bargs, ka vajadzēja uz vietas klausīt, bet kad es sēdēju tam uz pleca un ļaucu ar rokām tam matus, cik daudz tam bija miļu vardu, cik daudz sirsnības.

No ciemiņiem, kas manā bērībā mūs arvienu apmeklēja, man visvairāk prātā palicis mana tētiņa tēva brālis, mazas skoliņas vecais krusttētiņš, kuŗš labdienodamies un ardievodamies mūs mazās meitas (mani un māsu) arvienu mutēja. Tas gan bija ļoti nepatīkami, jo viņa apcirptās bārdas rugāji dūrās lūpās kā susekļi. Šis krusttētiņš, neskatoties uz viņa daudzajiem gadiem, bija vēl stalts vīrs. Viņam bija kupli krumpie svārki, kas ātri ejot tam drusku pinās un sitās ap kājām, bet cieši ap vidu apzmaugtais svārku augšas gals tam bija sakņopēts reti lieliem spīdīgiem āķiem tā, ka atstāja pavisam cienīgu iespaidu. Viņš bija baznīcas zvaniķis un muižas bērnu skolmeistars. Viņš izskatījās gluži jauneklis un redzēja bez brillēs līdz pat miršanai, ko gan izskaidroja ar to, ka no Svētavotiņa baznīcas lejā arvienu ūdeni smēlis ko acis izmazgāt. Par šo Svētavotiņu mans tēvs bij uzrakstījis gaŗu dzeju, kas tā laika Mājas Viesī tikusi nodrukāta, bet kuŗu, protams, ar mana tēva atļauju parakstījis kāds Tirzas saimnieks Bēcis.

Mana tēva mātes brālis, Vindedžu tēvainis, kuŗš arī mūs arvienu apciemoja, ne uz pusi nebija tik

stalts kā mazās skoliņas krusttētiņš. Vindedžu tēvānis bija stipri nosirmojis un pavisam lēnīgu gaitu. Rokā tam bija balts ķēģis, un viņš gāja drusku klibodams. Tam bija paīsi paļļu svārki, čabas kājās un lielas, gaņas baltas zeķes, virspus ceļiem apsietas kupliem sarkanraibiem lielsaišķiem. Bezzobu mutē viņam pastāvīgi bija liela pīpe, kuŗu viņš kūpināja un vienmēr ar lūpām valdīja, lai neizkristu. Viņš bija ļoti labsirdīgs un man viņu vienmēr vajadzēja godināt un tam roku nobučot, jo viņš bijis man pirmais ciemiņš, kad es piedzimusi.

Tad vēl bieži pie mums nāca manas māmiņas pamāte, Rodzupu māte. Man patika ļoti klausīties viņas valodā, kuŗu viņa nerimstoši kā mīkstu vilnas dziju lēnīgā gaitā šķetināja. Arvien runādama par ikdienišķām lietām, apstāstīdama gaŗi un plaši par saviem radiem, vai nu par Jerama Jankas un šo ustubas Madeniņas ierunu rumulām, vai atkal par Darijumu ļaužu jaunas sugas cāļiem un Vēveru Kalviša vecu rudzu pilniem apcirkņiem, viņa iepina vienmēr pa vidu, itkā atcerēdamās dievvārdu, par Jeruzalemes meitām, par Jerikas mūriem un ķēniņu scepteriem, tā kā stāstījums iznāca arvien kā ar zeltu apliets, spilgts un spodrs. — Tad vēl pavisam bieži nāca pie mums Ģevu radi, mana tētiņa brālis un māsa. Tos es ļoti cienīju un par vienu sava tēva māsu Maiju uzrakstīju arī savu pirmo stāstiņu.

Ģevi bija mana tēva dzimtene. Tur arī es bērniņā aizvien ciemojos. Ābeļu un ogu dārzs, klēts ar augsto klēts priekšu, kur auga liepas, ābele ar neredzēti lieliem āboļiem, balti krāsotā dzīvojamā ēciņa ar pieslieteni, kuŗu pa vasaru nobīdīja nost, un mazā pelēkā smēdīte ceļmalā, — viss vēl tagad gleznaini tēlojas atmiņā. Mans tēva tēvs Ancis, kuŗu vairs

neredzēju, bijis kalējs. Viņš bijis stingrs vīrs, kas nekādu glaimu nepazinis. Kad mans tēvs precējies un iavedis manu māti Ģevos (skolā tad vēl manam tēvam ģimenei dzīvokļa nebijis), tad tēva tēvs teicis uz manas mātes: „Tev, meit, Ģevos nekā, Līzei (otrai vedeklai) pieder tas scepteris!“ — No Ģevu ābēļu dārza tēva tēvs mirdams manam tēvam novēlējis arī tikai vienu zaru no lielās raženās rudens ābeles. Bet šis zars bija tik auglīgs, ka krustmātes katru rudeni nesa mums uz skolu lielu maisu ar āboļiem. Tad vēl mans tēvs bija mantojis no savas mirušās mātes brūnu krēslu, kuŗu ļoti mīlēja, un no sava tēva ceļa lādi, kuŗu mans tētis arvienu ar asarām acis noglaudīja. Visvairāk man patika Ģevos būt rudenos, kad seru kaltēja un riļas krāsni kurināja. Cik brīnišķi tad smaržoja kalzdama labība un cik mājīgi un labi bija uz riļas krāsns pasēdēt un ar Ģevu ļaudīm izrunāties. Ģevos man bija arī viena māsīca, Līze, ar manu māsu vienos gados, un brālēns Kārlis, Poruka draugs un skolas biedrs. Bet visvairāk man valodas vedās ar krustmātēm. Starp citu izjautāju reiz krustmāti Līzītes māti, kāda rada viņa ir ar Līzītes tēvu, mana tēva brāļi? Par šo jautājumu Līzītes māte nesmejās nemaz. Viņa atbildēja tāpat vientiesīgi, ka īsta rada šie viss ar Līzītes tēvu neiznākot, bet ka šī te pie viņa tikai esot no Ozolniekiem ieprecēta par Ģevu saimnieci.

Mātes radi man bija itkā svešāki un tālāki. Ar Rodzupu māti bija patīkami sarunāties tikai tad, kad viņa atnāca pie mums. Kad aizbraucu kadreiz līdz ar māti uz Rodzupiem, tad viņa man likās pavisam sveša. Rodzupos vairāk vēroju tikai mātes tēvu, jauku vecīti, kuŗš vienmēr labsirdīgi smējās. Bez

manas mātes viņam vēl bija divi dēli: Kārlis, Rodzupu saimnieks, un Andrievs, kuŗš bija Kargos pie Rūcana meitas iegājis iegātņos. No otras laulības mātes tēvam bērnu nebija. Arvienu brīnījos, kad mana māmiņa Rodzupu māti sauca par mammu. Es tak zināju, ka manas mātes māmiņa jau sen kapsētā. Pēc manas mātes nostāstiem mātes māte, Rūzu Maijiņa, bija gaišs tēls, par kuŗu arvienu jūsmoju. Daudz arī no citiem ļaudīm par viņu tiku dzirdējusi cik viņa bijusi gudra un laba un ka tikusi sūtīta uz Velēnas skrīveļskolu, kur tikai divas mācībās spējīgākās meitenes no Tirzas tikušas uzņemtās. Kā viņa dziedājusi baznīcā lielo solo un ļaužu sirdis aizkustinājusi! Mācītājs Šatcs viņai iesvētamā dienā dāvinājis Bibli, kuŗa vēl kā mantojums stāv uz mana galda. Tur ir ierakstīti jaukie vārdi: „Kā turēs viens jauneklis savu ceļu šķīstu? Kungs, tikai tad, kad viņš turēsies pie taviem vārdiem“. — Rūzu Maija Meirān, mana mātes māte, ir arī daudz cietusi. Uz sava bargā tēva, Kunga Jāņa (palama vecajam Rūzu Meirānam) pavēli viņa paklausīgi ieņēmusi par iegātņi un apprecējusi manu mātes tēvu Treija Juri no lielās Treiju ģimenes no Sviķiem. No kvēli iemīlētā puisa tai vajadzēja atteikties. Un tas bijis tas pats mazās skoliņas skolmeistars, baznīcas zvanītājs un tolaik arī muižas skrīvelis, mana tēva tēva brālis Andrievs Dzelzskalns. Mana mātes māte agri mirusi, atstādama manu māti, savu vecāko bērnu, tikai astoņus gadus vecu.

Bet mana māmiņa, Rūzu Maijiņas meita, tomēr nu bija dabūjusi savu Andrievu Dzelzskalnu, vecā zvanītāja krustdēlu — es ar gandarijumu vienmēr domāju. Vēl tagad lasu sava tētiņa uzrakstīto lapu, kuŗu viņš itkā par piemiņu uzrakstījis savā kāzu dienā, iespēdams beidzot ar savu uzticīgo ligavu,

un no dažādām zāļu sēklām maize bija sarkana. — Visi saimnieki savu barības nastiņu arī neatveda un gotiņa deva maz piena. Nāk prātā, ka reiz rūgti raudāju par to, ka nejausi mēs ar mūsu bijām izdzērušas visu pienu no zaļās krāzītes un tētim, kas toreiz bija slims, vajadzēja iet gulēt bez vakariņām. Atminos, ka tad klusiņām lūdzos: „Dieviņ, miļais, svētī Tu pats mūsu krūzīti, lai viņa vienmēr ar pienu ir pilna...“ Tai laikā mans tēvs arvienu slimoja, tā kā viņa skolotāja alga izgāja vairāk tikai par zālēm un ārstiem. Mana māte tad gāja, ar manu mūsu pie rokas un mani vilkdama ratiņos, pie kaimiņiem labību pļaut, lai nopelnītu maizi. Toreiz mums pašiem bija tikai mazs sakņu dārziņš pie skolas. Vēlāk zemi atdalīja no skrīveļa zemes un mums pielika, tā kā iznāca apmēram branga pūravieta kartupeļiem.

Neskatoties uz grūtajiem apstākļiem mani vecāki dzīvoja ļoti satīcīgi. Cik vien varu atcerēties, mūsu ģimenes dzīve bija kā jauka dziesma. Par katru dienišķās dzīves labumu mēs visi kopā priecājāmies, par katru grūtumu un trūkumu sirsnīgā tuvībā skumām un cits citu mierinājām. Kad mēs ar mūsu paaugām, tad tēvs norentēja no mācītāja muižas pāra pūrvietas zemes, kur sēja labību. Kāds prieks bija rudenī pļaujot, kad pašiem sava labība bija paaugusi! Kāds prieks bija, kad gājām nakti, visa ģimene, uz kaimiņiem labību kult! Un graudi bira. Atminu — kādā rudenī tēvs izmēroja 15 pūrus savas labības. Nu bija ziemā gotiņai salmi, nu bija pašiem balta laba karašiņa!

Visjaukāk bija svētkos, kad mēs visi pulciņā sēdāmies pie maltītes, kad mūsu istabiņas bija uzpostas un visas rūpes aizmirsušas. Nē, — to skaistumu nevar izstāstīt! Zinu, ka es svētku rītos arvien rau-

dāju no prieka: Par to, ka man ir tik dievbijīgs un labs tēvs un tik mīļa, pašai dziedīga māte; par to, ka man tik gudra māsiņa; par to, ka saulīte spīd un Dievs mums tik daudz labu dāvanu devis, un arī par to, ka nav nekādu vēlēšanos dvēselē, tik laime un slava Dievam. Ar šo prieka izjūtu iesākās arī mana dzejošana. Dzejas sāku rakstīt jau 11 gadu vecumā. Man ir vēl kāds dzejolītis, kuŗš atspulgo manas tā laika izjūtas. To uzrakstīju laikam 14 gadus veca.

Sniega klajumi un zilā debess,
Saule mirdzošā un tumšais mežs,
Vai jūs sērojat vai gavilējat,
Vai jūs manu sirdi saprotat?

Vai jūs saprotat, kad acis ceļu
Prieka asarās uz debesīm?
Vai jūs nojaužat to augsto dziesmu,
Kas kā jauka skaņa sirdī skan?

Sniegs tik balts un debess dzidri zila,
Saule mirdz un šalko tumšais mežs:
Kas mūs radija, — tā Augstā vara
Tevi saprot, tevīm līdzī jūt.

Nezinu, — vēl tagad, kad jūtos aizkustināta vai nu priekos vai skumjās, dzirdu sevī meldijas, kuŗas nespēju atdarināt un prātā paturēt, jo drīz vien viņas atkal izdziest un apklust . . . Bērnībā manas lielākās ilgas bija mūzika un dziedāšana. Bet kad nu neizdevās to sasniegt, lai mūzikā savas jūtas un melodijas izteiktu, tad tās izplūda manās dzejās un stāstos.

Vecākiem nebija līdzekļu, lai mūs ar mūsu sūtītu tālākās skolās un vairāk izglītotu. Cītur skolā nesmu bijusi, kā vienu ziemu toreizējā Tirzas draudzes skolā un kādu laiciņu Tirzas muižā rokdarbu

skolā. Tā tad varu teikt, ka mans tēvs ir bijis gandrīz mans vienīgais skolotājs un garīgais audzinātājs. Vēlāk savas, no tēva smeltās zināšanas papildināju pašizglītībā.

Apmēram 7 gadus vecu tēvs mani gauži raudošu un negribot ienesa klasē. Ne jau mācīšanās dēļ es raudāju! Lasīju jau toreiz grāmatu un vilku jau arī burtus kopā, ar zosu spalvu, uz papīra. Bet klasē bija tik daudzas svešas bērnu sejas, un tik daudzas platas bērnu acis uz mani ziņkārīgi skatījās, ka tas mani pavisam satrauca. Un tik žēl bija arī māmiņas, ka nevarēju vairs tai staigāt līdzī uz kūti un citur. Bet raudāšana nelīdzēja, tēvs bija stingrs, ienesa un nolika mani klases kaktā pie baltā galda uz soliņa, lai sēdu. Un tēvu vajadzēja klausīt! Vajadzēja klusi sēdēt, salikt rokas un klausīties, ko tētiņš uz katedra stāvēdams bērniem stāstīja. Vēlāk šī klausīšanās kļuva patikama. Atminu, ka Bībeles stāstus nemaz netiku no grāmatas mācījusies. Tie iespiedās dziļi prātā no tēva stāstīšanas, tik jauki viņš prata Bībeles notikumus stāstīt un ar dzīvi salīdzināt. Kad apradu, gāju ar skolas meitenēm pulkā dažreiz it ļautri. Atminu — reiz meiteņu pieliekamā kambarī ar draudzenītēm teātri rādījām. Uzlūdzām visas augšējās klases meitenes, lai nāk skatīties, nebūs dārgi, — par trim vecām spalvām pirmās rindas biļetes. Visas augšējās klases meitenes sanāca pieliekamā kambarī par publiku. Pašlaik teātris sākās, kad tēvs ar plecu atgrūda aizsietās pieliekamā kambaŗa durvis: „Kas tad te par brīnumiem?“ viņš uzsauca. Un tūlīt viss teātra personāls — sniega rozītes un ledus lāči — ka nograbēja vien samuka kaktā... Vēlāk, klasē, tēvs mūs visas draudzenītes nostādīja rindā. „Kas to teātri izdomājis?“ viņš gribēja zināt. — „Nu, tak skolmeistara

Minniņa!“ viena draudzenīte pastāstīja. — „Nu, to es likšu vērā!“ tēvs teica bargi. Un no tēva bargās balsis mana trauklā dvēsele itkā sagura. Ja, es biju gan vainīga... Cik dziļi aizkustinoša bija tai vakarā tētiņa noturētā vakara lūgšana! Cik skumja bija mana sirds! Cik tāli skaidras un neaizsniedzami skaistas mirdzēja zvaigznes pa logu!

Pēc vakara lūgšanas paslēpos klasē aiz sava baltā galda un ilgi raudāju. Skolnieki bija jau aizgājuši gulēt, kad tētis ienāca nodzēst lampas un ieraudzīja mani kaktiņā. „Meitiņ, miļā“, pienācis teica, pacēla mani strauji un piespieda cieši sev klāt. Un visas skumjas uz reizi izgaisa kā migla. Tētiņš nemaz nebija bargs. Viņš bija bezgala labs un miļš.

Kad es sāku klasē iet, tad māsa jau gāja draudzes skolā. Viņa gāja tur vairākas ziemas un arī dažas vasaras un bija ļoti apdāvināta. — Jaukākās atmiņas man par māsu, ka staigājām abas vasarā kaimiņiem linus plūkdamas, kā nācām vakaros piekusušas roku rokā gar kaimiņu birzi, gar trīcošām apsītēm uz māju. Nekad man nav mēness tik koši mirdzējis, nekad nav vējiņš tik noslēpumainas melodijas suminājis mēneša sudrabortās koku galotnēs, kā toreiz. Un kā tad gribējās dziedāt, un kā tad sapņoja lauki un atbalsoja meži mūsu dziesmiņas! Un aizmirsās nogurums un nesāpēja nemaz vairs no asajām linu šķiedrām sarautās rokas. — Ak, mana māsiņa, kā viņa man mācīja darba pacietību un dzīves nopietnību! Vēl nebiju iesvētīta, ka viņa man nopirka ratiņu. Rītos vajadzēja jau piecos celties augšā un vērpt. Māsa vērpa tik smalku dziļu, ka audekls iznāca kā fabrikā austs. „Pūra palagi!“ — māmiņa smaidīja. Bet tas nebija Dieva prāts. — Māmiņa vienmēr gribēja, lai viss būtu skaisti, lai viss

būtu labi. Bet man ar rokdarbiem sākumā īsti labi neveicās, par ko ļoti skumu. Nezinu, — viss, ko es strādāju, man ilgi lāgā negāja, kamēr nejauši pārlīja kā mirdzums un amats bija rokā. Tāpat ātri, pēc ilgas, kļūmīgas neveiksmes, iemācījos arī grāmatu. Atminu, cik grūti gāja ar rokdarbu skolā, kā raudāju un lūdzu Dievu, lai varētu iemācīties. — „Gadi jau tev ir, bet darbu tu neļēdzi kā bērns,“ rājās uz manis kāda čakla meitene, Vaivara Ede, kuŗa darbus ierādīja... Un kad mani iesvētīja, tad tā pati Ede teica: „Grēks gan, meiten, ka tevi ar tādu bērnu sejiņu jau tik drīz iesvētīja un iestādīja lielu meitu kārtā.“ —

Cik tūkstoš sapņus neizsapņoju, iesvētīšanas mācībā staigājot! Atminu vēl kā šodien 80 meiteņu lielo kopu Tirzas mācītāja muižā, mācības istabā. Atminu kādu vārgu meitenīti, kuŗai nesu no mājām cukura graudus, bet aiz lielas kautrības tos viņai neiedevu, kamēr graudiņi ilgi sauļā turot izkusa. Atminu vēl iesvētīšanas dienas svinīgo gaitu, kāpjot ar savējiem baznīcas kalniņā; ka vecāki asarām acīs mani skūpstīja, vadīdami pirmo reiz pie dievgalda. Un arī māsa, kuŗa arvien kā nevarības izpausmi mēdza noslēpt savas jūtas, apņēma mani tik mīlīgi ar asaru mirdzu silti starojošās acīs. — Likās, ka arī lielā apse baznīcas sānos izstiepa savas zaru rokas un svētīja iesvētamās, jaunās gaitnieces dzīvē, kas steidzās pie altāŗa, lai Kristus mīlestības svētītas uzsāktu savus ceļus un ciņas ar pasauli.

Arī pēc savas ievētišanas vēl ilgi jutos kā savu bērniības dienu dārziņā, tālu no reālās dzīves īstenības. Atminu savu pirmo ideālu, par kuŗu jūsmoju, par kuŗu domājot dzīve šķita tikai sapnis vien un dvēseli pildīja skaistums, kam vārdu nav... Tas bija

kāds teologs, kas dzīvoja pie vietējā mācītāja savu kandidāta gadu un par nožēlošanu mani varbūt nemaz nepazina. Bet to arī nemaz nekāroju — tik kautras un pazemīgas bija manas domas. Pietika brīnišķās nojausmas un gaišā prieka par dvēselei tuvu radniecīgo tēlu, kuŗu skatīju par sevi augstāku un dzīvē neaizsniedzamu. Tā bija tikai manas ilgu dvēseles vizmošana, kas agrā jaunībā mirdzoši uzausa un klusi norietēja atstājot visam mūžam zvaigzņotu atblāzmu, skaidru un nevienu netraucējošu.

Neizteikta palika manas jaunības visjaukākā dziesma, neizdzīvota un neizprietāta palika arī mana jaunība. Bērnu dienu gaišais, saulainais prieks un ilgu dvēseles brīnišķais, dievišķais sapņojums nespēja saskaņoties ar pasaules reālo esamību. Dzīves rūpes un skumjas arvienu sērākās skaņās noskaņoja manas jaunās sirds ilgošanos. 23 gadus veca, 1899. g. uzrakstīju savu pirmo stāstiņu Vecā krustmāte un dzejas Naktī tumšajā un Sirds noskumusi pasaules ļaunumā. Tie bija pirmie darbi, ko aizsūtīju iespiest un kuŗus arī tai pašā 1899. gadā žurnālā Baznīcas Vēstnesis iespieda.

Tai pašā laikā, pēc ilgas vārgšanas, nomira arī māsa, kas bija mans pirmais lielākais pārdzīvojums. Pēc māsas nāves jutu itkā savu pienākumu — nekad nešķirties vairs no vecākiem, jo ar māsas miršanu mani vecāki bija stipri saguruši, sevišķi mātes veselība nebija vairs stipra. Palīdzēju mātei saimniecībā un tēvam pie skolas darbiem. Laboju skolnieku burtiņas, mācīju skolniecēm rokdarbus un arvien lasīju krievu grāmatas, lai pamatīgāki iemācītos krievu valodu. Kāds no toreizējiem skolas inspektoriem, tēva skolu revidēdams, aicināja mani uz kursiem, lai noliktu skolotājas eksāmenu un kļūtu pilntiesīga sko-

lotāja. Bet trūcīgo apstākļu un mātes neveselības dēļ kursus netiku apmeklējusi un tā tad skolotājas tiesības neieguvu. Mātei ar tēvu arī mans skolotājas eksāmens neinteresēja. Tiem bija citādi nodomi par mani. Tie vēlējās, lai es laimīgi apprecētos. Bet, lai gan daži krietni cilvēki mani bīdināja, šo prieku es saviem vecākiem nesagādāju. Es neapprecējos. Dievs nebija vēlējis. Pamazām sāku piegriezties rakstniecībai.

1912. gadā, kopā ar vecākiem, pārnācu dzīvot uz Lejasciema miestu (tagad Lejasciema pilsētina), kur tēvs, pensiju saņēmis, nopirka mājiņu ar sakņu dārzu. Še Lejasciemā pildīju savu Dieva nolikto bērna pienākumu: kopu savus sirmos vecākus, paliku nomodā pie viņu slimības gultas un Dieva mierā aizmiglušus tos aizvadīju viena pēc otra smilšu kalniņā. Tad paliku viena. Tāds ir mans liktenis.

Esmu uzrakstījusi diezgan lielu krājumu stāstu, lugas un dažus apcerējumus, kas viss kopā sniedzas jau pie simta. Lielākā daļa manu rakstu iespiesti žurnālos, laikrakstos un kalendāros un nav sakopoti. Ir tikai kādi divdesmit, kas izdoti grāmatās. Tāpat arī manu iespiesto dzeju dažādos žurnālos ir ļoti daudz, kuŗas pa daļai jau sakopotas, bet klājā laists ir tikai pirmais sakopojums Aizmirsta sirds.

Esmu strādājusi rakstniecībā 36 gadus. Daudz ir šai laikā ciests, daudz pārdzīvots, bet dziļie dvēseles avoti vēl nav aizbiruši, — vēl rakstu un dzejoju. Tagad dzīvoju joprojām Lejasciemā, tālu no visiem kultūras centriem, divdesmit kilometrus no tuvākās dzelzceļa stacijas, tuvu pie Gaujas un Tirzas upēm. Dzīvoju vientulībā — kā arvienu. Tirzas upe, no manas dzimtenes līčiem attēcēdama, atnes man brīnišķus sveicienus no manas saulainās bērnības un

saka man simtu sēru labvakaru no maniem vecākiem, kuņi snauž Tirzas kapsētā, Kancāna kalniņā...

Kā brīnišķs miers mānam logam pretim stāv Lejasciema baltais dievnams un atmodina arvien vēl dvēselē manas jaunības šķīstos tēlus un lūgšanas. Tas liek atkal manos rakstos tricēt vēl arvienu tam pašam dievišķam skanējumam, kas meklē Dievu un mūžību, neskatoties ne uz laikiem, ne uz modernās kultūrās pārejošām pārvērtībām.

Rakstu jaundarbus, kārtoju un kopoju savus uzrakstītos, vēl neiespiestos rakstus un vēl arvienu mācos savos darbos pilnīgāka kļūt. Bez tam lasu arī savā apkārtņē priekšlasījumus, izteicot savas pārdomas un apcerējumus. Mācīju arī kādu laiku sieviešu kori dziedāt (tagad pārtraucu, jo klavieres nolietojušās un nav vairs pareizi noskaņojamas; arī nelaimīgi pārļautā roka vēl jāvingrina, lai varētu spēlēt). Mazi ir mani spēki, bet gribu vēl strādāt, lai modinātu tautā gara daiļumu, lai nebūtu velti dzīvots. Gribas vēl rakstīt, gribas vēl sniegt savu darbu kā ziedu, kaut arī vismazāko, lai Latvija saskaņotā vienībā un gara cildenumā kļūtu skaistāka. Bet to spēšu tikai tad, ja Dieva labais prāts būs ar mani un manu darbu.

Es Tevim uzticos, Dievs!

Es nezinu — no kuņienes uz kuņieni;

Es neprasu — par ko viss tā un ne citādi:

Kad Tu mani iededz, es Tevi redzu ar dvēseles acīm,

Es Tevi izjūtu kā laimi, kuņai nav vārda.

Tirzmaliete.

Tirzmalietes literāriskā darbība.

Dabā un reliģijā iekļaujas Tirzmaliete. No tagadnes, no pārdzīvojamā laika viņa atgriežas pie pagātnes, kad latvju sētā vēl mājoja īsta saskaņa, dzīves prieks un ticība Dievam. Tirzmaliete nīst jauno laiku, kas nomāc senču ētisko cildenumu,

kas sadrumstalo cilvēka garu. Viņa alkst skaidrību un patiesību, kluso cilvēku mīlestību. Atraudamās no laikmeta ritma, rakstniece meklē patvērumu dabas un reliģiskās izjūtās.

Tirzmalietes literāriskā darbība arvien noritējusi klusībā. Viņas dzejoļi sakopoti vienīgā krājumā *Aizmirsta sirds* (1927). Daļa izkaisīta periodikā.

Tirzmalietes lirika ir vienkārša un skumju apņemta. Dzejnieci sāpina trūkums, netaisnība, nicināšana, aizspriedumi, kas

valda cilvēku starpā. Pati pasaule ir jauka un dzīve skaista, tikai cilvēka izsētais ļaunums to dara baigu.

Grūtību nomāktos dzejniece salīdzina ar tiem kokiem mežā, kas nīkst savu brāļu ēnā. Viņas līdzjūtība veltīta novārguša bērna mazajam liktenim, mātei, kas raud pie dēla kapa, brīvības cīnītājam, kas mirst kā grēcinieks, kaut visu mūžu grūtā darbā muguru liecis. Sirdij nav vietas, kur zemes mirzums svin dzīres, ne tur, kur plūst gudru

vārdu straumes — tur dvēsele kā svešumā. Dzejnieces sirds steidzas pelēkās mazās būdās, kur no smaga darba noguruši veca māmiņa un bāris puisēns, kur prieka vietā asaras līst. Pat visu nicinātam klaidonim Tirzmaliete neliedz līdzjūtību, sāpīgi izsaukdamās:

Brāļi neizslēdzat viņu, neliedzat tam brālim būt!

Palīdzat no maldīšanās viņam istā ceļā kļūt.

Dzejniece cildina atteikšanās sāpes, jo tajās — svētums. Viņa arī tic, ka reiz patiesība celsies. Bet tagadnes smagās domas tā klusina jaunības atmiņas, mīlestībā un reliģiozitātē.

Tirzmalietes lirikā redzamu vietu ieņem arī dzimtenes mīlestība. Tā skumjā akordā ļoti spēcīgi izskan vienā no T. labākiem dzejoļiem — Es dziedāšu par tevi, tēvu zeme, tāpat vairākos citos.

Tirzmalietes dzejas forma vecmodīga. Tās atklātībā (Mājas Viesi, Jaunā Dienas Lapā) sāka parādīties ar Margotas un Andras vārdu gadusimtena maiņā.

Prozā Tirzmaliete laidusi klajā stāstu kopojumus: Uz kuŗu pusi (1905), Tirzmalietes stāsti (1909), Pa šauru tekū (1910), Engēlis (1910), Kas tur aiz zvaigznēm (1910), Ciemā (1910), Zem dzimtenes debesīm (1911), Zem sveša pajumta u. c. stāsti (1923), Meitenes stāsts (1923), Mīlestība, Vien-tiesīga sirds (1927), Nauda, Zemes smagumā (1927), Jēkabs Dzintars, Maldī un sirds (1927) u. c.

Jaunākie stāsti iespiesti periodikā: Sieviete (Zeltene, 1935) u. c.

No T. spalvas nākuši arī daži skatuves darbi: traģēdija Pa mēneša tekām (1925), lugas Līga (1921), Bāŗa bērns (1924) un Kad sirdsbals runā (1927).

Tirzmaliete (īstā vārdā Minna Dzelzskalns) dzimusi 1876. g. 23. jūnijā Tirzas pagastskolā kā skolotāja meita. Tur arī nodzīvojusi līdz 1912. g. Pēc tam dzīvo Lejasciemā, kur pārcēlās kopā ar vecākiem.

Literātūra: Pašbiografija Senu dienu atbalss (K. Egles Atziņas II, 1924). A. Gobas Tirzmaliete (Latvju Grāmata, 1924). R. Egles Tirzmaliete (Latvju lirika, 1934). Tirzmalietes Mana biografija (Latviete 4, 1935). A. Upiša T. (Rakstn. Almanachs, 1908).

Ivande Kaija.

Ivande Kaija par sevi.

Ko lai stāstu par savu dzīvi?

Tas, kā dzīvoju un strādāju līdz 1921. gada pa-vasarim, aprakstīts biografiskā apcerējumā manu ko-poto rakstu X. sējumā un manā Dienas grāmatā.

Pēc tam, kad liktenis pielika punktu manam rak-stnieces un sabiedriskajam darbam, par mani nav

rakstīts gandrīz nekas. Ko gan lai citi būtu rakstījuši, ja es pati mēma — un klusēju.

Nu jau 15 gadus es visu notiekošo vēroju tikai no malas. Vai jūs zināt, ko nozīmē klusu ciest tik daudz gadu? — Nav vārdu, lai aprakstītu visu, ko pārcietu. Sākumā tas bija drausmīgs izmisums. Bet

tad laiks mani dziedināja, un es pamazām samierinājos ar nenovēršamo.

Kāmēr varēju strādāt, mani visu paņēma mans darbs avīzniecībā, rakstniecībā, sabiedriskā dzīvē. Mani bērni auga kā bārenīši. Sirds sāpēja par tiem, bet palīdzēt es nevarēju, man nebija vaļas.

Kad es „nomiru“ ārējai dzīvei, brīva laika nu man bija pa pilnam, bet savas dzīves grožus valdīt un vadīt es vairs nespēju. Sirds tādēļ sāpēja vēl vairāk.

Tikai acīm spēju uzņemt iespaidus un sekot dzīvei. Es skumu, kad mūsu, tikko patstāvību ieguvušajā valstī sākās nemieri un savstarpējie strīdi. Es raudāju, redzot mūsu brašos jaunekļus zem sarkanā karoga, kuņģi bija aizmiršusi ka viņi ir Latvijas dēli un ka viņu rokās drīkst plīvot tikai sarkanbalti sarkanais karogs. Man gribējās

stāties tiem ceļā, saukt atpakaļ un teikt: neaizmirstat pienākumu pret savu tēvu zemi — Latvijai!

Es gribēju, bet nevarēju.

Un kāds prieks un gaviles ielija sirdi, redzot, ka dzimtenes mīlestība mūsu jaunatnē nav mirusi. Dziļi pateicību izjutu pret tiem, kas iededzināja patriotisma uguni viņas sirdī no jauna un neļāva tai tālāk stātgāt maldu ceļus.

Tagad — es ticu: var nākt, kas nākdams, katrs latvietis drīzāk savu galvu atdos, nekā savu tēvu zemi.

Vai tādēļ varam jau rokas klēpī likt un teikt: nu viss padarīts? Nē — vēl ilgi nē! Mums jātīra mūsu iekšējā dzīve no sārņiem un piejaukumiem un jāveido tā daiļāka, labāka. Vēl tikdaudz tumsas, skaudības, nenovīdības ir ap mums. Tās ir nezāles, kuņas izravējamas ar visām saknēm no cilvēku dvēselēm.

Tikai tad, kad mēs būsim sirdsšķīsti, kad darbā iesim ar prieku un goda prāts mūs vadīs cauri dzīvei, mēs būsim stipri un vareni kā vientuļa klints Dzintarijūrā, kuņa šķeļi viņus putās un spītē negaisiem.

Un — ja man būtu vēl iespējams dzīvē atgriezties, es darbā liktos ar visu sirdi, tāpat kā toreiz — pirms 15 gadiem. Bet — mans ceļš ir galā. Varu tikai klusi vērot: skumt par negatīvo, bet priecāties par labo un daiļo un cerēt un ticēt, ka pašai dzīvei darba roku un karstu, patriotisku siržu Latvijai nekad netrūks.

Rīgā, 24. janvārī 1936. g.

Ivande Kaija.

Piezīme: Šo Ivandes Kaijas kundzes autobiogrāfisko skici pēc rakstnieces skicējuma pārrakstījusi viņas sekretāre Malda Caune.

Ivandes Kaijas literāriskā darbība.

Ivande Kaija stāv uz reāli psiholoģiskiem pamatiem. Viņa tēlo sievieti starp veco un jauno morāli un ētiku, īpaši iedzīlinādamās dzimuma kopdzīves un laulības problēmās. Kaijas darbu pamatmotīvs ir: cenšanās izprast jaunlaiku sievietes psihu, iet pāri sabiedrības konvencionālismam un divpusīgai morālei, lai radītu veselīgus un dabīgus apstākļus pilnīgai, harmoniskai milai. Šajā plāksnē iekļaujas viņas pirmie romāni, ar kuriem rakstniece guva ievērojamu populāritāti. Vieni kritizēja neparasto aso domu, otri I Vandē Kaijā atrada savu ilgu atbalsi. Tā sabiedrībā ap Kauju radās daudzas pārrunas, kuņas sevišķi ietekmēja alku pilno jaunatni.

Ivande Kaija rakstniecībā parādījās ap 1910. gadu, kad periodikā iespiesti viņas nelieli raksti. Šie pirmie literāriskie mēģinājumi palika mazievēroti. Pirmo populāritāti rakstniecei sagādāja romāns *Iedzimtais grēks* (1913). Tas ir skarbs uzbrukums tai sabiedrības daļai, kas pakļaujas aizspriedumiem un nepareizai morālei audzināšanai. Romānā rādīti laulības dzīves konflikti un to iemesli — nepareizs apstākļu iekārtojums un to izpratne. Šajos konfliktos sieviete ir lielākā cietēja. Bet ciešanas nedrīkst būt tās vienīgās ceļabiedrenes. Ir jāmeklē jaunas atziņas, kas vestu pie jaunas ētikas. Šim romānam sekoja otrs problēmu romāns *Jūgā* (1920), kurā rādīts, cik dažādi cilvēki izjūt laulības dzīvi. Nākošā problēma romānā *Sfinksa* (1920) Ivande Kaija piešķaņas sievietes būtības jautājumam, tēlojot sievieti kā patstāvīgu dzīves vērtētāju un jaunas, pilnīgas milas meklētāju. Te arī ieskanas pozitīva doma — aicinājums atgriezties pie zemes un darba. Šis motīvs izveidots agronoma Gunara Upsalas personā. Pēc studiju beigšanas Gunars atgriežas tēvmājās, paceldams to ienesīgumu. Ar savu personību viņš labvēlīgi ietekmē arī apkārtnes kultūras izveidošanas darbu. — Visu šo romānu mākslas vērtību vietām traucē asā naturālistiskā pieeja temai un tendence. Galveno vērību pievēršot problēmu atrisināšanai, rakstniece stilu un kompozīciju atstājusi otrā vietā. Šie romāni vairāk spēj ieinteresēt kā jaunu ceļu meklēšana dzimuma kopdzīves un laulības jautājumā, nekā darbi, kur saturs un forma mākslinieciskā līdzsvarā.

Vienīgais darbs, kurā Ivande Kaija atsvabinājusies uo

asās tendences, ir kultūrvēsturiskais romāns Dzintar-zeme (1921). Tajā zīmēta baltu pirmtautu dzīve. Stāstījumam cauri vijas gaiša pacilātība un patriotisms. Arī forma ieguvusi labāku slīpējumu. Vēl Kaija laidusi klajā noveli Sauslejas kundze (1919), kurā nostāda pretstatā sievietimāti un sievieti-hetēru. Mātes motīvs veidots arī drāmā Mātes. Dzīves uzdevums un mērķis iztīrīts drāmā Belvederes Apollons. Autore ved pie atziņas, ka dzīve ir darbs. Mākslinieciski maznozīmīgs ir viencēliens dzejā Atmaksas diena. Visi šie skatuves darbi ietverti Kaijas kopotu rakstu 8. sējumā. No K. literāriskiem darbiem vēl atzīmējama 1918.—21. g. sarakstītā Dienas grāmata, kas ieņem redzamu vietu mūsu trūcīgā memuāru literatūrā. Te latvju sieviete apliecina savu patriotismu un jūtīgā uztverē rāda Latvijas dzimšanas laika varonību, savas personīgās izjūtas un dzīves un mākslas atziņas.

Ivande Kaija (istā vārdā Tonija Millere - Meldere, prec. Lūkina) dzimusi 1876. g. 12. oktobrī. Pēc Rīgas Lomonosova ģimnazijas beigšanas studējusi filozofiju un mākslas vēsturi Bernes, Leipcīgas un Sarbonnas universitātēs. Strādājusi Latvijas ārlietu ministrijā par franču preses referenti, no 1920.—1921. g. Latvijas Sarga redakcijā (sākumā līdzstrādniece, vēlāk mākslas un literatūras nodaļas vadītāja), daudz rakstījusi par politiskiem, sabiedriskiem un kultūras jautājumiem. 1921. g. 7. aprīlī Valmierā rīkotā priekšlasījuma vakarā Ivandi Kaiju ķēra nervu trieka, kas tai atņēma dzirdes, runas un kustēšanās spēju. Pēc daudzu gadu ārstēšanas rakstniece daļu no zaudētā atdabūjusi: viņa var atkal iet un ar kreiso roku rakstīt, kaut īsos, aprautos teikumus. Par nopelniem valsts labā rakstnieci 1927. g. apbalvoja ar Triju zvaigžņu ordeni. Ivandes Kaijas kopoti raksti iznākuši 10 sējumos (1928—1931) ar E. Tālmanes plašāku ievada apcerējumu.

Literatūra: I. Kaijas Autobiografijas vietā (K. Egles Atziņas, II). P. Ērmaņa Ivande Kaija (Latvju Grāmata 6, 1926). Teodora Ivande Kaija (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts 10, 1926). Jānēlsīša I. K. (Latvis 1504, 1926). A. Upīša Par Ivandes Kaijas romāniem (Ritums, 1922). P. Jēgeres-Freimanis Ivandes Kaijas literārā un sabiedriskā darbība (Brīvā Zeme 279, 1935).

Anna Rūmane-Kēniņa.

Par sevi.

Par sevi lai es rakstot. Sevi izprast gan visgrūtāk, un savas dabas dotības pietrūkumus mēs sākam atskārst tikai tad, kad mūža gaitas jau iet pret vakaru. Gan jau gaŗš tas mūža gabals, kas man aiz muguras; daudz piedzīvots, daudz pārdzīvots, laikmetiem arī daudz strādāts, un tomēr, — es stāvu tukšām rokām — man nav nevienas grāmatas. Bet varētu būt vismaz kādas trīs. Viena, kur būtu sakopoti tie belletristikas darbiņi un darbi, ko jaunākos gados esmu uzrakstījusi, otra ar manu daudzo ceļojumu aprakstiem un pieredzējumiem un trešā, kas ietvertu manus rakstus un runas par nacionāliem un sabiedriskiem jautājumiem. Un būtu bijis sen jau laiks arī uzrakstīt to ceturto, uz kuŗu mani draugi mani nemitīgi mudina, un proti, man būtu vajadzējis uzrakstīt savus memuārus par to, kādu atbalsi Latvijā un viņas cīņas un ciešanas atrada Vakareuropā lielā kaŗa laikā. Bet šī darba materiāli līdz ar daudzām biezākām vai plānākām burtniecām ar pasāktām drāmām vai stāstiem guļ bez kādas kārtības mana skapja plauktos.

Kādēļ tā? Vai es neesmu varējusi atrast izdevēju? Tā nav. Man nekad nav tā klājies, ka nebūtu kur iespiest uzrakstīto. Jau no tā laika, kad sāku rakstīt korrespondences, aizvien esmu tikai dzirdējusi mudinājumu: rakstat, rakstat, kadēļ nerakstat?! Un priekškaŗa gados man jau izdevniecība bija pašu mājās: „Zalktis“. Bet arī toreiz savu drāmu Melnais ērglis, kuŗu biju uzrakstījusi 1904. g., nodeva „Zalktim“ iespiešanai tikai 1908. g., pakļaujoties Saulieŗa uzstājībai. Netiku arī nekad rūpējusies, lai to izrādītu. Bet

1911. g. Duburs pats uz savu iniciatīvi pieprasīja atļauju to izrādīt. Atrados tobrīd Parīzē. Atļauju, protams, labprāt devu ar visām tiesībām īsināt drāmu pēc vajadzības. Kā vēlāk dzirdēju, Duburs bija arī pasācis to iestudēt, bet tad viņš piepeši atstāja savu teātra direktora posteni Jaunā teātrī, un līdz ar to izputēja arī šīs drāmas parādīšanās uz skatuves. Gan arī nedomāju, kā tai būtu bijuši lieli panākumi.

Kad nu sev jautāju, kādēļ tad īsti es neesmu pūlējies ne pabeigt pasāktos darbus, ne sakopot iespēstos, tad man liekas, ka tas tā noticis tādēļ, ka man ir bijusi pārāk trauksmīga un neapmierināma daba. Kad kāda sajūta vai doma, to uzrakstot, vai izrunājot pārdzīvota, tad man nav patīcis pie tās atkal atgriezties, šķitis, ka ir jāsteidzas tālāk, jāseko citiem aicinājumiem. Tas tā no vienas puses un no otras puses ir arī tā licies, ka tam, kas padarīts, maza vērtība, salīdzinot ar tiem darbiem, kas man padomā, un tādēļ vispirms butu jālūko veikt šos pēdējos. Un tā tas ir gājis gadu pēc gada: lieli nodomi — maza realizācija! Nav man arī bijis tā lielā dzenuļa, — godkāribas. Atceros, ka savulaik, kad vairāk satikos ar rakstniekiem, bieži dzirdēju tādu valodu: Nu jālūko kas uzrakstīt, lai tas krājums (jeb tas numurs) neiznāktu bez mana vārda! Bet varbūt ir nepareizi, ka šo patiku sastapt sevi uz iespēstām lappusēm, domāju esam pamatotu godkāribā, tā varētu būt arī savas misijas apziņa jeb atbildības sajūta pret savu talantu.

Tas nu man būtu sakāms par nodarbību, kuŗai pieķēros agrā jaunībā un kuŗai esmu arī palikusi visuzticīgāka līdz pašam pēdējam laikam, t. i. publicistikai, lekcijām, literātūrai.

Jelgavas ģimnaziju nobeidzot, taisījos braukt stu-

dēt uz Sveici medicīnu, bet manas nepastāvīgās un aizrautīgās dabas labad šis nodoms izjuka, jo es apprecējos un pie tam jo drīzi kļuvu skolas priekš-niece, nodibinādama Rīgā sieviešu vidusskolu. Man torreiz bija nepilni 23 gadi. Spriežot pēc citu lieci-nājumiem un pašas vērtējuma, skolā valdīja labs gars.

Centos kultivēt au-dzēknēs tās gari-gās tendences, kas man pašai aizvien ir bijušas dārgas, tas ir, nacionālo pašapziņu, garīgo mošumu, mīlestību un cieņu pret aug-stākām mūsu un cittautu kultūras vērtībām. Protams, daudzkārt arī kļū-dijos. Un kad pēc 12 intensīva darba gadiem nodevu ģimnaziju cīfās ro-kās, tad tas notika

galveno tiesu tādēļ, ka es jutu, — darbs paliek par rutīnu, — jo to prasīja torreizējie politiskie apstākļi, — un ka man grūti un nepatikami ilgāki šādas rutīnas atmosfairā dzīvot!

Aizbraucu 1913. gadā ar saviem 4 bērniem uz Ženēvu, lai turienes universitātē un augstāko paida-goģisko zinātņu institūtā studētu paidagoģiju. Bija nolūks, atgriežoties Latvijā, atvērt audzināšanas in-stitūtu, kurā tiktu pielietotas visjaunākās atziņas audzināšanas darbā. Sākās lielais pasaules karš, un

manas domas nu pievērsās galvenā kārtā kara notikumiem, it īpaši manas dzimtenes likteņiem. Institūtu gan nobeidzu, bet paidagoģiskās problēmas tagad ieņēma pavisamniecīgu vietu manā apziņā un darbībā. Sākot ar 1914. gada rudeni, kad *Journal de Genève* iespieda manu pirmo rakstu par Latviju, kas tika ievietots vai rezimēts kādos 14 franču laikrakstos un sagādāja man lielu ievēribu, un beidzot ar 1920. g. vasaru, kad kā sūtniecības padomniece Parizes sūtniecībā pārrados Rīgā, lai ņemtu dalību pirmajā Baltijas valšņu konferencē, es bez pārspilējuma varu sacīt, ka savu dienu darba stundu lielāko tiesu tiku veltījusi domai un darbam par Latviju. Rakstīju, runāju, bet galvenā kārtā darbojos caur citiem, caur ievērojamām personībām, kuŗas man izdevās ieinteresēt Latvijas likteņos. Šie seši gadi ir tie visubagātākie manas dzīves gaitās. Šinīs gados man bija tā retā izdevība iegūt sev un Latvijai daudz draugu starp redzamākām personībām Šveicē un Francijā, pa daļai arī Anglijā, un tā visai reta izdevība tikt uzņemtai kā mīļai viesņai vairākās mājās, kur harmoniskā līdzsvarā apvienojās saimnieciska ar augstu garīgu kultūru. Vērtīgu darbu vērtīgos ļaudis nācās strādāt it īpaši arī lielā kara pēdējos gados, kad darbojos Francijas ārlietu ministrijas preses nodaļā par referenti Baltijas jautājumos un iespēju tādā kārtā istā vietā strādāt pretim Vācijas propagandai, kas ar grāmatām un rakstiem centās pierādīt, ka Baltijas provinces ir vāciskas. Ar 1920. gadu noslēdzās manas dzīves spraigā darba cēlieni.

Pēdējos 15 gados esmu daudz ceļojusi, daudz gadus nodzīvojuši ārpus Latvijas, šoreiz gan vairāk kā dzīves vērotāja un baudītāja. Bet tos laika sprīžus, ko pēc lielā kara esmu pavadījusi Latvijā, esmu pie-

pildījusi, ņemdama savu tiesu dalības sieviešu organizāciju darbībā un arī sagatavojot un noturot lekcijas par nacionāliem un sabiedriskiem jautājumiem visās Latvijas malās.

Tomēr, salīdzinot ar maniem iepriekšējiem dzīves posmiem, šie pēdējie gadi ir bijuši gausi. Vai nogurums? Savu tiesu gan arī tas. Bet ar lielu smagumu man uzgūlusies tā apziņa, ka patstāvīgās Latvijas vadītājiem, vienalga kāda nogrupējuma tie arī nebūtu bijuši, pa šiem pēdējiem 15 miera gadiem mana līdzdarbība pie Latvijas izveidošanas vairs nebija vajadzīga. Bez kādām pilnvarām vai ieteikšanām es biju iespējusi pa kara laiku atrast dzirdīgas ausis Latvijas liktens stāstiem un iegūt uzticību visaugstākās politiskās aprindās un arī 1919. gada rudenī, kad Latvijai vēl nācās cīnīties uz dzīvību un nāvi ar daudziem ienaidniekiem, Latvijas ārlietu ministrs mani mudināja atgriezties Parīzē un turpināt Latvijas propagandas darbu un jau kā Latvijas ierēdnei ar lepno tituli „sūtniecības padomniece“, bet 1920. gadā, kad miers bija noslēgts uz visām frontēm, es gan saņēmu daudz, ļoti daudz atzinīgu vārdu un slavinājumu, bet darbu man uzteica, jo es biju sievietē. „Mēs nevēlamies sievietes politiskā darbā“, — tā man pateica, un man bija jāredz, ka cilvēki, kas tai pašā laikā un labākos apstākļos kā es, ārzemēs dzīvodami, ne pirkstu nebija pacēlušī Latvijas labad, ka šie cilvēki tika iecelti augstos posteņos, bet es atraidīta — ar lielu pateicību. Aprādījums, ka Latvija nevar iet šinī jautājumā ipatnēju ceļu, neiztur kritiku, jo Tautu savienībā, Ziemeļamerikas Savienotās valstīs un arī citur sievietes vienlīdzībā atzītas visos valsts darba laukos. Tajās zemēs vai aprindās neviens nebūtu brīnījies, ja Latvijas pārstāvniecībās būtu arī sievietei

kāds atbildīgāks amats. Bet — tā nedomāja Latvijas vadītāji, un tā nu ir iznācis, ka es līdz 1920. gadam, t. i. kāmēr patstāvīgā Latvija nebija nodibināta un viņas kari nebija izkaroti, nemaz neapzinājos, ka sievietē būdama es nevarēšu līdzvērtīgi arī patstāvīgai Latvijai kalpot, saskaņā un atkarībā no manām spējām un piedzīvojumiem. To nu es tagad zinu, un šī atziņa nav salda.

Tāpat arī šinīs pēckaŗa gados esmu sajūtusi lielu sarūgtinājumu, novērojot, cik maz nacionālās pašapziņas vienai lielai mūsu tautas daļai, un it īpaši tai mantīgākai pilsētās, un ka sabiedrībā redzamas sievietes vēl šo baltu dienu pēc 17 Latvijas patstāvības gadiem pazemo valsts valodu, piemērodamies Rīgas veikalu komiju valodai.

Jā, kad es tagad, pēc 40 apzinīga darba gadiem, skatos atpakaļ, vērojot un analizējot savas gaitas un vadošos principus, tad man gan jākonstatē, ka no tiem seniem laikiem, kad es kā 10 gadus vecs meitēns iestājos Jelgavas augstākās meiteņu skolas pirmajā klasē kā vienīgā latvietē (vai vismaz vienīgā, kas sevi par tādu dēvēja), nacionālās pašapziņas princips man ir gājis līdz visu manu mūžu un ieaudies katrā manas dzīves darbā, un līdzās nacionālai pašapziņai arī sievietes pašapziņa. Mums, latvju sievietēm — slavenas tradīcijas. Senlatvju kultūras vērtīgākais mantojums — latvju daiņas, etnografisko mūzeju mantas, — ir galvenotiesu mūsu seno māšu gara un roku darinājums. Tāpat, kad Vakareīropas sievietēm tikko pavērās augstskolu durvis, mēs jau redzam arī latvju meičas Parīzes un Bernes universitātēs. Tāpat arī visos citos latvju dzīves lielajos posmos latvju sievietē no laika gala ir cienīgi stāvējusi līdzās vīrietim, un tomēr nav tagadnes latvju

sievietei tās pašvērtības apziņas, kāda ir skandināvu vai angļu-sakšu sievietēm, kaut arī latvju sieviete ir caurmērā intellīgentāka kā minētās. Un tādēļ arī galvenā doma manos referātos, manos rakstos un arī manā darbībā sieviešu organizācijās ir pēdējos gados bijusi veltīta latvju sievietes pašcieņas un pašvērtības apziņas nodibināšanai un nostiprināšanai.

Tagad, kad šo rakstu, es taisos braukt uz Parīzi, uz ilgāku laiku, un vārbūt uz visiem laikiem. Ar dievojoties un roku spiežot es redzu savu draugu pulkā daudz jaunavīgu seju, patiesībā vairāk jaunu nekā pusmūža, vai vecu. Un par to man sevišķs prieks, jo tas taču nozīmē, ka es neesmu zaudējis garīgo kontaktu ar jauno paaudzi, tā tad, ka arī es pati vienmēr vēl esmu garīgi moša. Lai Dievs man palīdz šo garīgo mošumu saglabāt līdz kapa malai.

1936. g. februārī.

Anna Rūmane.

Annas Rūmanes-Ķēniņas literāriskā darbība.

Anna Rūmane-Ķēniņa rakstniecībā galvenā kārtā darbojās pirms pasaules kara. Pēdējos gados viņa pievērsusies sabiedriskai darbībai un žurnālistikai. Savos stāstos un tēlojumos A. R.-Ķ. simbolos ietvēr sievietes dvēseles pārdzīvojumus, kas reizēm sniedzas traģiskos dziļumos. Rakstniece cildina māti, jaunas dzīvības nesēju, sāpju glabātāju. Šajā saturā veidoti tēlojumi: Par puķēm (Jaunā Raža VI, 1903), Dienvidus sirds (Rīta Skaņas I, 1903), Pavasara ilgas, Kā pavasaris nāca, Nāves domas (Rīta Skaņas II, 1904), Mana rudens puķe (Jaunā Raža VII, 1904), Mātes bēdas (Druva, 1912). — A. Rūmane-Ķēniņa publicējusi arī drāmu Melnais ērglis (Zalktis IV, 1908). Te savā sāpju cēlumā sieviete-māte stādīta pretim vīrietim. — Rakstniece apceļojusi Itāliju. No šī ceļojuma iespaidiem radušās skices Iz dienvidiem (Pēterburgas Avīzes, 1902).

A. Rūmane-Ķēniņa dzimusi 1877. g. 13. novembrī Jelgavā.

Beigusi turienes vācu augstāko meiteņu skolu. 1898. g. apprecējusies ar zvēr. adv. Ati Ķēniņu un kopā ar to aizgājusi uz Zemīti, kur strādājusi par skolotāju. 1900. g. Rīgā nodibina augstāko meiteņu skolu, ko vēlāk pārveidoja par ģimnaziju un paplašināja ar zēnu reālskolu. Apceļojusi Sontiju un dažas Vakareiropas valstis. Pasaules kara laikā uzturējusies ārzemēs un turienes laikrakstos propogandējusi Latvijas neatkarības ideju. 1920. g. atgriezusies dzimtenē un apmetusies uz dzīvi Rīgā.

Literātūra: P. Ērmaņa Tiem, kam nav grāmatu (Burtņiks 12, 1933). L. Brantes Anna Rūmane-Ķēniņa (grāmatā Latvju sievietē, 1931). Annas Rūmanes-Ķēniņas Mani biogrāfiski dati (Zeltene 2, 1926).

Emīlija Prūsa.

Mana dzīve.

Atskatos uz sava mūža rīta ausmu, ko ieraudzīju 1878. gada 20. februārī Vietalvas Bisniekos. Mani brāļi, Jānis un Andrievs, daudz vecāki. Tēvs — lauksaimnieks, smaga darba darītājs, aizvien nopietns, gandrīz īgns, nav laika bērnus pamīlot, paauklēt, vienīgā laipnība — atvest ciemkukuli no bodes vai ciema, bet no meža — ciekurus un mētras. Kādi brīnumi ziemu ciekuri un zaļas mētras! Kā smaržo zaļā egļu skujiņa!

Mana māmiņa vēl smagāk nes saimniecības darbus, bet nekad nav īgna, nelaipna, nepacietīga. Viņai lielas bēdas: mirusi pirmā meitiņa (pirms manas dzimšanas). Allaž un allaž domā par to un vaino sevi, ka ņēmusi līdzī uz bērēm, kur bērni miruši ar šarlaku. Viņa dzied un dzied bēņu dziesmas, it sevišķi Kristus man' dzīvībiņa. Tā tad ir pirmā dziesma, ko iemācos. Iemācoš arī sērot pēc mirušiem. Rudens vakaros, kad māmiņa atkal dzied šo korāli, man paliek neizsakāmi smagi.

Drīz man lemts sastapt nāvi vaigu vaigā : nomirst mana vecmāmiņa, kas mani lutināja. Ak, kādas bēdas! Man ir tikai trīs gadi, bet es saprotu, ka nekad vairs neredzēšu vecmāmiņas, viņa gulēs kapā, turpat kur māsiņa, būs pie labā Pestītāja.

Sniegputenis aurē bēru dienā. Uz kapiem mani līdzī neņem. Ir tik bēdīgi.

Māja tukša un klusa pēc bērēm. Man nāk raudas. Tad tēvs piekaņ manu veco šūpuli pie kārts un ļauj man šūpoties, lai aizmirstu zaudējumu.

Nevaru droši pateikt, vai tas ir bijis rītā vai vakarā, kad mani kādas rokas turēja un rādīja, kā deg kaimiņu ēkas. Visa debess sarkana. Liesmas šaudās. Ir tik skaisti un es priecājos, bet tad uzreiz kļūst bail nezin no kā un man atkal jāraud. Man bail palikt vienai istabā, bail vienai gulēt, bail pat tad, kad guļu māmiņai blakus. Tā vien šķiet, ka kāda kaulaina roka tvers mani un sāks žņaupt. Nekas nelīdzinās bērna nakts bailēm. Daži vecāki to nesaprot un baņ bērnu, kad vajadzētu mierināt, pieglaust.

Tā man bēdas no agrām dienām.

Vēl kāds sīkums: noņem mūsu puisī „zaldātos“. Visas meitas raud. Tiek dziedāts Nu ar Dievu, Vidzemīte. Puisis ir spēlmanis un ļautrs cilvēks. Visiem viņa žēl, arī man. Es gaidu viņu atpakaļ un nesa-gaidu: esot miris.

Nomirst arī mana draudzenīte Ieviņa un guļ baltā zārciņā. Viņa būšot eņģelītis. Tad man arī gribās būt eņģelītim, tikai žēl māmiņas, kad tā pēc manis raudās. Labāk būtu mirt kopā.

Mana māmiņa ar laiku sāk saprast, ka nevar man stāstīt tikai bēdīgas lietas, atnes no bibliotēkas pasaku grāmatas un lasa man vakaros priekšā, padzied

arī kādu tautas dziesmu. Man vislabāk patīk Divi sirmi kumeliņi un Ozolīti, zemzarīti, vai arī Caur ozoliem tek upīte. Es nevaru dzirdēt Maza biju nerdzēju, — tad jāraud.

Māmiņa mani audzina līdzcietībā pret katru dzīvu radījumu, arī kaitīgu: pat tā nedrīkst mocīt. Visi vienādi Dieviņa bērni. Viņas sirds miksta kā vasks un viņa man tuva, saprotama. Mēs abas kopā noslaukam asaras, kad kāds jērs vai teliņš tiek aizvests... Man tās ir lielas bēdas. Lauku dzīvē bērniem jāsadužas ar dzīves nežēlību. Grūti tam visam tikt pāri.

Mūsu kalponītes dzied sēras dziesmiņas par mīlestību. Mīlestības es gan nesaprotu, bet motīvu skumjums man iet pie sirds, es dziedu līdzī. Kam viņas nedzied tautas dziesmu? Māmiņa viena mani māca tās.

Nepilnus piecus gadus veca jau protu lasīt un adīt. Man patīk dzīparu spilgtās krāsas, raibie musturi. Tamborēt arī iemācos. Cik daudz man darba!

Cik skaisti saulrieti pāri egļu tumšajām galotnēm! Kā mirdz sniega puķes logos! Viss lauks laistās saules mirguļos, balts, nobērts zelta drostalām. Zila debess ar maigiem, viegliem mākonīšu kamoliņiem.

Brāž pavasaļa vētras. Veseta pārplūst, krāc un šņāc. Piesaulītē uzdzied pirmā piemenīte, baltā puķe, vizbulīte. Cik viņas skaistas!

Mani lielie gudrie brāļi iet Piebalgā skolā. Kad pārbrauc uz svētkiem — kāds prieks! Aizvien atved man ko kukulim. Vēlāk Jānis iet Rīgā skolā.

Nāk mātei jaunas bēdas: Jānis saslimst ar asiņu izplūdumu no plaušām. Viņu pārved mājā, domā, ka mirs. Māja klusa un bēdīga. Slimnieks guļ nedēļām ilgi uz gultas. Man zēl viņa, bet vairāk zēl māmiņas, kas tā nobēdājusies. Brālis paliek dzīvs

un izveseļojas. Viņš man stāsta par grieķu varoņiem un dieviem.

Ar astoņiem gadiem man jāsāk staigāt gotiņam pakal: vecākiem iet grūti ar Jāņa skološanu un tādēļ man jāpalīdz saimniecībā. Ceļos ar saullēktu kā visi gani, pusdienā nosnaužos, vakarā apgulstos kā visi darba ļaudis. Nav viegli mazam ganiņam. Vienīgais prieks grāmatas un rokdarbs. Tā ir izklaidēšanās lauku klusumā. Nu jau esmu mācījusies vācu mēli pie Rozalinska jaunkundzes Vietalvas Grīvās. Brāļi spiež kalt vācu vokabeļus pat ganos ejot. Man tur nav nekā ko iebilst.

Mana pirmā skola ir pie Rozalinska jaunkundzes, kopā ar viņas jaunākajām māsām un brāļi. Vēlāk mūsu pulciņš ir lielāks. Mājas valoda tur ir vācu. Mācos arī krievu un franču mēles. Un cik interesanti ir Bībeles stāsti! Senā vēsture, ģeografija. Rēķini gan — Dieva sods, gadu skaitļi tāpat. Mana skolotāja mīl dzejas un māca arī mūs. Es iekaļu daudz, daudz vācu dzejoļu un tie man tā patīk. Ja kāds nepatīk, es vienkārši pasaku, ka nepatīk, un tad man ļauj mācīties citu. Par to esmu Rozalinska jaunkundzei pateicīga.

Ar vienpadsmit gadiem iestājos Vietalvas ministrijas skolā, kur pārzinis ir pazīstamais tautas atmodas darbinieks Juris Kalniņš. Viņš pasniedza latviešu valodu, ticības mācību un dziedāšanu. Nekad neaizmirst šo stundu: Juris Kalniņš brīnišķīgi saistīja skolnieku uzmanību ar paskaidrojumiem, modinādams bērnu sirdīs tautas mīlestību, poēzijas izpratni un visu labo, kas snauž jaunā dvēselē. Viņa stundās nevienam nenāca prātā blēņoties, jo pati stunda bija kā atklājums, kā pravieša sludināšana. Juris Kalniņš bija audzinātājs no Dieva žēlastības.

Skolas nepabeidzu kāda nikna skolotāja dēļ. Tad sākās grūtais pašmācības ceļš, kuŗa gala mērķi — mājskolotājas diplomu — panācu 1897. g.

Pirmos divus gadus darbojos par mājskolotāju Latvijā, tad dažādās pilsētās Krievijā. Pēterpili patsniedzu vācu valodas stundas divās tirdzniecības skolās vienpadsmit gadus. Mans dzīves biedrs, lietavietis Adams Prūsas, strādāja kā ierēdnis finanču ministrijā. Visādas likstas viņa ģimenē mani spieda piepelnīt savu daļu. Rakstniecībai atlika maz laika.

1918. g. pārcēlāties uz Viļņu un pārcietām trīs okupācijas: vācu, lielinieku un poļu. Lielinieku laikā strādāju Viļņas univerzitatē bibliotēkā par svešvalodu nodaļas kārtotāju. Vadija prof. E. Volters. Ienākot poļiem visi bijām spiesti atstāt skaisto Gedimina pilsētu un pārcelties uz Kauņu.

Jaunajā Lietuvā gaidīja sabiedrīks darbs dažādās biedrībās.

1922. g. pārnācu uz pastāvīgu dzīvi Latvijā, Pļaviņās.

Tiktāl manas dzīves posmi.

Pirms pieeju savam rakstnieces darbam, gribu atzities, ka līdz pat pārnākšanai uz Latviju man viņš stāvēja otrā plānā un bija gadi, kad es ne rindiņas neuzrakstīju, tad atkal uznāca kā paisums: jāraksta, jāizlej viss uz papīra, kas sakrājiem galvā un sirdī. Sistēmatīks darbs sākās tikai dzimtenē.

Parādījas es sadzejoju jau gluži maza meitene būdama, neuzrakstīju, pasmīdināju mājnīekus un aizmirsu. Mana fantazija darbojās ļoti intensīvi un es sev stāstīju visādus nebijušus notikumus, pie tam ne reti runāju balsī viena pati un apkaunējos, ja kāds dzirdēja. Tās nebij pasakas, bet cilvēku cilvēciskā dzīve un parasti sākās tā: Dzīvoja

viena ģimene, tai bij tik un tik bērnu un viņus sauca tā un tā. Šie stāstījumi parasti palika bez noslēguma, jo nebij pacietības izdomāt līdz galam.

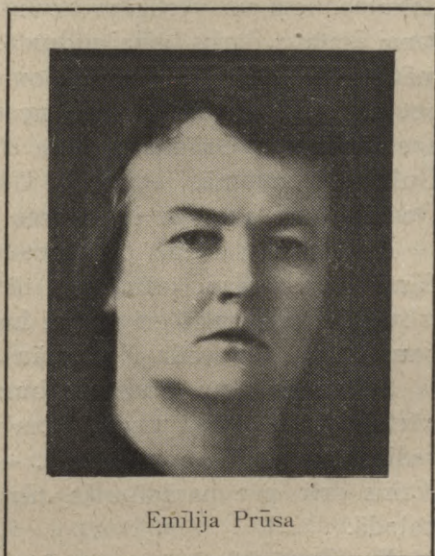
Vienpadsmitajā mūža gadā sāka mocīt neizprotamas ilgas. Tie bija pūbertātes laikmeta pirmie vēstneši. Tad vienā naktī sadzejoju pirmo lirisko dzejoli Jau saule nogrimusi. Ritā viņu pratu no galvas un pastāstīju savām skolas biedrenēm. Tās sacīja, ka patikot. Nākamais dzejolis jau tika uzrakstīts un apzinīgi kopts un sākās Ap vientuļo kapiņu tauriņi lido. Nezinu, kur tas palika, bet dzejot nu patika un burtnīcā dzejas krājās. Gribējās arī izlasīt kādam priekšā. Brālis Jānis teica: Tev sokas gan. — Jā, kas agrā jaunībā nedzejo! Dzejoja Jānis, dzejoja mans netaiļa brālēns Andrējs Dzenītis. Nekas nav no tā palicis. Varbūt arī mana dzejošana ar to izbeigtos, ja paziņas nepierunātu aiznest kādu dzeju uz redakciju. Aiznesu Baltijas Vēstnesim, kur tolaik redaktors bij Vilis Olavs. Iespieda dzejoli Pirmās vijolītes un vēlāk stāstus Grozu pinējs un Pūpolnīca.

Tā nu manas gaitas pa redakcijām bij sāktas. Pirmie darbi nav uzglabājušies.

Jauniem dzejniekiem un rakstniekiem jāpiedzīvo daudz vilšanās: iesūta negatīvus darbus, tie tiek noraidīti, saplok dūša un negribas vairs strādāt. Kam stipra pašpaļāvība uz savām spējām un kas neļaujas iebaidīties no vienas otras neveiksmes, tas ar laiku ko sasniedz, bet daudz jaunu talantu aiziet bojā tikai nejausību dēļ. Dažs darbs pašam patiek un liekās vērtīgs, bet redaktori domā citādi un dažreiz ne bez pamata. Paškritika nav allaž modra un uz viņu pašauties nevar. Ja ir pacietība ļaut darbam nogulēties, tad savs spriedums par viņu ir drošāks. Katram jāizbauda rakstnieka gaitu grūtumi, otrs vecāks kol-

lēga tur maz ko var līdzēt. Ka manas tekas uz redakcijām neaizauga ar zāli, par to jāpateicas tuvu stāvošām personām, starp kuŗām jāmin nelaiķe Anna Mengele. Viņas lieliskā dvēsele atstāja iespaidu uz visu manu mūžu. Arī Jānim Porukam viņas māja bija kā kuģim osta... Kā otru tuvu cilvēku gribu minēt

pazīstamā atmodas laikmeta sabiedriskā darbinieka Juŗa Boora meitu Zeltu, kas mani ne vienu vien reizi sadrošināja. Viņas vecākā māsa Merija ar savu poētisko un dzīves priedīgo skatienu uz dzīvi arī zināmā mērā iespaidoja manus pirmos darbus. Nešaubāmi manām spējām ticēja nelaiķa brālēns teologs Andr.

Emīlija Prūsa

Dzenitis, apgādāja mani ar grāmatām un bija kā brālis. Otrs brālēns, inženiers Brencis Priedītis, skatījās pesimistikāk, tomēr ne noliedzoši. Šiem pirmajiem uzticējos.

Dzimtene nedeķa maizes. Aizgāju to meklēt svešumā un tur nebija nekāda prieka. Smagas dienas vien. Kādā lielas depresijas laikā pienāca vēstule no Kaudziŗu Matīsa — aicinājums iesūtīt dažus dzejoļus un savu ģimetni dzeju krājumam Smaidi un asaras. Šī vēstule man deva jaunu drosmi un itkā aicināja uz dzimteni. Viņai piederēja izlēmējas loma manā turpmākā dzīvē...

Vēlāk saņēmu vēstuli no Andrieva Niedras — aicinājumu iesūtīt dzejas Pēterburgas Avīzēm. Arī šī vēstule iegādījās smagās dienās un deva prieku strādāt.

1918. gadā Viļņā iebraucot, man tika nozagts kofers ar manuskriptiem, mīlām vēstulēm, piemiņām, dokumentiem un vērtīgām lietām. Viens otrs iespīšanai gatavs darbs gāja zudumā. Arī materiāli romānam *Italiete*. Jau atmetu domu šo romānu rakstīt, bet pēc gadiem tomēr sižets neatlaidīgi prasījās pēc apstrādājuma. Grāmata iznāca 8000 eksemplāros A. Gulbja izdevumā. Andrējs Upīts savā recenzijā Domās to nosauc par impozantu darbu.

Kritika nav manis lutinājusi. Manu lugu *Gaisa dārzi* uzveda *Nac. teātrī*, bet tā neguva recenzentu labvēlību. Uzbruka arī manai lugai *Godīguma pārbaude*, ko arī uzveda *Nac. teātrī*.

Stāstu krājumu *Sadzīves burzmā* recenzenti novērtēja dažādi, visā visumā tomēr pozitīvi, kaut gan redīgējums nav apmierinošs. — Romāns *Kunigas Kairis* drīz pēc parādīšanās tika tulkots lietuviešu valodā.

Br. Zemē iespīestam romānam *Tāle* viļina ierosinājumu man deva kāda kursiete *Lācīte*. Viņa un brāļi nezinājuši, ko nozīmē viņu ģimenes vārds. Viens brālis sācis pētīt un izzinājis, ka tēva tēvs iebraucis *Kursā* no *Kurzemes* un esot latvietis. Brāļi nolēmuši braukt uz senču zemi un sākuši mācīties latviešu valodu. It sevišķi viens. Vai viņi patiesi atbrauca, to nezinu, jo drīz pēc šās sarunas kursiete nozuda no mana redzes apvārksņa. Man palika ierosinājums uzrakstīt: ko redzētu sveštautietis *Latvijā*? Mēģināju skatīt savu dzimto zemi un tautas dzīvi sveštautieša acīm. Liku jaunajam ideālistam piedzi-

vot i prieku, i vilšanos savā senču zemē, rādīdama mūsu tautas rakstūra un parašu pozitīvo un negatīvo. Pati fābula šoreiz mani mazāk interesēja.

Romāns Pumpuri raisās tika iespiests Pēd. Brīdī un izd. Zemnieka domas ņēma novilkumu. Sižetu ņēmu no sava stāsta Zagta laime (iespiests Latvijā 1913. g.). Pārstrādāju romānā, jo kā stāsts man viņš vairs nebij pieņemams, bet fābula un tipi nedeļa miera. Atcerējos arī tos cilvēkus, kas savā laikā bija man modeļi, bet nu jau sen atdusas kapos, — viņu maldus un nelaimes. Nevarēju neuzrakstīt. Cik redzu no atsauksmēm laikrakstos, tad neesmu pārprasta: mans nolūks nebij sludināt, bet tikai rādīt dzīvi, kāda viņa ir, vai labāk sakot, kādu esmu saskatījusi. Sieviete ar savu jūtu pārpilnību nereti nonāk strupceļā, bojā aiziet tomēr daži apstākļi nepieļauj, varbūt nejaušība, varbūt kāds mums nesaprotams liktenis. Tā šīnī romānā nevaru neatzīmēt mazu kuriōzu ar romāna nosaukumu. Pēd. Brīdī redaktoriem patika Pirmais bērns dara sievieti skaistu (Le premier enfant embellit la femme), bet grāmatas izdevējiem — Pumpuri raisās. Neviens nepiekāpās. Tad Pēd. Brīdī laida romānu zem diviem virsrakstiem (pēdējo iekavās).

Luga Dzejnieks Sienāzis nav tīra bērnu luga, tomēr tiek uzvesta skolās. Mazā ludiņa Stipendijas piespriešana, domāta brīvdabas izrādēm pamatskolās, ieguvusi piekrišanu un tiek daudz izrādīta.

Ko lai pastāstu par savām dzejām? Jaunības darbi dzejā ir negatīvi augļi un par tiem nav vērts runāt. Dažādos periodiskos izdevumos izkaisītie dzejoli ir gan laimīgi savākti (ne visi), bet nav izdoti grāmatā. Tāpat guļ luga dzejā Cildis. Tā ir pa pusei teika, pa pusei reāla no bruņinieku laikiem. Ierosi-

nājumu šim darbam deva Haralds Jankaus jau daudz gadus atpakaļ. Viņš gribēja, lai es uzrakstot par Rūsu, Pērkoņa meitiņu un citiem seniem dieviem. Laiku laikiem viņu palasu, pakoriģēju un nolieku, jo teātros man saka, ka tāds sižets nevarot publiku saistīt. Droši vien rampas neredzēs, bet... Nekas nav velti darīts: ja viņš nesagādā prieku tiem, kam tas domāts, tad pašam darītājam viņš tomēr ir devis saulainus radīšanas brīžus.

Iespiesti dažādos periodiskos izdevumos un sako- poti guļ skapī vesela kaudze stāstu. Varētu iznākt divas grāmatas: humoristiskie un nopietnie stāsti, bet izdevēji domā, ka romāni labāk noejot un stāstus izdot neatmaksājoties. Gan jau kādreiz...

Man kādu darbu sākot ir noteikta fābula, rakstūri — viss iznēsāts, skaidrs, bet pēc pirmā uzmetuma jau tiek grozīts, uzrakstot vēl reiz un pārrakstot vēl un vēl. Nereti iznāk pavisam kas cits, nekā sākumā domāju. Dažas nodaļas manos romānos ir līdz 6 reizes grozītas, pārrakstītas. Lugās tāpat. Mazākos stāstus arī pārrakstu vienu vai divas reizes.

Ar lielu patīku rakstīju zēnu stāstus. Man tiem bij modeļi. Par nožēlošanu šie modeļi nu ir izauguši un neder vairs.

Esmu daudzkārt jautāta, kā es rakstot lielākus darbus un kur ņemot fābulu. Gatavu fābulu man nav izdevies dabūt, ta mani patiesībā maz interesē. Toties man prieks savākt rakstūrīgus modeļus, un viņi man visur nāk pretim: viesībās, teātrī, dienas strādnieku vidū, starp ļaudīm, ar ko iznāk bieži redzēties. Tā sakrājas personāžs. Daži der nopietnam darbam, daži kādam viegli uzmetamam stāstiņam, lugai. Tad kāds nejaušs gadījums dod ierosinājumu fābulai un maz pa mazam darbs izstrādājas pagaidām

tikai galvā. Nopietnu darbu sākot stipri jāuzmanās no nejaušu ideju uzliesmojumiem: nevajaga tās tūlīt realizēt, izņemot tos gadījumus, kad tāda nejauša doma patiesi ieder sāktajā darbā. Vajaga apsvērt un tad sākt strādāt, saprotams, ar dzeju ir citādi: ja tūlīt neuzraksta, tad sajūsma zūd un viss beigts. Rakstniecēm ir vēl viens apakšsūdens akmens: viņnājums izplūst jūtās. Tas sabojā dažu labu darbu. Iejusties sava darba varoņos gan nepieciešams.

Šķiet, par visu ko esmu pastāstījusi, kas varētu lasītāju interesēt manas dzīves un darba posmos. Autobiogrāfiju rakstīt ir diezgan riskanta lieta, jo dažs labs pārdzīvojums ar laiku atmiņā stipri pārveidojas. Viegli var samelot. To negribētos. Teikšu vispēdīgi tikai to, ka dzīve mani ir diezgan malusi savās dzirnavās un dažādas likstas vēl tagad nāk un nāk un parasti notiek tā: mazas nelaimītes palīdz tikt pāri lielām bēdām. Galu galā darbs ir un paliek vienīgais patiesi uzticamais draugs, kas smagos pārdzīvojumos atraisa no neciešamām domām.

No tulkojumiem minēšu lietuviešu prozu. Esmu devusi vecos un jaunos lietuviešu rakstnieku darbus, tikai diemžēl īsākos. Monumentālu darbu fragmenti tomēr dod lasītājam mazāk, nekā īss, kaut arī vieglu roku uzrakstīts darbiņš. E m i l i j a P r ū s a s .

Emilijas Prūsas literāriskā darbība.

Rakstniecībā Emilija Prūsa ienāca deviņdesmito gadu beigās, kad pēc 1896. g. periodika (Baltijas Vēstnesis u. c.) parādījās viņas dzejoļi un skices ar Grietiņas, Vijolītes u. c. pseidonimiem. Vēlāk Prūsa pievērsās vienīgi prozai un drāmai, te atrodot savu īsto ceļu. Dzejoļu krājumam Kokle un satira (1908) seko prozas kopoījumi Stāsti un skices (1908) un noveles Sadzīves burzmā (1927), romāns Kunīgas Kairis (1930), luga Gaisa dārzi (1923) un

citi darbi. Apceļojusi Itāliju, bijusi skaistajā Kapri salā, Florencē, Venēcijā, pie Vezuva, Romā, Prūsā atgriezās ar daudziem ceļojuma iespaidiem. Tos viņa izlietojusi kā pamata materiālu romānam *Itāliete* (1927). Pie smilšainā Romas - Neapoles kara ceļa dzīvo nabaga meitene Gabriela, ārlaulības bērns. Apstākļi viņu saved kopā ar Leskes laulāto pāri no Rīgas, un viņa kļūst par tā audžu meitu. Tālākā darbība risinās Rīgā, bet visvairāk Itālijā, kur Gabriela ceļo divas reizes. Jaunavā aug pirmās mīlas jūtas, un tās viņā rada dvēseles pārdzīvojumus. Apprecējusies ar inženieri Ansi Cepli, viņas mīlas ilgas tomēr tiecas atpakaļ uz pirmo modinātāju — Heinrichu Felzeri, kas pa to laiku arī apprecējies. Kvēlas dabas, Gabriela tomēr paliek morāliski stipra. Un uz šī morāliskā stipruma un Itālijas dabas aprakstiem likts viss romāna uzsvars. Kaut fābulā saraustīts, romāns liecina par labu tēlošanas prasmi.

Psicholoģisks darbs ir romāns *Pumpuri raisās* (1934). Tajā uzsvērta doma, ka sievietei normāla dzīve nav domājama bez bērna. — Prūsas tēlotie varoņi ir ikdienas cilvēki, bet ar savdabībām, kas tos it kā atšķir no pārējās sabiedrības. Tāds savdabis spilgti zīmēts romānā *Tāle aicina* (1936). Kurts Pavasaris, Karalaučos studēdams un sagatavodamies karjērai, uzzina, ka Latvija ir viņa senču zeme. Iekšējs aicinājums viņam liek atgriezties dzimtenē. Bet dzimtene nedod cerētā — te pēckaņa gados netrūka egoisma, korrupcijas, lišķības; te pazudušam dēlam jāpiedzīvo rūgta vilšanās. Klusā, atklātā rakstura dēļ jaunajam censonim jāpaliek bez nodarbošanās. Viņam neveicas arī mīlā: modernā sievietē ar savu straujumu un brīviem uzskatiem viņu nespēj saistīt. Romāna noslēgumā tomēr pastrīpots, ka galu galā uzvar tas, kas cilvēkā ir cildens. Kurts Pavasaris apprecas ar sev piemērotu sievu un Vadoņa atjaunotā valstī tiek atzīts. No romāna interesantākām personām vēl atzīmējams: Margarete Vermelīcha un Eizebija Kranc. Pirmā no tām tīra, maiga, pieklāvīga, otrā — despotiska, morāliski pagrīmusi. Cēlas mīlas paraugu sniedz Beverīna. Viņas līgavainis Roberts mīl citu un līgavu atceras tikai grūtā brīdī. Tas tomēr nemazina Beverīnas mīlu; viņa mīl Robertu pat vēl tad, kad viņš kļuvis aklis.

Atklātībā vēl parādījusies Prūsas luga *Dzīves lāsts* (1907). Nac. teātri 1935. g. 28. februārī izrādīja lugu *Godīguma pārbaude*. No Prūsas skatuves darbiem labākais

— drāma *Baltais jātnieks* (pirmizrāde Dailes teātrī 1935. g. 17. janvārī). Te tēlota epizode no lietuvju tautiskās atmodas laika pag. gadsimta 90. gados. Darbības centrā autore nostādījusi idealistu kunigu Kairi, kas neatteicas nest upurus, lai savu tautu sagatavotu brīvības atgūšanai. Kairis pārdzīvo arī mīlas romantiku, bet ticības dogma viņam neļauj iegūt sapņoto, tā radot pamatu traģismam. Šajā drāmā Prūsa parāda dziļu izjūtu un izteiksmīgu raksturošanu.

Vairākus darbus Prūsa veltījusi skolu jaunatnei, starp tiem stāstus zēniem *Puikas un Ješka* (1929) un *Stipendijas piespriešana* un komēdiju *Dzejnieks Sienāzis* (1924). Stāsts *Stipendijas piespriešana* pārveidots arī *ludziņā* (1928).

Emīlija Prūsa daudz interesējusies par lietuvju literatūru. Periodikā sniegusi apceres par leišu dzeju (*Latv. Vēstnesis* 127, 1921), leišu rakstniecību (*L. Vēstnesis* 130—182, 1921), Lietuvas sieviešu rakstniecību (*Latviete* 3, 1935) u. t. t. Viņa arī daudz tulkojusi no leišu valodas. Publicējusi tulkotas prozas autoloģiju *Lietava sveicina* (1935). Latviešu avīzniecības attīstībai P. pieskaņas apcerējumā par pirmo latviešu cenzoru Mārtiņu Remīki (*Izgl. Min. Mēnešraksts*, 1925).

Emīlijas Prūsas darbu saturs ņemts no reālās dzīves. Rakstniecībai tuvas mīlestības un ģimenes dzīves problēmas, un to risināšanai viņa veltī gandrīz visu savu literārisko ražu, reizēm iesniegdamās krietni dziļos psiholoģiskos noskaidrojumos.

Prūsu interesē arī tīri psiholoģiski motīvi (novelēs *Čekiete*, *Nopūta* u. c., krāj. *Sadzīves burzmā*), bet it īpaši Lietava, tās dzīve un ļaudis. Lietuvai veltīti stāsti *Ciņas ap Viļņu*, *Sādžas Sokrats*, *Kontrfaktora Ziemassvētku nakts*, *Senču ērmi*, *Katoļu garīdznieks*, *Nikodemus* u. c.

Kā daudzi mūsu vecākās paaudzes rakstnieki, Prūsa simpatizē arī 1905. gada nemieru kustībai. Toreizējiem brīvības cīņotājiem veltīts stāsts *Puķes* u. c.

Prūsas tēlotie cilvēki pa lielāku daļu ir klusētāji. Vientulībā viņi izcīna savas dvēseles cīņas vai risina savas laimes kamolu. Dzīve tiem var uzbrūkt kā plēsīgs zvērs, — viņi tomēr neļaus izmisumam izlauzties ļaunu priekšā, klusēdami nesīs likteņa nastu vai labprātīgi ies nāvē. Ance, kad

mīlētais Moisejs viņu pēc skaistiem laimes brīžiem pamei vienu savam liktenim un kaunam, ar bērnu zem sirds viņa klusi izbeidz savu dzīvi Nerisas ūdeņos. Savas sāpes Anele nesūdz nevienam; viņa viena pati tiek galā ar sevi. Un tas ir viņas stiprums (novelē Grēka biedrs, krāj. Sadzīves burzmā). Kad Kurzemē plosījās mēra epidēmija, ļaudis bija sagrābusi panika. Tikai Silenieku Pāvils bez izmisuma iet pretim nāvei; rok kapa vietu citiem, lai pēc tam pats mierīgi iekāptu tajā. Viņa izjūtas slēptas klusēšanā (nov. Mēra laiki, krāj. Sadzīves burzmā). Klusētājs un savādnieks ir arī Mateušs Grigorovičs. Izmisums tam svešs. No viņa drošs tikai miers. „Grigorovičs ļāva sievai izrunāties. Viņš paņēma collmēru un sāka vilkt līnijas uz noēvēlētā dēļa. Viņa platā, veselīgā seja neizrādīja pie tam ne mazāko nepatīkšanas zīmju.“ — „Uzgājis uzkalnī, viņš ieraudzīja jaunu cilvēku uz krustceļa. Tas, redzams, bija viņu pirmais pamanījies un gaidīja. Mateušs nesteidzamies piegāja paziņam klāt.“

Dzīves saturu pagātnē smel viesniecnieks Pesko (rom. Italiēte). Visas tā domas un lepnums saistīts ar itaļu brīvības cīnītāju Garibaldiju, kuŗa pulkos Pesko reiz kalpojis. Tagadne — tukša skaņa.

Prūsas varoņi ņemti no ikdienas dzīves, tikai ar iezīmīgām savdabībām. Tie nav ne aizrautīgi ideālisti, ne nenogurstoši un drošsirdīgi cīnītāji: dzīves plūdums tos šūpo sev līdz.

Prūsas stils ir vienkāršs, dažviet veidots raupām krāsām, ass. „Tanī mirklī kāds uzsauca, lai runātāji vāļoties nost no ceļa. Tas bija miesnieks ar nokautu mazlopu vezumu, ko viņš veda uzlādēt vagonā. Abi runātāji nogāja sāpis un ļāva asiņainam vezumam pabraukt gaŗām. Viņi klusēdami noskatiņās, ka miesnieks piesēja lieso zirdziņu.“ — „Un patiesi viņš bija pareizi aprēķinājis: viņa galvas kauss pāršķēlās pret aso šķautni un smadzenes izplūda ūdenī“ (novelē No-pūta, krāj. Sadzīves burzmā).

Prūsas novelēs bieži trūkst darbības loģiska attaisnojuma, piem. novelē Čekiete (krāj. Sadzīves burzmā).

E. Prūsa (Prūsas, meitas uzvārdā Dzenīte) dzimusi 1878. g. 20. februārī Vietalvas Biseniekos. Kā gandrīz visi lauku bērni, arī viņa dabūjusi iet ganos. Pirmās skolas zināšanas guvusi pie Rozalinsku jaunkundzes Vietalvas Grīvās. Tur

ģimenes valoda — vācu. Arī R. jaunkundzes mazajiem audzēkņiem, kas bija kupls pulciņš, jāielauzās vācu mēlē, kautik arī krievu un franču. Vienpadsmit gadu vecumā P. iestājusies Vietalvas ministrijas skolā, kur par pārzini darbojās tautas atmodas darbinieks Juris Kalniņš. Skolu nepabeigdama, izglītību turpinājusi pašmācības ceļā. 1897. g. ieguvusi mājskolotājas tiesības. Divus gadus darbojusies kā audzinātāja Latvijā, tad dažās Krievijas pilsētās, starp citu 11 gadus Pēterpilī. Apprecējusies ar lietuvieti Adamu Prūsas. Kopā ar viņu 1918 g. pārcēlusies uz Viļņu. Tur strādājusi Viļņas universitātes bibliotēkā par svešvalodu nodaļas kārtotāju. Pilsētiņā ienākot poļiem, pārcēlusies uz Kauņu. Kopš 1922. g. dzīvo Plaviņās, kur tai savs neliels nekustams īpašums.

Literātūra: E. Prūsas autobiografija (K. Egles Atziņass II, 1924). Zeltmata Grietiņa (Rakstniecības Almanachs, 1908). V. Puķes Rakstniece Emīlija Prūsas (Latv. Sargs 225, 1923). J. S. Rakstniece Emīlija Prūsas (Jaun. Ziņas 93, 1928). P. Jēģeres-Freimanis Rakstniece Emīlija Prūsas (Izgl. Min. Mēnesraksts 11, 1923). R. Krodera Rakstniece Emīlija Prūsas (Latv. Vēstnesis 224, 1923). M. Grimmas-Endzelīnes Emīlija Prūsas (Zeltene IV, 1928). E. Prūsas autobiografiska skice Mana dzīve (Latviete 10, 1934).

Zemgaliešu Biruta.

Modernās sievietes jūtu impulsi jūtami Zemgaliešu Birutas dzejoļos, stāstos un tēlojumos. Pakļāvusies iekšējiem pārdzīvojumiem, aizrautīga mīlā un ideālismā, ticēdama, bet tomēr vildamās, viņa nonāk līdz traģismam. Viņā savijas sāpes un nemiers, kaisle un mīla, lielas ilgas un klusi sapņi. Romantisms ir Zemgaliešu Birutas darbu pamatelements.

Literāriskā formā Zemgaliešu Biruta neiegūst lielāku gatavību. Viņas darbi atsevišķi nav iznākuši, bet izkaisīti periodikā no 1896. gada līdz 1905. g. revolūcijai un vēlāk (Dzelmē, Vērotāja, Staros, Pret sauli). No Z. B. plašākiem stāstiem atzīmējami: Nenosūtīta vēstule, Gažām ejot, Sfinksas, Purvalakstīgala (Dzelme, 1906), Mirkļi, Kādas jaunības gals, Neaizmirstama zelta jaunība. Spēcīgi veidota drāmatiska skice Uz aizlausta zara.

Pirms pasaules kara Zemgāliešu Birutas raksti bijuši sakārtoti izdošanai, bet uznākot karām, tie aizvesti uz Krieviju, no kurienes nav atdabūti.

Vēl atzīmējams, ka Z. B. 1906. g. kopā ar Štrālu, Jaunsudrabiņu, Krūzu, Baltpurviņu, Čāli, Jēkabsonu un Akurateri parakstīja protestu, kas vērsās pret reālistiskā virziena kritiku latvju rakstniecībā.

Zemgāliešu Biruta (istā vārdā Konstance Grencone) dzimusi 1878. g. 14. oktobrī Stāmerienā.

Bērnību pavadījusi Palsmanes muižā. Tur pie vecmātes arī guvusi pirmo izglītību. Vēlāk beigusī Feija meiteņu skolu Rīgā (1895) un ieguvusi mājskolotājas tiesības. Uzturējusies pie vecākiem Aderkašu muižā, pēc tam strādājusi par mājskolotāju Maskavā. 1906. g. apmeklējusi Parīzi. Atgriežoties dzimtenē, pārdzīvojis smagus brīžus. Mirusi traģiskā nāvē 1906. g. 15. decembrī.

Literātūra: A. Bērziņa Z. B. (Jaunā Raža VIII; Jaunā Raža IX, 1907; Rakstniecības Almanachs, 1908). — ltp. — Z. B. (Stari 1, 1907). U. Upīša Z. B. (Rakstu Almanachs, 1908). Alfr. Gurtiņa Zemgāliešu Birutas dzīve (Daugavas Vārds 33—34, 1927; Malienas Ziņas 118—126). R. Egles Z. B. (Latvju lirika, 1934).

Zemgāliešu Biruta

Angelika Gailīte.

Vienpusīgs vēstījums.

Ir noieti diezgan daudzi dzīves posmi, un katrs no tiem man šķiet interesants un īpatns. Tōmēr at-

klātībā runāju par tiem ne labprāt. Ja nu tas jādara, tad mēģināšu atzīmēt ārējos notikumus.

Jauka bērnība ar mīļu māti, par ko cilvēki runāja, ka tā esot skaista, bet es zināju tikai, ka tā ir vienīgā un citāda nemaz nevarētu būt; ar gādīgu tēvu un divām jaunākām māsiņām un ļoti enerģisku, strauju, bet taisnīgu vectēvu. Manā desmitajā dzīves gadā nāca katastrofa: maniem vecākiem bija jāatstāj vieta Vecpiebalgas dzirnavās, kur mūsu ģimene bija dzīvojusi vairāk kā 30 gadu. Kaut gan biju vēl bērns, tomēr nojautu, ka manējiem tas bija smags lūzums. Aizgājām uz Lubejas dzirnavām. Tur pavadīju tikai vienu vasaru, jo rudenī turpināju mācīties Vecpiebalgas Upītes skolā un pa sestdienām braucu pie savas mātes mātes un onkuļa. Tikai Ziemassvētkos biju pie savējiem. Prombraucot agrā janvāra rītā, māte mani vēl pavadīja, kādu gabaliņu kamanām līdziedama. Tā bija pēdējā reiza.

Tai pašā mēnesī mūsu ģimenei uzbruka lielāka nelaime: saslima mana vidējā māsiņa, ļoti jautrs un piemilīgs bērns, ar kādu epidēmiju. Viņa nomira. Viņai sekoja māte un jaunākā māsiņa. Martā mira ar sirdstrieku vectēvs. Mēs ar tēvu palikām divi vien.

Ģimenes vietu man ar laiku sāka aizpildīt Vecpiebalgas draudzes skola, kuŗā iestājos 1896. gada rudenī. Tur atradu pāris tuvū biedreņu un ļoti pieķēros saviem skolotājiem. Dziļi cienīju skolotāju J. Sliedi, un mani saistīja mana pirmā skolotāja M. Kronvalda jaunkundze tikpat ar sava lielā tēva aureolu, kas viņai nāca līdz, kā ar savām personīgām īpašībām. Tas bija otrs laimīgs laikmets manā bērnībā. Vecpiebalgas draudzes skola, kam bija savas bagātas tradīcijas, bija īsts kultūras centrs.

jaukā lauku apkārtnē, un mēs, bērni, nojautām mūsu stingrajos skolotājos istus audzinātājus. — Draudzes skola man bija miļa, bet priekšā bija noteikti mērķi — tālāka izglītība. Tā kā līdzekļu toreiz bija maz, tad paklausīju savas krustmātes Pumpura kundzes aicinājumam un braucu uz Daugavpili, kur Pumpuri toreiz dzīvoja. Pumpuram bija jāizvadā kuģa transporti uz Tāļajiem Austrumiem, tādēļ viņš lielāko tiesu bij ceļojumos, bet kad viņš atgriezās mājās, tad tur valdīja dzīvs gars, jautriība un garīgas interese. Pati iedama ģimnazijā, palīdzēju mācībās brālēniem, sagatavoju ģimnazijai mazāko māšicu un strādāju saimniecībā. Šai laikā mājās bija jāpārdzīvo daži lieli pārbaudījumi, kas norūdīja rakstūru, kā to vēlāk sapratu. Ģimnazijā sākumā jutos vientuļa, vēlāk ļoti tuvu sadraudzējos ar savu klases biedreni, somieti Klāru Forstroemu, kam piederējusi liela vieta manā dzīvē līdz viņas pāragrai nāvei un vēl pēc tam.

Biju laimīga, kad pēc ģimnazijas beigšanas kļuvi pilnīgi patstāvīga un dabūju skolotājas vietu Rīgā Annas Ķēniņas kundzes meiteņu skolā, ko nākamā gadā pārvērtā par ģimnaziju. Toreizējā Ķēniņu skolā mēs gatavojām vecākās klases skolnieces mājskolotājas eksāmeni, ko viņas lika Pēterpils mācību apgabala komisijā. Tā es, tikko pati kļuvusi skolotāja, mācīju jaunavas, no kurām dažas bija par mani vecākas. Kāda no manām pirmajām skolniecēm ir kļuvusi par manu tuvu draugu, un šī draudzība ir pārcietusi dažādus pārbaudījumus.

Rīgā es netik vien kļuvu pilnīgi neatkarīga, bet nonācu arī interesantā, ļoti rosīgu, intelligentu latviešu sabiedrībā, kuŗas locekļi visi bija vēl jauni. Ar lielu kāri baudīju mākslu, kas Rīgā tolaik, 1909. gadā, bija

pieejama. Te drīz kļuva Richarda Vāgnera cienītāja. Un liela milestība nāca manā dzīvē. 1910. gada Lieldienās salaulājos ar Jāni Miķelsonu — Haraldu Eldgastu. Pēc skolas gada beigām šķīros no Rīgas, lai brauktu uz Pēterpili, kur mani sagaidīja mans vīrs, kas bija ģimnazijas skolotājs Vologdā, un tad mēs kopīgi uzsākām ceļojumu uz Somiju. Rudenī braucu arī es uz Vologdu. Šī ziemeļnieciskā krievu provinces pilsēta sākumā mani ļoti nospieda, es izjutu neklusināmas ilgas pēc Rīgas. Tai gadā uzrakstīju savu pirmo stāstu grāmatu Ilgas un maldi (uzmetumi dažiem stāstiem bija jau agrāk uzrakstīti.) Kad sāku strādāt skolā,

Angelika Gailīte

tad rakstīšanai atlika maz laika. Tomēr te sarakstīju savu pirmo priekšlasījumu Sievietes psiholoģiskā atbrīvošanās, ko nolasīju 1912. gada Ziemassvētku brīvlaikā Rīgā biedrības Sievietes darbs vakarā Olava skolas zālē. Vologdā darbojos līdz Mākslas milētāju Ziemeļu pulciņā, kas sarīkoja ievērojamāko Pēterpils un Maskavas mākslinieku darbu izstādes un izdeva grāmatu Vologdas senatne. Šai biedrībā lasīju referātu par Richardu Vāgneru, bet kāds labs pianists spēlēja mūzikas illūstrācijas. Tā

bija mana atzinība šim komponistam un reizā it kā atvadišanās, jo vēlāk man kļuva tuvāka tūrā mūzika.

Sāku pamazām iegūt draugus arī Vologdas sabiedrībā un ar dažiem no tiem esmu sarakstījusies līdz pat viņu pāragrai nāvei, bet ar citiem līdz pašam pēdējam laikam. Bet mīlestība, kas mani bija aizvedusi līdz krievu ziemeļiem, tur nosala, un laulība izira.

1914. gada vasarā caur Maskavu ar krievu skolo-tāju ekskursiju es aizbraucu uz Itāliju. Šis ceļojums ar mākslas prieku un dabas pievilcību bija viens no lielākajiem notikumiem un dziļākajiem pārdzīvoju-miem manā mūžā. To esmu apliecinājusi grāmatā Vērojumi un sapņojumi.

Vologdā vēl pavadīju divus gadus, vasarās ciemo-joties Latvijā, Burtņiekos. Tie bija pirmie kaŗa gadi. Tad strādāju blakus skolas darbam, gan deŗurējot pie ievainotiem lazaretēs, gan no 1915. gada rudens bēgļu apgādāšanas komitejā. Vologdā mēs, latvieši, nodibinājām trīs atsevišķas bēgļu mājas, kuŗu pār-raudzīšana man kļuva par sirds lietu.

1916. gada septembrī pārcēlos uz Maskavu, kur dabūju priekšnieces biedres vietu Marijas meiteņu institūtā. Nu es varēju reiz piepildīt savu seno vēlē-šanos pēc augstākās izglītības, un tā paša gada rudens semestrī iestājos Augstākos sieviešuursos vēstures nodaļā. Darbs skolā atņēma daudz laika, par lekciju apmeklēšanu nevarēju daudz domāt, tomēr tā iekār-tojos, ka varēju noklausīties toreizējā docenta J. A. Iljina lekcijas grieķu filozofijas vēsturē. Vēlāk klausījos pie viņa arī jauno laiku filozofiju, ko viņš lasīja juristēm. J. A. Iljina lekcijas auditorijā bija stingri zinātniskas, viņa priekšnesums bija lielisks, un ar savu lielo koncentrācijas spēku viņš tā spēja

aizraut klausītājus, ka arī mēs koncentrējāties pilnīgi un izjutām gara dzīves lielo burvīgumu.

Augstskolas dēļ paliku Maskavā, bet no 1918. g. rudens tā bija jau izpostīta; tikai daži profesori noturēja mājās seminārus un mājās arī eksāminēja. Ar 1919. gadu dzīve lielnieciskajā Maskavā kļuva fiziskas mocības un robežoja ar garīgu trulumu. Kā atpestīšanu izjutu atgriešanos Latvijā, kas man kļuva iespējama 1920. gada 1. februārī kopā ar mūsu pamiera delegācijas locekļiem.

Latvijā vispirms strādāju Ārlietu ministrijā par franču preses referenti. Nodibinoties franču licejām, sāku tur darboties par latviešu valodas un vēstures skolotāju. Latvijas universitātē turpināju studijas, kuŗas beidzu 1924. gadā. Te ar lielu auzrautību strādāju pie diploma darba par Eizenu un 18. gadsimteņa latviešu zemnieku. Latvijā līdzdarbojos arī vairākos laikrakstos. 1923. gadā iznāca mans otrais stāstu krājums Dzirkstis sniegā, bet 1925. g. trešais — Grēcinieces un 1926. g. apcerējums par Asīzes Franci — Pilnības ideāls. Patlaban sagatavots iespiešanai apcerējums par dažām Francijas vēsturiskām vietām un pilsētām Skats Rietumos; savākti materiāli monografijai par Vecpiebalgas draudzes skolu.

Esmu piedalījusies studenšu korporācijas Vaŗavīksne un tās filistru biedrībās, tāpat arī Latvijas akadēmiski izglītoto sieviešu apvienības dibināšanā. Pēdējās uzdevumā 1929. gada augustā Ženēvā ņēmu dalību starptautiskā akadēmiski izglītoto sieviešu kongresā. Bez tam speciālos ceļojumos esmu apmeklējusi Dienvidvāciju, Šveici un Franciju.

Dzīvē esmu sastapusi daudz interesantus cilvēkus, redzējusi jauku dabu un vecu kultūru svešās zemēs

un bezgala ilgojusies pēc Latvijas; esmu gavilējusi par Latvijas neatkarību; priecājusies par mākslu un elpojusi zinātnes skaidrību gaisu; arī atbildīgais audzināšanas darbs skolā man ir atvēris daudz interesanta un devis brīžam gandarījumu.

Tā smagi nosveķas šis svaru kauss, un otrs ar to, ko dzīve nav pildījusi, nespēj to pagaidām pārspēt. Man gribas šo faktu virkni, kas galu galā izvēršas par atziņām, beigt Skalbes vārdiem: „Par katru dienu Dievam pateicos, par stundu vienu, ko viņš man dzīvot liek.“

Angelika Gailīte.

Angelikas Gailītes literāriskā darbība.

Angelikā Gailīte apvienota zinātniece un māksliniece. Šis apvienojums redzams arī viņas literāriskos darbos: tur blakus trauslām dvēseles vibrācijām redzam asu domātāju, vērtētāju, pētnieci. Sievietes garīgā atsvabināšanās, izaugšana līdzvērtībā vīrietim, ideālistiskas vienības meklēšana — tas ir Gailītes darbu vadmotīvs.

Patī būdama sieviete, Angelika Gailīte arī tēlo sievietes. Vīriešus viņa zīmējusi gandrīz līdzīgiem vilcieniem: tie ir baudītāji, kas nespēj iekļauties sievietes garīgos meklējumos, kas saldi apreibdami krīt grēka virpulī, neatkarīgi no apstākļiem, kādos tie atrodas. Rūpīgais tēvs un klusais vīrs Sergejs Muchanovs (novelē Balkons) aizmirstas, tiklīdz saskāries ar jaunu, strauju dzīvību, kas ir pilna negaisa tvīksmes. — No citas vielas ir veidotas Gailītes sievietes. Tās ir cīnītājas, kas cenšas pēc garīgas vienības, kas paturēdamas savu sirdsskaidrību grib uzkāpt līdz tai pakāpei, uz kuņas nostāties vīrietis. Visas tās nonākušas it kā krustceļos, ir vēl sapņu varā, bet tomēr jauž — kad gars būs uzvarējis miesas tieksmes, no ikdienas pelēkuma tās pacelsies pretim citai pilnīgākai dzīvei. Mīlestība tām ir ceļš uz augstākas, garīgas laimes meklēšanu. Mīlēdamas tās neaizmirst, ka starp īstu mīlestību un kaislību ir — bezdibens. Tāda atmodusies sieviete ir Anna (novelē Ceļi). Kaut būdama laulāta sieva, viņa vēl nepazīst īstas mīlestības. Tad nāk dzejnieks Arturs Latgalis. Un sieva jūt,

ka viņā sāk skanēt kāda vēl nedzirdēta mūzika. Ejot pa parka taciņu viņa ierauga, ka starp lapu ēnām sūpojas saules gredzeni. Līdz šim viņa bija tikai jutusi sauli. Krūtīs aug ilgas pēc kā skaista, neaptverama un tomēr bezgala tuva. Viņa alkst garīgas harmonijas. Tai par visu angstāks — radošais gars. Un beidzot tomēr uzvar tas, kas viņā stiprāks — gars miesas tieksmes. Pār kaisli triumfē savāda, augsta un nežēlīga mīla. — Vēl skaidrāk izsakās cita Gailītes varone — Anita (novelē Sasniegts): Atdot sevi un atdodot iegūt ko lielāku. Tā viņas istā būtība.

Bet Gailītes cīnītājas pagurst. Veronika (stāstā Balkons), iepriekš vairīdamās no kaisles uzliesmojuma, būdama uzvaroši vētraina, beidzot tomēr krīt kaisles grēkā. Lepnā Irena (novelē Gaidās), atmódusies pirmaj mīlai, grib no sevis to nokratīt, lai tā paliktu tikai sapnis, zelta pasaciņa. Irena grib būt tikai otra dvēseles modinātāja. Bet kad tās iemīlētais aiziet katorgā, viņa tomēr gaida tā pārnākšanu. Un viņā skan neklusināmas mīlestības ilgas un sēras, kā Solveigas dziesma.

Uzvar tikai retas. Un to viņas panāk ar atteikšanos, miesas noliegšanu un garīgu šķīstīšanos. Līza (novelē Maiņās) saka: „Kādēļ man noliegt savu miesu, kuŗa ir jauna un grib dzīvot? Tādēļ, ka tu to prasi. Es pildīšu to. Es iešu pa atteikšanās ceļu.“ Kad Līzai jautā, vai mīla, kuŗu tā turējusi par lielāko mūžā, izmīlēta, viņa droši atbild: „Ne izmīlēta. Pārveidojusies viņa ir.“

Gailīte mīl mazas noveles, stāsta vai tēlojuma formas. Grāmatās iznākušas studijas un tēlojumi *Ilgas un maldi* (1913), noveles *Dzirkstis sniegā* (1922) un *Grēcinieces* (1927). Pirmais no šiem krājumiem parādījās gandrīz vienā laikā ar Ivandes Kaijas populāro romānu *Iedzimtais grēks* un tika daudzreiz minēts kopā. Abas autore pieskaņās sievietes tiesību un garīgās atmodas jautājumam. Īsteni viņas abas šķīr plaīsa.

No Angelikas Gailītes prozas darbiem runā romantiska satrauktība un jūsma. Satura veidojumā izturēti, tie neizveidoti stilā. Tēlošanas paņēmiens šie darbi atgādina Pēterfa Altenberga mākslu.

1914. g. Gailīte apceļoja Itāliju. No šī ceļojuma iespaidiem un novērojumiem radusies grāmata *Vērojumi un sapņojumi* (1920). Viņa arī iedziļinājusies plašākās vēstures un mākslas studijās. Cik liels un dziš cilvēks var kļūt cīņā uz

pilnību, to Gailīte rāda grāmatā par minoritu ordeņa dibinātāju Sv. Asīzes Franci Pilnības ideāls (1926). Jāierobežo prasības pret āru, bet jāpavairo pret savu iekšējo es; ne dzīties pēc ārēja spožuma, bet izkopt garu pacietībā un pazemībā, vienkāršībā un šķīstībā. Dieva elpas apgarotā mīlestībā cilvēkam jāzaug līdz garīgai pilnībai, harmonijai, pilnīgākam priekam — tāda ir šīs grāmatas pamatdoma. Paceldamies pāri savām sīkām tieksmēm un cilvēcīgām laimes prasībām, liels un nesatricināms cilvēks paceļas meklēšanas ceļā.

A. Gailīte rakstījusi arī periodikā, sniedzama apceres par jaunākām parādībām latvju rakstniecībā, vēstures un citiem jautājumiem. Viņa sakopojusi arī Atmiņas par Pumpuru (1911). Pēdējos gados viņa īpaši pievērsusies vēstures pētīšanas darbam, līdz ar to noklusdama rakstniecībā.

Angelikas Gailītes dzīve sākusies 1884. g. 2. jūlijā Vecpiebalgas muižas dzirnavās. Te, kur slūžās vienmērīgi šalc ūdens un dūc dzirnavu akmeņi, paiet nākamās rakstnieces pirmie desmit mūža gadi. Tālākais dzīves ritms viņu aizved pie mātes māsas, Gobu dzimtā, kas arī dzīvo Vecpiebalgā. Iemesls — tēva pāriešana uz Lubejas dzirnavām. Gailītei nomirst māte, un tā nu viņa paliek bez vecāku aizvēja. Sākās skolas gadi. Vispirms viņa mācās Upītes pagastskolā pie skolotāja J. Shiedes, kas bija gaiša personība, visa latviskā cienītājs. Pabeigusi arī Vecpiebalgas draudzes skolu, Gailīte sāk domāt par ģimnaziju. Bet saimnieciskie apstākļi ir smagi. Tad izpaudzīgu roku sniedz mātes māsas vīrs dzejnieks Andrējs Pumpurs, kas tolaik dzīvoja Daugavpilī. Viņš Gailīti pieņem pie sevis. No 1899. g. līdz 1903. g. viņa apmeklē Daugavpils sieviešu ģimnaziju. Pēc tam strādā par skolotāju Kēniņa meiteņu skolā Rīgā. Šinī laikā apprecas ar rakstnieku Haraldu Eldgastu-Mikelsonu. Kopā ar to 1910. g. pāriet uz dzīvi Vologdā. Sāk nodoties rakstniecībai un arī strādā kā pedagoge. No 1916.—1920. g. dzīvo Maskavā, darbojas par skolotāju Marijas institūtā un studē augstākos sieviešu kursus filoloģijas fakultātē. 1920. g. pārbrauca Latvijā. Četrus gadus bija ārzemju preses referente ārlietu ministrijā, pēc tam skolotāja franču licejā. No 1921.—1925. g. studēja vēsturi Latvijas universitātē. Raksturu nevienādības dēļ 1922. g. oficiāli šķīrusies no mūža drauga. Pēdējos gados strādā par skolotāju Rīgas pilsētas V. Olava komereskolā. Apceļojusi Somiju (1910),

Italiju (1914), Šveici, Franciju un citas Vakarciešpārijas valstis. Angelikas Gailītes pirmais iespiests literārisks darbs — Hamsuna vasara un rudens — parādījās 1910. g. 11. februārī laikrakstā Latvija.

Literātūra: A. Gailītes autobiogrāfiska skice (K. Egles Atziņas III, 1924). P. Jēgeres-Freimanis Angelika Gailīte (Latviete 5—6, 1934).

Elza Stērste.

Mijā Salove!

Tagad, kur es tevi zinu tālu, man gribas ar Tevi ilgāk parunāties, kā tanīs laikos, kad mūs šķīra ne svešas zemes, bet tikai daži pilsētas kvartāli. Mūsu dzimtas gars mūs ir tik cieši saliedējis kopā, ka jūtamies kā variācijas kādai senai un piemīļīgai temai. Un kāš mēs esam katrs par sevi? Mūsu senči, mūsu Tēvs un Māte, mūsu brīnišķīgā bērība un lielpilsētu apkārtnē, kur mums katram bij ļauts brīvi kustēties un veidoties. Svešās zemes un pilsētas piegrieza dzimtai zemei un dzimtā zeme apslēptām balsīm, kas ceļas no neatminamiem dziļumiem. Šoreiz man gribas atcerēties to laiku, kad traucāmies pasaulē. Vai atceries, cik dzirdīgu sirdi mēs toreiz atradām vecākos? Neviens mūs nesaprata un pat tiesāja. Bij man pat kāda satikšanās ar labo M. kungu, kas nu jau aizgājis aizsaulē; kā šodien atceros — mēs staigājām gar Pēterļa ģimnāziju un viņš mani pūlējās pierunāt, lai mājai nedarot kaunu un nēbraucot projām. Zināms, no tā nekas neiznāca un kādā septembra dienā ar puķēm, šokolādi un labām pamācībām mani izvadīja uz Pēterpili. Tur, konservatorijā, nopietni ķēros pie Haidna, Mocarta un Bacha, un viss smagais Jelgavas repertuārs bij uz laiku jā-

aizmirst. Iestājos ar Šūmaņa Davidsbändleriem, un Šūmanis mani pavada vēl šo baltu dienu. Tu domā, ka viņš ir cēlies no senprūšiem? Nav neiespējami, jo mūsu cilts taču acīm redzot ir izkaisīta pa Vakar-eiropu un tie, kam ir intuīcija un gaišredzīgs gars, sameklē viņas pēdas tur, kur nedomā. — Tu drīzi

Elza Stērste

man sekoji uz Pēterpili — un, kā arvienu, apbūri visus, kur parādījies. Usas nodūris Tevi klausījās Glazunovs, jo Chopina prelūdiņas latviskā izpildījumā skanēja ļoti pievilcīgi. Atminies, mēs tolaik daudz staigājām pa koncertiem Muižnieku namā, un kad biļetes bij izpārdotas, klausījāmies aiz durvīm.

Tie bij neaizmirstamie Kuškevica simfōniskie koncerti, Hofmaņa cikli, Rachmaņinova un Skrjabinas klavieru vakari un — kas tā bij par mūziku! Kā Nikišs iestudēja Čaikovska ceturto un piekto un kā Isaī raudāja, kad ģenerālmēģinājumā viņam nozaga viņa Stradivariusu? Vai nē, šie ģenerālmēģinājumi bij daudzkārt interesantāki par pašiem koncertiem? Dzeja tolaik vairāk tapa lasīta, nekā rakstīta un turpat jau varēja noklausīties A. Bloku, Vj. Ivanovu, Andr. Beliju un visu to spožo, eksōtisko plejadi, kas grupējās ap „Apollonu“. Bet tad Tu aizgāji uz Mas-

kavu un arī man vairs nepatika Ņevas migla, kas sarmoja Admiraltejas smaili. Atkal kādā rudens dienā mani izvadīja uz Franciju.

Cik Eiropa šķiet maza, kad pa viņu sāk braukāt! Laikam toreiz bieži Tev rakstīju par jauniem iespaidiem, kas daiļā mozaikā uz visiem laikiem iespiedās manī, jo arī Tu drīzi man sekoji uz Parīzi. Labi, ka vēl dabūjām redzēt daļu vecās pilsētas — Lamartine'a, Musset, Hugo Parīzes, jo pēc kara ir uzsākta cīņa ar vecajiem kvartāliem, kur vēl mitinājas senā romantika un autobusi dārd pa šaurajām Latīņu kvartāla ielām. Biju kaut kur lasījusi grāmatu par vecām Parīzes ielām un kādu dienu meklēju Sorbonnes katalogos, bet neatradusi, iegāju auditorijā, kur patlaban profesors izdalīja diploma darbus. Viņš bij frankonizējis polis un labprāt iepina franču literātūrā poļu literatūras reminis cences. Patriotiskie poļi, kas starp studējošiem bij prāvā skaitā, labprāt pieteicās šim kombinētām temām, bet kad viņš lika priekšā Baudelaire'a aistētiku, neviens neatsaucās. Man tas bij pēdējais studiju gads un es daudz biju domājusi, ko izvēlēties diploma darbam un, protams, domas arvienu grozījās ap mūsu Daiņu loku. Nezinu, kāds neizprotams spēks mani vilka uz katedri un es pieteicos Baudelaire'a aistētikai. No šā brīža visu laiku biju zem šī savdabīgā dzejnieka varas, kas mani raudzījās savām fašcinējošām narkotiķa acīm. No viņa Romantiskās mākslas un Aistētišķiem retumiem dvesa tāda gara bagātība un dievišķīgs skaistums, ka visi citi XIX. g. s. franču dzejnieki nobālēja viņa priekšā. Diploma darbs laikam nebij slikts, jo profesors lika priekšā to paplašināt doktora tezē, bet nākamā gadā vairs Parīzē neatgriezās. Es tikai turpu braucu ciemā, jo Tu

tur bijī manā vietā. Kad mēs abas satikāties tani tveicīgā maija naktī Imbergēre pilī, ko Napoleons bij dāvājis Mars jaunkundzei, mēs laikam gan neaizmīgām līdz rīta ausmai, tik daudz mums bij ko runāt! Atceros arī, ka nākamā dienā, caur ziedošiem tulpju un hiacintu laukiem iebraucām pilsētā un stundām staigājām pa gleznotāju un skulptōru darbnīcām, bet vakarā aizgājām Parsifāla izrādē. Tas bij Baudelaire'a garā, kas saka, ka visas mākslas saronas savā starpā un Baudelaire's taču bij un palika man augstākais soģis mākslas jautājumos. Tu toreiz spēlēji Chopin'a As-dur Balladi un es redzēju cik eleganti un viegli Bērdleja baltie zirgi pavadīja šos krāšņos ritmus. Tu bijī atvedusi līdz arī Skrjabinu, kas franču garam tik svešs. Un kad kaņam sākoties mēs visi vasarā saradāmies vecāku mājās, likās, bij noiets pirmais posms dzīvē — garie skolas un mācības gadi, kad gars kāri sevī iesūc visu, ko dod laikmets, apkārtne un daudzu paaudžu pieredzējumi. Pēc tem neizbēgami sekoja otrs posms, kad vairāk dod nekā saņem, kad no daudz kā ir jāprot atteikties un daudz kas ir jāpiedod. Arī tad vēl daudz kas ir meklējams un gūstams, bet gars jau ir pieņēmis laba mākslas darba gatavību un visu izprot ātrāk un pareizāk. Ar to negribu atņemt maldam dīvaino vadātāja lomu, bet nav vairs baīgi maldīties, kad patiesību jūt tuvu. Un varbūt pati patiesība ir tikai iedomās radies burvju loks, ko pa tumsu ir uzvilcis bērna pirksts?

Patlaban atkal laukā ir rudens, bet mēs vairs netaisāties ceļā. Tas tālab, ka mūsu domas nu ir radušas ceļot vienas, bez mums, un mēs tām uzticam visu, kas uzliesmo mūsos, arī atmiņas. Viņu blāvā mirdzumā es redzu aizejam divas jaunas meitenes,

baltā apģērbā un skaistās bizēs; acu plaksti viņām ir nolaiستی un neviens nezina, kas slēpjas aiz tiem, bet kad tie paceļas, es uz reizi pazīstu un iesaucos: Salove! un otra biju es pati. Šai burvīgai baltai Salovei es šodien rakstu šīs rindas, ko varbūt nekad nenosūtīšu.

Elza Stērste.

Elzas Stērstes literāriskā darbība.

Atturīgs smalkums un konkrēta pieceja dzīvei ir Elzas Stērstes literāriskā darba raksturīgākās īpašības. Jau no matotnes gūdama labu izglītību un iedziļinādamās kultūras saņemumos, dzejniece savu garīgo pasauli veidojusi kā smalka kristalla trauku, kur katrs pieskāriens rada atbalsi, kur saules stari izslid cauri kā rotaļādamies. Stērste visvairāk iemilējusi franču kultūru; no tās viņa mācījusies veidot vieglu, grāciozu pantu, jūtu impulsus ietvert mierīgi dzidrā plūdumā un kultūrāli izsmalcināto sakausēt ar nacionālo. Tas ir cienījams mākslas dziļums un plašums, kas runā no Elzas Stērstes darbiem. Vispārējo viņa pratusi apvienot ar latviski īpatnējo, sievietes dvēseles maigumu ar vēsu atturību, kultūras daudzpusību ar vienkāršu sirsnību. Mīlēdama mūziku, viņa arī savas dzejas veidojusi mūzikālas. Mūzikālitate ir viena no raksturīgākām Stērstes dzejas īpašībām.

Elzas Stērstes literāriskais talants visspilgtāki izpaudies lirikā. Tas devis 4 dzejoļu krājumus: Prelūdijas (1913), Eizebijs un Florestans (1921), Zaļā gredzenā (1928) un Mezgloti pavedieni (1934). Pirmos trijos krājumos dominē dzīves tiešs vērojums. Pēdējā no tiem diezgaus spēcīgi ieskanas skumjas. Tas ir jauns motīvs Stērstes lirikā. Skumjas nāk kopā pa visiem ceļiem (Dzīves pavadoņi). Dzejniece vēlas, kaut viņa varētu būt kā vieglspārnains putns, kas skaidros gaisos nezina zemes vainu. Miera un apskaidrības meklēšana atmiņās ir otrs jauns motīvs Stērstes dzejā. Citkārt konkrētie tēli ieiet it kā abstrakcijā, vizijās. Dvēsele tuvojas mūžībai, un ceļš turpu ved caur dabu. Cik labi pieplakt pie zemes, kas raud priekā (Atmoda), kur dūc zelta kamēnes un pāri aizplūst viegli trīcošs gaisa vilnis.

Reziģnācija un dabas izjūta atrodama arī citos krājumos, īkai šaurākā apmērā. Daudz gaiša prieka un izjustas piecejas

bērna trauslai dvēselei atrodam bērnu dzejoļos (krāj. Zaļā gredzenā). Stērstes dzejas forma ir tradicionāli klasiska. Kultūras fonds godalgojis divus Stērstes dzejoļu krājumus — Zaļā gredzenā un Mezgloti pavedieni. Tā ir pelnīta atzinība.

Elza Stērste rakstījusi arī prozu, kas iznākusi krājumā *Pasakas un noveles* (1934). Latvijas Kareivja pielikumā iespiesta viņas divcēlienu komēdija *Lāča galmā* (1920).

Periodikā parādījušās E. Stērstes apceres, visvairāk par franču literatūru: *Bodlēra aistētika* (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1920), *Franču romantisma pēdējais posms* (Ritums 7, 1922), *Žans Rasins* (Ritums 6, 1925), *Moljērs* (Ritums 10, 1925 un 1—2, 1926) u. c. Rediģējusi sava tēva Stērstu Andrēja kopotos rakstus (1935) un rakstījusi ievadu Ed. Virzas tulkotam V. Igo romānam *Parīzes dievmātes katedrale* (1936). Tulkojusi: *Jozefa Bedjē Stāsts par Tristanu un Izoti* (1922), *Fenelona Odiseja dēla Telemaka piedzīvojumi* (1922), *A. Fransa rom. Taīda* (1927), *Renē Fošūā kom. Urzulas gleznas* (izrādīta Nac. teātrī, 1934) u. c. darbus. Latvju dzejas un tautas dziesmas viņa tulkojusi franču valodā: *Poēmes lettons* (1929).

E. Stērstes mūža gaitas sākušās 1885. g. 18. martā Vecpiebalgas Naurēnos. Viņas tēvs, Andrējs Stērste, bija pazīstams advokāts. Izglītojies augstākā meiteņu skolā Jelgavā (1896—1902), tad, galvenā kārtā krusttēva Jurjānu Andrēja ierosināta, pievērsusies mūzikai un dzejai. Mūzikālo izglītību guvusi Pēterpils konservātorijā (1906—10). Mācījusies zīmēšanu Rēriča mākslas skolā. Sarbonas universitātē Francijā studējusi mākslas vēsturi (1911—13). Pēc atgriešanās dzimtenē strādājusi par skolotāju Ķeizariskā mūzikas skolā Jelgavā (1913—15) un Rīgas pilsētas 2. vidusskolā (1918—20). Bēgļu laikā viņa uzturējās Vecpiebalgā. Pēc apprecēšanās ar dzejnieku Ed. Virzu no 1920. g. nodevusies vienīgi literāriskam darbam. E. Stērstes pirmais iespiestais darbs — dzejolis *Krusts parādījās Apskatā*, 1903. g. 15. nummurā.

Literatūra: *Autobiogrāfija* (K. Egles Atziņas 3, 1924). V. Damberga *Elza Stērste* (Latvju Grāmata 3, 1928). Aleksandra Grīna *Elza Stērste* (Illūstrēts Žurnāls 5, 1928). R. Egles *Elza Stērste* (Latvju lirika, 1934). E. Stērstes *Autobiografiska skice* (Latviete 2, 1934). J. Ķelpes *Elza Stērste* (Latvju jaunās rskstniecības vēsture, 1934). P. Balodes *Elzas Stērstes dzejas spoguļa dzelmēs* (Sievietes Pasaule 12, 1934),

Jaunākā paaudze.

Zem jaunākās rakstnieču paaudzes saprotam tās rakstniecības darbinieces, kas savu literārisko darbību galvenā kārtā uzsākušas Latvijas laikā. Šī paaudse ir kupli sazarojusi. To liecina daudzi jauni vārdi lirikā, prozā, drāmā: Austra Dāle, Lūcija Zamaiča, Aida Niedra, Alija Baumanē, Paulina Bārda, Elina Zālīte, Paula Balode, Hilda Vika, Ausma Roga, Marta Grimma, Valda Moore u. c. Meklēts jauns saturs un jauns stils, kas atbilstu laikmetam un arī sievietes garīgai būtībai. Cits jautājums, cik jūtamus rezultātus šie meklējumi devuši, cik pelavu vējš aizpūtis un cik graudu paliks rakstniecības apcirkņos. Bet viens ir skaidrs: arī pēckaŗa sieviete parādījusi darba intensīvitāti un gribu meklēt un atrast.

Latvijas neatkarības laiks nācis ar jaunām idejām un jauniem sasniegumiem, sevišķi pēc 1934. gada 15. maija, kad valsts vara pakļāvās drošai, latviskai un pozitīvai domai. Daudz kas, par ko krievu valdīšanas laikā nevarējām sapņot, tagad guva reālu piepildījumu. Viss tas ietekmēja arī rakstniecību, kuŗa novirzījās no bijušā, lai pievērstos jaunam. Te sevišķi jāatzīmē zīmīga parādība, ka latvju rakstniece sākusi iedziļināties zemnieka dzīvē, kur aug klusi, bet darbīgi cilvēki, kur cildenums mīt vienkāršībā, darba gribā un priekā. Spēcīgus zemnieka dzīves tēlojumus sniegusi Aida Niedra vairākos savos romānos. Lauku ļaudis tēlo arī Ausma Roga, tāpat vairākas citas.

Minna Dišlere.

Manas dzīves siluete.

Man nepatīk rakstīt autobiografiju, kā nepatīk pēc lugas izrādes parādīties uz skatuves. Tā vien liekas: tā ir nostāšanās pozā. Pieņemt pozu un ļaut sevi apbrīnot drīkst tikai tie, kas to prot izdarīt tā, lai skatītājs vērojot gūtu aiztētisku prieku. Tas pats ir jāsaka par autobiografiju. Ja viņa ir uzrakstīta tā, ka lasītājs te rod mākslas baudu, tad tā ir attaisnojama. Bet nevar liegt, ka arī visvienkāršākā cilvēka dzīve, ja tā pietiekoši plaši un pareizi attēlota, var būt interesanta. Saprotams, ka vēl lielāku interesi modina rakstnieka dzīves gaita, kas dažreiz palīdz izprast viņa darbus un izskaidrot viņu varoņa raksturu. Un kas gan lai tad labāk zinātu un attēlotu viņa dzīvi, ja ne rakstnieks pats? Un tiešām, autobiografija dažreiz ir īsts mākslas darbs, kas lasītājiem sniedz daudz ierosinoša un reizēm pat pārsniedz citu darbu vērtību. Lai uzrakstītu tādu autobiografiju, ir divi ceļi: pirmkārt, ja rakstnieks savas dzīves plūdamā iejūtas kā kāda sava varoņa gaitās, un tad tēlo to, pilnīgi aizmirdams, ka raksta par sevi. Tad, lai raksturs iznāktu viengabalains, pārlicinošs, dažs kas tiek noklusēts, dažs kas piedzejots klāt. Iznākumā — daiļdarbs, rakstīts pirmā personā. Otrais ceļš, kad autors ir spējīgs būt ļoti objektīvs un var vērot sevi un savu dzīvi ar īsta analitiķa aukstasinību un ziņkāri. Tāds autobiografisks apcerējums arī lasītājam dos iespēju ieskatīties rakstnieka vislēptākajā iekšienē un izprast radīšanas darba norisi. Bet ne daudzi tā var rakstīt. Un nevaru arī es. Darbi pirmā personā, kā jau drāmatiskai rakstniecei, nekad nav bijusi mana stiprā puse, un būt pilnīgi

objektīvai nav ne drosmes, ne spēju. Un tāpēc katru reizi, kad esmu aicināta kaut ko par sevi uzrakstīt, esmu pēc iespējas izvairījusies. Nerakstītu arī šoreiz, bet negribu jaukt kollēgas sastādītāja labos nodomus sniegt vienkopus sieviešu rakstnieču biografiskus datus un piegriest plašu lasītāju aprindu vēribu latvju rakstniecei. Lūkošu tad arī atzīmēt dažus momentus no savas dzīves, kas varētu būt daudz maz interesanti tiem, kas vēlētos kaut ko zināt par Ozolnieka meitas, Iegātņa, Studentes vasaras, Bagātās līgavas un citu darbu autori.

Bērnība un pirmie skolas gadi pail Koknesē, tik ne Pērses un Daugavas krastu tuvumā, bet aiz meža, līdzeno lauku klusumā. Vecsaimnieku ģimenē augu kā pastarīte. Citi brāļi un māsas bija labu tiesu par mani vecāki, tā kā rotaļbiedru manos gadus man nebija un meži un lauki bija jāizskraida lielā uzticīgā Hektora pavadībā. Līdz skolas gadiem spēlējot ar lellēm. Tās veda dīvainas gaŗas sarunas, aizķerot gan tuvāko apkārtni un notikumus, gan pieminot svešas, brīnišķīgas zemes. Jāsaka, ka viņas vispār bija ļoti dzīvas un kustīgas būtnes, un, redzams, arī pirmie aktieri manās spēlēs. Mājās visi bija cītīgi Dienas lapas un Mājas Viesa Mēnešraksta lasītāji. Arī es ar lielu nepacietību gaidīju sestdienas vakaru, kad atnesa visas nedēļas pastu. Interesantie romāni un jaunākie notikumi tad tika lasīti priekšā un arī pārspriesti. Tā es jau agrā bērnībā nonācu jaunstrāvnieku ietekmē. Tēvs ilgākus gadus atradās pagasta priekšgalā. Viņš bija meklētājs — skeptiķis, brīžiem ar pesimisma uzplūdumu. Māte, turpretim, praktiķe ar lielu dzīves sparū, veselīgu prātu, dziesmu mīļotāja. Lielās māsas piedalījās pagasta sabiedriskajā dzīvē: dziedāja kori, spēlēja teātri. Atminos,

ka vecākai mānai bija jāmācās Annas loma Ļaunajā garā. Es nu viņai biju pretimspēlētāja visās lomās, tā kā beidzot zināju visu lugu no galvas. Arī skola, kuŗas priekšgalā atradās skolotājs Malta (1905. g. cīnītājs), ietekmēja tanī pat virzienā. Katriem Ziemas svētkiem sagatavojām kādu ļudziņu, ko viens vai

Minna Dišlere

otrs no skolotājiem bija paši sarakstījuši. Man vienmēr iznāca līdzspēlēt. Un tas man likās tik jauki, tā kā modās vēlēšanās feiz kļūt par aktrisi, lai varētu katru vakaru spēlēt teātri. Bez tam vēl, lai vingrinātos izteiksmīgā lasīšanā, klasē mēs izņēmām drāmatiskus darbus, katrs lasot savu lomu.

Jāsaka, ka mūsu skolas audzinātāji darīja visu, cik nu tas stingrajos pārkrievošanas laikos bija iespējams, lai skolnieki ne tikai iemācītos lasīt un rakstīt, bet arī iemīlotu latviski iespiestu vārdu. Un man jāsaka, ka viņi to tiešām arī panāca. Ar šo mantojumu no lauku sētas un skolas es, 13 gadu vecumā, nokļuvu Rīgā, 4-klasīgā N. Draudziņas progimnazijā. Latviešu valodai tē bija ierādītas tikai divas stundas nedēļā, pie tam tikai tiem, kas vēlējās. Šīs divas stundas divu gadu laikā tad arī bija viss, ko man gaŗie skolas gadi deva latviešu valodas un literātūras zināšanās.

Vēlāk, kad pārgāju uz L. Tailovas ģimnaziju, iztrūka pat šīs divas stundas. Šo lielo robu nu vajadzēja aizpildīt ārpus skolas, lasot jauniznākušās latviešu grāmatas, apmeklējot priekšlasījumu vakarus un teātra izrādes. Pēdējie mums gan bija noliegti. Bet vai tam varēja padoties? Nē, un vēlreiz nē. Tā auga protesta gars. Jo nevērīgāk un nicinošāk pret mums latvietēm izturējās skolas vadība, jo lielākas nacionālistes mēs kļuvām. Un kad pienāca 1905. gads, tad mūsu audzinātājiem latviete un revolūcionāre jau bija sinonims. Tie mums vairs neticēja, un mēs neuzticējāmies tiem. Kad mums klases audzinātāja revidēja mājās grāmatas un brīdināja no jaunākās krievu literatūras, jo dedzīgāk mēs to lasījām; ja liedza apmeklēt augstvērtīgās Nežlobina trupas izrādes krievu teātrī, mēs tomēr gājām, dažreiz pat pārģērbusās, lai vērīgās klases dāmas acīs mūs neuzzimētu. Saprotams, kā no cietuma izlaista jutos, kad saņēmu gatavības atestātu. Nu varēja doties plašā pasaulē. Bet rudenī, kad revolūcijas vilnis uzšļāca visaugstāk, lai pēc tam sašķīstu un izkaisītu pa visām pasaules malām tos, kas turējās šī vilņa virsotnē, man nācās atgriesties vēl reiz lauku klusumā. Rīgā garīgā dzīve bija pamirusi. Viena daļa latvju intelligences un literātu bija aizbraukuši, citi smaka cietumos. Ilgojos kļūt prom no Latvijas. Bet mani tuvinieki, kad dzirdēja manu vēlēšanos braukt uz Maskavu vai Pēterpili, izteicās pret lielajām pilsētām. Tāpēc, kad Tērbatas universitāte pavēra savas durvis arī sievietei, mēs trīs Tailovas ģimnazijas absolventes kā pirmās latvietes aizbraucām turpu. Es izvēlējos juridiskās zinātnes, pārdzīvojamā laika ietekmēta. Bet Tērbata nebija tā vieta, kas uz ilgāku laiku varētu saistīt dzīves un gara brīnumu alkstošu jaunavu

vai jaunekli. Daudzi no maniem pazīstamiem studiju biedriem taisījās pārcelties uz galvas pilsētām. To vēlējos arī es, bet te nu man bija jāiet aplinkus ceļš. No Tērbatas aizbraucu, bet tikai uz Irkutsku par mājskolotāju kādā poļu ģimenē. Tur pavadīju tikai vienu gadu. Kad atkal atgriezos Latvijā, braukt atpakaļ uz Tērbatu vairs nedomāju. Un, kad gribēju braukt uz Pēterpili, arī neviens vairs iebildumus necēla, jo biju jau kļuvusi pilngadīga un viena pati šķērsojusi visu plašo Krieviju. Pēc tā Pēterpils jau likās ļoti tuvu. Iestājos Pēterpils Bestuževa augstākajos sieviešuursos, kurus vēlāk arī tiesību ziņā pielīdzināja universitātēm. Tagad vērās tā dzīve, pēc kurus visu laiku biju ilgojusies: ievērojamu profesoru lekcijas gan augstskolā, gan ārpusē; augstvērtīgas izrādes Aleksandra un Komisarževskajas teātros un simfonisko koncertu cikli. Darbojos arī dažās studentu organizācijās un latviešu biedrībā Dzīve. Diena likās par īsu, lai visur būtu, visu redzētu un dzirdētu. Vismīlāk gan gāju teātri. Te uzveda manu mīlo rakstnieku darbus, kā: Ibsena, Māterlinka, Hauptmaņa, Zudermaņa un Čehova. Skatoties Komisarževskajas Norā, likās, ka tas ir augstākais, ko drāmatiskā māksla var sniegt, un ka Ibsens ir lielākais drāmas rakstnieks. Vispār šī laikā sāku piegriezties vairāk Vakareiropas rakstniekiem, bet jo sevišķi — ziemeļniekiem. Šad tad tiku arī teātra izrādēs līdzspēlējusi. Tērbatas laikā mēģinājos arī rakstīšanā. Toreiz, jāatzīstas, atrados stipri Māterlinka ietekmē. Bet Pēterpils drudžainā dzīve un studijas neatļāva nodziļināties sevī un nodoties pārdomām, kas, man liekas, ir priekšnoteikums katram radošam darbam. Tikai pēc iepazīšanās un apprecēšanās ar savu tagadējo dzīves draugu, kas

vairījās sabiedriskās dzīves skaļuma un bija izvēlējis zinātnieka karjēru, radās iespēja domāt par rakstīšanu. Arī studijas tuvojās beigām. Pēc studiju beigšanas (1913. g.) es nizrakstīju pieccēlienu drāmu Dēls, kā man tagad liekās, Bjernsona un Ibsena ietekmēta. Šo darbu tika lasījuši pārs rakstnieku, un viņu novērtējums bija diezgan atzinīgs. Šis darbs kaŗalaikā gāja zudumā. Drausmīgā kaŗa uztraukumi spieda pilnīgi aizmirst daiļās mūzas. Tikai kad Pēterpil isaradās aktieri — bēgļi no Rīgas — un sāka sniegt pastāvīgas izrādes, manī atkal atdzīvojās interese par teātri un rakstīšanu. Uzrakstīju drāmu Ikars, kas ir palikusi atvilktnē. Bet mierīgam darbam apstākļi jo dienas kļuva nelabvēlīgāki: Pēterpilij tuvojās frontes josla un arī bads. Nolēmām aizbraukt. Mans vīrs bija ievēlēts par docentu Omskas jaunorganizētā politehniskā institūtā, un 1917. gada rudenī, pirms lielnieku revolūcijas dienas, mēs atstājām Pēterpili.

Lai gan kaŗa apstākļi arī galvas pilsētā bija pazeminājuši gara dzīves līmeni, tomēr tur tas turējās vēl ļoti augstu, salīdzinot ar citām vietām, sevišķi ar Omsku. Trūcīga bibliotēka un viena otra teātra izrāde bija viss, ar ko vajadzēja apmierināties garīgas barības tīkotājiem. Liktos, ka te, kur materiālās rūpes vairs nespieda un sabiedriskās dzīves pienākumi netraucēja, nu citīgi varētu nodoties rakstīšanai. Bet nekad es neesmu bijusi tik apātiska un kūtra, kā tad. Neziņa par Latviju un viņu sagaidošiem likteņiem smacēja katru domu. Omskā bija arī latviešu biedrība. Bet lielie attālumi, galīgi bez satiksmes līdzekļiem, neļāva man intensīvāk piedalīties biedrības darbībā. Visi te mēs dzīvojām tikai pagaidām. Ista dzīve sāksies tikai tad, kad atgriezīs-

mies Latvijā. Tā bija doma, kas saistīja un apvienoja visus latviešus, šai domai mēs dzīvojam. Tika sasaukts Sibīrijā dzīvojošo latviešu kongress un nodibināta Latvju nacionālā padome. Tomēr svešniecības sajūta mums nezuda. Mēs bijām īsti emigranti ar viņu nervozumu un ilgām. Dažādie politiskie apvērsumi vēl pastiprināja mūsu nedrošības sajūtu. No 1918. g. maija mums vairs nebija nekādu noteiktu ziņu par Latviju, jo bijām ar fronti nodalīti no pārējās Krievijas. Tā dzīvojam no dienas dienā, nezinādami ko gaidīt un kā ilgoties. No šī laika tas skaistākais bija 1919. g. vasara, ko pavadījām Altaju kalnos, pilnīgi aizmirsdami, ka ir grāmatas un citas garīgas izpriecas pasaulē. Bijām arī aizmirsuši, ka ir kaņš un politiski apvērsumi. Bet atgriezušies Omskā, jutām, ka lielinieku ienākšana ir nenovēršama. Un tā tas arī notika. Nu pie visām mūsu bazām vēl pievienojās materiālās rūpes. Sevišķi grūti klājās mums, jo bija jārūpējās par mēnēsi veco dēlu. Ne-laime nekad nenākot viena. Tāds nelaimes periods mums bija 1920. g. pavasaris. Vēl manam dēlēnam nebija divi mēneši, kad lielinieki arestēja manu vīru it kā par piederību pie starptautiskas organizācijas, kas gatavojojot apvērsumu. Tad mana saslimšana ar malāriju un līdz ar to arī mana dēla ilgāka slimošana. Ja nebūtu cerība vēl kādreiz atgriezties Latvijā, es nezinu, vai es to visu būtu izturējusi. Es brīnējos, kā var dzīvot tie tūkstoši un tūkstoši, kam nebija nekādas izredzes uz citādu dzīvi. Viņi jau gan gaidīja brīnumu: starptautisku iejaukšanos. Bet mūsu atgriešanās iznāca ātrāk, kā drikstējām cerēt: Omskā arestētie latvieši (Latvju nacionālās padomes locekļi) līdz ar ģimenes locekļiem tika apmainīti kā ķīlinieki pret sagūstītiem sarkanarmiešiem. Ceļš bija ļoti grūts:

vairāk kā trīs tūkstoši kilometru ar mazu bērnu lopu vagonā, kas vilkās veselas 7 nedēļas. Tagad, kad skatos atpakaļ, viss pārdzīvotais liekas kā ļauni murgi, un atgriešanās Latvijā atvieglota atmoda. Lai gan Latvija vēl nebija paguvusi atspirgt pēc kara šausmām, un daudzās vietās vēl rēgojās sagrauto drupu kaudzes, tomēr te jau veidojās jauna moša dzīve. Arī mani atjaunojās griba dzīvot un strādāt. Bet ko sākt, kur pielikt rokas? Būtu varbūt sākusi strādāt advokātūrā, ja arī mans vīrs būtu piegriezies praktiskai jurisprudenci; bet viņš palika uzticīgs savam zinātniskam darba laukam, un uzsākt viena praktiku es nevarēju, nepiemērota dzīvokļa dēļ. Arī prombūt no mājas man daudz neatļāva mazā meita un dēls. Tā iegūtās juridiskās zināšanas palika praksē nēpielietotas. Viens otrs vīra kollēga man ieteica nodoties teoretisko zināšanu papildināšanai. Bet jāatzīstas, ka jau studiju laikā mani ne tik daudz teoretiskās konstrukcijas, kā cilvēks pats, viņa attiecības ar organizēto sabiedrību un citiem cilvēkiem. Vēl mazāk tās mani interesēja tagad. Tā juridika tika atmesta. Bet totiesu pēc vairāk gadu garīgā bada viņināja visas mākslas. Jaukās teātra izrādes uz mūsu abām lielajām skatuvēm atkal atmodināja interesi par drāmu. Redzēts, novērots un pārdzīvots bija daudz, un kad radās brīvs laiks arī pārdomai, varēja sākt strādāt. Lai gan kritika man pieraksta pārāk lielu ražību, man tomēr pašai liekas, ka 8 darbi (6 iespiesti) 15 gadu laikā nav liels skaits. Ja es būtu pieradusi strādāt sistematiski, tad šis skaitlis būtu ievērojami lielāks, jo padomā vēl viens otrs dramātisks darbs un arī viela gaļākam romānam. Tomēr šaubos, vai pēdējo kādreiz uzrakstīšu, jo romāns prasa ilgstošu un sistematisku darbu.

Varbūt viens otrs jautās, kā pati esmu apmierināta ar uzrakstīto. Jāsaka, ka zinu pati, ka no tās rudas, ko sevī esmu savākusi, ne vienmēr izdodas atdalīt tikai pilnvērtīgu tīrvielu. To apzinot ļoti labi un tāpēc vienmēr pateicīga lietpratīgai kritikai, jo tas palīdz nākošos darbos rast īsto vielu un veidu. Daudzos manos darbos mana nepilnīgā doma ir guvusi lielāku skaidrību, kļuvusi pilnīgāka uz skatuves. Par to pienākas atzinība aktieŗu saimei un režisoriem.

M. Dišlere.

Minnas Dišleres literāriskā darbība.

Minna Dišlere ir lauku dzīves un tipu notēlotāja. Netverdama psiholoģiskā dziļumā, viņa veido viegla žanra gleznojumus, pa lielākai daļai cilvēkus rādīdama no jautrās puses. Tāda rakstniece parādās komēdijās: *Studentes vaŗara* (1931), *Traks laiks* (1932), *Tikai vienu glāzīti* (1933) un *Dejotājas vaina* (izrādīta Rīgas Mazā teātrī, 1935). Bagātāks psiholoģisks veidojums sniegts drāmā *Iegātnis* (1930) un lugas *Ozolnieka mēita* (1929) un *Bagātā līgava* (1934). Gandrīz visi M. Dišleres drāmatiskie darbi izrādīti Rīgas lielākos teātros.

M. Dišlere dzimusi 1886. g. 27. augustā Kokneses pagasta Uzēnos kā Jēkaba un Annas Viksnes meita. Beigusi L. Tailoves ģimnaziju (1905) un Bestuŗeva augstāko sievieŗu kursu juridisko fakultāti Pēterpilī (1913). Šinī laikā salaulājusies ar Dr. jur. Kārli Diŗleru (1912). Kādu laiku uzturējusies Omskā (1917—20), pēc tam kopā ar vīru atgriezusies Latvijā. Tagad dzīvo Rīgā.

Literātūra: M. Dišleres *Mans ceļŗ uz drāmu* (Teāŗŗa Vēstnesis 7, 1929/30).

Milda Palēviŗa.

Dienu steigā.

Esmu dzimusi 1889. g. Lejaskurzemē, Lielēzeres pagastā, 1. ministrijas paraugskolā, tā sauktā „Rozas skolā“, kurŗu kā jauns skolotājs vadīja mans tēvs.

Lai gan te augu tikai piecus gadus un nākošos deviņus gadus pavadīju Vidzemē, Ropažos, kur manu tēvu pārcēla par audzināšanas iestādes (kolonijas) direktoru, tomēr daudz bērņības atmiņu man saistās ar šo „Rozas skolu“. Lejaskurzemi vienmēr bērņībā aizstāvēju kā savu īsto dzimteni.

Pirmo lūzumu pārdzīvoju 7—8 gadu vecumā, kad mani sāka nospīest un mocīt mani „grēki“, dažādi sīki bērņa pārkāpumi, no kuņiem atbrīvojot tikai tad, kad lielā uztraukumā biju tos izsūdžējusi savai mātei. Lai gan man nav mistisku tieksmju, tomēr reliģiozie pārdzīvojumi mani bija dziļi, jo vēlāk bieži sapņoju par savu grēku smagumu un par to izsūdžēšanu.

Mans tēvs nodevās savam audzinātāja pienākumam ar lielu enerģiju, atstādams mūs jūtīgās mātes un tiešām laimīgi izvēlētās, garā cēlās mājskolotājas Olgas Plato ziņā, kas mūs sagatavoja arī ģimnazijai.

Otru noteiktu lūzumu pārdzīvoju savā 11.—12. gadā, kad pēkšņi, vienā gadā izaugu un no kautrīgās, sevi ieslēgtās meitenes kļuva par drošu, dzīvu, reizēm pat pārgalvīgu. 1905. g. mans tēvs atstāja darbu Ropažu kolonijā un uzsāka skolotāja gaitas Rīgā, kur mēs arī visi pārcēlamies uz dzīvi. 16 gadu vecumā jutos stipri patstāvīga, atstāju gada vidū komercskolas 5. klasi un pārgāju uz A. Ķēniņa kundzes ģimnazijas 7. klasi. Ģimnazijas septītai klasei mani sagatavoja kāds krievu tautības skolotājs, kas, būdams sociālists-revolūcionārs, un redzēdams manu entūziasmu, kuŗu man nebija kur likt, ievadīja mani sociālisma mācībā un līdz ar to slepenajā revolūcionārajā darbībā.

1906. gada rudenī mani sāka saistīt mana jaunā skola, un man atklājās jaunu interešu lauki. Sevišķi tie bija: psiholoģija, krievu literātūra un filozofijas vēsture, ko mums mācīja Konrads Bulāns — dzej-

nieks Fallijs. Viņš mums meitenēm iedvesmoti lasīja lekcijas. Tā bija pavisam citāda metode nekā citiem skolotājiem, un mēs visiem spēkiem centāmies būt tās cienīgas: katru domu pierakstījām, mājās grupās strādādāmas, par šīm bieži dziļajām un dzejiskām domām diskutējām, tās apstrādājām un pārrakstījām. Falliju kā skolotāju apbrīnojām un dievinājām. Tas bija brīnišķīgs garīgas augšanas un veidošanās laiks! Ar pilnu apziņu drīzumā atteicos no revolūcionārajām ārpasaules pārveidošanas idejām, jo nesalīdzināmi vairāk nu mani saistīja te atklājusies psihiskās, iekšējās pasaules problēmatika. Bet tik vienkārši savu revolūcionāro darbību vis nevarēju izbeigt. Mana adrese bija Maskavā nākusi rokās policijai, un 1907. gada maija beigās, pēc tikko pabeigtiem eksāmeņiem ģimnazijā, mani apcietināja. Maskavā, pēc mēneša turēšanas cietumā, tiku atbrīvota — līdz tiesai. Atgriezusies Rīgā, dabūju pabeigt 8. ģimnazijas klasi, kad pēc gada mani atkal, uz tā paša pamata, apcietināja un šoreiz atkal nogādāja Maskavā. Te nācās pavadīt 2 daudz smagākus mēnešus Butirkas cietumā, no kuŗa mani atbrīvoja tikai pret lielu naudas galvojumu. Atgriezos Latvijā un gaidīju tiesu, kas tiešām arī notika tā paša 1908. g. oktobrī. Man līdz uz tiesu brauca ģimnazijas direktore A. Kēniņa kundze, un viņas labajai liecībai par mani, kā par savu skolnieci, bija liela nozīme. Mani attaisnoja. Bet tikko laimīgi dabūju atgriezties mājās, kad vienu vakaru ieradās pie mums K. Dēķena kungs ar ziņu, ka mani meklē apcietināt. Nu nekas cits neatlika, kā doties projām uz svešām zemēm. Laimīgi aizkļuvi līdz Vīnei. Mani vecāki, neskatoties uz savām grūtībām, apņēmas mani materiāli atbalstīt. Dažas nedēļas nodzīvoju Vīnē un gribēju iestāties universitātē, nolūkā

studēt tiesību zinātnes, kad uz noteiktu Fallija aicinājumu braukt pie viņa uz Ženēvu, kur viņš bija ieradies kopš vasaras, es turp arī aizbraucu. Pēc drīza laika ar Falliju noslēdzām laulību, lai gan manu dokumentu trūkuma dēļ visas formalitātes nevarējām nokārtot. No Ženēvas drīzumā pārcēlamies uz Strāsburgu, kur es iestājos universitātes filozofijas fakultātē un izgāju tur stingru loģikas skolu, strādājot arī filozofijas vēsturē. Filozofiskās domas mani ļoti saistīja un stiprināja, arī sarežģījumos un konfliktos ar Falliju, kas drīz radās. Jau Strāsburgā stipri apņēmos savas studijas filozofijā turpināt. Arī visa dzīve ar Falliju man bija stingra skola, lai gan daudzā ziņā man ar sāpēm vajadzēja atteikties no savas lielās cienības pret viņu kā pret cilvēku. Pēc Vācijā nodzīvota 1 $\frac{1}{2}$ gada, devāmies renesanses mākslas pētīšanas nolūkos ceļojumā uz Itāliju. Ieguvu daudz ko vērtīgu, staigājot Follija vadībā pa Florences un Venēcijas mūzejiem un baznīcām. Tomēr drīz līdzekļi šim diezgan dēkainajam ceļojumam izbeidzās, irā arī saites, kas mani turēja kopā ar Falliju. 1911. gada sākumā Fallijs viens aizceļoja uz Romu un es — uz Parīzi, nolūkā iet savu patstāvīgu ceļu. Parīzē iestājos Sorbonnā un iesāku franču valodas un mākslas vēstures studijas. Cīnoties bieži ar lielām materiālām grūtībām, audzinot un apgādājot savu mazo dēlu un meitu, studijas tomēr turpināju. 1914. g. noliku visus eksāmenus un uzrakstīju apcerējumu par renesanses mākslu „Diplôme d'Etudes Universitaires“ iegūšanai. Turpmākos gados līdz 1917. g. nodevos filozofijas studijām, gatavojot doktorātu Spinozas filozofijā. Mans garīgais darbs, tieši Spinozas teorēmas, man deva spēku reizēm pārmērīgo grūtību pārvarēšanā. Kad 1914. g. sākās karš, Fallijs aizceļoja uz

Krieviju. Es pazaudēju sakarus ar saviem vecākiem un paliku ar saviem bērniem Parīzē pilnīgi viena. Strādāju gan kā slimo kopēja, gan kā stundu pazniedzēja. Smago pārbaudījumu ceļā, pie kuņģiem jāpieskaita Fallija nāve 1915. gadā, es biju sevi disciplinējusi un norūdījusi gribu. Mana doma šajos gados

bija intelektuālistma valgos. Dekarts, Spinoza, Kants bija mani vadoni. Bet 1917. gads man bija iekšēju pārbaudījumu un līdz ar to atklāsmju gads: es iepazinos ar Anri Bergsona filozofiju. Pārdzīvoju to kā iekšēju revolūciju, kas mani atbrīvoja no vienpusīgajām intelektuālistma mācībām filozofijā un uzveda uz ra-

došas, savas gara metodes atrašanas ceļa. Kad 1917. gadā pēc Krievijas revolūcijas Kerenska valdība aicināja emigrantus atgriezties Krievijā, izsniedzot līdzekļus ceļa vajadzībām, arī es, savu abu bērnu pavadībā, devos ar lielo emigrantu vilni caur Angliju, Skandināviju un visu Krieviju tieši uz Tālajiem Austrumiem, kur tad atradās mani tuvinieki. No Mandžurijas drīz aizbraucu uz Vladivostoku, kur jaundibinātājā universitātē debitēju kā franču valodas un Vladivostokas skolotāju institūtā kā mākslas psiholoģijas lektore. Še pavadītie divi gadī bija mán

svarīgi tapšanas gadi, tanī laikā izstudeju visus A. Bergsona darbus un izstrādāju pamatus savam aistētikas kursam. 1920. gadā, kopā ar Troickas pulku, ar saviem bērniem un vecākiem, pa dienvidu jūras ceļu, atgriezās Latvijā. — Visus šos gadus strādāju galvenām kārtām pie pētījumiem aistētikā un mākslaszinātnē, jo šo filozofisko disciplīnu izvēlējos kā savam garam vistuvāko. No 1920. g. līdz šim laikam lasu aistētiku un mākslas vēsturi Latvijas konservātorijā.

1925. gadā, iesniedzot un aizstāvot Parīzes universitātes disertāciju aistētikā ieguva filozofijas doktora gradu.

Esmu iespiedusi apcerējumus un pētījumus trijos virzienos: aistētikā, A. Bergsona filozofijā un man svarīgajā socioloģijas jautājumā — fēminisma filozofijā. Mans pirmais raksts: Radīšana un intuícija iespiests 1921. g. martā Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā. Tagad lielāko daļu savu apcerējumu aistētikā esmu sakoņojusi grāmatā Aistētikas problēmas.

No bērnības sākot, visu mūžu mani pavada šāds credo: sievietē nedrīkst būt tikai sievietē, lielākais jauno laiku piepildījums, kultūras vērtīgais sniegums ir — sievietes nodibināšanās viņas cilvēcībā.

Mans garīgais attīstības ceļš ir gājis: sākumā uz intelektuālību, tad uz koncentrācijas un sintezes meklējumiem un, beidzot, uz konkrētību un domu kā pārdzīvojumu.

Milda Palēviča.

Mildas Palēvičas literāriskā darbība.

Milda Palēviča galvenā kārtā apskata rakstniecības un filozofijas jautājumus. Žurnālos izkaisītas viņas apceres: Anri Bergsona revolucionārā nozīme filozofijā (Izgl. Min. Mēnešraksts 2—3, 1923), Anri Bergsona neurobioloģiskie uzstādījumi tagadnes zinātnes gaismā (Izgl. Min. Mēnešraksts 11, 1924), Fallija domas par mākslu (Izgl. Min. Mēnešraksts 2—4, 1925),

Tagadnes aistētikas pētīšanas priekšmets (Daugava V, 1929) un citas. Daļa šo apcerējumu sakopoti grāmatā Aistētikas problēmas (1936).

M. Palēviča dzimusi 1889. g. Lielzemes pagastā. Piecu gadu vecumā kopā ar vecākiem aizbraukusi uz Ropažiem, kur tēvs bijis iecelts par audzināšanas iestādes (kolonijas) direktoru. Pirmo izglītību guvusi mājskolotājas vadībā. Vēlāk mācījusies Ķēniņa ģimnazijā Rīgā (1905. g. uz Rīgu bija pārnākuši arī vecāki, jo tēvs šē uzsāka skolotāja darbu). Piedalījies revolūcionārā kustībā. Sakarā ar to divas reizes apcietināta un 1908. g. beigās bijusi spiesta emigrēt. Šveicē dzīvodama noslēgusi laulību ar dzejnieku Falliju (Konradu Bulānu). Studējusi Strāsburgas universitātes filozofijas fakultātē un no 1911. g. Sorbonnas universitātē mākslas vēsturi un valodas. 1917. g. vasarā kopā ar citiem emigrantiem devusies cauri Skandināvijas valstīm un Krievijai uz Tālajiem Austrumiem, kur tajā laikā uzturējās viņas vecāki. Bijusi Vladivostokas universitātes franču valodas un Vladivostokas skolotāju institūta mākslas psiholoģijas lektore. 1920. g. kopā ar Troickas pulku un saviem vecākiem un bērniem atgriezies Latvijā. 1925. g. Parīzes universitātē ieguvusi Dr. phil. gradu.

Literatūra: M. Palēvičas autobiogrāfija Mans dzīves gājums (Latviete 3, 1934).

Paula Balode.

Manas dzīves un darba skatījens.

Man nav saulainas bērnības. Cik tālu atmiņu kamolītis stiepjas, mani gaidīja un vadija darbs un doma par rittienu. Mans tēvs, kas jaunībā bez zemkopības nodarbojās arī ar koku pludināšanu pa Daugavu, pēc viesuļvētrā jūrā aiznestās plostu karavānes bija cietis tik lielus zaudējumus, ka nevarēja vairs tikt uz kājām līdz mūža galam. Tāpēc mana bērnība ir dzīves posta gadi, kad vecāku māju bieži apciemo tiesu izpildītājs un pie durvīm nemitīgi klauvē trūkuma nežēlīgā roka.

Cik tālu vien atmiņas sniedzas, vienmēr pildīju bērna spēkus pārsniedzošus uzdevumus. Piecu gadu vecumā man jau vajadzēja iet ganos. Nedaudz gadus vēlāk baigās meža ganībās jau viena tiku galā ar atbildīgo uzdevumu, jo vecākiem trūka naudas sveša gana algošanai.

Tāpēc ar pilnu tiesību varu teikt, ka man nav bērniņas, kur atmiņas kāvēties. Ir tikai smaga likteņa lakta, kur par daudz agri tika kalts un veidots mans raksturs un kritisks dzīves vērotājas skats.

Kad deviņu gadu vecumā kādā miglainā oktobra mēneša rītā mātes pavadībā ieradās Pļaviņu pagasta skolā, lai uzsāktu skolas gaitas, tad man mugurā bija iepriekšējā vakarā pašas šūta kleitiņa, kājās smagas kurpes — lauku kurpnieka darbs, bet sirdī gaiša apziņa, ka tagad jāmācās, jāmācās tā, lai dzīvē tiktu uz priekšu. Tā pati apziņa 16 gadu vecumā, pretēji vekāku gribai un materiāliem apstākļiem, aizveda mani uz Rīgu, kur iestājos N. Draudziņas ģimnazijā. Tā pati apziņa pēc dažiem jaunības sajūsmā, darbā, domās un labākas nākotnes cerībās pavadītiem gadiem, 1911. gadā mani aizveda uz augstskolu, kur ģimnaziju beidzot iegūtā medaļa un apaļie piecnieki man atvēra toreizējo valsts augstāko sieviešu kursu durvis Maskavā ārpus konkursa. Iestājos vēstures-filozofijas fakultātē, izvēloties vēsturi kā speciāl-priekšmetu. Bet tas viss šoreiz mazāk svarīgs. Runāšu tikai par savu rakstnieces skolu, vai labāk sakot — sapņiem, kuŗi līdz šim pa daļai paliek vēl tikai sapņi.

Kamēr vien varu atcerēties kaut kādus ār pasaules iespaidus, mans vismīļākais draugs bija grāmata. No sešu gadu vecuma, kad kāda krustmāte iemācīja mani burtu mākslā, lāsīju visu, ko vien sadabūju.

Veci kalendāri, ziņu grāmatas, šausminošie lubu literātūras stāsti, viss tas novietojās manā galvā, modināja un asināja fantaziju.

Drīz vien radās doma, vai arī es nevarētu rakstīt grāmatas. Šī māksla likās par visu, visu skaistāka, svētāka. Man uzglabājusies maza burtniciņa, kur, būdama tikai 12 gadus veca, uzstādu dzīves mērķi — būt par dzejnieci vai rakstnieci.

Apmēram šai pašā laikā mani pārsteidza pirmā kritika — skolotāja un vēlākā rakstnieka Friča Jansona personā. Pēc stundām nākošai dienai turpat klasē uzdevumus gatavojot, biju norakstījusi kādu dzejoli. Skolotājs, blakus nodarbošanos pamanījis, atņēma papīri līdz ar jaunās mūzas nedarbu. Kā arī necentos noliegt savas autora tiesības, skolotājs stingri palika pie savām domām, ka tas esot mans dzejolis. Skolotājs sminēja, skolnieki starpbrīdī zobojās. Aiz kauna gribēju vai zemē ielīst.

Pamazam sāku iepazīties ar rakstniecību šā vārda tiešā nozīmē. Brāļa grāmatu plauktā atradu saktopus Mājas Viesa, Pēterburgas Avīžu literāriskos pielikumus un krievu žurnālu Zinātnas Vēstnesis, kas bija mani pirmie rakstniecības skolotāji. Tur iespiestos dzejoļus un romānus iemācījos gandrīz no galvas. Vēl tagad atmiņā daži Rud. Blaumaņa un K. Skalbes pantī, ko toreiz kāri piesavinājās mana dzejas alkstošā dvēsele.

Kad ģimnazijā brīvstundās biedrenēm stāstīju fantastiskus tēlojumus par Marsu un tā iedzīvotājiem — viss tas bija ņemts no Kurda Lasvica latviski tulkotā romāna Uz divām zvaigznēm.

Arī ģimnazijā pēc tiešo uzdevumu izpildīšanas brīvā laikā kaislīgi nodevos grāmatām. Lasīju gan filozofiskus apcerējumus, ko vēl slikti sapratu,

gan dabaszinātniskas grāmatas un brošūras par pasaules mīklām. Galvenā kārtā tomēr aizrāvos no daiļrakstniecības. Pilsētas bibliotēkā mana lasītāju kartiņa bija viena no visvairāk aprakstītām.

Ar šo pašu laiku (ap 1906. g.) rodas arī mani pirmie apzinīgie mēģinājumi dzejā. Ģimnazijas pēdējās klasēs jau skaitījās par dzejnieci un rakstnieci, kam mūsu latviešu valodas skolotājs dzejnieks Plūdonis aizvien izteica cildinošu atzinību.

Maza iedomība, biedreņu glaimi un gaišas cerības, ka tiešām būšu rakstniece, pavadija mani dzīvē skolas solu atstājot. Vaļas brīžos sāku rakstīt dzejas, mazus tēlojumus un drāmas.

Savus spalvas mēģinājumus gan nekur neiesūtīju, bet noteikti gan sapņoju par savu krājumiņu. (Ak, toreiz vēl nezināju, cik daudz rūgtuma šai laimē!)

Tad aizbraucu uz augstskolu un piegriezos vairāk zinātnei. Sākās drudžaina darba periods, kad nebija vairs laika domāt par rotaļāšanos ar mūzām. Drīz vien zinātne likās augstāka, vairāk vērtējama par daiļliterātūru. Ar vislielāko aizrautību nodevos jaunajam darbam. Strādāju lasītavās, mūzejos, pētīju vecus dokumentus. Tiesa, lai gan pati vairs nerak-

Paula Balode

stiju, manas simpatijas pret daiļliterāturu pavisam uezuda. Sevišķu iespaidu uz mani atstāja teātri, it īpaši slavenais Dailes teātris. Sekoju arī jaunākām latviešu grāmatām, bet galvenā kārtā bez tirās vēstures studeju cittautu rakstniecību un kritiku. Ja atmiņās pakavējos pie saviem pirmajiem jaunības darbiem, tie likās tik niecīgi, ka vairs negribēju par tiem pat domāt. Jutu, ka garā augu ar katru dienu. Vienīgais ieguvums no agrākās rotaļāšanās ar spalvu varbūt bija — labāka citu rakstnieku izpratne. Vācu literatūras lektors, kuŗa vadībā studeju G. Hauptmaņa drāmu un Lilienkrona dzeju, par manu drāmas un dzejas izpratni izteicās visai atzinīgi. Kādu kritisku Lilienkrona dzejas novērtējumu viņš nosūtīja uz Vāciju pašam autoram.

Pēc kāda laika caur lektoru saņēmu sveicienus no Lilienkrona ar piezīmi, ka neviens no daudzajiem kritiķiem neesot tik labi sapratis viņa dzeju, kā es.

Studiju laikā, ap 1914. gadu, parādījās atklātībā arī mani pirmie darbiņi gan latviešu, gan arī sveštautiešu izdevumos. Tie bija apcerējumi par rakstniecību, studejošās jaunatnes dzīvi vai arī par sieviešu jautājumu. Par šiem pašiem jautājumiem nolasīju arī vairākus priekšlasījumus gan Maskavas studejošo latviešu biedrībā, gan arī brīvlaikā vairākās biedrībās Latvijā. Šo laika posmu arī uzskatu par savas literāriskās darbības sākumu. Bet pagāja vēl daudzi darbā, domās un jaunu atziņu meklēšanā pavadīti gadi, pirms atgriezos pie daiļrakstniecības.

Mani augšminētie jaunības sajūsmā rakstītie darbi nevien neieraudzīja dienas gaismu, bet aizgāja bojā kuŗa ugunis līdz ar māju, kur noritēja manas bērnības skumjās dienas.

Kad 1920. gadā atgriezos dzimtenē, no manas

ģimenes ligzdas lielceļa un skaista meža malā bija palikušas pāri tikai drupas. Dzīvi vajadzēja sākt no gala. Vajadzēja izšķirties, ko darīt. — Turpināt pedagogisko, varbūt zinātnisko darbu, vai uz drupām celt jaunu dzīvi šā vārda tiešā nozīmē.

Vēl tagad nezinu, cik pareizi toreiz lēmu savas dzīves gaitas.

Biju sekmīgi beigusi augstskolu, vairākus gadus ar labiem panākumiem darbojusies par ģimnazijas skolotāju un lektrisiursos, bet atkal atgriezos pie vienkāršā lauku darba, lai personīgi celtu kaŗa laikā sagŗauto dzīvi, ko mani vecāki vairs nespēja celt. Ja mana bērība būtu bijusi saulaināka, gaišāka, varbūt tad es mazāk mīlētu vecās takas un dzimteni. Par daudz tā bija prsījusi upurus, lai es varētu aiziet un strādāt intelliģento darbu tad, kad sauca saimnieciskais dzīves atjaunošanas uzdevums.

Tā atkal sākās jauns dvīves posms. Dienā strādāju fiziski, vakaros atgriezos savā domu pasaulē, lasīju, rakstīju. Novērotā dzīve, pārdzīvojumi nedeva miera, kamēr tos uzticēju papīram. Šai manas dzīves 10 gadu ilgā posmā, kas pagāja Pļaviņu pagasta Lejasturtos, krājās manas pirmās ludziņas, stāsts Uzlēcošā saule, romāns Daugavas ūdeņi un daži citi līdz šim vēl npublicēti darbi. Tie bija vājš atspīdums no visa redzētā un pārdzīvotā.

Un tagad, kad visu šo rakstu, man ir tik daudz nodomu, ka liekās, divas dzīves būtu par maz, lai tos reālizētu. Nekad neesmu meklējusi sīžetus jauniem darbiem. Vienmēr ir pietrūcis laika, lai savus dzīves novērojumus, tipus un cilvēku dvēseles stāstus ietērtu vārdos un tēlos. Varbūt skatos uz cilvēkiem par daudz no negatīvās puses, bet ko lai daru, ja viņos varu saskatīt tik maz cēla un daļa!

Dziļi skumstu par to, bet nevaru rakstīt citādi, kā domāju, kā redzu. Savā ērkšķainajā dzīves ceļā daudz ko esmu pārdzīvojusi, daudz zaudējusi un guvusi. Tik vienu domu no agrām bērnu dienām vienmēr vēl nesu savā galvā. Tā — ticība sev un savam darbam. Esmu pārliecināta, ka šī ticība nevar mani vilt, ja arī to gribētu sadragāt visas pasaules kritika.

Rakstniecībai, pēc manām domām, jābūt dziļi nacionālai, kas atspoguļo pašu tautas dzīvi, priekus, bēdas, pagātni un nākotni. Arī kritika nedrīkst būt graužoša, bet audzinoša, kas nevelk lejup, bet ceļ augšup.

Savu rakstnieces gaitu iso aperci beigšu, atzīmējot, ka zinu, izjūtu savu darbu nepilnības vairāk par katru kritiķi. Un tomēr: es nevarētu neraksīt. Dzīvot — priekš manis nozīmē — rakstīt.

1935. g. 1. jūnijā.

Paula Balode.

Paulas Balodes literāriskā darbība.

Sākumā vēl romantisma ietekmēta, nākotnes sapņu pacilāta, Paula Balode tikai vēlāk izveidojās par reālās dzīves tēlotāju. Apkārtni uztverdama tās konkrētībā, viņa galvenā kārtā pieskaņas sabiedriski sociālām un ģimenes dzīves problēmām. Šis īpašības spilgti parādās romānā *Daugavas ūdeņi* (1932). Te uz lauku dzīves fona Mauriņietes personā zīmēts patmīlīgas, šauri godkārīgas un izšķērdīgas sievietes tips. Mauriņiete nerēķinās ar reāli iespējamo, ir vienas dienas dzīvotāja. Ārējs siks spožums ir viņas elks, un tam upurēdama viņa pazaudē mēra sajūtu. Neapdomādamās viņa spiež vīru parakstīt arvien jaunus vekselus, par kuņiem saņemto naudu iztērē neauglīgai greznībai, tādējādi saimniecību strauji vezdama pretim neizbēgamam bankrotam. Šajā tipā Balode ielikusi pamatdomu — kas grib augstu kāpt, tas zemu krit. Mauriņiete cenšas pacelties pāri apkārtnes sievietēm lepnībā un greznībā, negribēdama apzināties, ka kāpienam augšup var sekot smags kritiens. Piesavinājusies modernos jaunumus un

dzīvodama pāri saviem līdzekļiem, viņa ir ģimenes nākotnes postītāja, pilna neatbildības. — Negatīvi raksturoti arī Krācaines sabiedriskie darbinieki — Zvirbulis un skolotājs Dundurs. Pirmais no tiem ir gudri paslēpies veikalnieks, sava pašlabuma meklētājs, otrs — viesību runu turētājs. Viens sabiedrībai kaitīgs ar veikalnieciskām interesēm, otrs — ar naivu slēpšanos zem skaistiem vārdiem. — Šiem trijiem tipiem Balode pretīm stāda miermīlīgo darba cilvēku Mauriņu. Viņš centīgi strādā, mīl savu zemi, bet ir par vāju, lai pretotos godkārīgās sievas iegribām. — Tādējādi redzam, ka romāna stāstījums balstās uz raksturu pretējībām. Balode rāda, cik smieklīga ir sīkumaina dižošanās, cik smieklīgs pats cilvēks, kas tai pieķeras, cik daudz jaunuma var nest nepārdomāta rīcība un vadošas rokas trūkums, cik bērnišķīga ir pakļaušanās sabiedrības katreizējiem ieskatiem. Lai ikviens pats zina savu ceļu, lai māk atšķirt veselīgo no neveselīgā. Tādējādi romāns reizē ir kritika par nepareizu/sabiedrisko normu izpratni un pamācība tiem, kas cenšas pēc ģimenes goda pācelšanas un nākotnes nostabilizēšanas.

Autobiografiski meti ieausti stāstā no 1905. gada nemieru kustības un Latvijas dibināšanas laika Uzlēcošā saule (I, II, 1929). Te vēl mīt romantisms, jaunības trauksme, ciņas straujums. Eglāju Maija lepnumā saceļas pret tēvu, kas otrreiz precēdamies aizmirst mātes piemiņu. Viņai līdzās nostājas citas cīnītājas — par augstākas izglītības iegūšanu, savas neatkarības nostiprināšanu. Stāstā diezgan īpatnēji tēlota latviešu studentu dzīve bij. Krievijā.

Tagad Paulā Balodē Uzlēcošās saules romantiskais straujums ir zudis. Viņa, traukusies cauri dažādiem dzīves etapiem un ieskatījusies īstenības vaigā, dzīvi tver no reālā viedokļa. Viņa ir tipu un laikmeta raksturotāja. Mazāk izveidota Balodei darbības norise: tā vietām saraustīta un vienmuļa, parupja kariķējuma nomākta. Balodes stils veidots skopām krāsām.

P. Balode publicējusi arī dažus skatuves darbus: komēdijas Lāčgales dižvīri (1926), Nomales cilvēki (1927) un Mauriņu Litas kāzas (1930), drāmu četros cēlienos Sāpnis par laimīti (1935), drāmatisku viencēlienu Svētvakara sniegputenis (1935). No šiem darbiem vērtīgākais drāma Sāpnis par laimīti. Tās saturs ņemts no lauku dzīves, kur noris intensīvs jauncelšanas darbs un kur cilvēki meklē saskaņu darbā, panākumus un mīlā. Autore rāda, ka dažreiz īsredzīgi paejam garām

savam labam mājas garam, ka laimi meklējam tur, kur tās nemaz nav. Rožkalnu saimnieks apprec lauku dzīvei svešu pilsētnieci Vandu Smilgu, ātri vien nonāk ar to konfliktā un vilšanās sāpēs izdara neprātību un arī noziegumu — nodezdina savu jauncelto namu. Bet nelaime nevar būt mūžīga: rīts izdzēš nakts tumšās pēdas, krišanai seko augšamcelšanās. Rožkalnu saimnieku ceļ augšup viņa kāzu dienā padzītā ilggadīgā saimniecības vadītāja Daila Krauja. Tā ir patiesa zemes mīlētāja, mājas kopēja un ģimenes pavarda sargātāja. Tā drāma beidzot tiek novesta līdz skaistam atrisinājumam — labā, cildenā uzvarai. Uz drupām paceļas jauna, cerību pilna dzīve. Cilvēks neiet pazušānā, bet apskaidrots iziet jauna darba tīrumā, lai veidotu savu garīgo un materiālo labklājību. Drāma sarakstīta spraigā valodā, bet bez pietiekošas darbības mezgluma koncentrācijas. Vēl P. Balode publicējusi skatu lugu no Latvijas sākuma gadiem Daugavas kaija (1936).

Paula Balode dzimusi 1889. g. 29. septembrī Pļaviņu pagasta Ratniekos kā lauksaimnieka meita. Pēc Pļaviņu pagastskolas un Draudziņas ģimnazijas beigšanas studējusi Maskavas universitātes vēstures-filoloģijas nodaļā (1911.—1914.). Šinī laikā arī atklātībā parādās viņas pirmie literāriskie darbi — apcerējumi par rakstniecību vai studējošās jaunatnes un sievietes dzīvi gan latviešu, gan cittautu izdevumos. Pēc studiju beigšanas B. strādāja par skolotāju ģimnazijās un lektisi tautas augstskolā. 1920. g. atgriezies Latvijā. Līdz 1930. g. dzīvojis Pļaviņās, pēc tam dzīvo Rīgā.

Literātūra: J. Ķelpes Paula Balode (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934).

Paulīna Bārda.

Cerības koka pavēnī.

Cik viegli ir uzrakstīt vārdus, ja tie nāk paši no sevis, tikpat grūti ir savilkt tos kopā, ja tie bēgtin bēg. Un patlaban man tas tā ir. Nāk prātā Skalbes rindas: „Ko teikšu tev, ko sacīšu, cik skumīgi sirds man jūt, Cik skumīgi ir pašam sev par kapa urnu būt.“ Bet kam tad gan nava tā? Taču visiem

un katram, arī tam, kurš nekad un nekur neko neuzraksta „par sevi“. Apzinoties to, man kļūst neērti un kauns rakstīt par savu dzīvi, par saviem priekiem un ciešanām. Sacīt vienīgi varu to, ka nekādas bēdas un sāpes mani nav nospiedušas līdz zemei, nav padarījušas par dzīves ienīdēju, savas dzīvības veltīgu

valkātāju. Taisni otrādi — esmu ieguvusi atziņu, ka nav nozīmes uztraukties un skaļi izkliegt savu rūgtumu vai prieku. Tas tikai vairotu troksni. Ar lielāko mieru krūtīs pavadu savas dienas vientulībā mājā vai laukā, kur steidzīgā laudis vai skrejošās mašīnas ritmiskā vienmuļībā šķiet kā neku-stīgi punkti zemes

virsū. Saule vai mēness aizrit tiem pāri tāpat kā apskaidrota prāta mierīgas domas. Viss ir jauks, ko Dievs radījis, bet par visu jaukāka ir mūsu dzīvība, kas, gājusi, vairs otrreiz neatgriežas ciņas laukā. Tapēc cienību ikkatrai mūža dienai, lai tā būtu kāda būdama. Tā domāt jau bērnībā man iemācīja māte, ik vakarus gulēt ejot skaitīdama ar mums tēvreizi un pateicībā pieminēdama aizgājušo dienu. Varbūt tas bija salmiņš, pie kuŗa vienkāršs cilvēks savā nevarībā un nabadzībā turas, bet šis salmiņš arī mani

Paulina Bārda

ir noturējies virs līmeņa visu līdzšinējo mūžu.

Kad 1905. g. 15 gadus veca sāku dzīvot lielpilsetā, mana tumši nojausta vēlēšanās bij meklēt un atrast cilvēkus, kas būtu tik tīri, jauki un cēli kā pašam Dievam līdzīgi. Brīnišķīgā kārtā man tas arī izdevās, jo gandrīz visi cilvēki, ar kuriem man nācās sastapties, bij izcilus labi ļaudis. Manas jaunās dienas ziedēja kā puķes meža pļāvās, un es gribēju, lai kāds tās būtu redzējis un skatījis. Jaunības pargalvībā izlaidu vēstuli izplatījumā kā Noasa balodi. Tas atgriezās pie manis ar zaļu cerības zariņu. No šī zariņa pamazām izauga koks, kuŗa pavēnī piedzīvoju tikdaudz laimīgu brīžu, ka cauri nāves ēnai šīs gaismas atblāzmā vēl tagad pateicībā pieticīgi pavadu savas bezlaimes dienas.

Paulīna Bārda.

Paulīnas Bārdas literāriskā darbība.

Paulīnas Bārdas dzejoļi sakopoti vienīgā krājumā *Vientulības prieks* (1932). Tie ir vienkārši, dziļas intuícijas apdvesti sievietes izjūtu gleznojumi, ietverti skaidros mūzikālos pantos. Motīvos vadošā vietā nostādīts Dievs un mīlestība. Dievs ir likteņa lēmējs, visa labā iemiesojums, kas caur ciešanām ved pie dzīves atzīšanas. Viņš sūta mīlestību, lai tā mūs sāpēs apskaidrotu. Dzejniecei mīlestība seko kā ēna, jauc domas, skumdina, un viņa tai seko visur, kur vien tā sauc.

Kas man lai būtu prātā cits,
Kad sirds tik mīlai vienai tic
Un deg un kvēlo liesmās.

Mīlestības sāpju laimē izaug pazemība un padevība. Tā ir pateicība Dievam, kas devis mīlestības ilgas, pateicība par to, ko tas ļauj mīlot ņemt. Dzīvību var just tikai zem sāpju krusta smaguma.

Mans jūgs ir salds, mans krusts nav grūts,
Tā iznesu es viegli dzīvei cauri.

Paulīnas Bārdas lirikā spēcīgi ieskanas arī skumju un vientulības motīvi. Dvēseles tumšos sāpju dziļumos

šķel tikai reti mirkļi kā zivis spožas. Bet šīs skumjas nav nomācošas, tās ir tikai dvēseles būtiska sastāvdaļa. Vientulībā tās rada harmoniju, kur dzejniece vienojas ar likteni. Vēl vairāk — dzejniece pat pateicas savam mīlam par tām mokām, ko tas dažreiz devis. Un tad pāri izskan pasaules slavēšana:

Debesis gavilē,
Zeme skan —
Ak, kā šai pasaulē
Patikas man!

Vēl Bārda veltī simpatijas dzimtenei. Mūžs pie tās sējies simtukārt, ar zemes ziediem saziņojis. Tajā paglabāts viss, ko devis Dievs. Tikami nedaudzie sirsniņgie dzejoļi bērniem.

Pieturēdamās pie ierastām dzejas formas un satura tradīcijām, Paulīna Bārda necenšas pēc jauniem meklējumiem. Tomēr arī viņai dažviet īpatnēji salīdzinājumi: zemes dārzs zem zvaigžņu segas, mūžs kā auglis krit no zara u. c. Vāja Bārda tur, kur aizraujas no modernisma (Vagonā, Svešniekam) vai meklē savai garīgai struktūrai neatbilstošas temas.

Paulīna Bārda (vecāku uzvārdā Puskalne) dzimusi 1890. g. 8. jūnijā Jelgavā. 1910. g. viņa iepazīnās ar dzejnieku Frici Bārdi un 1915. g. maijā ar viņu salaulājās. Kopā ar vīru līdz 1919. g. dzīvoja gan Rīgā, gan Pociema Rumbiņās. Pēc Fr. Bārdas nāves dzīvo Rīgā. Viņas dzejoļi parādījušies no 1920. g. Rītumā, Lirā un citos periodiskos izdevumos. Kopā ar Ant. Bārdi sakopojusi Frici Bārdas vēstules (1926).

Literātūra: J. Ķelpes Paulīna Bārda (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934). R. Egles Paulina Bārda (Latvju lirika, 1934).

Rozālija Tabine.

Rozālija Tabine nāk ar dzimtenes mīlestības piestartu dvēseli. Jau savā pirmā iespīestā darbā — dzejoļi prozā Tu manis navaicoj, kas parādījās Dryvas 1913. g. 21. numurā, viņa saka, ka Latvijū mīl vairāk par savu dzīvi; ka mīl latviešu cilti un tautas nākotni; ka mīl tos, kas steidzas uz gaismu, kas turēs vienības karogu; ka mīl savu sviedriem laistīto zemi. Arī visos turpmākos R. Tabines darbos patriotisms ir bijis vadošā zvaigzne. Rakstniecēs sapnis arvien bijusi brīva un

vienota Latvijas valsts. Viņa arī cildinājusi cenšanos pēc gara gaismas, darba godīgumu, cilvēkmīlestību, pašreizlīdzību, atklātību, vienkāršību, pienākuma apziņu. Visos R. T. darbos jūtamas reliģiskas noskaņas.

K. Tabine, kas savus sacerējumus parakstījusi ar pseidonimu Neaizmērstule, nāk no Latgales un arī raksta latgaļu izloksnē. Viņa galvenā kārtā rakstījusi īsakus stāstus, saturā tverot tautasbrāļu dzīvi un tajā novērotos trūkumus, aicinot uz cildenā un latviskā izkopšanu. Viņas sarakstīto stāstu skaits sniedzas pāri pussimtam, no kuriem plašākie: Mežmaļa nelaimes nesēja, Naredzeigais, Laimes nakts, Ceīņa par kōrtas izvēli, Živilla, Maja reitā u. c. Neaizmērstule rakstījusi arī dzejoļus un stāstus bērniem, bez tam kriēni daudz tulkojusi no poļu u. c. tautu valodām. Apm. ceturtā daļa viņas rakstu ietverti krājumā Lauku zīdi (1934, ar Ludzas valsts ģimnazijas inspektrises Agneses Gari-Jōnes apcerējumu par Neaizmērstules dzīvi un darbību). Krājums domāts kā kopotu rakstu pirmais sējums. Turpmākie divi sējumi atklātībā parādīsies ar nosaukumu Dievam un tēvijai. Atklātībā vēl parādījušās šādas Neaizmērstules grāmatas: Par bērnu audzinošonu (1920), Uz Kaļvarijas kolna, Saules spaitis, Kristus un bērni, Nazaretas Gaļdnīks, Dvēseles pōrdzeivōjumi, stāstiņi bērniem Zvaigznetes (1923). Sakopojusi pasaku krājumu skolām Tautas pōsokas (1923). N. raksti, skaitā ap 250, sākot no 1913. g. izkaiēiti periodikā: Dryvā, Zidūni, Katōļu Dzeivē, Kristus Karūgā, Latgolas Vōrdā u. c.

R. Tabine dzimusi 1890. 28. oktobrī Veckubulovas mezsarga mājiņā, Latgalē, kā mezsarga meita. Piecu gadu vecumā kopā ar vecākiem aiziet dzīvot uz Rēzekni: nelaimīgi kritot tēvs bija ielauzis ribas un vairs nevarēja pildīt mezsarga pienākumus; viņš dabūja cietuma vārtu sarga vietu. R. Tabine 1901. g. rudenī iestājās Rēzeknes krievu draudzes meiteņu skolā, kuņu pabeidza 1904. g. Pēc tam nokļuva Pēterpilī, kur gribēja iekļūt piecgadīgā meiteņu rokdarbu un šūšanas skolā. Vakantu vietu trūkuma dēļ skolā neiekļuva. Kādu laiciņu sabija par istabas meitu, tad atgriezās pie vecākiem. 1906. g. kļuva par audzinātāju Juzefinovas muižas bērniem. Ar baznīckunga P. Tukiša gādību nokļuva Viļņā, kādā klosterī, kur arī pabeidza četrklasīgu ģimnaziju. No 1913. g. atkal strādāja par skolotāju Juzefinovas muižā. Pasaules kara laikā bija skolotāja bēgļu bērnu patversmē Balvos, kur nostrādāja līdz

1920. g. Noorganizēja Somersetas 6-kl. pamatskolu (Aglonas tuvumā). No 1924. g. strādājusi Mežinīku pamatskolā, no 1929. g. Aulejas pamatskolā. Kopš 1935. g. ir skolotāja Kapiņu pagasta Aizpuriešu 1. pakāpes pamatskolā.

Literātūra: Agneses Gari-Jones Neaizmērstules dzeive un darbeiba (ievads grāmatai Lauku zīdi, 1934).

Austra Dāle.

Dzīves skice.

Esmu gan laikam pirmā no mūsu dzejniecēm, kas dzimusi un uzaugusi Rīgā. Taču jau no agras bērnības, dzīvojot vasarās pa lielākai daļai uz laukiem, tēva mātes mājās, esmu diezgan dziļi uzņēmusi sevī lauku un dabas iespaidus. Izjutu bērnībā pat sevišķu napatiku pie dažām pilsētas dzīves parādībām. Ļoti nepatika gaļie melnie fabriku skursteņi, un kad dažreiz gadijās iet gar fabriku, kur trotuārs pieblīvēts ar smalkām akmeņoglēm, sajutu to par kautko ļoti nejauku. Laikam jau toreiz instinktīvi būšu izjutusi, ka man var īsti patikt tikai dārzu pilsēta.

Agri iemīļoju grāmatas, bet no sākuma tuvāk bija daiļproza nekā dzeja. Mans tēvs bija liels grāmatu draugs un iegādājās visas labākās latviešu grāmatas, kādas tanī laikā iznāca. Tēvs abonēja arī R. L. B. Derīgu grāmatu nodaļas izdevumus un žurnālus. No žurnāliem labprāt lasīju „Jaunības Draugu“, bet arī „Austrumu“, „Mājas Viesa Mēnešrakstu“, vēlāk „Vērotāju“ un citus. Kad ar 9. dzīvības gadu iestājos Maldoņa ģimnazijā, sāku lasīt arī krievu un vācu valodā. Vāciski biju iemācījusies bērnu dārzā, kuŗu apmeklēju pirms iestāšanās ģimnazijā. Skolas kā man, tā maniem brāļiem, izvēlējas mana māte un rūpējās arī par mūsu tālākajām skolas gaitām, atzi-

dama, ka tikai ar izglītību dzīvē panākamas lielākas sekmes.

Māte bija reālāka kā tēvs. Tēvs, augsti vērtēdams garīgās intereses, nedomāja par ārējiem sasniegumiem. Tomēr to, ko bija uzņēmis, darīja kā īsts pienākuma un darba cilvēks. Tēvs bija arī mūzi-

Austra Dāle

kāli apdāvināts un liels dziedātājs, kuŗš savā laikā piedalījies arī vispārējos dziesmusvētkos. Dažreiz es domāju, ka labprātāk būtu no sava tēva mantojusi viņa mūzikālās, nekā dzejiskās spējas. Tomēr jau agri iemīļoju rakstniecību un izjutu ar to kādu iekšēju saistību, kaut gan tamdēļ nemēģināju dzejas rakstūt. Stipri intere-

resējos par pasaules rakstnieku un mākslinieku likteņiem. Tānī laikā izlasīju Puškina dzīves aprakstu, un tas uz mani atstāja dažā ziņā neizdzēšamu iespaidu.

Visā skolas laikā no mācībām siltāku interesi manī modināja tikai humānitāro zinību stundas. Atceros, kad biju ģimnazijas 1. klasē, Dārziņa kundze (komp. E. Dārziņa dzīves biedre) kādreiz mums klasē aritmētikas stundas vietā izstāstīja Bethōvena biogrāfiju. No tās reizes Dārziņa kundzi respektēju vairāk

nekā līdz tam, kad man bija darišana ar viņu tikai pie aritmētisku uzdevumu atrisināšanas. Esmu nākusī pie pārliecības, ka vidusskolas būtu vairāk norobežojamas humānītaros un reālos tipos, nekā tas ir tagad. Tagadējās humānītārās klases patiesībā ir pārāk reālas ar lielu matemātikas kursu. Tādā kārtā tās nav piemērotas skolniekiem, kuriem nav spējas matemātikā vai intereses par to.

Maldoņa ģimnazijā man patika labi. Te nebija jūtama krasa pāreja, kāda rastos, ja būtu iestājusies „kroņa“ ģimnazijā. Te valdīja kaut kas no tā paša nacionālā gara, kādu biju uzņēmusi savās tēva mājās no sava tēva, dedzīga un jūsmīga patriota. Atminos, ģimnazijā daudz dziedāja latviešu tautas dziesmas. Sevišķi latvisks noskaņojums bija pie Ziemassvētku eglītes un skolas izbraukumos. Bet bija, protams, arī reizes, kad bija jādod „ķeizaram, kas ķeizaram pieder“.

No daudzajām jaukajām skolotājām, pie kurām ģimnazijā mācījos, sevišķi gaišā piemiņā turu nelaiķi Mariju Eglīša kundzi, rakstnieka Eglīša pirmo dzīves biedreni. Marija Eglīte bija viens no skaistākajiem latviešu sievietes raksturiem, kādus esmu pazinusi. Patiess daiļgars. Gleznums un cildenums, neizslēdzot rakstura stingribu. Aizpagājušā gadā iznāca V. Eglīša viņa kundzei Marijai veltītas sonetas „Dievu sūtne“. Ir labi, ka Marijai Eglītei uzcelts pieminekļis dzejā.

Attiecībā uz labu grāmatu lasīšanu un aistētiskām ierosmēm, labi paraugi man bija arī mani brāļi un daži viņu draugi. Sākām lasīt „Insela“ izdevumus un franču autorus, ejot no jaunākiem pie samērā vecākiem, kā Bodlēra, kas arī šķita jauns.

Skolas gados kādreiz pa jokam mēģināju dzejot,

ierosinājušas uzrakstīt dzejoļus, bet pie tam šinīs dzejoļos nava saskatāms svešas īpatnības ietekmējums. Jau atsevišķi teikumi kādreiz var mani dzejiski iejūsmot, tā kāda rinda no Poruka stāsta. Ļoti stipru iespaidu arvien gūstu izlasot A. Rembō dzejoli Gulētājs ielejā.

Uz 1934. g. Ziemassvētkiem iznāca mans dzejoļu krājums Dzīves dziesma, bet kad iznāks nākošais, nevaru pateikt. Ceru, ka mani divi mazie dēli nebūs par iemeslu tam pārāk aizkavēties. Bet pirms tam gribētu vēl drusku ceļot, ceļot atkal reiz drusku siltākā klimatiskā joslā. Ir jau sen, kad baudīju dienvidu dabu. Tas bija Kaukazā. Pēc tam esmu ceļojusi Somijā, Vācijā, Zviedrijā un Lietuvā, bet tagad gribētu nokļūt latīņu zemēs.

Austra Dāle.

Austras Dāles literāriskā darbība.

Austras Dāles pirmā laika lirikai raksturīgs garīgums, klusas skumjas un tikpat kluss prieks. Sāpju bangainais dziļums un prieka skurbinošais lidojums tai svešs. Gars, dzīvi uzņemams kā neatvairāmību, viegli aizslīd pāri traģiskiem momentiem, tomēr tiekdams pēc lielākas skaidrības un patiesības. Daļa Dāles dzejoļu, kas rakstīti viņas literāriskas darbības pirmos gados, sakopota krājumā *Ēnu rotaļas* (1922).

Dzejnieci jau pārveidojušos redzam turpmākā literāras kopojumā *Dzīves dziesma* (1935). Te dominē mīla, kvēla aizrautība, intimitāte. Visām dzīves parādībām dzejniece pieskaņas ar maigumu, visam pārsedz vieglu romantikas plīvuru. Viņa nav dzīves cīnītāja, skarbu vārdu sacītāja, tikai uzticams draugs vīrietim.

Rozi likt uz tava galda —
Viss, ko varu padarīt.

Tīra sievišķība, sievietes īstā uzdevuma pareiza izpratne, plaša izjūtu gamma, ietverta klusinātos toņos — tas viss Dāles liriku dara pievilcīgu. Skaisti ir vienkāršie, apgarotie dzejoļi Mīlestība, Mēs divi vien, Saules, Kristus atnākšana, Bethovens,

Altāris. Dāle savā būtībā ticētāja. Reizēm iegrimdama skumjās un vientulībā, viņa tomēr jauž, ka „sirds no nakts grib bēgt pret ritu;“ diena tai liekas kā „zeltaini zaigojošs vīns.“ Dzejnieces vaigā mirdz apskaidrība un mīlestība. Šad, tad tā pievēršas arī konkrētībai, piem. dzejoļos Vecā māja, Sējums u. c., te tomēr neradot spēcīgākus priekšstatus. Maiga jūtu lirika ir un, liekas, arī paliks viņas stiprākā puse.

A. Dāle publicējusi arī dažus nelielus prozas darbus: noveļi Mīlestība un mēbeles (Illūstr. Žurnāls 14/15, 1923) u. c. Sieviešu jautājumam viņa pieskaņas grāmatā Sievietes stāvoklis senā Ēģiptē (1929). D. tulkojusi Stendala rom. Kastro klostera priekšniece.

A. Dāle dzimusi 1892. g. 23 jūnijā Rīgā kā muitas ierēdņa meita. Studējusi Maskavas universitātē vēsturi. Strādājusi par skolotāju Rīgas vidusskolās un latv. bēgļu skolās Maskavā (1912—18), bet Latvijas laikā Valmierā un Rīgā. 1928. g. beigusi Latv. universitātes vēstures nodaļu ar cand. hist. gradu. 1923. g. salaulājusies ar dzejnieku, zvērin. adv. Ati Ķēniņu. Tagad dzīvo Rīgā, darbojas kā pedagoge un rakstniece. A. Dāles pirmie dzejoļi atklātībā parādījās 1913. g. ar parakstu Fiametta.

Marija Liepiņa.

Mazs atskats.

Esmu dzimusi 1892. g. 27. jūlijā Mālpils pagastnamā, kur mans tēvs darbojās par pagasta skrīveri. Kad biju astoņus gadus veca, tēvs pārcēlās uz Ģerķēnu mājām tanī pašā pagastā. Māja atradās uz stāva Mergupes krasta, skaistā vietā. Vienmēr raugoties dabas krāšņumos, dvēselē it kā krājās kāds apgarots klusums, kas neļāva iegrimt dzīves seklumā.

1908. gadā beidzu Maldoņa ģimnaziju un rudenī pieņēmu Ventspili skolotājas vietu Turauska tirdzniecības skolā. Tur sabiju tikai nepilnus 3 gadus, jo pēkšņa slimība pārtrauca manu iemīļoto darbu. Veselošanās nolūkā aizbraucu uz Šveici. Drīz vien atspirgu un uzsāku Lozannā franču valodas studijas,

kas vēlāk ļoti noderēja manā literāriskā darbībā. Tai pašā laikā apceļoju Šveici, Itāliju, Vāciju, iepazīstoties ar švešām tautām, viņu dzīves veidu un iekārtu.

Atgriezoties dzimtenē nodevos rakstniecības darbam. Mans pirmais apcerējums par sievietes garīgiem centieniem parādījās Baltijas Vēstnesī, kas pamudināja neatslābt turpmākos literāriskos meklējumos. Sāku rakstīt noveles, tēlojumus, bet visvairāk piegriezios drāmatiskai literatūrai, gan tulkojot no franču valodas lugas, gan pašai sarakstot arī savas.

Marija Liepiņa

Pasaules kaņam uznākot, lielie pārdzīvojumi un tiešie pieredzējumi deva daudz ierosinošas vielas, ko vēlāk izmantoju savā romānā Dzīves vētrās.

Kad nodibinājās Latvijas valsts, sāku atkal darboties par skolotāju Olava komercskolā un Millera ģimnazijā, reizē klausoties lekcijas augstskolā. Bet tā kā veselība man neatļāva tik intensīvu darbu un prāts vienmēr tiecās tikai uz rakstniecību, tad pārtrācīu savas skolotājas gaitas un iestājos Letas izdozamā Illūstrētā žurnālā par sekretāri, kur nācu sarakarā ar daudziem latvju rakstniekiem. No tā laika

rakstniecība top par manu vienīgo darba lauku.

Pirmā mana novele Askitrija ievietota 1922. g. žurnālā Nedēļa. Ap to laiku tulkoju Prospera Merimē Karmenu un Barbjē D'orevilja Sarkano aizkaru, ko izdod Letas izdevniecība.

Bet visvairāk manu uzmanību tomēr saista drāmatiskā forma. Tulkoju no franču valodas lugas un sāku arī drāmatizēt ievērojamus romānus, kā no paštautas, tā arī no sveštautu literātūras.

Rudenī, ceru, ka man izdosies laist klajā dažas no manām oriģināllugām.

Marija Liepiņa.

Marijas Liepiņas literāriskā darbība.

M. Liepiņa līdz šim visvairāk pazīstama kā veikla drāmatizētāja. Dailes teātri izrādīti un piekrišanu guvuši viņas drāmatizējumi: J. Erenburga Lazika vētrainā dzīve (1929), J. Janševska Dzimtene, I. Kaijas Iedzimtais grēks (1934), K. Hamsuna Augusts — pasaules abraucējs, J. Hašeka Šveiks dzīvo sveiks, Šveiks frontē u. c. Dzimtenes un Iedzimtā grēka drāmatizējumi iznākuši arī grāmatās.

Žurnālā Sievietes Pasaule iespiests M. Liepiņas romāns Dzīves vētrās (1933—35). Viņa publicējusi arī vairākus īsākus stāstiņus un apcerējumus par sievietes garīgiem jautājumiem, kas izkaisīti periodikā. Bez tam M. L. čakli tulkojusi no franču u. c. valodām.

M. Liepiņa (prec. Kalniņa) dzimusi 1892. g. 27. jūlijā Mālpilī. 1908. g. beigusi V. Maldoņa ģimnaziju Rīgā. Pēc tam darbojusies par skolotāju Ventspilī, V. Olava komercskolā un Millera ģimnazijā Rīgā, kādu laiku uzturoties arī Šveicē un apceļojot vairākas Vakareiropas valstis. Latvijas laikā galvenā kārtā nodevusies rakstniecībai un žurnālistes darbam Latv. Sargā, Latv. Vēstnesī, Nedēļā un citur.

Lūcija Zamaiča.

Pa dzīves ceļu.

Grūti ir rakstīt par dzīvi, kuŗā nekas nav noticis. Jo grūtāki, ja tā ir pašas dzīve. Dzīves vienmuļā ritmā ir savas norises, kuŗas mūs iespaido, sevišķi tad, kad mēs vēl esam bērni. Bērnība ir pilna brīnišķīgu sīkumu. Tie mūs, bērnus, šo mīksto veidmašu, veido pēc saviem noteiktiem likumiem. Mēs varam iet cauri visai dzīvei, bet mēs paliekam tie, kādos apstākļos mēs esam izauguši un tapuši par cilvēkiem.

Es atceros — Zemgale. Tas vārds man saka daudz. Nekas to nespēj izdzēst. Viss traucās, visam ir virzums. Bet es vienmēr un nedalāmi palikšu zemgaliete. Man ir svešs Vecsaules pagasts, kuŗā esmu dzimusi. Man gandrīz ir svešas manas lauku mājas Erķēni, bet es vēl vienmēr esmu vecā Erķēna meita. Jau daudzas paaudzes Erķēni ir dzīvojuši šinīs mājās, radi viņiem ir visā pagastā. Reiz dzimtā bijuši ļoti daudz dēlu un tie nolēmuši, ka staigāt pa pasauli tik daudz Erķeļiem nav izdevīgi, ķeizars atļāvis un viņi katrs ņēmis sev jaunu vārdu. Nezin kādēļ Erķēnos palikuši Zamaiči. Zamaiči ir spītīgi un lepni, jo tie nekad nav kalpojuši muižai. Kroņa saimnieks ir vienmēr bijis brīvs no rokas skūpstīšanas baroniem. Brīvajam zemniekam izaug novērotāja skats un irōnija. Ši irōnija attīsta kritisku prātu, kas par veselu galvu paceļas pāri tiem, kas vērgo kungiem un savai ieaudzinātai vērdzībai.

Es savu tēvu redzu eļam pa lauku, viņš kūpina gaŗu, gaŗu pīpi. Pipes galva balta un baltajā mirdzumā brūns, straujš zirgs. Pipes galvas apmēri ir lieli, vareni kūp no tās dūmi. Māte vienmēr zin, kur

atrodas tēvs, jo uz to vietu norāda zilgans dūmu mākonis dzidrājā Zemgales gaisā. Tēvs nāk mājās, es un suns viņam skrienam pretim. Suns laiza viņam slaido roku, bet es raustu tēvu aiz bārzdās. Bārзда ir sirma. Tā tam bijusi sirma pirms es nācu pasaulē. Māte stāv uz lieveņa un gaida mūs, viņa ir par gadiem divdesmit jaunāka par savu vīru. Blakus spēcīgajam zemgāļietim viņa ir kā miniatūras figūriņa. Māte ir klusa un vienmēr skumji smaida, laikam tādi ir visi cilvēki, kuņģi dziļi mīl. Viņa mīl savu vīru, mani, savus trīs mirušos bērņus, savu māju, savas tīrās istabas un ziedus. Tos viņa mīl ar kādu slimīgu mīlu, viņa tālu iet uz pļavām, lai salasītu reibinošās bezdelīgu actiņas, viņa viņi vaiņadzīņus no neaizmirstulēm un rasas krēsliņiem. Kaimiņi smejas par viņu, un, cik es atceros, viņi to nemīl: viņa nav viņu cilvēks.

Mātes tēvs nomāja Bornsmindes Jaunomuižu. Kā liekās, apstākļi ir viņiem bijuši diezgan labi, jo māte varēja nobeigt Bauskā „Töughterschule“. Lauku vienmuļā dzīve viņu tomēr neatsvešināja no grāmatām. Viņa mīlēja Aspaziju, Veidenbaumu un labprāt pakavējās pie Blaumaņa. Mūsu mājās visi vienmēr kautko lasīja, gan vērtīgu, gan nevērtīgu. Tikai es vienīgā nebiju piedabūjama pie grāmatas. Man gan bija Sarkanais gailis un skaists kaula irbulītis no Bauskas, bet tas neko nelīdzēja. Tēvs mīlēja dzeju, bet lasīja daudz reālākas lietas, sevišķi medicīniskas grāmatas. Šīs biežās vācu grāmatas par medicīnu mani interesēja. Es laikam savu slinkumu nekad nebūtu pārvarējusi un nebūtu iemācījusies vācu valodu, ja mani nebūtu interesējušas šīs grāmatas. Ne jau aiz garlaicības tēvs lasīja šos biezos sējumus, kas vēl glabājas manā grāmatu skapī,

nē, viņš bija homeopāts, viņš konkurēja slavenu Šimmiņu, kas dzīvoja apkaimē. Medicīnisko diletantismu tēvs piekopa ar aizrautību. Lauku darbiem viņš bij pametis ar roku, varbūt arī tādēļ, ka pats bija bieži slims. Saimniecību ar labiem panākumiem vadīja māte, un neskatoties uz kluso raktūru, tā bija enerģiska un attapīga. Viņa uz kalpotājiem neskatījās kā uz zemākiem cilvēkiem, bet gan kā uz tādiem pašiem cilvēkiem, kas dzīvoja saimnieku galā. Attiecības bija vislabākās, kaut gan mēs neēdām ar saimi pie viena galda un mūsu galds bija aplāts.

Tikai pēc ilgiem gadiem es ieraudzīju, ka esmu savu vecāku bērns, nevien fiziskais, bet arī garīgais. Es rakstu dzejas, daru darbu, kas man nepatīk, bet nav ko brīnīties, — arī mans tēvs ir rakstījis pantus, un tie ir sarkastiski. Tanis viņš ir apdziedājis visus pagasta vīrus. Žēl, ka to vairs nav. Tie pazuda vācu okupācijas laikā. Vācieši iztīrīja mūsu dzīvokli no mēbelēm un izmētāja viņiem nevajadzīgos papīrus. Bija tēvam arī liriski panti. Atceros:

Mēness ar sidraba tupelēm

Brien pa pelēkiem mākoņiem.

Māja. Pļava aiz kūts. Ar kalvēm aizauguši diķi. Kalpone stāstīja, ka tur rādoties velni pa pusdienas laiku, bet mani šis diķis saistīja ar visiem vēlniem. Es gulēju uz laipām un gaidīju šos velnus uznākam, bet nesagaidīju. Tad lielais ābeļu un ķiršu dārzs. Tur zālē auga meža zemenes. Dārza stūrī brīnišķīgi bērzi, kas rudenī zem savām lapām slēpa sēnes. Daudz vasaras un rudens puķu, jasmīnu un ceriņkoku. Tas viss man ir palicis atmiņā, kā lasīta grāmata, kuņai nav garlaicīgas papīra lapas, bet gan rasotas ziedlapas. Man ir sveši lauki, sveši lauku

ļaudis. Tagad lauku dzīvei man ir tik daudz vērtības, cik tā ir pieskārusies manai bērņibai. Kailām kājām pa oļiem un rugājiem. Neizsakāms prieks par tēva staltajiem zirgiem, viņi mani ir daudz nesuši uz savām mugurām, bet arī daudz metuši grāvi un tur atstājuši, un paši aizaulekšojuši uz mājām.

Lūcija Zamaiča

Paniskas bales no govīm un neatvairāms pretīgums no piena kannām un pienainiem traukiem. Un tas viss vēl ir tā šo baltu dienu. Lauku idilē iekļāvās arī pirmie mācības gadi. Pagasta skolā mani nesūtīja, bet gan pie kādas mājskolotājas, kas dzīvoja netālu. Es gāju turp ar kaimiņu zēnu. Stundas mani maz interesēja, bet gan

garšīgās maizītes, kuņas man māte deva līdz. Lai kam tādēļ arī maz iemācījos un vecāki nolēma mani sūtīt uz Bausku. Pirmā mana skola bij vācu skola. Dzīvoju es pie mātes brāļa, kuņa ģimenē runāja vāciski, bet es aiz spītības negribēju runāt šo valodu, jo mans tēvs mani bija iepotējis asu naidu pret vācietību, viņš gan teica, ka esot arī labi vācieši, bet tie katrā ziņā neesot Baltijas vācieši. Ar tiem tēvs bija mūžīgā naidā. Tēvam vienmēr iznāca sadursmes ar kungiem. Viņš stāstīja, ka kadreiz braucot

no Rīgas apstājies kādā krogū, lai paēdinātu zirgu un tur viņam pienācis klāt barons un licis paturēt viņa straujos kumelus. Tēvs to arī mierīgi dara. Kad barons iznāk no kroga un dod viņam dzeram-
naudu, tad tēvs to noraida un mierīgi paskaidro: „nākošu reizi tu paturēsi manu zirgu“. Vecsaules draudzē par mācītāju bija vācietis. Tēvs aizved viņam baznīcas nodevas: Vācietis un latvietis — abi žēlojas par sliktiem laikiem. Mācītājs saka: „ko jūs, Erķēn, uztraucaties par sliktiem laikiem, man ir daudz grūtāki, man ir dēli un tie man jāsūta uz Vācijas skolām, tas prasa daudz naudas“. Tēvs atzi-
nies, ka arī viņam ir meita, ka tā arī jāskolo. Bet mācītājs mierīgi atbildējis: „Jūs esat latvietis un zem-
nieks, tas jums nav vajadzīgs“. Par vācu izturē-
šanos pret latviešiem bieži pārrunāja mūsu mājas, un es nevarēju citādi domāt, kā domāja mans tēvs, man grūti bija piekļauties vāciskajam garam Bauskā.

Stāsta, ka es esot bijusi ļoti izlutināta. Tas lai-
kam tā arī bija. Bet varbūt, ka manī bija arī kas cits. Man nepatika padoties tai disciplīnai, kas iz-
rita no dzīves sīkajiem apstākļiem, es nesapratu, kā var klausīt pavēlēm, kuŗas nav saprātīgas. Mani Bauskas radi vienmēr uztraucās, ka es sestdienās, kad nebija atsūtīts zirgs pretim, skrēju četrpadsmit kilometrus, lai redzētu māju, dārzu un diķi. Ar savu ierašanos es katrreiz izbiedēju savus mājniekus.

Māte ļoti cieta, ka es nebiju viņas redzes aplokā. Tēva veselība pasliktinājās un tādēļ lēmums bija īss un vienkāršs — mājas ir izrentējamas un mums visiem trim jādzīvo Bauskā. No mājām mēs aizbraucām kādā agrā pavasarā rītā. Es biju gluži vienaldzīga, neka nepārdzīvoju, likās, ka braucu tikai uz skolu. Mani tikai viens iuterēsēja: vai melnais runcis, kas

bija kurvīti, samierināsies ar jaunajiem apstākļiem? Bet tas bija vienīgais, kas ar pilsētas dzīvi nesamierinājās. Pēc dažām nedēļām viņš pazuda.

Sākās vienmuļie un garlaicīgie skolas gadi. No vācu skolas mani izņēma un nodeva latviešu skolā, kuŗu bija atvērusi kāda tēva radniece. Varu teikt, ka arī tur man nepatika. Nevienā klasē divi gadi nesēdēju, bet reiz tomēr man bija pēceksāmens. Es tēvam mierīgi pateicu, ka tanī skolā es vairs negribu iet, jo es biju nolēmusi vienu gadu mācīties mājās, tādā veidā pārlēkt veselu klasi un iet uz Jelgavu. Man likās, ka mani interesē praktiskas zinātnes un es pati izmeklēju Brieža tirdzniecības skolu Jelgavā. Man bija ļoti laba mājskolotāja un es savu lēmumu spīdoši izvedu. Gluži viena aizbraucu uz Jelgavu, kur biju bijusi tikai vienu reizi, un izturēju pārbaudījumu.

Jāsaka, ka no šīs dienas sākās mana patstāvīgā dzīve, es pati virzīju savas gaitas tālāk. Es nepadevos ne labiem, ne sliktiem iespaidiem. Man jau no bērnu dienām nav bijis autoritātu. Es visur un visiem meklēju jaunās puses un tādas arī atradu, un mani ideāli bieži sabruka. Ja kādu es cienīju un mīlēju, tad darīju to pilnīgi apzinīgi, zināju, ka jāmīl arī sliktais. Gadi Jelgavā ritēja mierīgi. Skola bij parasta un es samierinājos. Dzīvoju vācu panzījā. Vecāki ļoti gribēja, lai es iemācos vācu valodu, gribēja arī, lai es būtu labi audzināta. Tēvs labi zināja, ka vācu orientācijai es nepadošos, viņš teica, ka arī no ienaidnieka ir jāmācās un es mācījos. Mani vienmēr veda tā saucamā labā sabiedrībā. Vajadzēja pat iet uz vācu bērnu dievkalpojumiem un bija jāklausa, kā vecās baroneses klusu pie auss paskaidroja bībeli. Vajadzēja mācēt labi dejojot, nerunāt sabiedrībā tais-

nibu un izlikties ļautrai, kad gribējās raudāt. Nevaru teikt, ka tas viss man būtu bijis viegli. Dzīve te bija apgriesta uz otru pusi, bet laikam viss ir jāzin, lai labu varētu atšķirt no ļauna. Pēc diviem gadiem skolu nobeidzu. Rudenī nomira māte. Visā šai traģiskā laikā es tikai domāju vienu, kaut tikai kāds neredzētu cik tas man ir sāpīgi. Man bija pretīgi, ja kāds mani nožēloja, ar sāpēm es gribēju tikt viena galā un — tiku. Tikai nevarēju tikt ar savu tēvu galā, tas mani vairs negribēja sūtīt tālāk skolā, viņš laikam baidījās no vientulības, kuŗa viņu apņems. Bet te man palīgā nāca Kristaps Bachmanis, kuŗš toreiz bija notārs Bauskā. Tas pierunāja tēvu, un tēvs man atļāva tālāk mācīties. Tagad man ļoti gribējās zināt, vairāk un vairāk, un es aizgāju uz Olava komercskolu. Es atkal gāju latviešu skolā un dzivoju vācu panzijā. Dzīve pavērās un tā rādīja jaunas sejas. Tā pārsteidza ar savu dažādību. Dzīves ritms bija straujš. Visu gribējās redzēt un visu saprast. Mani skolotāji: Vilis Olavs, Meierovics, Andersons, Fricis Adamovičs. Tās visas bija personības un cilvēki, no kuŗiem kaut ko varēja mantot. Es patiesībā mācījos maz, bet tomēr ļoti daudz. Grāmatas kailais burts nekad mani nav saistījis. Manas intereses bija pārāk plašas, un es lasīju caurām naktīm, sevišķi vēstures grāmatas. Man likās, ka tās man palīdzēs saprast dzīvi. Dzeja bija un palika sveša lieta.

Olava skolā man bija jānobeidz tikai divas klases. Man gribējās, ka tie divi gadi paietu ātrāk un tad es varēšu mierīgi studēt ķīmiju, varbūt arī ne to, varbūt kautko citu. Liekās, ka tik daudz kas ir darāms. Par saviem nodomienam nekā neteicu. Bet nodoms palika tikai nodoms. Tēvs negribēja, ka es

studēju un naudu nedeava. Viņš atkal gribēja, lai es palieku pie viņa. Es visu laiku biju pārāk labi dzīvojuši materiāli, lai pati sāktu pelnīt. Bet Bauskā tomēr es nepaliku. No Bauskas vienmuļās dzīves es aizgāju — es apprecējos.

Kad pavasarī biju nobeigusi skolu, tad viena pati aizbraucu uz Vjatkas gubernu, ciemā pie sava līgavaiņa un uz Ziemas svētkiem mēs salaulājāmies. Es vēl nebiju pilngadīga, un tēvs savu atļauju deva, lai gan šo atļauju viņš nedeava, lai es varētu iestāties augstskolā. Kad biju salaulājusies, tad aizbraucu uz Bausku un iepazīstināju tēvu ar savu vīru.

Jaunais dzīves posms bija pilns dažādu ģeografisku dažādību. Rīga, Pēterpils, Krievijas ziemeļpilsētas, tad atkal Rīga, tad Berlīne un Vine un daudzas citas Vācijas un Austrijas pilsētas un man likās, ka nu es sāku tikai mācīties. Katrs mūzejs, katrs teātris, katrs ceļš un katra sīkā ieliņa man kaut ko sniedza. Dzīve likās kā kinolenta, kas papildina visu to, kas bij iegūts līdz šim. Es jūsmoju par Alpiem un par Somijas klintīm. Es jūsmoju par daudz ko, tikai ne par pašu dzīvi.

Kad es sāku rakstīt? Tas, laikam, bija trīspadsmitajā gadā. Es izlasīju kādu dzejoli un teicu, ka tas man patīk, piebilzdama, ka arī es tādu varu uzrakstīt. Un es rakstīju. Un pēc viena dzejoļa nāca otrs un dzeja izveidojās prozā, un viss tas bija tikai gadījums, kā viss manā dzīvē.

Un tad nāca kaŗš. Es biju taisni jūrmalā, kad to pasludināja. Šī ziņa mani nekā neiespaidoja, es tikai ar interesi skatījos elegantās publikas pārvērstās sejās. Pēc pāris mēnešiem mēs aizbraucām uz Pēterpili. Te sākās jauns dzīves posms un varbūt — visapzinīgākais un nopietnākais. Dzīve un tās norises

gulās smagi uz mani. Man personīgi bija ļoti labi, bet es tomēr pārāk asi izjutu kaŗu un visu to, kas stāvēja sakarā ar šo atavisko cīņas veidu. Agrā pavasarī es aizbraucu uz Archangeļsku, un tur pavadīju visus kaŗa gadus, izņemot vienu ziemu, kuŗu es nodzīvoju Jaroslavā. Archangeļskā divus gadus biju bēgļu skolā par skolotāju, jo tēvs bija atbraucis no Zemgales pie mums, un es gribēju arī kaut ko pelnīt, lai manam vīram nebūtu jāpelna vienam. Īsi pirms sabiedroto okupācijas Archangeļskā tēvs nomira. Viņa pēdējais un lielākais prieks bija tas, ka iznāca mana pirmā dzeju grāmata: Mana dvēsele. Viņš atcerējās savas dzejas un žēlojās, kad tās nekad nav redzējušas drukātu burtu.

Kaŗš un revolūcija mani daudz mācīja. Man atvērās pilnīgi jaunas pasaules, jaunas dzīves uztvere un cits domāšanas veids. Es lēni, bet noteikti aizgāju no veciem elkiem. Es vairs nebiju tikai Zemgales saimnieka meita, es pamazām kļuvu par cilvēku, kuŗam ir savs noteikts pasaules uzskats un savi mērķi, no kuŗiem neviens un nekādi apstākļi nevar nobīdīt.

Arī kaŗa gados daudz lasīju, bet mana tagadējā lasāmviela un lasīšanas veids ļoti atšķirās no senākā. Es sāku meklēt grāmatās stilu. Nav jābrīnas, ka toreiz es sajūsminājos par Nicši. Ne par viņu kā pārcilvēka idejas nesēju, bet taisni par viņa nevainojamo prozu, man likās, ka no tās var daudz ko mācīties. Es atkal kā bērībā sāku mācīties no draugiem un naidniekiem. Manā dzīvē ir vienmēr periodi, kuŗos es daru ļoti daudz vai arī nedaru nekā. Laikam šie bezdarbības periodi vajadzīgi, lai es varētu pati ieskatīties sevī un noskaidrot savu garīgo seju.

Archangeļskā kaŗa gadī bija raibi. Es te iemācījos kritiski novērot un līdz ar to izveidoju pati savu pasaules uzskatu. Jāatzīstas, ka arī revolūcija mani ļoti iespaidoja, jo tanī laikā, kad es augu, latvieši bija revolūcionāri un savā ziņā revolūcionāri bija bijuši arī mani skolotāji skolās. Bet nu es stāvēju šai revolūcijas centrā. Es redzēju tos, kas šo revolūciju taisīja un tos, kas bija pret to. Bet drīz nāca kontr-revolūcija. Tā bija sabiedroto okupācija Archangeļskā. Tā mani vēl veselu gadu noturēja ziemeļos. Beidzot es ar angļu kaŗa kuģi atgriezos Rīgā un taisnī tanī dienā, kad Bermonts ienāca Āgenskaļnā. Bet mēs, archangelieši, bijām pieraduši pie kaŗa un visām katastrofām un neļēdzībām, kas ar to ir saistīti un, tādēļ es šīs norises uzņēmu ļoti mierīgi.

Pamazām es iekļāvos Rīgas dzīvē un miermīlīgi rakstīju savas dzejas un pirmo prozu. Iznāca dažas sīkas dzeju grāmatiņas, un varbūt tādēļ sīkas, ka es katrai gribēju piedot savu īpatnēju seju. Rīga man maz ko varēja dot. Dzīve bija pārāk mierīga. Man gribējās vairāk redzēt un vairāk saprast. Daudz nedomādama es pārdevu savu namu Bauskā un pārbraucu pāri Latvijas robežai. Es gribēju apskatīt veco Eiropu, gribēju redzēt, ko viņa spēj dot cilvēkam, kas varbūt ir atteicies no vecā. Šoreiz es šo Eiropu negribu kritizēt. Gribu tik teikt to, ka viņa man tomēr daudz deva. Arī te es redzēju negatīvo, bet uzņēmu pozitīvo. Te bij pateicīgas kontūras, uz kuŗām es varēju zīmēt pat savu domu un savus uzskatus. Parīze mani apbura ar savu stilu, ar brīnišķīgo, trokšņaino mieru.

Pēc Parīzē pavadītās ziemas es braucu uz Francijas dienvidiem. Tur ziedēja mimozu birstalas un Alpos gulēja sastindzis sniegs. Vidusjūras piekra-

stes pilsētīnās staigāja cilvēki ar pārsātinātām sejām. Tie bija cilvēki, kam viss bija apnicis, kam visa kā bija par daudz. Viņi virināja hoteli un restorānu durvis, mainīja apģērbus un redzēja tik viens otra seju. Starp tiem es pavadīju pāris mēnešu, tad kāds kuģis šūpojoties Vidusjūras viļņos mani pārveda uz Alžiru. Jau dažas stundas pirms krasta es ieraudzīju Alžiru kā Fata Morganu ar baltām mošejām, zilganzaļās palmu ēnās. Tad arābu un kabiļu gleznaini raibais pūlis. Vēl neredzētais sajūsmināja. Tās bija modernas tūkstošs un vienas nakts pasakas. Bet tomēr visai šai poēzijai pāri stāvēja kaskotais kolonists, kas nēģeriem un arābiem lika apstrādāt savas plantācijas un izcirst skaistos Afrikas mežus. Un tad tālāk un tālāk Afrikā. Cik tālu tik vien veda franču dzelzceļš. Skaistie meži pārvērtās tuksnesī. Ekvators vēl bija tālu, bet viņa tuvums bija jūtams. Debess zilums nomāca un tuksneša smiltis dedzināja kājas. Naktīs zvaigznes bija pārdabīgi lielas, pie kā mums ziemeļniekiem grūti pierast. Bet zem šīm debesīm un zvaigznēm staigāja kaskotais francūzis. Tād no tuksneša atkal cauri mežiem uz Tunisu un no turienes atkal taisni uz Palermo. Tomēr žēl, ka es no Afrikas iebraucu Sicīlijā. Man šī Eiropas dienvidus daba izlikās pelēka un nabadzīga, palmas likās kroplas un oliandru ziedi sausi. Bet te es ievirzījos citā plāksnē — tūrā mākslinieciskajā. Monreale ar savu katedrāli un savām freskām mani pārsteidza. Tad Neapole, Florence, Roma, Venecija, Milāna. Katra no šīm pilsētām deva savu. Itālija mani mācīja izprast mākslu, bet tomēr tā zeme bija un palika man sveša. Varbūt viņa bija pārāk katoļiciska, varbūt ka viņa bija pārāk mierīga, bet man šķitās, ka es šķirstu kādas vecas grāmatas lapas pu-

ses, kuŗā ir romantisks teksts un jaukas illūstrācijas. Bet es nejutu viņas sirdi pukstam. Atvieglota es uzelpoju, kad kādā rudens rītā es atgriezos apmiglotā un benzīna dūmos nospiebtā Parīzē. Zem kājām man atkal bija drošs pamats un es varēju elpot vienā ritmā ar tiem daudzajiem, kas Parīzē meklē visu un — neatrod nekā. Parīze ir viltīga sievietē. Parīze dod tikai tiem daudz, kas no viņas nekā negaida, un tādēļ pie viņas atkal un atkal gribās atgriesties. Un pagāja vēl viena ziema. Es atkal sēdēju kafējnīcās un rakstīju savus romānus. Tur es vislabāki varēju rakstīt par Latviju. Latvija bija tik tāla un savu „direktoru Kazaragu“ tik skaidri redzēju.

Un tad atkal Rīga. Viss redzētais bij vēlreiz jāpārdzīvo un jāizprot un vērtējamais bij jāpārvērtē. Atkal es biju nemierā ar dzīvi un ar visu to, kas bij ap mani. Es arvienu vairāk ieslēdzos sevi. Tagad gandrīz vienmēr manī ir divi cilvēki, kā divi apģērbi — viens man pašai, viens tiem, kas uz mani skatījās, un tā bij labi un ir labi. Šo to es rakstīju, šo to es izdevu, bet tagad rakstīt vairs nav tik viegli kā senāk. Paškritika ir pārāk asa, un nekas nav pietiekoši labs, lai to varētu rādīt pasaulē. Es vairs necerēju, ka kādreiz vēl tikšu pāri Latvijas robežai, bet kāds nejaušs gadījums mani aizveda uz Berlīni. Toreiz Berlīne vēl nebija Hitlera Berlīne. Un šie pāris mēneši Berlīnē man deva bezgalīgi daudz. Es no viņas atbraucu norūdīta un stingra.

Lūcija Zamaiča.

Lūcijas Zamaičas literāriskā darbība.

Pēc pirmajiem mēģinājumiem lirikā (krājumos Mana dvēsele, L'interieur), kur izpaudās maiga sievišķība, kā protesta gars mūsu rakstniecībā ienāca Lūcija Zamaiča. Noliegdama līdzšinējās morāles mērauklas un mīlestību, neticēdama patie-

sībai, viņa ar asu irōniju vērsās pret sabiedrībā pieņemtiem ieskatiem. Rakstniecībai liekas, ka visi skaistie vārdi par ideāliem, par patiesu mīlu un draudzību ir tikai — meli. Nauda un fiziskās baudas ir varenākās valdinieces zemes virsū; tām upurē visi. Tā ir sacelšanās pret sabiedrību, ko Zamaiča veic ar drosmi. Bet šim protestam nav dziļāka idejiska pamata, un tas izskan vienīgi kā spēcīgs akords vakara klusumā.

L. Zamaičas darbos ievērojama vieta ierādīta erōtikai. Varam pat sacīt — tas ir galvenais saturs viņas prozas rakstos. Brīvi viņa atsedz zem gludās ārienes paslēptās seksuālās dziņas, parādot dzimuma kaislības to neapvaldītā izpausmē. Zamaiča arī raksturīgi notēlojusi ziemeļzemju tautu dzīvi un turienes dabu. Atmiņas viņu aizved, kur gaišās polārnaktīs briedis kļīst pa tundras sniegainiem kļajumiem, meklēdams sūnu; kur starp sikām eglēm un zemiem krūmiem ir celta mīkstu ādu telts; kur pavards neizdziest nakti un dienu; kur saimnieks pārnāk mājās ziemeļblāzmas apmirdzēts kā pasaku princis. Šajos ziemeļu tēlojumos Z. dažreiz sasniedz ļoti spēcīgu iespaidu, piem. dzejoli Ziemeļu oceanā:

Aiz Nordkapa stāvā, līdz Skotijas salām,
Tur mūžīgā nemierā oceanš kauc.
Tas nodzist liek saulei kā kvēlošam skalam,
Ar ūdeni debesis vienkopus jauc.

Lūcijas Zamaičas dzejoļi iznākuši krājumos: Mana dvēsele (1917), L'interieur (1920), Es, Lūcija Zamaič, un mani vārdi, Ziemeļu saulē (1921), 69° 33' 11" ziemeļu platuma (1923), Zelta atvars (1924) un Mīlas kontrabanda. Prozas kopojumi: tēlojumi Vientuļā gaitā (1921), poēmas prozā Ielu maldos (1923), stāsti Čigāns un 3 dāmas (1924), Ciemā pie tautiešiem (1925), Livijas dienas grāmata (1925). Z. sarakstījusi arī divus romānus: Direktors Kazarags (2 daļās, 1927) un Koka dievs (1928), kuŗos parādās kā krietna tipu raksturotāja. Rom. Direktors Kazarags tulkots krievu valodā. Jautrība iedzirkstas joku spēlē Ķipara brīnišķīgās gaitas (1929). Stilā Zamaičas darbi izkopti.

L. Zamaiča dzimusi 1893. g. 26. februārī Vecsaules Erķēnos. Izglitojusies Bauskas meiteņu skolā, Jelgavas tirdzniecības skolā (1908—10), tad Olava tirdzniecības skolā Rīgā

(1910—12). Pēc apprecēšanās dzīvojusi Vjatkas guberņā. Apcelojusi Vāciju, Austriju, Poliju un dažas citas Eiropas valstis. Bijusi skolotāja un bibliotēkāre Archangeļskā (1914—19). Pēc šķiršanās no vīra (1923) devusies uz Franciju un Itāliju. Kopš 1927. g. dzīvo Rīgā un darbojas kā rakstniece.

Literātūra: J. Ķelpes Zamaiča (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934).

Evelīne Grāmatniece.

Soļi dzīvē.

Dzimusi esmu 1894. g. Krotēs pagasta mežsarga Vindava ģimenē. Augdama tiku saukta tēva meita un 3—4 gadu vecumā reiz, ieminot sniegā pēdas, lai tēvs varētu uz mežu aizkļūt, ievēlos kupenā un apgrimu. Pirmās zināšanas grāmatā guvu no vecākiem, sevišķi mātes, bet visai viegli tas negāja. Par to, ka ilgāku laiku nevarēju atminēt burtu p, gandrīz dabūju pērienu no tēva. Kad kļuvu lasīšanā patstāvīga, māte sāka slēpt grāmatas no manis, jo ziņkāre par visu, kas rakstos stāv, bija drusku par lielu. Izlasīju visu tēva bibliotēku, pēc kam tēvs piegādāja grāmatas no kaimiņu mājām, pa daļai it kā sev. Sabiedriskas bibliotēkas toreiz Krotē nebija, liekas, arī skolā nē, un tā es 9 gadu vecumā ar aizrautību lasīju: „Ceļojums ap zemes lodi 72 dienās, jeb mīlestība un vajāšana“, „Jovians un Milda“, „Priežu kalna roze“, „Veca mīlestība nerūs“ u. c., bet, protams, daudz arī bērnu stāstiņu un toreizējam vecumam derīgu grāmatu. Vasarās vislabāki man patikās noslēpties rudzu laukā. Tur tad neviens netraucēja un nevarēja arī atrast. Tas, zināms, svētdienās. Darba dienu dzīve atbilda savam nosaukumam, jo lasīšana taču nav nekāds darbs.

Ar skolu tomēr neiznāca īsti labi. Pirmo reizi

to traucēja mātes saslimšana. Vajadzēja palīdzēt mājas. Vēlāk nāca ciņa eksistences dēļ, bet kad otrreiz sasparojos, lai sniegtos pēc vidusskolas diploma, to izjauca kara apstākļi. Tad — ģimene ar visām viņas sikām rūpēm un raizēm. Pēc maniem iesakietiem, pāris apmierinoši uzaudzinātu bērnu ir tomēr cildenāki, kā publicēt labu skaitu vidēji uzrakstītu grāmatu.

Pirmo dzeju uzrakstīju, liekas, 13 gadu vecumā par mežu, putniem un ziediem un... bēdām, kas lauž manu sirdi. Drukāties sāku līdz ar pilngadību Jelgavas Latviešu avīzēs. Kad līdz ar Latvijas patstāvības iegūšanu Liepajā nodibinājās laikraksts

Evelīne Grāmatniece

Kurzemes Vārds, mani aicināja tur. Te tad galvenokārt noritējusi mana žurnālistiskā un literāriskā darbība, pa lielākai daļai ar dažādiem pseidonimem un šifrām.

E. v. Grāmatniece.

Evelīnes Grāmatnieces literāriskā darbība.

Evelīne Grāmatniece visvairāk pazistama kā lugu rakstniece, kaut publicējusi arī dzejoļus, noveles un dažādu sadzīves jautājumu kritiskus apcerējumus. Grāmatās iznākušas viņas komēdijas: *Kā Pampaļu Pēteris sievu meklēja* (1924) un *Precinieki* (1926), bez tam bērnu luga *Stikla kurpīte* (1933). Grāmatā nav iznākusi sadzīves

drāma Rudzu talka (1934) un komēdija Drošākais līdzeklis (1935). Preciniekos nosodīta žūpošana un melnesība, ļaujot vaļu viegliem smieklīem. Lauku mājā sestdienas vakarā pošas saņemt ciemos divus jaunus pilsētniekus, par kuriem tēvs ir pārliecināts, ka viens no tiem būs meitai dižens vīrs, jo tam ir pašam sava gaļas konzervu apstrādāšanas fabrika. Meitai patīk tās pašas mājas puisis. Abi jaunie kungi par savām fabrikām sastāstījuši melus un braukuši tikai vecā naudu precēt, kuŗas vietā pēdējam ir parādi. Mājas jaunkundzi nepazīstot, preciniekiem iznāk neapskaužama situācija ar kalponi, kuŗu noturēdami par bildināmo, atdod tai līdzatvesto kukuli. Visi trīs ar tēvu krietni sadzeŗas un nakti cits izguļ miezu pelavās, cits toveri. Beigās ierodas daudzintāts fabrikas īpašnieks, pavecs, solids kungs, no kā abiem preciniekiem stipras bailes, jō ir pie viņa tikai jaunākie mācekļi un pie tam slikti. Saimnieka meitu dabū krietnais mājas puisis Andrējs. — Vēl E. Gr. sarakstījusi kom. Jaunsaimnieka līgava (pirmizrāde Liepājas pils. drāmā un operā 1936. g. 24. apr.).

E. Gr. publicējusi arī apm. 10 noveles un stāstus: Pret saules rītu (Jaunatnes Domas, 1919), Lija (A. Zemīša kalendārā, Liepājā, 1922), Sūpaiņu saimnieces (turpat, 1923), Sieva (Kurzemes Vārds, 1925) u. c. Viņa arī tulkojusi dažus romānus, kas iespiesti Kurzemes Vārdā (Jūra, 1924—25; Sieviešu leģions, 1936).

E. Grāmatniece dzimusi 1894. g. 23. aprīlī Krotēs pag. Stūru mežsarga mājās. Pirmo izglītību guvusi Krotēs pamatskolā. 1923. g. salaulājusies ar Kurzemes Vārda redaktoru Kr. Grāmatnieku. Kopš šī laika dzīvo Liepājā, čakli darbotamās vietējā periodikā, gan sniedzama oriģināldarbus, gan tulkojumus. Viņas pirmais iespiestais darbs — dzejolis Piesnīgušā mežā parādījās 1915. g. 30. janvārī Jauno Latviešu Avižu literāriskā pielikumā Nr. 9 (Jelgavā). Daļu no saviem darbiem publicējusi ar pseidonimu Sibila.

Milda Priedulāja.

Mana dzīve.

Esmu dzimusi 1896. g. 18. jūnijā Vecpiebalgas Kauliņu mājās kā saimnieka meita. Mana dzimtene

atrodas Vidzemes augstienē, kur vienā kalnā saskatāma Gaujas izteka (pēc vietējo uzskatiem), otrajā Alauksta ezers, kuŗa stūrī pāri ceļas Brežģa kalns, bet trešajā kalnā ir Kauliņu mājas. Starp Alaukstu un Kauliņu mājām tāš skats — ieieja, kuŗas vidū mazs ezeriņš — Sumaisītis — ko tauta dēvē par pirmo Gaujas atvaru, sūnājos ievilciet. Vēl mežu puduros pamirdz Gailišu ezeriņš. Brīnišķīgs skats!

Pirmo skolas mācību guvu vietējās pagasta un draudzes skolās. Pēc tam iestājos Rīgā Draudziņas siev. ģimnazijā, bet kuŗa laikā skolas evakuācijas dēļ nobeidzu 1917. g. Maskavā Larinas (bij. Rīgas

Milda Priedulāja

Lerches) siev. ģimnaziju un 1918. g. beidzu 8. pildu klasi Cēsīs Neijas siev. ģimnazijā. No 1919. līdz 1927. g. strādāju par skolotāju Gulbenes draudzes II. pakāpes pamatskolā, kuŗā pēdējos gados biju skolas pārzine. 1929.—1932. g. strādāju par skolotāju Rīgas un Tukuma apriņķos. 1932. g. rudenī iestājos Latvijas universitatē studēt teoloģiju, vēlēdamās iegremdēties mūžības problēmu dziļumos. Sevišķi interesē 2 jautājumi: Jēzus Kristus personība un viņa mācība un Dieva valstības izpausme Bībelē un reliģiski filozofiskā apgaismojumā. Pēc studiju

beigšanas nodoms — piegriezties vairāk rakstniecībai, gan neizslēdzot paidagoģiju. Bez tam esmu beigusi arī Zeltmata daiļrunāšanas kursus skolotājiem.

Jau skolas gados esmu jutusi dziņu rakstīt. Draudzes skolā apdzejoju savus skolotājus un grāmatu tirgotāju. Pēdējo uzlūkoju par laimīgako cilvēku — jo viņam tak bija tik daudz grāmatu!

Ģimnazijā rakstīt domrakstus bija tas patīkamākais darbs. Manus domrakstus bieži vien skolotāji lasīja klasei priekšā.

Gulbenē strādādama, aktīvu dalību ņēmu arī sabiedriskajā dzīvē, sevišķi drāmas laukā.

Patlaban esmu pabeigusi drāmu Zeme svētīs un bērnu lugu Ziemassvētku gaišumā. Strādāju pie stāsta Uz dzimteni un jaunas drāmas. Bet tuvākā nākotnē daudz laika prasīs beigu studiju darbs.

Milda Priedulāja.

Mildas Priedulājas literāriskā darbība.

Milda Priedulāja rakstniecībā darbojas kopš 1928. g. 22. septembra, kad laikrakstā Latvis iespiests viņas pirmais dzejolis Šķīroties. No šī laika viņa galvenā kārtā pievērsusies drāmas rakstniecībai. Skatuvei sarakstījusi un laidusi klajā: drāmas — Veco dzirnavu noslēpums (1931), Izskanējis zvans (1932) un Dzimtenes dziesma (1935), pasakas — Saules zemes princis (1928), Dimanta rasa (1929), Koklētājs (1930), Mirdzošā sirds (1932), Pasaka par laimi (1933) un Ķirmgrauzis un viņa bērni (1934), Ziemassvētku lugas — Mazās sirdis (1928), Ziemassvētku svecīte (1928), Brīnišķā vakarā (1930) un Ziemassvētku bērni (1933), jannatnes lugu Solījums (1934) un drāmatisku viencēlienu Kristus mazie draugi (1935). Savos skatuves darbos M. Priedulāja ir dvēseles skaidrības meklētāja, kas dzīves tiešamību grib redzēt atmirdzam jaunā spožumā. Pakļaudamās meklējumiem, formu viņa atstājusi otrā vietā.

M. Priedulāja sarakstījusi arī dažus stāstus: Gaišais brīdis

(Mazās Jaunības Tekas, 1929) u. c. Doc. A. Freija sastādītā krājumā Rīta svētbrīdis (1935) ievietotas viņas rīta lūgšanas skolām.

M. Priedulāja dzimusi 1896. g. 18. jūnijā Vecpiebalgas Kauļiņos. Izglītojusies vietējā pagasta un draudzes skolā, N. Draudzības ģimnazijā Rīgā, Larinas ģimnazijā Maskavā un Neijas ģimnazijā Cēsis. 1932. g. iestājusies Latvijas universitātes teoloģijas fakultātē. Precējusies ar dzelzceļu darbinieku Priedulāju.

Zenta Mauriņa.

Zenta Mauriņa ir literatūras pētītāja un vērtētāja. Viņas darba metode: ne kritiski iztirzāt, bet censties būtiski iekļauties, izprast. Viņai tuvi latviešu un pasaules lielākie romantīki, un tiem viņa veltī daudz ievēribas un godināšanas. Viņai tuvi arī lieli domātāji, meklētāji (H. Ibsens, F. Dostojevskis, Ļ. Tolstojs, J. Rainis). Grāmatās iznākušas Zentas Mauriņas monografijas un esejas: Daži pamata motīvi Raiņa mākslā (1928), Jānis Poruks un romantisms (1929), Dostojevskis, viņa personība, mūžs un pasaules uzskats (1933), Pārdomas un iecerēs (1934). Apcerējumā par sievišķības ideālu pagātnē un tagadnē rakstniece aicina sievietes izprast jaunā laika uzdevumus: lai sieviete nezaudētu savu pievilcību, tā nedrīkst kļūt vīrišķīga, bet nedrīkst arī būt vienīgi čaklā mājas kopēja, kuŗai pašai nav savas noteiktas gribas un spriedumu. Sievas maigumam jāapvienojas ar mātes svētumu, senam ar jauno, moderno. Harmoniskā vienībā jāsaplūst sengrieķu Helēnai ar Dantes Beatriči, Ģētes Grietiņu, francūzieti Žoržu Zandu un izglītoto, emancipēto dāmu. Zenta Mauriņa aicina sievietes censties pēc garīgas neatkarības un patstāvības, māca tās kritizēt. Sieviete pašai jāizlauz savs ceļš, jāieaudzina sevī drosmē dzīvot un cīnīties, izkopjot garīgo būtību, dvēseles cēlumu. Plašs darbs ir apcerējums par Dostojevski. Ģeniālais krievu rakstnieks, te zīmēts spēcīgiem vilcieniem, kā arī ar īpatnēju pieeju iztirzāti viņa ievērojamie romāni (Noziegums un sods, Brāļi Karamazovi, Velni u. c.) Plašs darbs ir arī studija par Annu Brigaderi Baltais ceļš (1935). Lielā zemgalietē zīmēta skaidriem vilcieniem, parādot viņu kā daudzpusīgu, apdāvinātu un dziļi nacionālu rakstnieci.

Periodikā izkaisītas Z. Mauriņas apceres: Lirikas būtība (Daugava 2, 1928), Francis Verfelis (Daugava 3, 1928), Hermanis Zudermanis (Burtnieks 2, 1929), Fridrihs Gundolfs un Stefans George (Daugava 1, 1930), Dzīvības un nāves domas Akseļa Muntē prizmā (Daugavas gada grāmata, 1936) u. c. Savās apcerēs Mauriņa parāda labu erudīciju un spēju iejusties dažādās gara pasaulēs.

Zenta Mauriņa

Z. M. mēģinājusies arī drāmatiskā rakstniecībā. Laidusi klajā vairākas skolu un jaunatnes lūgas (ar pseidonimu Amanta Zīra):

Feja, Ragana, Velns (1924), Ziemassvētku zvaigzne (1924) un Kur laime mīt (1924), tālāk Jaunais likums (J. Ezeriņa stāsta drāmatizējums, 1928). Kopā ar J. Zanderu sarakstījusi dziesmu spēli skolu teātriem Lidotājs Pavasaris (1935).

Čakli strādājusi arī tulkojumos. Tulkojusi

S. Undsetes romānus — Kristīne Lavrana meita (I—V, 1930—31) un Olavs Auduna dēls (I—III, 1933), Romēna Rolāna — Bethovens (1931) un Mikelandželo (1934), T. Hardija romānu Skaidra sieviete (1935), T. Karlaila grāmatu Par varoņiem, varoņu godināšanu un varonīgumu vēsturē (1936). Sarakstījusi ievadu K. Raudīves tulkoīai M. Unamuno grāmīatai Dzīves traģiskās jūtas (1936).

No latvju valodas tulkojusi vācu valodā J. Akuratera noveles (Kad es vēl laimīgs biju u. c., 1921), Izmeklēti darbi no latviešu literātūras (1924) u. c. darbus, galvenā kārtā stāstus. Par latviešu literātūras jautājumiem rakstījusi vācu žurnālā Die Literatur un citur.

Zenta Mauriņa dzimusi 1897. g. 15. decembrī Lejasciemā.

Beigusi Liepājas krievu ģimnaziju ar zelta medaļu (1915). Studējusi Latvijas universitātē baltu filoloģiju. Studijas beigusi 1927. g. un 1929. g. ieguvusi cand. phil. gradu. 1927.—28. g. strādājusi par skolotāju Rīgas skolotāju institūtā. 1929. g. aizbraukusi uz Heidelbergu, kur speciālizējusies literātūrā un filozofijā pie Gundolfa, Rikerta u. c.

Kopš 1929. g. Z. Mauriņa dzīvo Rīgā un strādā Latvijas tautas universitātē un no 1933. g. arī Kr. Barona tautas augstskolā. Lasa lekcijas par latvju literātūru, latvju valodas metodiku, pasaules literātūru, aistētiku. L. tautas universitātē vada literātūras semināru. Bez tam M. nolasījusi atsevišķus lekciju ciklus gan Rīgā, gan provincē. Intensīvu darbu Z. Mauriņa veltī savaš privātās literātūras studijas izveidošanai. Šī studija pastāv no 1929. g. Vienu mēnesi gadā tajā M. lasa lekcijas par jaunākām parādībām latvju un pasaules literātūrā. 1934. g. M. apceļojusi Varšavu, Vīni, Tirolī, kur iepazinusies ar jaunākiem mākslas, rakstniecības un kultūras sasniegumiem. Šinī gadā arī nolikusi L. u. doktora pārbaudījumus.

Zentas Mauriņas pirmais iespiestais darbs — J. Akuratera stāsta Mana vismīļa tulkojums parādījās laikrakstā Libausché Zeitung 1920. g.

Literātūra: J. Grīna Z. M. Jānis Poruks un romantisms (Daugava 4, 1930). J. Ķelpes Zenta Mauriņa (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934).

Aīda Niedra.

Autobiografija.

Esmu dzimusi Tirzas pagasta Brantu mājās 23. martā 1899. gadā. Mans tēvs bija tirgotājs. Bet šo savu amatu viņš tā nekad nav milējis, kā sētu dzīvi. Kā zemnieks tas bija piedzimis, kā zemnieks tas nomira. Un mani mācīja vecajā tikumā. Par to viņam būšu pateicīga visā savā dzīvē.

Tēvs bija grāmatnieks, abi mēs garaļos un vien-

tulīgajos ziemas vakaros bieži vien sēdējam viens otram pretī pie galda un lasījām, līdz atausa rīts.

Pirmās sīkās bērna dzejas es uzrakstīju 6 gadu vecumā, tad draudzes skolā, tad vidusskolas gados un visbeidzot 1920. gadā Latvijas Kareivis iespieda manu pirmo dzeju.

Bērnībā un skolas gados es biju drūma, sevī noslēgta, neuzticīga pret apkārtni, kaut gan sirdī glabāju prieku. Biju droša, jo arī man tak piederēja vieta zemes virsū. Drošums man palīdzēja izlaust ceļu, pirmās neveiksmes palīdzēja iemīlēt darbu. Ļoti mīlu dabu. Ja staigāju pilsētas ielās, tad arvien meklēju acim kokus, puķes, zāli.

Es neesma pilsētas cilvēks. Patiesi varu teikt: es būtu laimīga, ja varētu dzīvot laukos, manos vienkāršajos un dvēselēs tīrajos zemnieku ļaudīs.

Es nodzīvošu savu dzīvi kā jau visi citi, bet es vēlētos, kaut varētu to nodzīvot Latvijā, kuŗa tagad ir gaiša un skaidrota Vadoņa gribā. Savos uzskatos es aizstāvu tautas viengabalainību, visu mūsu — strādnieka, zemnieka, intellīgenta, rūpnieka — cēstienus par Latviju un tikai par Latviju.

Aida Niedra.

Aīdas Niedras literāriskā darbība.

Mēs atrodamies vidū starp ziemeļiem un dienvidiem. Abi šie motīvi sajaukti arī mūsu rakstniecībā. Ziemeļnieciskais mums tomēr tuvāks par dienvidniecisko: ciņa ar dabu norūda raksturus, dara tos spēcīgus, pacietīgus un vienkāršus. Šajos pretstatos mūsu rakstniecībā iekļāvusies Aīda Niedra. Ziemeļnieciskais lēnums viņā apvienots ar dienvidniecisko kvēli, romantika ar kaislīgu aizrautību. Niedras pirmie literāriskie darbi parādījās 1920. g., kad Latvijas Kareivī iespiesti daži viņas dzejoļi. Dažus gadus vēlāk iznāca dzejoļu krājums *Erosa elegijas*. No šī laika Niedra ir augusi un veidojusies, meklējusi un atraduši. No romantisma līdz reālismam — ir tas ceļš, pa kuŗu tā virzījies uz priekšu. Viņas pēdējie darbi atļauj to apzīmēt par zemniecības rakstnieci. Un ar šiem darbiem Aīda Niedra arī galvenā kārtā paliks mūsu rakstniecībā.

Aīdas Niedras lirika sakopota divos krājumos. Pirmais no tiem — *Erosa elegijas* (1924) stāsta par mīlas daudzpusīgo krāšņumu, zemes pirmatnējo spēku, kaislu noreibšanu savas sirds satrauktos pukstos. Reizēm uz mācās skumjas, apmātības sajūta. Dzejniece tomēr tic, ka viss tas pārejošs. Tumsa nevar būt mūžīga: reiz to kļiedēs saules spožums. Skumju motīvi spēcīgi ieskanas krājumā *Dziesminiece* (1935). Dzejniecei bieži liekas, ka viņa staigātu kā pa rudens ceļiem, kur zied virši un dārzi kļuvuši tukši un vientuļi. Tagadne nedod ilgstošas prieka izjūtas; tā nāk līdz kā „zemes kaislīgais smagums“. Kā krāsaini pavedieni aizvijas ilgas pēc īstas mīlas un laimes. Ir tikai atmiņas, kur dvēsele smēļ veldzi, un nākotne, kur dzīvība līgmē trīcēs un domu putniem būs brīvs skrējieni pret gaismu. Ieskanas arī patriotiski motīvi (Latvijai, Kārlim Ulmanim un dažos citos veltījumos). Niedras dzejoļos nav skaidri kontūrētas satura uzbūves. Viņai raksturīgi aprauti, romantiski gleznojumi (*Vasaras naktī*, *Rudens tīklos*, *Vakarā*, *Pie jūras* etc.), ietverti pa lielākaī daļai vaļīgās, lēni plūstošās vārsnās. Tematikā neiekļaudama diezin cik plašus apvārkšņus, reizēm grēkodama arī formas izturētībā, Aīda Niedra imponē ar nesamākslotu izjūtu, ar skaidru skatu uz dzīvi, un kā dzejniece ir spēcīga un īpatnēja.

Prozā Aīda Niedra parādījās kā modernā laikmeta notēlotāja, sevišķi romānos *Sarkanā vāze* (1927) un *Cilvēks ar zelta acīm* (1928). Ietverot kaleidopisku saturu, viņa

rāda garīgo deģenerāciju, bezideālismu, kas slēpjas aiz ārējas slavas un spožuma.

Dzejnieks Pauls Vītols, ārēji pieklājīgs, iekšienē nes izvirzības iezīmes (rom. Sarkanā vāze). Viņš ir dzīves baudītājs. Baudas alkst arī Aina Strautmale, Vītola pretspēlētāja. Jau ģimnazistes gados pazīdama erētikas tvīksmi, visā savā tālākā dzīvē viņa ir rupju uzvarošu instinktu varā, kaisla un grēcīga. Tāpat garīgai deģenerācijai pakļāvies komersants Alfrēds Dzilna. Ainas Strautmales pēdās, kas iet no vienām rokām otrās (dzejnieks Pauls Vītols, komisars Edvins Apse, komersants Alfrēds Dzilna, strādnieks un vēlākais dzirnavnieks Žanis Auseklis), seko Sniedze Liepa (rom. Cilvēks ar zelta acīm). Aizrāvusies no arhitekta Valda Avota, viņa vēlāk tikpat aizrautīgi piekļaujas komponistam Švābēm. Bet starp abām sievietēm tomēr ir starpība — Sniedze Liepa no modernisma tuvojas zemei. Pirmatnība viņā atgriežas kā sārts rita spožums. Tas ir ceļš uz augšamcelšanos. Uzbudinošas, smagas dzīvības pilna ir Ieva Druvaskalne (rom. Sarkanā vāze).

Šajos romānos Niedra vēl rētoriska; viņas tēlojums — naivs. Krimināla tema risināta romānā *Piektais bauslis* (1931). Pie šī perioda darbiem vēl pieder romāns *Grēka ābols* (1931).

Turpmākie Niedras romāni ir saistīti ar zemi, ar lauku dzīvi un ļaudīm. Romānā *Pie Azandas upes* (1933) tēlots latviešu zemnieks pag. gadsimteņa sešdesmitos gados, kad latvju tauta sāka cēsties pēc savas saimnieciskas neatkarības, kad dibinājās pirmās gruntniecības. Zemnieku dzīve tēlota arī romānā *Salna* (1934), liekot darbībai norisināties pēckaŗa laikmetā. Reāls saturs tverts arī romānā *Ciema spīģana* (rom. *Pie Azandas upes* 2. daļa, 1935).

Ar saviem zemnieciskiem romāniem Niedra tuvojas lielajām ziemeļniecēm — Sigridai Undset un Zelmāi Lagerlef. Viņām daudz kopēja vielas izvēlē un tēlošanas paņēmienos.

Aīdas Niedras romānos zīmētie tipi ir trijādi. Galveno darbību virza spēcīgi zemnieku raksturi. Tie ir strādīgi, noteikti savā apņēmībā, morāliski stipri, kas nebūstas dzīves cīņū, ar drošu roku šķirot sev ceļu uz priekšu. Tos liktenis var nogurdināt, bet ne salaust. Ar pacietību tie nes visu uzlikto smagumu, ticēdami, ka iespēja uzvarēt ir dota pašam cilvēkam; bet šī uzvara nedrīkst nākt ar skaļumu, — tai jāaug klusībā, krietnos darbos, mīlestībā. Tāda klusa va-

rone ir Kalnezeru Ieva romānā Salna. Viņa apprecas ar mežzini Balodi. Pēc neilgas kopdzīves atklājas, ka Balodim ir mīļākā. Ieva aizbeg pie vecākiem, bet drīz vien atgriežas vīra mājā. Un kad Balodis tai jautā, vai tā mīlestības dēļ atnākusi atpakaļ, Ieva atbild: „Lai abi kopā nestu to jūgu, kas mums uzlikts“.

Klusa varonība mīt arī Vindedžu saimniekā (romānā Pie Azandas upes). Viņš ir vērtīgs darbinieks nevien savās mājās, tās kopdams un turēdams kārtībā, bet arī tautas kultūras pārcelšanā.

Pie šī tipa galvenos vilcienos pieskaitāms arī skolotājs Rudzītis (rom. Pie Azandas upes). Īsteni viņš mīlētājs. Viņu neiebiedē runas par izraudzītās līgavas Maijas tumšo pagātni. Viņš to droši bildina un reizē arī apliecina pieķeršanos zemei un savai tautai: „No latviešu sētas esmu cēlies, latviešu sētā man jāpaliek.“

Šiem raksturiem piemīt viena spēcīga, kopēja īpašība — mīlestība uz zemi. Tie ir kā sīksti koki, kas ar saknām dziļi ieauguši zemē. Bez zemes tie kļūst pilnīgi bezspēcīgi. Dzīves salnas šos raksturus nespēj iznīcināt. Tie ir zemnieku tradīciju un darba centības cildinātāji. Viņu dzīves stūrakmens — zeme, pienākums, darbs (Ieva, Kalnezeru Made). Rakstniece brīdina aizrauties no pilsētnieciskuma, — tas mazina dvēseles skaidrības izjūtu, posta ģimenes dzīvi. Lauku vienkāršība un pārticība ir tas labākais dzīves veids.

Šiem pozitīvā darba veicējiem, to reljērai izcelšanai, Niedra pretim stāda spilgtus negatīvisma paraugus, morāles ārdītājus, garīgus tukšiniekus. Tie ir moderni ļaudis, kas visur iet ar bravūru, bet nepazīst darba gribas un dvēseles skaidrības. Pašmīlība ir šo ļaužu raksturīgākā iezīme. Marija Tone (rom. Salna) pievil savu vīru ar otras sievas vīru, un šī rīcība nerada viņai nekādu pārmetumu. Morāles principi tai pilnīgi sveši un nevajadzīgi. Garīgu meklējumu Tone nepazīst; viņa ir pāckara laikmeta izdzimums, kārdinoša, bet tukša kā tārpā izēsts ābols.

Trešais tips Niedras romānā — bez sava cieta gribasspēka, citu vadāms, sargājams no ārējiem kaitekļiem. Tikai otra krietnumā viņš spējīgs arī pats izaugt par krietnu cilvēku. Tāds ir mežzinis Balodis. (rom. Salna). Sievas miers, pacietība nest likteņa uzlikto smagumu

arī viņā rada līdzsvaru; viņas uzticība viņam liek atraisīties no mīļākās un kļūt par godīgu laulātu draugu. Pats saviem spēkiem viņš to nespētu. — Citu vadīšana vajadzīga arī Treijas Gustam un Biča Ādamam (rom. Pie Azandas upes).

Tēlojums romānā Salna, tāpat citos Aīdas Niedras romānos ir pasauss, veidots skopām, bet skaidrām krāsām. Labi padevušās zemnieku darba un dzīves ainas. Niedra labi pazīst zemnieku nevien gaišos brīžos, bet arī bēdās, tāpēc pratusi noturēties īstenības robežās. Niedras tēlojumam rakstūriģa reāla pieeja. No krāsām Niedra visvairāk piemin brūnu.

Smags ir Niedras stils. Tas piebārstīts provinciāliem. Dažreiz tie saturu dara nesaprotamu, piem. (rom. Pie Azandas upes, 63. lpp.): „Skals lāktīja, lāktīja, bet man bail bij, ka tik nesametas plāce“. Tā ir cenšanās pēc oriģinālitātes. Kur šīs cenšanās nav, tur stils ir skaidrs un spēcīgs. Dažreiz blakus nolikti divi saikli, no kuģiem bez viena var pilnīgi iztikt. Niedrai vismīļāka sarunu valoda. Kompozīcija Aīdas Niedras romānos fragmentāra, saraustīta. Darbība norisinās vairākās vietās — gan laukos, gan pilsētā. Tas traucē stāstījuma vienmērīgu plūdumu. Norvēģu rakstnieks Knuts Hamsuns piem. liek darbībai virzīties vienā apgabalā (Pans, Sapņotāji u. c.), lai tādējādi radītu viengabalainu lējumu. Vairākkārtīga vietas maiņa lasītāja uzmanību novērš no paša galvenā — darbības. Visos Niedras romānos vājš ievadijums. Galvenais fābulas pavediens tiek atrasts pēc grūtas meklēšanas, dažreiz aizvirzoties līdz 30—40 lappusēm. Jau pašā romāna sākumā rakstniece cenšas savākt un raksturot visas darbojošās personas. To pakāpeniska ievēšana rada daudz labāku iespaidu. Arī lasītājam tad vieglāka izsekošana darbībai un personām. Traucējošas arī liekas, neko neraksturojošas epizodes.

Aīda Niedra rakstījusi arī stāstus. Iznācis krājums Svētais vīns (1928). Bez tam vairāki stāsti izkaišiti periodikā.

A. Niedra dzimusi 1899. g. 23. martā Tirzas pag. Brantos kā tirgotāja meita. 1919. g. beigusi Neijas ģimnaziju Cēsīs. Tani pat gadā pārnākusi uz Rīgu, kur sākusi strādāt tiesu resorā. 1919. g. apprecējusies ar mirtiesnesi, vēlāko Rīgas apgabaltiesas locekli V. Salmiņu. Viņas pirmais iespiestais darbs — dzejolis Tad parādījās Latvijas Kartēvi Nr. 100, 1920. gada 22. jūnijā).

Literatūra: J. Ķelpes Aīda Niedra (Latviju jaunās rakstniecības vēsture, 1934). J. Veseļa Aīda Niedra (Pārdomu grāmata, 1935).

Alija Baumane.

No Alijas Baumanes klajā nākuši divi noveļu krājumi — Auļojošā pilsēta (1924) un Zemes medus (1925).

Novelēs tvirta modernā cilvēka psihē, kas veidojusies lielpilsētas drudzainībā un kļuvusi izsmalcināta un viegli satraucama. Darbības risinājumā neiekļaudama plašākus apvārkšņus, Baumane pieskaņas psiholoģiskām problēmām. Tēlotie cilvēki ir romantiķi, ātri iekaist un neatlaidīgi turās pie savu iedomu tēliem, bet nonākdami konfliktā ar reālo dzīvi, kļūst nevarīgi. Tos visus apņem it kā skumja nokrēsla, kur pretim nāk vilšanās

Alija Baumane

rūgtums un nepiepildīti sapņi. Pa lielākai daļai tie ir savādnieki, kas grib izrauties no ierastās dzīves, lai rastu apskaidrošanu jaunā mīlā un dvēseļu harmonijā. Modernisma saskaldīti, tie cenšas tuvoties pirmbūtīgam, nesadrumstalotam. Pirmbūtīgais tos magnetizē ar neatrairāmu spēku. Raksturīgs piemērs ir Rūta Vijgrieze (novelē Lukrecija Balta). „Viņas vijoles saldā elšainā balss iespiedās apslēpto ilgu pumpuros un reibināja, izziedināja. Viņas būtne atvērās kā dārzi, vilināja, aizkustināja, veda pēc savas gribas pa sārtām ejām. Dvēseles trauksme, tik jaunu kārojoša, aizrāva un nesa.“ No līdzīgas vielas veidots arī vēstures docents Alfrēds Viksne (turpat). Nepearastas

rakstura īpašības piemīt arī Otijai Zvejniecei (nov. Smejošā). „Viņa arī augstskolā smējās visu laiku, kur vien to redzēja. Koridoros viņa smējās tik skaļi, ka daudzus pulciņos apstājas runas un skatījās pēc smējējas.“

Stāstā Lietaviete (1935) Baumane atgriežas pie Kerenska valdīšanas laika Krievijā. Ap lietavieti Marcelu Žemaiti risinās dažādi notikumi, viņai nesaprotami, atbaidoši. Nespēdama iekļauties laikmeta psiholoģijā, viņa beidz dzīvi labprātīgā nāvē. Viņu nespēj glābt pat mīla, ko tā sevī nes kā dārgumu: dzīves realitāte ar egoismu un mainīgumu, ar labāko jūtu nomicināšanu un bezatbildības sajūtu ir par atbaidošu, lai dzīvotu meitene, kas ir morāliski skaidra un glabā patiesas jūtas.

Alijas Baumanes noveļu fābulas īsas un saistās ap erētiku un mīlestību. Stāstījuma plūdamā vienmuļības iespaidu rada vietvietēja iepriekšēja radurakstu izstāstīšana, piem. novelē Zīļu josta.

B. stils pietiekoši vijīgs. Tajā izceļas krāsu mīlestība. „Debesu krāsās bij ievījies sudrabains pelēkums, tas pavairoja plašuma burvīgumu. Lapu caurspīdīgā zeltā un sudrabzilās debesīs bij aizraujošs skaistums.“ — „Krēslai bij medus krāsas.“

A. B. rakstījusi arī dzejas. Tajās dominē klusināti toņi, illūziju priekšstati, jaunības alkas.

Alija Baumane dzimusi 1899. g. 14. jūnijā Engurē. Uzaugusi Rīgā, kur arī beigusi V. Olava komercskolu. Kara laikā dzīvojusi Pēterpilī. Latvijas laikā dzīvo Rīgā un darbojies kā rakstniece.

Literātūra: J. Ķelpes Alija Baumane (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934).

Elija Kliēne.

Īsas ziņas.

Esmu dzimusi 1899. gada 6. okt. Zemgalē. Manas bērnības dienas pagāja mājās (kur tēvs bija rentnieks) pie Svētes upes un Žagares lielceļa. Upe un lielceļš — ceļi plašajā pasaulē — gan laikam paliks manas dzīves simbols. — Pirmo izglītību

baudīju Ūziņu pagastskolā, vēlāk Jelgavā Kleinbergas ģimnazijā beidzu 5 klases. Tad pārgāju uz Rīgu Pēteres un Krēgeres ģimnazijā, kur beidzu 7 klases. Pēc ģimnazijas beigšanas 1915. gada vasarā aizbraucu uz Pēterpili, kur tūlīt dabūju vietu tirdzniecības un rūpniecības ministrijā. 1916. un 1917. g. vasaras brīvlaikā apceļoju Krieviju līdz pašiem dienvidiem, kur bēgļu gaitās bija nokļīduši mani tuvinieki. Pēc lielinieku sacelšanās, 1917. g. ziemā, aizbraucu uz Somiju, kur pavadīju trīs gadus. Šai laikā apbraukāju Somiju krustām šķērsām. Latvijā atgriezos 1921. g. Šai gadā arī Brīvā Zemē iespī-

Elija Kliēne

sti mani pirmie darbi — mazas skices par Somiju. Kopš tā laika esmu rakstījusi sīkākus apcerējumus par Skandināviju un tās literātūru. Visi šie darbi izkāsiti periodikā (Ritumā, Daugavā, dienas laikrakstos u. t. t.) Galvenām kārtām tomēr esmu nodevusies daiļdarbu tulkojumiem. Pirmais tulkojums — Aleksa Kivi Kāzu brauciens (uzvests Nacionālā teātrī), tam sekoja vairākas citas lugas tam pašam teātrim. Tulkoju galvenām kārtām skandinavu literātūru (no oriģinālvalodas). Esmu tulkojusi Strindberga, Undsetes un K. Hamsuna darbus.

Upe un ceļš arī vēl tagad mani valdzina. Esmu
apceļojusi Zviedriju un arī vairākas Rietumeiropas
valstis. E. Kliēne.

Elijas Kliēnes literāriskā darbība.

Elija Kliēne rosīgi darbojusies kā tulkoātāja. Viņas tulkojumā
iznākuši: S. Undsetes romāni Baltās orchidejas (1935) un Ida
Elizabethē (1935), K. Hamsuna romāni Jaunā zeme (1935) un
Redaktors Linge (1935) u. c. darbi. Periodikā iespiesti Elijas
Kliēnes raksti par zviedru rakstnieci Elinu Vēgnieri (Latvietē 3,
1934), sievieti un viņas māju (turpat), sievieti jaunās dzīves
krustceļos (Latvietē 5/6, 1934) u. c. Viņas nedaudzi oriģināl-
darbi, galvenā kārtā mazas skices, izkaisītas periodikā.

Eliņa Zālite.

Atmiņas lapas.

Kad metu skatu atpakaļ savā dzīvē, es redzu
kā izplēstām lapām grāmatu: daudz kas izzudis no
atmiņas un no daudz kā pāri palikušas tikai neskaidras
jūtoņas, ko grūti ietērt konkrētos vārdos un
ainās.

Esmu dzimusi 1899. gada 19. oktobrī Krakovā.
Ši Krakova nav pazīstamā poļu pilsēta, bet maza
mājiņa uz Gaujienas (tagad Trapenes) pagasta Vosu
māju gruntes, netālu no Rīgas-Pleskavas šosejas.
Ši mājiņa bija uz kalniņa, bet lejā stiepās liels purvs,
saukts „Dzērvju purvs“, pār kuŗu vienmēr bija vie-
gla migla un dzērvju klaigas.

Mans tēvs, kristītā vārdā Augusts, bija reizē
zemkopis un amatnieks-ratinieks, liels grāmatu lasī-
tājs un jokdaris. Asprātības un atjautības viņu ne-
atstāja līdz mūža galam. Viņa lielākā kaislība bija
kāršu spēle, un no vēlākām bērniņas atmiņām, kad
tēvs jau dzīvoja Vosu mājās par rentnieku, man

prātā palikušas nemierīgas naktis, kad lielajā istabā uz galda kārtis sitot kladzēja pirkstu kauliņi, skaņēja uzbudinātas runas un bieži pat strīdi. Vēlākos gados tēvs pa lielākai daļai spēlēja kārtis tikai divatā, trijatā ar labākiem draugiem, bet arī tad tā bija viena no viņa svarīgākajām nodarbibām. Bet tas nenozīmāja, ka viņš nestrādāja — pie cietiem ozola kokiem strādājot viņa stingrā mugura salika jau diezgan agri.

Cik tēvs bija dzīves priecīgs un mutīgs, tik māte (kristītā vārdā Karlina) vienmēr kā kādu skumju pārņemta. Viņa raudāja par katru skarbāku vārdu, pat par katru nelaipnāku skatu. Viņa padarīja visus saimniecības darbus un palīdzēja vēl tēvam pie kokiem. Viņas trauslais augums šķita gandrīz nenogurdināms. Vēl septiņdesmit divu gadu vecumā, īsi pirms savas nāves (1934. gada rudenī) viņa skrēja viegli un veikli kā jauna meitene.

Divaini, ka es savu māti atmiņās redzu tikai sirmu, kaut gan no tiem gadiem, kad viņa bija samērā jauna (ap 40 gadu), atceros daudz ko — tikai ne to, ka manai mātei — kā to rāda ģimenes un stāsta citi — bijusi smalka un glūda seja un tumši sprogaini mati. Es atceros tikai grumbainu seju un sirmu sprogainu galvu. Un šī sirmā galva man kļuvisi par vispārīgu mātes simbolu.

Iedziļinoties savā raksturā, man būtu jāteic, ka no tēva esmu mantojusi runību, humoru un krietni daudz spriganas dzīves enerģijas. Māte tam klāt devusi juteklību un mūžīgu neapminrinātību ar dzīvi. Un cik reizēm tēvam ar māti bija grūti sadzīvot, tik pat grūti sadzīvo manī šīs pretējās rakstura īpašības, traucēdamas darbu un garīgo līdzsvaru. Es kritu

no vienas pretējas jūtoņas otrā un velti meklēju auglīgo, garīgo līdzsvaru...

Šī līdzsvara, cik atceros, man trūcis no pašas bērnības. Savās rotaļās es visvairāk nodarbojos ar kapsētām. Vācu kopā beigtus putnus, peles, kurmjus un citus dzīvniekus, taisīju tiem zārkus, krustus un skaistas, puķēm apstādītas kopiņas. Ja nebija dzīvu radību ko rakt, tad raku savas lelles...

Bet ar tikpat lielu aizrautību man patika sist ar zēniem bumbas un kāpt kokos...

Reizēm man bija ārkārtīgi jautri, reizēm bez sevišķa iemesla nolīdu kaktā un raudāju. Ar vecāko māsu Elzu, kas bija praktiskākas dabas, mūs sevišķas intereses bērnībā nesaistīja. Visciešāk mūs vienoja — peļu audzināšana. Elza no tūruma nesa mājās midzeņus ar maziem pelēniem, kuņus tad koka kastēs audzējām lielus un tad palaidām Dieva pasaulē. Vēl mūs saistīja kopīga ogošana un sēņošana — daudzus un tālus mežus mēs esam kopā izstaiģājušas, maldījušās un bēgušas no nikniem mežsargiem... Vēlākos gados, šķiet, mēs būtu vairāk sadraudzējušas, bet viņa ļoti jauna apprecējās un mūsu ceļi izšķīrās.

Par brāli Hugo, kas par mani 11 gadus vecāks, atceros, ka viņš jau ganos iedams mācēja taisīt visādas mašīnas un mūzikas instrumentus. Tā kā viņš bija jau „jaunskungs“, kad es vēl biju maza, kopīgu interešu mums bija visai maz.

Kad iemāciņos lasīt, neatceros. Laikam ļoti agri. Pirmā literatūra bija mēnešraksts Austrums. Vienā no tiem bija liela bilde: vīrs gaģiem matiem, nopietnu seju un platām, itkā dusmīgām acīm. Tiklīdz man šo bildi parādīja, tā raudāju. Tikai daudz vēlāk

dabūju zināt, ka uz šīs bildes attēlots Garlibs Merķelis, kurš vēlākos gados man kļuva īsti miļš.

Pirmās mācības smēlos Jaunlaicenes pagasta skolā. (Tad mēs no Vosu mājām bijām jau pārgājuši dzīvot uz Opes, tagad Apes miestīņu). Biju vērīga un arī diezgan čakla, tikai ļoti raudulīga, par ko skolotājam nācās

pat sūdzēties vecākiem. Nedaudzās grāmatās, kas bija skolas bibliotēkā, kā rīt noriju. Mājās ar lielu aizrautību lasīju avīžu — ja nemaldos — Baltijas Vēstneša pielikumus. Gŗūti bija sagaidīt turpinājumus.

Trīspadsmit gadus veca pārgāju uz Valkas sieviešu ģimnaziju. No tiem laikiem spilgti atmi-

nā palikusi skolas priekšniece Pernas jaunkundze, stingra, bet reizē ļoti sirsnīga, paveca dāma, savādniece, franču valodas skolotāja mademoiselle Kupite, kuŗa manī iededzināja mūžīgu mīlestību uz franču valodu. Lasīju ļoti daudz grāmatu, bet pati rakstīt nemēģināju, tikai dažus ciešamus domrakstus uzrakstīju. Toreiz mana kaisliba bija matēmatika un mani protežēja matēmatikas skolotājs Pēteris Kalniņš, liels savādnieks un nesaprasts cilvēks, kas priekš kāda

Elina Zālīte

gada Liepājā aizgāja pašnāvībā. Toreiz mans nodoms bija studēt matēmatiku.

Sestā vidusskolas klasē sāku slimot, un skolu nācās atstāt. Vairāk kā gadu noslimojusi, noliku kā eksterne vidusskolas eksāmenu Tērbatas Puškina ģimnazijā.

Šis grūtās un ilgās slimības laikā es varbūt būtu kritusi izmisumā, ja man nebūtu bijis labs draugs — kāds jauns bēgļu ārsts, Jānis Smilga, kas man atdeva ticību un cerību dzīvei. Viņš arī manī modināja dziļāku interesi par literatūru — sevišķi par Raini, tā kā viņa Gals un sākums kļuva par manu bibli. Tai pašā laikā es arī pati sāku domāt par rakstniecību. Jānis Smilga manās atmiņās ir visgaišākā persona, un tik ļoti zēl, ka viņš no manis nepiedzīvoja nevienu iespiestu rindiņu, jo 1920. g. nolika galvu Krievijas stepju smiltīs. . . .

Pēc vidusskolas beigšanas kādu laiciņu biju mājskolotāja, tad skolotāja Alūksnes vācu vidusskolā, vēlāk I. pakāpes darba skolā. No šī īsā laika man palikušas vislabākās atmiņas. Biju vienos gados ar vecāko klasu skolēniem, tikpat aizrautības pilna kā viņi. Mūs saistīja sirsnīga draudzība. 1921. gadā man par jaunu uzbruka slimība, kas kopš tā laika bijusi mana visuzticamākā pavadone. Viņai arī man jāpateicas par nodošanos rakstniecībai. Mēnešiem, pat gadiem uz gultas gulēdamai, nācās vairāk iegremdēties sevī, un tad radās vēlēšanās šīs pārdomas izteikt vārdos. Atklātībā sāku parādīties ar igauņu dzeju tulkojumiem (arī šo valodu izmācījos slimodama). Pirmais igauņu dzejas tulkojums Upurakmeņi iespiests 1922. gada ziemā Dzimtenes Vēstneša pielikumā. 1923. gada martā tā pati avīze iespieda manu pirmo

oriģināldzejoli Baznīcā. Ši dzejoļa pirmuzmetumu, kas rakstīts Polijas Zakopanē, man palīdzēja labot nelaiķis Antons Austrīņš. Tādēļ viņu skaitu par savu pirmo literātūras skolotāju. Neatsvegamus padomus un aizrādījumus man devis arī nelaiķis Teodors Zeiferts, kas mani pamudināja arī pārtulkot igauņu epu Kalevipoegu.

1927. gadā, pa daļai Davosā, kur uzturējos veselšanās nolūkos, pa daļai Latvijā, uzrakstīju savu pirmo lugu, komēdiju Bīstamais vecums, pēc kam manu sirdi visvairāk saistīja teātris un drāmatiskā rakstniecība.

1928. gadā uzņemos Dailes teātrī drāmaturģes pienākumus un izpildīju tos vairāk kā sešus gadus. Šis laiks man devis daudz piedzīvojumu un vērtīgu atziņu. Šai laikā iepazīnos ar savu tagadējo dzīves biedri un labāko draugu Herbertu Zommeru.

Pašķirstot šīs savas dzīves grāmatas nepilnīgās un saraustītās lappuses, pamazām atmiņā nāk citas, iztrūkstošās... Zinu, ka pēc to uzrakstīšanas rastos atkal citas, un galu galā iznāktu vai vesela grāmata. Šai grāmatā pirmo vietu ieņemtu cilvēki, jo patiešām man dzīvē gadījies tikties ar daudziem labiem un gaišiem cilvēkiem, kas manu dzīvi darijuši vērtīgāku un bagātāku.

Vispār es ticu, ka pasaulē ir daudz vairāk laba kā ļauna un tādēļ milu dzīvi, karsti un dziļi.

Elīna Zālīte.

Elīnas Zālītes literāriskā darbība.

Sveša simbolismam un jauniem idejiskiem meklējumiem, Elīna Zālīte paliek uzticīga sievietes dvēseles pārdzīvojumu notēlei. Viņa ir klusinātu mīlas alku, viegla nemiera, skumju

un nepiepildītu cerību dzejniece. Viņas lirika ssturā un izteiksmē ir vienkārša un sirsnīga, romantiskas jūtoņas caur-austa. Sirds nemiers, kas biklu sievu dara kaislu un vīram liek spītēt likuma varām, dzejnieci izdzen no mājām. Krūtīs urdz kā neizsikstošs strauts un aizdzen gašām mieram.

Nemiers karsti krūtīs spiež,
Naktīs dusas nava.

Nemiers rada nevien trauksmi, domu sasprindzinātību, bet arī skumjas. Dzejniecei kā ēna visur seko skumju smagums.

Kā tumšas puķes vaiņagā
Šis skumjās dienas pinu,
Un cik jau viņu atmiņā,
To tik es viena zinu.

Sirdī iegulusies tumša sāpe, kā dzelmē smags akmens. Dzejniecei liekas, ka viņa ir kļuvusi kā kalstošs koks, kas zaļā vasaras laikā stāv bez lapām un ka nav neviena, kas šī koka saknes aplaistītu. Bet apkārt zaļo lauks un putni triec savā vaļā. Vēl vairāk — dzejniecei liekas, ka kāds aiz viņas pleca nēsā krustu. — Un tad dzejniece jautā, kāpēc viņas sirds arvien pilna skumju un nemiera kā pielijis mežs, kāpēc tā nakti un dienu ir kā savilkta stīga, kas vār pušu trūkt, kā mākonis, kas aptumšo katru saulainu dienu. Bet nav neviena, no kā viņa varētu lūgt atbildi. Varbūt — tā pašas ēna, kas visu aizsedz? Tikai sirds jauž — tās ir skumjas par nepiepildītiem sapņiem, par dzīvi, kas vairāk viņai dod. Un nu nonākam pie viena no Zālītes lirikas galveniem motīviem — mīlestības. Tā Zālītei reizē priecinātāja un skumdinātāja. Uzliesmo pēkšņi un spoži, lai tikpat pēkšņi izgaistu un vairs neatgrieztos, atstājot vienīgi sāpju grūtumu.

Mūsu sirds ir debesis,
Kur ikkatru dienu
Labi darbi, upuris
Aizdedz zvaigzni vienu.

Spožāko no visām tām
Mīlestība rada,
Kas pa tekām tumšākām
Mūs kā lāpa vada.

Dzejniece tic, ja tās domas, ko tā veltī savam iemīlētam, visas pārvērstos puķēs, tad ap viņu zeltu brīnišķīgs dārzs; ja

tās ilgas, ko tā sūta, visas pārvērstos skaņās, tad viņš būtu ietīts saldās dziesmās kā cirulis debešos. Bet — viss paliek tikai pašas krūtis: domas, ilgās, asaras. Bet šos dvēseles pārdzīvojumus, nemieru, ilgas, sāpes Zālīte izteic bez skaļuma. Tā ir gandrīz visu romantiķu raksturīga īpašība.

Reizēm dzejnieci satrauc nāves jausma, aizmūžības šķietamais tuvums. Tāpēc jātver no dzīvības, kamēr vēl tā nav izdzisusi. Lai skan meži un dzied lauki, lai saldi kūp smaržu trauki, pirms vēl nedūc bērū zvans.

Elīnas Zālītes dzeja ir tīkama savā vienkāršībā un nemākslotā plūdumā, skaidrā pieejā dzīvei un skaidrās krāsu niansēs. Tā neiekvēlina, bet tikai viegli noreibina, neaizrauj domas, bet veldzē dvēseli. Tās māksliniecisko lējumu vēl traucē dažvietējs prozaisms, piem. dzejoļos Bez atbalss, Brīnišķīgs pavasaris u. c., vai vecmodīgums, piem.:

Es labprāt rozi sarkanu
Pie tavām krūtīm spraustu.

Savas vienkāršības dēļ Zālītes dzeja atradusi ceļu uz tautu. Viņas vienīgais dzejoļu krājums *Sila ziedi* jau iznācis trijos izdevumos (1930, 1931, 1934).

Saistīta kā drāmaturģe ar teātra darbu, Zālīte ieinteresējusi arī par drāmatisko rakstniecību. Viņa ir komēdiju — *Bīstamais vecums* (1927) un *Maldu Mildas sapņojums* (1931) un drāmas *Pirktā laime* autore. Savās komēdijās Z. ļauj ietrīsēties viegliem smiekliem, rāda cilvēku vajības. Iedzimtības problēmai latvju zemnieka ģimenē viņa pieskaņas drāmā *Svešās asinis* (pirmizrāde Nac. teātrī 1935. g. 11. febr. Viņas lugas iznākušas arī grāmatās.

Drāmatizējusi A. Deglava stāstu *Vecais pilskungs* (pirmizr. Dailes teātrī 1935. g.) un tā paša rakstnieka romānu *Rīga* (pirmizr. Dailes teātrī 1936. g. 15. februārī).

E. Zālīte arī tulkojusi no cittautu rakstniecības: A. Kivi rom. *Septiņi brāļi* (1926), igauņu tautas epu *Kalevipoegs* (1929), A. H. Tamsāres rom. *Zeme un mīlestība* (1935—36), Z. Lagerlef stāstu *Ģenerāļa gredzens*, H. Raudzeps kom. *Mārtiņciems*, no somu valodas M. Talvio rom. *Zvani* (1928) u. c. darbus

Dramatizējusi R. Valdesa rom. *Jūras vilki* (izr. Dailes teātrī vairāk kā 100 reizes, 1933—1935).

Gaujienas pagasta Vosi — tā ir E. Zālītes dzimtene. Tur viņa dzimusi 1899. g. 19. oktobrī kā galdnieka meita. Izglītojusies sieviešu ģimnazijā Valkā, tad Puškina ģimnazijā Tērbatā, kuŗu abiturējusi 1918. g. Vienu gadu strādājusi par skolotāju Alūksnē, bet no 1928.—1934. g septembrim par Dailes teātra drāmaturģi Rīgā. Viņas pirmais iespiestais darbs — dzejolis Baznīcā parādījās laikrakstā Latvijas Vēstnesis 1923. g. martā. 1922. g. beigās iespiesti igauņu dzeju tulkojumi.

Literātūra: J. Ķelpes Elīna Zālīte (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934). R. Egles Elīna Zālīte (Latvju lirika, 1934).

Hilda Vīka.

Mana dzīves gaita.

Mans tēvs dzimis Tukuma apriņķī, Irlavas pagastā. Viņš iestājās Irlavas seminārā, mācījās kādus gadus, bet apstākļu spiests — kad pārdeva tēva mājas un māte ar māsām palika bez atbalsta — viņš izstājās un pārnāca uz Rīgu, kur sāka mācīties, manas mātes brāļa liķieru fabrikā destilatora amatu. Būdams seminārā, viņš nodarbojās arī ar mūziku, vingrinādamies vijoles spēlē.

Mana māte dzimusi Dobeles pagastā un nāk no zemgaliešu dzimtas. Viņas tēvs ilgus gadus bija par skrīveri Jelgavas pili.

Tēvs man nomira agrā bērnībā, un pēc tam sākās mums — mātei, brālim un man, grūta dzīve. Tā kā manai mātei nebija kur palikt, viņa pārgāja uz dzīvi 300 pūrvietu lielajās tēva mājās, bet taupīgie radi — zemgalieši, to negribēja pieļaut un sūtīja manu māti pieprasīt no pagasta maizi, bet mūs, abus ar brāli, nodot par ganiem.

Trīs gadus kaut kā izvilkām turienes nemiera un naida pilno dzīvi; tad mana māte, neatrazdama citas

izejas, apprecējās, un mēs pārgājām uz dzīvi Āgenskalnā. Bet mans patēvs bija dzērājs un kauslis, un par tiem deviņiem gadiem, kuņus mēs tur nodzīvojām, man ir daudz raibu un bēdīgu atmiņu.

Kaŗa laikā, kad nobeidzu skolu, sākās atkal jauns klejošanas laikmets. Strādāju zemstu savienībā kā māsa Rīgā un Pleskavā. Klaiņoju pa Krieviju, Lietuvu un Poliju, izpildīdama visdaŗādākos amatus. Bet tā kā kaŗa laikā visiem bija grūta dzīve, tad negribu savu sevišķi izcelt. Man, kā jaunai, enerģiskai meitenei visu nācās vieglāki pānest.

1920. g. atgriezos Latvijā, un iestājos par ierēdni Tirdz-

niecības un rūpniecības ministrijā. Un tikai tad iesākās cilvēciņa un mierīga dzīve. Tai pašā gadā atgriezās arī brālis no gūstniecības Vācijā. Viņš iestājās Latvijas, es Tautas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē. Gadu pēc tam es sāku iet kādā glezniecības studijā.

Dzejoļus un pa prozas gabaliņam sāku jau uz-mest agrā jaunībā, bet zeme, kuņus es minu, nebija labvēlīga manai mākslai un es, tikai vēlu, viņai varēju mazliet nopietnāk nodoties.

Nepārtraukti jau 15 gadus strādādama par ierēdni,

Hilda Vika

literātūrai un līdztekus glezniecībai varu nodoties tikai pa svētdienām un vakariem. Un ja savā mākslā neesmu ieguvusi lielāku pilnību, tad pa daļai vainojams arī minētais apstāklis.

Hilda Vika.

Mildas Vikas literāriskā darbība.

Hildas Vikas literāriskais darbs izpaužas lirikā un prozā. Tajā nav vitāla spēka izpausmes, ne jaunu izteiksmes līdzekļu meklēšanas; tur runā vienkāršība un parastie tēlošanas paņēmieni, izkopti līdz pieņemamai pilnībai. Vika savā dzejiskā rakstūrā tuvu konkrētībai, iejūsmīga, reizēm skumji pacilājoša vai arī ieslīgdama bezcerīgās sūpēs. Romantisms viņā apvienots ar reālu dzīves skatījumu.

Vikas dzejoļi sakopoti divos krājumos: *Spožie ūdeņi* (1932) un *Mēnesnīca* (1935). No viņas dzejas dveš klusa pieeja dzīvei, gandrīz pilnīga padevība liktenim. Viņas protesti ļaužu egoismam un varmācībai izskan kā sēra dziesma rudens vakarā. Dominējoši ir sūpju motīvi. Sevišķi spilgti tie izpaužas dzejoļos *Mana dvēsele*, *Briedis izbrien*, *Kas ir no manas dzīves*. Bet kas rada šo sūpju smeldzi dzejnieces dvēselei, kas ir trauša kā kristalls? *Vilšanās mīlā*, *vilšanās pašos cilvēkos*; tā pamazām drupina dvēseli, ticību. Un dzejniece no dienas skarbuma bēg nakts klusumā, kur viz mēnesnīcas bālais zilums un pusnakts matiolas smaržas dod, kur neesošam seja dota un nepiepildītais pretim nāk. Tās ir alkas pēc klusuma un vientulības, jo prieks ir īss.

Vien klusumā var dvēsele

Kā puķe liegi plaukt.

Dzejnieces lielākais lūgums — pasargāt to no naida, kas tai uzglūn visur, pat vientuļās stundās.

Salīdzinot abus dzejoļu krājumus, redzam, ka dzejnieces garīgā seja asi izmainās. No mierīga pasaules skatījuma *Spožos ūdeņos* viņa nonākusi līdz bangainam nemieram *Mēnesnīcā*, no priekā līdz sūpēm. Dzejas saturs kļuvis plašāks, bet līdz ar to šķautnaināks, mākslinieciski neizveidotāks, nesaistītāks. Bet tas ir bīstams ceļš. Vikai labi padevušies nedaudzie dabas dzejoļi. Te jau var runāt par žanru, kas Vikai var likt izaugt par krietnu liriķi. Vika dzejo klasiskā pantā.

Viņa rakstījusi arī prozu. Atsevišķi iznākuši krājumi *Stāsti* (1934) un *Atsegtās dvēseles* (1936). Kā prozaiķe Hilda Vīka vēl neizveidojusies. Viņas stāstiem trūkst spēcīga kāpinājuma, interesi modinošā elementa, kas lasītājam, izsakoties Blaumaņa vārdiem, liek ar aizturētu elpu drāzties cauri lappusēm. Stāstījums iestieg vienmuļībā, dažreiz arī niansētos atkārtojumos. Personu kariķējumi samocīti un tos nevar uzņemt kā mākslinieciski izveidotus tipus. Pozitīvais Vīkas stāstos — gludā izteiksme.

Vīkas stāstu saturs ņemts no reālās dzīves. Tur sastopamies ar politisko partiju vīriem, kas uz tautas interešu rēķina dzen personīgus veikalus — Alfrēdu Jagaili, Ruvīnu Potašu, Adamu Tropiņu, Venceli Strautu un citiem. Tas bija tas laiks, kad uzriedēja korrupcija un kas kopš 1934. g. 15. maija nodots pagātnei. Centrā Vīka allaž nostāda sievietes. Tās ir pilnas naīvitātes, kuņām dzīve liekas vienmuļa un nenozīmīga un kuņas sevi, pašām neapzinoties, iekļāvušas banālītātē. Visas tās cenšas izklūt apskaidrotākā dzīvē, grib istu mīlestību, bet ir par vājām, lai cīnītos. Liktenis viņas atspiež atpakaļ vecās pēdās. Tādas naīvas cīnītājas ir Džita Vīgriete (stāstā *Mīlestība un politika*), Šķiedriņa (stāstā *Pazemīgie*) un Varaidota (stāstā *Atmoda*). Par Šķiedriņu sacīts: „Viņai nebija pašai nekā jāierosina, to darija augstākās varas. Viņa bija tikai priekš tam, lai visu pacietīgi nestu.“ Bet arī viņā ir ilgas, ne tikai pacietība. Šī ir vājākā sieviete Vīkas stāstos. Daudz asāk savas alkas izprot Varaidota. „Viss jau ir jauki, bet man tomēr nav nekāda prieka, man vajaga kā vairāk, man vajaga kāda trauka, kuņā es varētu izliet savu sirdsspēku. Es neesmu dzīvojusi līdz šim, bet tikai gulējusi. Nu es zinu īsto ceļu.“ Bet pa šo ceļu viņa neaiziet. Garīgu tukšumu Vīka iemiesojusi korporelī Zarā (stāstā *Atmoda*). Šis tips koriķēts.

Vīkas tēlojums iezīmējas ar daudz krāsu un īpatnēju salīdzinājumu pielietošanu. „Kamēr Džita sēdēja, tumsa ap viņu vēlās kā zili, biezi viļņi un uzplauka pirmo vizbuļu zilumā.“ — „Jagaila acis kļuva tik valgas, ka viņam grūti bija tās atplēst, apakšējo plakstu skropas saskarās ar augšējo plakstu skropstām un palika tikai divas melnas, tumši dziļas strīpas. Viņa seja kļuva kā ugunrēks.“ — „No spējas kustības viņas baltās drebes kā šampanieša putas izplūda pa visu sēdekli.“

„Līdz ar viņu ieplūda trīsoša smieklu šalts, drēbju šalka un vizmoja zelts, sārts un balts.“ Nedaudz tālāk: „Laistījās, mainījās un zibēja zem vairāku simtu sveču gaismas trīs krāsas — sārts, balts un zelts.“

Dažviet Vīkas tēlojums ļoti robūsts: „Viņai piebiedrojās Malienas sabiedriskais darbinieks un žurnālists Vencels Strauts, brūniem kruzļotiem matiem, pumpainu, zilganu seju un mazām, šaurām acīm. Viņš pasniedza resnos, strupos, zilganos pirkstus.“

Hilda Vīka dzimusi 1900. g. 22. novembrī Rīgā. Bērniību pavadījusi Dobeles pag. Timaļās un Āgenskalnā (Rīgā). Beigusi meiteņu skolu Rīgā. Kara laikā strādājusi zemstu savienībā kā želsirdīgā māsa Rīgā un Pleskavā. Pēc tam bijusi gan audzinātāja, gan citos amatos Krievijā, Lietuvā un Polijā. 1920. g. atgriezusies Latvijā. Iestajusies par ierēdni toreizējā Tirdzniecības un rūpniecības ministrijā. No 1924. g. līdz šim laikam strādā Latvijas hipoteku bankā. Blakus darba pienākumiem turpinājusi izglītību, nodevusies literāriskam darbam un arī glezniecībai. No 1922.—1924. g. klausījusies lekcijās Latv. tautas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātē. Glezniecībai nopietnāk pieķērusies sākot ar 1923. g., kad iestājusies Zauera privātdarbnīcā, kur nostrādājusi trīs gadus. Vēlāk apmeklējusi arī Ugas Skulmes darbnīcu. 1929. g. Hilda Vīka apprecējās ar rakstnieku Viktoru Eglīti.

Literātūra: Ed. Virzas Hildas Vīkas spožie ūdeņi (Brīvā Zeme, 1932. g. rudenī). J. Ķelpes Hilda Vīka (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934).

Marta Grimma.

Marta Grimma plašāk pazīstama kā lirike un čechu tautas kultūras propogandētāja, mazāk kā prozaīke. Viņas dzejās asas izjūtas mainās ar pārdomām par dzīves konkrētību, ticība gara uzvarai ar neticību modernam laikam, kas nāk ar tukšumu un arī nespēj vairāk solīt. Gr. lirikā dominē sāpes. Tām pāri dzejniece grib audzināt spīti un darba cildenumu. Arī mīlā viņa cenšas gūt dvēseles mierinājumu. Sirsnības apgarota pieeja parādīta mātei. Dzejniece runā uz visu zemju mātēm: neliecat galvas, — reiz jūs būsat karalienes, kur celts

cilvēcības tronis! Vistuvāka, saprotošāka tomēr ikviena paša māte. Vispār Grimmas dzejā mātes motīvs ļoti spēcīgs. Gr. arī pievēršas reliģiozām izjūtām un pārdomām par esamību un nezināmo. Sāpēs mocīta, viņa lūdz Dievu, lai tas atņemtu ciešanu smagumu.

M. Grimmas dzejā ieskanas arī patriotiski motīvi (krāj. Sēru vītoli) un reizēm arī sarkasms. Lielāks skaits dzejoļu veltīts Čehoslovākijai, kur dzejniece savā laikā studējusi. Grimmas dzejoļi iznākuši krājumos: *Tavai mīlestībai un mūžībai* (1929), *Mana balss* (1932) un *Sēru vītoli* (1934). Viņa arī publicējusi stāstu kopojumu *Kad Donava šalc* (1933).

M. Grimma daudz interesējusies par Čehoslovāķijas zemi un ļaudīm, rakstniecību, mākslu. Laidusi klajā ceļojuma piezīmes *Čehoslovāķijā* (1932) un prozas kopojumu *Čechu rakstnieku sejas* (1934).

Marta Grimma

M. Grimma vēl atdzejojusi S. Puškina poēmu *Poltava* (1933). Periodikā rakstījusi par Stefanu Cveigu (Daugava, 1929), moderno ungāru literatūru (Brīvā Zeme 42, 1931), jaunākām parādībām latvju rakstniecībā, teātra recenzijas (Zeltenē, Pēd. Brīdī, Sievietes Pasaulē), bet ļoti daudz par Čehoslovāķiju un turienes dzīvi. Sarakstījusi kritiski biografisku ievadu grāmatai Juris Mancelis. Tulkojusi čehu rakstnieka Aloisa Jiraška rom. *Sungalvjī* (Br. Zeme, 1995).

Marta Grimma dzimusi 1901. gada 26. novembrī Burtnieku pagasta Baložu muižā. Pirmo izglītību guvusi Strazdumuižas elementārskola pie Rīgas. Izglītību turpinājusi Stalažu progimnazijā Rūjienā, kur vecāki bija nopirkuši māju un sākuši

irgoties, tad Pēterpilī un Liepājā, visbeidzot Rīgas pilsētas II. vidusskolā. No 1920.—1926. g. studējusi Latv. universitātē ģermaņu-romāņu un baltu filoloģijas nodaļās, 1928. g. par diplomdarbu Humors un satira latvju dainās iegūstot cand. phil. gradu. No 1929.—1931. g. studējusi Prāgas Kārļa universitātē, pēc kuņas beigšanas ieguvusi filozofijas maģistres gradu. Divus gadus nostrādājusi par skolotāju Rūjienas valsts ģimnazijā. Kopš 1933. g. dzīvo Rīgā, darbodamās rakstniecībā un skolās. Tajā pat gadā salaulājusies ar J. Ķelpi. M. Gr. pirmais iespīstais darbs — dzejolis Turaidā parādījās laikrakstā Latvīa 1927. g. maijā.

Literātūra: J. Ķelpes Marta Grimma (Latvju jaunās rakstniecības vesture, 1934). M. Grimmas Manas studijas ārzemēs (Latviete 5, 1935).

Valda Moore.

Dzirkstis.

Esmu dzimusi 1902. g. 24. martā Lēdurgas draudzes skolā, kūr mans tēvs ilgus gadus bija par draudzes skolotāju un ērgelnieku. Še pavadīju savu visagrāko bērību, pirmos skolas gadus. 1913. gadā sāku apmeklēt ģimnaziju Rīgā. Uz pilsētu braucu ne labprāt; pilsētu ienīdu un mani tā saistīja tikai tik ilgi, cik viņā uzturējos kā viesis, kopā ar tēvu vai māti pie vecmāmiņas un vectēva, kuŗu mājai apkārt bija liels dārzs, kas man atgādināja laukus. Cik mīļa man bija vecā draudzes skola ar skaisto dārzu, gaisajām klasēm un vīnstīgām apaugušo lieveni, tik pretīga man bija pilsēta ar viņas namiem, ielām un troksņaino vienmuļību. Skolā, izņemot vēsturi un valodas, mācījos diezgan slikti. Matēmatikā, visus skolas gadus nepārtraukti, mani vajāja pēceksāmenu rēgs. Skolas laikā uz pirkstiem skaitīju dienas, kas mani tuvināja brīvlaikam, kuŗam sākoties es kā ar spārniem laidos mājās. Baltajā draudzes skolā bija

brīvība, arvien priecīgi ļaudis un lauku plašums. Svētdienās sēdēju vecajā dievnamā blakus tēvam uz ērģeļu sola un skatījos, kā baznīcas krāsainos logos rotājās saule. Darbdienās palīdzēju gājējiem tīrumā, jāju zirgu, klejoju pa mežiem. Tas ir priecīgs un gaišs laiks manā dzīvē, un tās ir manas labākās atmiņas.

Lielākās sāpes — šķiršanās 1917. g. uz visiem laikiem no dzimtās mājas. 1917. gadā, sakarā ar kara apstākļiem, jau atradāties Krievijā, kur no vienas pilsētas uz otru klejojot, no vienas skolas otrā pārvietojoties, nodzīvoju līdz 1919. gadam. Mācījos nelabprāt, vairāk pienākuma dēļ; arvien mans vislielākais

prieks bija brīvdienas, kad varēju aizbēgt no pilsētas, uz dažām dienām vai nedēļām apmesties kādā krievu sādžā, kopā ar krievu zēniem un meitenēm vizināties ar karuseli, lasīt pļavā miļas grāmatas, vai sēdēt laivā uz upes. Krievijā iepazinos ar badu, naktī sapņos redzēju brūnus maizes kukuļus un kūpošas kartupeļu bļodas. 1919. gadā atgriezos dzimtenē, kur pēc skolotāju sagatavošanas kursu beigšanas, sāku strādāt par skolotāju.

Dzejas rakstīju jau skolas gados, sākumā krievu valodā. Pirmo dzejoli uzrakstīju par pirātu, kuņš

Valda Moore.

nolaupījis princesi no pils jumta. Par pirātiem bija daudz lasījusi un viņu brīvais un neatkarīgais dzīves veids, viņu lielā bezbēdība un pārgalvība mani saistīja sapņos un nomodā, tāpēc manās dzejās tiem toreiz bija ierādīta godapilna vieta, un ja tie tiešām parādītos manā dzīvē, es toreiz labprāt tiem aizlaistos līdz. Tagad „pirātu laiks“ ir pagājis un grūti ir cilvēkam, (kuŗš sava mūža gandrīz vai pusgadusimtenī nav pasteidzies uzrakstīt vairāk par vienu dzejoļu grāmatu,) svētsvinīgā autobiografijā minēt par savām „nākotnes izredzēm un nodomiem“, tomēr es vēlētos vēl uzrakstīt vienu otru dzejoli, kas šad tad kādam saīgušam un apnikušam cilvēkam sirdi iedzudinātu mazu pārgalvības un prieka dzirkstelīti.

Valda Moore.

Valdas Moores iiterāriskā darbība.

Gaiša pacilātība, dzīvības prieks un himniska iekļaušanās jaunības alkās izskan Valdas Moores dzejās. Dzejnieci visur pavada prieka saulainais mirdzums un sapņu nenoteicamā veidošanās. Viņa — karaļmeita un tās sargs — prieks (Mans bruņinieks). Cauri visām naktīm spožu viņa nes savu dienu un dvēseles pelēkumu mazgā ar sapņiem baltu. Dzīve tai at-mirdz patiesā skaistumā.

Man mīla ir ziedošā pasaule,
Ar vējiem un sauli es eju,
Kā purpura vaiņagā dvēsele
Man dzīvi vij kopā ar dzeju.

Moorei raksturīgas straujas izjūtas, dažvietējs patētisms, tieksme pēc apreģināšanās dzīves brazmainā skrējienā. Viņas kvēlā doma nespēj virzīties ap vienu noteiktu veidolu vai apziņā izauklētu atziņu; nepārtraukti tā raujas uz priekšu, tuvāk jaunam, neizjustam, pilnīgākām, tālāk no bijušā. Skaista ir tikai apstāšanās uz brīdi.

Un visu gūt, kas ir un kā nav,
Un zaudēt un atkal tiekties;
Būt mirkli pilnīgam, otrā jau
Pēc augstākas pilnības sniegties.

Viens no galveniem akordiem Moores dzejā ir mīla. Viņa tajā iekļaujas ar aizrautību, bet netic pastāvībai, nemainīgumam. Nelga ir tas, kas mīlu grib turēt ciet kā spārnotu gājputni: šodien novīst vakar sviestā sarkanā roze, un nevar aizturēt ziedoņa dvēsmu, kas trauc ar mākoņiem un vēju. No Valdas Moores mīlas dzejoļiem populārākais Karmene dzied.

Reizēm M. lirikā ieskanas arī skumju motīvi, vairākgan aizņemti, kā patiesi izjusti. Dzejniece jauz iznīcības neatvairāmo dvašu.

Viss, ko mīlam, teicies īsti,
Līdz ar vēju gaist kā tvaiks,
Vai tu pielūdz vai tu nīsti —
Visu beidzot aiznes laiks.

Valdas Moores lirikā nav jaunas izdomas. Tā ir tehniski gluda un melōdiska, bet neatstāj paliekošas vērtības. Daļa no tās sakopota krājumā *Svešam draugam* (1930).

V. M. vēl laidusi klajā skolū izrādēm divas lugas: *Ziemassvētku sapnis* (1924) un *Nakts Betlēmē* (1927), dziesmu četrās ainās *Ko redzēja Daugaviņa* (patriotiskas grupu deklamācijas, 1934) un dziesmu vienā cēlienā *Māmiņai*.

Valda Moore dzimusi 1902. g. 24. martā Lēdurgas draudzes skolā. Izglītojusies pie tēva, kuŗš bijis minētā skolā skolotājs, Krotova ģimnazijā Rīgā un Neijas ģimnazijā Cēsīs. 1917. g. aizbraukusi uz Krieviju, kur turpinājusi izglītību Staraja Russas un Omskas vidusskolās. Latvijā atgriezusies 1919. g. Kopš tā laika strādā par skolotāju Rīgā.

Literātūra: J. Ņelpes Valda Moore (Latvju jaunās rakstniecības vēsture, 1934). R. Egles Valda Moora (Latvju lirika, 1934.)

Ausma Roga.

Ausmas Rogas literāriskā darbība izpaudusies prozā, lirikā un arī drāmā. Viņa ir klusa darbiniece un tikpat klusus un vienkāršus tā veido savus tēlotos cilvēkus savos stāstos un novelēs. Ārēji neuzkrītoši, reizēm šķietami vienaldzīgi, Rogas varoņi spējīgi iekšīgi brāzmaini iedegties mīlai un naidam, atdoties un aizmirst savas personīgās vēlēšanās, lai dotu iespēju piepildīties ideāliem. Šie ļaudis nāk no laukiem un

tos apņēm zemes miers un tīrumu, pļavu un mežu elpa. Dzelžainiem, latviski vienkāršiem raksturiem, tie tomēr pakļauti kādai nezināmai varai, kas tos paceļ un gremdē, skaidro un salauž. Pēkšņi izlauzusies kaislība rada konfliktu, asi pāršķeļot mierīgo notikumu gaitu. Maza piemiņas dāvana var būt liktenīga, sīks gadījums izjaukt dvēseļu harmoniju. Kad Olgerts rotaļādamies izsviež pa logu viņa paša Austrai dāvinātu vienkāršu lauku

Ausma Roga

akmeni, rodas plaisa; neizprotams lepnums liek izšķirties diviem cilvēkiem, kuņi kopā ejot varbūt būtu laimīgi, bet aiziet nelaimīgi (novelē Akmens). Dzelžaina rakstura cilvēks ir Jānis Aizsilnieks (stāstā Velna dzirnavas), kuņa soļi dunēja vienmērīgā un drošā ritmā. Kā neatfiekamu pienākumu veicdams, viņš nogalina savas sievas pavedēju un pats pietēcas policijā. — Ausmas Rogas stāsti un

noveles sakopotas krājumā *Dzelzs pirksti* (1934).

A. Rogas dzejoļi bagāti intelektuālām atziņām, bet bez spēcīgākas jūsmas. Tie izkaisīti periodikā. Skatuvei Roga sarakstījusi jaunatnes lugu *Pirms lielās dzīves* (1934) un mazpulkiem viencēlienu *Uzvarētāji* (1934).

Ausma Roga (istā vārdā Anna Ēvelīte) dzimusi 1902. g. 3. martā Lizuma pagastā. Izglītojusies N. Draudziņas ģimnazijā Rīgā. No 1923. g. studējusi Latvijas universitatē vēsturi. Kopš 1927. g. darbojas Brīvās Zemes redakcijā. No 1932. g. ir arī žurnāla *Sievietes Pasaule* līdzredaktore.

Alma Zaprauska.

Autobiografija.

Ieskatoties savā atmiņu piezīmētā pagājības sējumā, vēroju, ka dzīves brīnumpilnā dažādība atraisījusi manī sapņojumu un vērojumu tiksmi jau agrā bērnībā. Mani vecāki, kā jau visi darba ļaudis, bija dziļi ieauguši darba cietā likumā. Ar sesto gadu man vajadzēja lāpīt, adīt, šūt, mazgāt un ēdināt sikos mājkuņģus. Augšsuptikšanas gars maniem vecākiem līdzēja iegūt lielāku turību, bet līdz ar to darbi gāja plašumā, un tā es agri kļuva liela. Un man ļoti patika lielai būt — strādāt blakus pieaugušiem kā vien to spēju. Darbs vēra sapņus un dzēsa vientulību. Tā man darbs jau no pirmajām bērnības dienām ir kļuvis idejisks; viņā saplūda ir rotaļīgais prieks, ir lielā nopietnība jaukā līdzradībā. Par to es simtreiz esmu parādā pateicību saviem vecākiem, kas manām darba dienām piešķirusi vienmēr svētīgu vieglumu.

Bet netrūka arī dažādu bēdu un klizmu: vasarās vajadzēja vienai valdīt un apkopt māju. Šī valdīšana man visai nepatika. Sevišķi laikā nevarēju tā iekārtoties, ka viss ietu gludi. Reiz govīm dzērienu smeldama iekritu kubulā. Bieži ēdienu nesot uz pļavu kāja skrejot aizmetās aiz priežu saknēm un tad — ēdiens pagalam! Ko nu teikt saimei? Maizi cepjot dažreiz arī lāpsta apsviedās uz mutes un kukulis iekrita pelnos.

Ar astoto gadu sākām kopā ar vienīgo brāli iet skolā. Vienīgā māsiņa tad bija gluži maziņa. Mani ieskaitīja tūlīt otrajā klasē. Stukmaņu pagasta skola bija ļoti nostādīta. Netieši vecais skolotājs Arness izskaidroja arī dabas zinības un pamatķīmiju. Tēvs bija liels grāmatnieks, tāpat arī māte. Vecāku

grāmatu plauktā bez bibēles arī Aladina brīnumlampu un dažādas vēsturiskas grāmatas. Sevišķi teiksmaina likās grāmata par Ēģiptes piramidēm un sfingām. Pa vasaras brīvlaiku gājām pamācīties uz Stukmaņu Lejas-depšām pie tautiskā laikmeta skolotāja un rakstnieka Juŗa Kalniņa - Prātkopja, kuŗš

Alma Zaprauska

vasaras brīvlaikā mēdza uzturēties savās lauku mājās. Ar divpadsmit gadiem iestājos Vietalvas draudzes skolā. Tur bieži pie mums atbrauca mācītājs Andrievs Niedra, kam arī pirmajam parādīju savu dzejolīti Cīruļis. Niedra slavēja.

Pēc draudzes skolas — pa kaŗa laikiem, man bija izglītošanās jāpār-

trauc. Nomira arī tēvs otrajā kaŗa gadā. Tikai 1921. g. pārnācu Rīgā turpināt izglītību. Kultūras veicināšanas biedrības vakara ģimnazijas kursos mīļš skolotājs man kļuva Ligoŗu Jēkabs. Es gan biju visai bijīgā atstumā no viņa, bet viņa latv. literatūras stundas man kļuva tās mīļākās. Izdevām arī skolas žurnālu Ziemassvētkos; tur arī es piedalījos. Vēlāk iedraudzējos ar rakstniecības kritiķi un jauno literātu audzinātāju, nelaiķi Zeifertu. Reiz nedēļā pie viņa pārrunājām par mākslas parādībām un uzdevumiem. Tad arī sāka iespiest manus pirmos darbus. —

Tai straumē, ko sauc par dzīvi, sabirst visas ziedu un ēnu dienas. Un jo vairāk viņu tur sabirusu, jo vientuļāka un klusāka kļūst sirds. Un tomēr dzīve ir pacietīga: viņa ļauj katrai jaunai dienai ir sauloties, ir ēnoties, ir sapņos un darbā šūpoties. Un tā katra diena kļūst jauna un dzejiska, tāpat kā bērņībā, kad sapnis, dzeja un dzīve vijās neatšķetināmā gaišumā.

Alma Zaprauska.

Almas Zaprauskas literāriskā darbība.

Dzimtene, vientulība un sāpju prieks — tie ir galvenie motīvi Almas Zaprauskas dzejā. Viņai šķiet, ka cēlāks tas prieks, kas aug no sāpēm, ka dziļāks tas civēks, kas cauri vientulībai klusēdamas nes savu domu smagumu. Vairīdamās tiešamību, viņa tomēr neienīst dzīvi: viņu pniecina svētums, kas jauzams visā Dieva veidotā pasaulē. Reizēm atnostas ilgas pēc pārdzimšanas, pēc atbrīvošanās no grēka, lai gars plauktu jaunā skaidrībā.

Un gars tad iemet čentienu spēku,
Lai liesmās pārdzimst viss esošais jauns;
Lai paceltos liesmainā mīla pār grēku —
Lai sadegtu viss, kas netīrs un jauns.

Ievērojama vieta Zaprauskas dzejā ierādīta atziņām par dzīves un gara jautājumiem, kas vietām apslāpē tiro dvēseles iejūsmu. Tas liecina, ka Zaprauskā pārsvārā intelektuālisms. Zaprauska mīl arī zemi, dabu. Dabas liriskās žanrā viņa sniegusi glītus gleznojumus.

A. Zaprauskas dzejoļi diezgan izjusti, domu bagāti, bet vēl neizveidoti formā. Tie sakopoti krājumā *Domu svēteļojums* (1935), kā arī izkaisīti periodikā. A. Zaprauska rakstījusi arī ideoloģiskas apceres un stāstus, kas iespiesti *Sievietes Pasaulē, Latvijā* (1932—33), *Kurzemes Vārdā* un citur.

A. Zaprauska dzimusi 1903. g. 18. februārī Koknesē. Mācījusies Stukmaņu pagasta un Vietalvas draudzes skolā. Pēc pasaules kara izglītību turpinājusi Latv. kultūras veicināšanas biedrības vakara ģimnazijas kursos. Apmeklējusi arī dažus valodu un mākslas kursus. 1932. g. salaulājusies ar artilerijas

virsnieku J. Lūsi. Kopš šī laika dzīvo Liepājā, līdzdarbodamās vietējā dienas laikrakstā Kurzemes Vārds un vairākos Rīgas preses izdevumos. A. Zaprauskas pirmais iespiestais darbs — apcerējums Vai visu zināt ir augstākā ideja? — parādījās žurnālā Sieviete 1925. g. marta numurā.

Rūta Skujiņa.

Maza atcere.

Esmu mežsarga meita, un kad man jārūnā par savu bērniņu, tad pavid zilganu mežu loki, saulaini cirtumi, meža zemenes un pļavas ar naktsviļoju smaržu.

No meža, gaļiem zābakiem kājās un bisi pār plecu, nāk tēvs. Viņš reti kad smaida un skaļi smeļoties es viņu netiku ne reizes dzirdējusi. Totiesu mātes skaļā balss un smieklī iezvanījuši manas pirmās bērniņas atmiņas. Un viņas dziesmas vēl tagad skan ausīs kā tāli zvani. Māte dziedāja gandrīz no rīta līdz vakaram. Katram darbam, katram priekam un katrai sāpei viņai bija sava dziesma. Viņai bija brīnišķa balss, pirms precēšanās tā spēlējusi arī teātri sava pagasta izrikojumos. Visi teikuši, ka viņai liels aktrises talants. Bet viņa apprecējusi jauno kaimiņu pagasta mežsargu, kad tai bijuši tikko divdesmit gadi. Katru gadu nāca bērni, aizēnodami visus jaunības sapņus. Palika vienīgi dziesmas un sudrabskaļie smieklī. Vēl pusmūžā, kad māte jau bija aizbērusi divu dēlu un vīra, mūsu tēva, kapu, viņa vēl dziedāja. Tās bija skumjas, sāpju pilnas dziesmas. Bet kad aizgāja Austrā, mātes mīļākā meita, tad viņai pārtrūka dziesma. Tām sāpēm vairs nebija vārdu un, pāris mēnešus vēl nodzīvojuši ar salauztu sirdi, māte aplusa uz mūžu.

Manā atmiņā palikušas dažas ainas no ļoti agrās bērnības. Apmēram gadu vecumā, kad tikko sāku staigāt, man kājās iemetās sāpe un dabūju pat dažus mēnešus nogulēt. Kad no jauna cēlos kājās, tēvs man uztaisīja spieķīti. Šo spieķīti es atceros. Tam viens gals bija zils, otrs sarkans un es gāju ar to pa pagalmu pusstāvus, pusrāpus.

Otra aina: dzīvoju pasaulē jau otro ziemu. Mums ir kalpone Krista. Viņa laikam ir arī mana aukle, jo viņai esmu vairāk pieķērusies kā mātei. Nesot uz kūti lopiem dziru, Krista nes mani padusē. Tēvs daudzreiz bāries, ka noplucināšot gan kādreiz skuķim ādu. Kādu

Rūta Skujiņa

nakti atskrējis mazs teliņš. Krista no rīta man par to stāsta, un es vairs nekur neesmu valdāma.

Un es atceros šo rītu: Krista nes mani kūti un rāda balto teliņu, pēc tam ieliek pelavu baļļā, kamēr pati apkopj lopus.

Kad Krista gājusi prom, man bijuši trīs gadi. Arī šo nelaimīgo dienu es gaiši atceros. Ir saulains pavasaris. Pa celiņu garām pirtiņai iet Krista. Uz rokas viņai balts sainis. Laikam no sākumu es esmu ieslodzīta istabā, to neatceros. Redzu tikai, ka Krista jau tuvojas birzes stūrim, kad esmu tikusi

laukā. Es skrienu, klūpu un ceļos. Es kliežu tā, kā visos meža stūros atskan atbalss. Krista dzird mani. Viņa griežas atpakaļ, raudādama ņem mani klēpī un nes uz mājām.

Pēc Kristas mana aukle un aizstāve bij vecā „grošiņa“, piedzīvotāja māte. Man bija seši gadi, kad viņa mira, atstājot man kā mantojumu lielu, siltu galvas lakatu, ko tai jaunībā kāds kuģinieks bija pārvedis no ārzemēm. Tas bija skaists takats ar kuģiem un zaļām palmām. Grāmatu iemācījos lasīt agri, apmēram četrus gadus vecumā. (Tā māte stāstīja). Kā? — to neatceros. Laikam no graudnieka bērniem, jo prātā palikusi viņu ābece ar sarkanu gaili uz vāka. Zinu tikai, ka kādu dienu paziņoju mātei, ka arī es protu lasīt. Viņa, protams, neticēja. Bet, kad es nelikos mierā, lai pārbauda, tad arī pa jokam paņēma kādu brāļa lasāmo grāmatu. Es lasīju katrā vietā. „Bet es taču tevi vēl neesmu mācījusi lasīt“, brīnījās māte. „Pati iemācījos,“ es lepni atteicu. Rakstīt gan tēvs mācīja. Zīmulis pastāvīgi lūza. Vēl nebij viens burts uzvilks, kad zīmulis jau bija nolauzts. Laikam briesmīgi spiedu. Un kad pirmās reizes mēģināju rakstīt ar spalvu un tinti, tad tintes traipi sprēgāja uz visām pusēm un spalva čirkstēdama un ķerdamās kūlās uz priekšu pa papīra lapu.

Skolā sāku iet astoņus gadus veca. Ar pirmo dienu skolā atkal saistās atmiņas, kas neizdziest mūža klaidā.

Nezinu kālab, bet mani aizveda uz skolu apmēram novembrī, kad tā jau sen bija sākusies. Tā bija progimnazija, un es iestājos pirmā sagatavošanas klasē. Braucot uz skolu, tēvs mājās atvadoties teica:

„Esi stipra, meit. Ja tev kāds dara pāri, nepadodies. Turies pretim!“

Labi domāti vārdi, un izpildīt man tos nācās burtiski un tūlīņ jau pirmā dienā. IZRĀDĪJĀS, ka pirmā sagatavošanas klasē es biju vienīgā meitene. Kaut gan abas sagatavošanas klases atradās vienā istabā un šķīra tās vienīgi eja klases vidū, tad tomēr mani nenosēdināja nevis II. kl. pusē pie meitenēm, bet gan savā, atsevišķā mazā soliņā, zēniem aiz muguras. Tieši man priekšā sēdēja puika platu muguru, pelēkos svārkos. Kad viņš atgriezās, lai mani apskatītu, redzēju, ka arī viņa seja ir plata, iesārta un ačteles šauras, šauras. Pirmā stundā skolotāja, uzdevusi abām sagatavošanas klasēm kādu rakstu darbu, pati iegāja blakus klasē. Man priekšā sēdošais puika pēkšņi atgriezās un uzšļakstīja uz manas burtnīcas lapas tinti. „Mierā!“ es uzsaucu. Nu arī pārējie puikas atgriezās pret mani. Mans priekšā sēdētājs, plati pasmaidījis, iemērca no jauna savu spalvu tintē un, atgriezies, uzšļakstīja uz manas lapas. Acumirkli man prātā uzdzirkstīja tēva teiktie vārdi: nepadodies, meit! Kad puika atgriezās, lai trešo reizi apraipītu manu lapu, es jau biju satvērusi savu tintnīcu un nākošā mirkli tā atsitās pret puikas platu seju. Melnas upes tecēja tam pār vaiļiem uz pelēkiem svārkkiem un rokām. Sacēlās milzīga brēka. Visa klase bija kājās. Auroja i pirmās, i otrās klases skolēni. Es varonīgi paceltu galvu vēroju, kas nu notiks. Iedrāzas skolotāja. Ieraugot notasķīto puiku, viņa šausmās iekliedzās un saķēra galvu. „Kaš to darija? Kas?“ — „Es,“ — es mierīgi atbildēju, „viņš pirmais sāka, apraipīja manu burtnīcu,“ es aizstāvējos. Skolotāja, laikam, mazliet dusmojās, bet smiekli arī viņai nāca. Aizsūtī-

jūsi puiku nomazgāties, viņa man mēģināja ieskaidrot, ka skolā tā nedrīkst darīt. Ja kāds darot pāri, lai sūdzot skolotājam.

Te nu pirmo reizi sajuka jēdzieni. Mājās mēs bērni nekad nedrīkstējām viens otru vecākiem apsūdzēt.

Laikam arī mana uzstājība un spīts bija vainīga, ka es nekad savu pirmo skolu neieņēju. Skolas priekšniece mani sauca par spītīgu un mežonīgu meiteni, kuŗa izturoties tā, it kā nemaz nebūtu cilvēkos augusi. Taisnība, es jau biju augusi mežā un skolā man pirmo reizi nācās sastapties ar svešiem bērniem un skolotājiem.

Visgaišākās atmiņas palikušas par bērības vasarām. Tad mēs, bērni, gulējām klētiņā, kur visos stūros un pie griestiem smaržoja bērzi. Šai klētiņā sākās mani pirmie literāriskie ražojumi. Mums bija norunāts tā, ka katru vakaru jāstāsta pasakas, katram pēc kārtas sava. Un ja visas lasītās pasakas bija izstāstītas, tad bija jāizdomā pašam. Tad tā bija, ka pa dienu ganos pasakas izgudrojām un vakaros stāstījām. Bieži vien nācās improvizēt arī tieši uz vietas. Sevišķi kolektīvās pasakās, kur viens iesāka, bet otram bija jāturpina, trešam, ceturtaam jāpabeidz. Tāpat sākām gudrot arī kolektīvas dzejas.

Kad mēs ar Austru un brāli vēl bijām par maiziem un vecākās māšas atkal par lielām, lai ietu ganos, mums bija ganu meita. Viņu sauca Olga. Šī gane Olga ar linu baltiem matiņiem bija kā neizmēļama pasaku upe. No rīta tai agri bija jāceļas, bet vakaros, vēlu pāri pusnaktij, skanēja klētiņā viņas balss. Visas viņas pasakas bija par burvjiem, raganām, velniem un daždažādām šausmām. Kādu

nakti tā bija nosapņojusi, ka mežā, kādā vietā aprakta naudas kaste. Melns kungs viņai šo vietu parādījis un pastāstījis arī, kā kasti atslēgt. Kādā dienvidū Olga ar vecāko māsu Hertu gāja naudas kasti rakt. Atgriezās, protams, tukšā, tikai šausmīgi nobijušās. Mežs apkārt esot atdzivojies, zeme sākusi drebēt un divaini trokšņi un balsis atskanējušas gaisā. (Vēlāk izrādījās, ka divaino trokšņu cēlājs bijis cirtumā palaistais graudnieka zirgs, kas sapītām kājām ēzdams lēcis uz priekšu un laiku pa laikam nosprauslojies.) Bet Olga dabūja krītam kaiti. Māte aizliedza uz priekšu Olgai mums stāstīt pasakas un visādus māņus, kas mūs tā satrauca, ka neviens vairs naktis labi negulējām, trūkamies augšā un murgojām par raganām un burvjiem.

Laikam saule mūsu meža mājās bija pārlietu sildījusi un pārlietu agri norietējusi, kā agrā pavasarī, kad pēc siltas dienas uznāk naktssalna un uzplaukušie ziedi apsalst un lūzt.

Tēvs nomira un mums bija no mežsarga mājām jāiziet. Izklidām katrs uz savu malu un nekad mūs vairs visus nevarēja savākt vienkopus. Pasaules vējos apsala un lūza brālis un māsa un māte. . .

Pirmo reizi tā nopietnāk sāku dzejot pēc pamatskolas beigšanas. Māte slimoja un mani vairs negribēja laist tālāk skolā. Vecākās māsas un brālis jau bija pasaulē, mani gribēja piesiet pie mājām. Gadu vēlāk arī Austra aizbrauca uz ģimnaziju. Es sabuntojos. Rakstīju dzejas par nāvi un miršanu, par netaisnību un cietsirdību, raudāju un pat saslimu, līdz beidzot panācu savu — tiku ģimnazijā. Bet tieši tai pat rudenī mira tēvs.

Sākās trūkuma un ciņas pilni gadi. Dienu skolā, vakaros strādāju pie rakstniekiem brāļiem Birkertiem

par privātsēkretāri. Es biju jauna un mana sirds bija zināšanas alku pilna. „Nepadodies, meit, turies pretim!“ pastāvīgi ausis skanēja tēva vārdi.

4. Rīgas pils. ģimnazijas literāriskās sekcijas rakstnieku vakaros pirmo reizi lasīja manas dzejas. Tāpat tās iespieda musu skolēnu žurnālā. Skolas laikā manu pirmo dzeju arī nodrukāja žurnāls *Domas*. Bet nevaru teikt, ka būtu ar to sevišķi lepojusies. Man pašai nebija ne mazākās ticības savam dzejiskam talantam.

Turklāt *Austra*, kas bija par mani pusotra gada jaunāka, rakstīja daudz labākas dzejas. Viņu jau iespieda periodikā. Arī es laikam dažus savas jaunības „gara bērņus“ aizsūtīju uz kādu redakciju, kur tos „Dievs pieņēma“.

Pagāja vairāki gadi. Brīžam radās neapklusināma tieksme rakstīt. Rakstīju un tūlīt iznīcināju, i nemēģināju kādam rādīt, ne arī vairs sūtīt uz redakciju.

Tad *Austra* mira. Tai sekoja māte. Nekur vairs neradu mieru, neradu prieku. Acu priekšā pastāvīgi rēgojās nāve, kapi, lielais neizbēgamais *Itnekas*. Bija tāda sajūta, ka ik dienas jānes līdz pie kājām pielīpušas kapsētas smiltis, smagas, nenokratāmas. Draugi, sabiedrība — viss kļuva lieks. Divaini sāpju un nemiera ūdeņi krājās sirdī, krājās neapturāmi, vareni. Tie draudēja iznīcināt visu dzīvi, sašķelt sirdi gabalos. No tiem vajadzēja atsvabināties. Un es sāku rakstīt (gribētos teikt — pirmās) dzejas.

Rakstīju aizgūtnēm, citu pēc citas. Piecas, sešas vienā vakarā. Un to es nedariju mājās, bet gan kafejnīcā. Es neredzēju apkārtējo ļaužu svešās sejas, bet man patika viņu čala, tā atgādināja jūrās šalku. Mūzikas vietā saklausīju savas dzimtenes

vēju dziesmas plaukstošās birzēs un gaišās spuldzēs bija saule manas bērņības pagalmos. Es ienīdu mājas klu-sumu. Tas gūlās uz pleciem ar neatvairāmām nā-ves šausmām.

Uzrakstījusi pirmās dzejas, tās pat nepārlasījusi, otrā dienā aiznesu uz redakciju. Tās nodrukāja.

Un tad vairs atpakaļceļa nebija.

Rūta Skujiņa.

Rīgā, 1935. g. novembrī.

Rūtas Skujiņas literāriskā darbība.

Rūta Skujiņa savās dzejās parādās kā romantiķe, kuru valdzina trauksme, meklēšana, dzīvības škaistums un prieks. Skumjas sajūdzama kā pārejošu parādību, kas nāk kopā ar ikdienu, viņa ļaunās priekam :

Šķiet, redzu pasauli tik dienu pirmo —

Kāds krāšņums bezgalīgs ! Kāds plašums apkārt virmo !

Slīgst lauki ziedos. Meži teikas šalc.

Un jūra krastus glauž kā ziedu vaiņags balts.

Kādā citā vietā dzejniecei liekas, ka dienas skan kā zelta zvani. Tikai tas, kas gaismai rada, kļūs dzīves valdinieks. Tapēc lai pār šo pasauli iet prieks un gaisma. Tas ir jūsmīgs dzīves slavinājums. Skujiņa cildina arī sauli, mīlu, dzīvību. Tai mīla galvenais dzīves un jaunības satvars, laime, moka, dzīvības šalkas, straume, kas neizzūst. Skujiņas lirikā mīlas dzejoļi ieņem galveno vietu. Tajos vietām ieskanas arī skumjas, tak jūtama iespaids dzejnieces garīgā sejā neiezīmē. Bū-dama romantiķe, Skujiņa mīl arī krāsainību. Viņas dzejoļos dominē : zils, zelts, sudrabs, pa daļai arī zaļš.

Rūta Skujiņa ir viegla nemiera, sapņu un ilgu dzejniece. Viņas ilgas iet līdz putniem uz dienvidiem ; viņa „uzvelk kuģim zvaigžņu buras, aizbrauc meklēt sapņu jūras.“ Skujiņas dzejas māksliniecisko briedumu vēl traucē atkārtota jūsma un atkārtotu priekšstatu lietošana, tāpat citu autoru iespaidojums.

Skujiņas dzejas izteiksme ir vienkārša un atgādina Elinas Zālītes vieglo pantu. Bet starp abām dzejniecēm ir liela atšķirība : Zālīte mīl skumjas, rudenīgus sila ziedus, Skujiņa — gaišus akordus. R. Skujiņas dzejoļi iznākuši krājumā *Kuģi* (1935).

R. Skujiņa, agrā nāvē mirušās dzejnieces Austras Skujiņas māsa, dzimusi 1907. g. 28. maijā Vidrižu pagasta Kraukļos kā mežsarga meita. Izglītojusies Pabažu pamatskolā un Rīgas pilsētas 4. ģimnazijā. Strādājusi valsts linu centrālā noliktavā par ierēdni un pie rakstniekiem brāļiem Birkertiem par privātsēkretāri. Precējusies ar rakstnieku Jūliju Lāci (1934). Tagad dzīvo Rīgā un darbojas kā rakstniece. Viņas pirmais iespiestais darbs — kāds dzejolis parādījies Domās 1927. g.

Literātūra: P. Ērmaņa Divas dzejnieces (Daugava 3, 1936).

Marija Andžāne.

Dienu gaitā.

Esmu dzimusi 1909. gada 8. septembrī Šķaunes (toreiz Landskoronas) pag. Maču sādžā, kuŗa atrodas Krievijas robežjoslā. Saviem vecākiem, tēvam Leonardam un mātei Agnesei esmu ceturtā meita.

Lasīt un rakstīt 'krievu valodā' iemācījos no savām vecākām māsām, kuŗas toreiz apmeklēja krievu skolu. Vēlāk sēdot pie mātes vērpjamā ratiņa, gaveņa saulītē mācījos lasīt lielajā pātaru grāmatā. Psalmes, Vesperes un rožu kroņus zināju gandrīz no galvas, jo mana māte bija liela dziedātāja, kas visur izcēlās par sācēju un gribēja no manis to pašu. Vecā pātaru grāmata ar savu saturu atstāja uz mani mistisku iespaidu. Daudz tur bija nesaprotama, kas tinās ap mani kā noslēpums...

Kad mūsu pierobeža bija apsēsta no lieliniekiem un mājās pastāvīgi bija krievu kareivji, kuŗi aizņēma visu istabu, man vieta bija uz krāsns. Aukstajās ziemas dienās tur bija gaišs un silts. Kamēr mans jaunākais un vienīgais brālis ložņāja starp kareivjiem, lasīdams patronas un apskatīdams kaŗa piederumus, es lasīju māsu skolas grāmatas krievu valodā. Zināju

no galvas gandrīz visas Krilova fābulas. Atminu, ka viens no kareivjiem mani nosauca par prusaku.

1921. g. rudenī, kad nodibinājās skolas brīvajā Latvijā, iestājos Timaņu pamatskolā, kas toreiz atradās Ratkōņu sādžā. Pēc tās beigšanas 1923. g. iestājos Landskoronas jauktu tautību 6-klasīgā pamatskolā, kuŗu beidzu 1925. g. pavasarī. Tā paša gada rudenī iestājos Rēzeknes valsts skol. institūtā. Ar viena gada pārtraukumu to beidzu 1931. g.

Mācību gadam sākoties ieņēmu skolotājas vietu Rēzeknes apr. Bukmuižas pag. Upmalas 6-kl. pamatskolā, kur nostrādāju divi ar pus gadus. Pēc tam strādāju Rēzinas un Maltas pagastos. Pašlaik strādāju Ozolmuižas pagastā.

Ja atgriezos pie bērnības sapņiem, tad domas aplido Latgales sādžu, kur pelēkās mājas snauž zem kupļajiem vītoliem un ziedošie ķirši liecas pār šauru ieliņu, bet kopējais rudzu lauks kā zaļa noslēpuma samta jūŗa vilināt vilina...

Ziemas vakaros, kad pie mātes pēc rakstraudziem sanāk ciema meitas un vakarēdamas dzied tautas dziesmas, vai stāsta par veco naudu, spokiem, nāk atmiņā meitene, kas sēd tām līdzī un klausās...

Marija Andžāne

Tagad tur atgriežas tikai domas, lai atklātu noslēpumu.

M. Andžāne.

Marijas Andžānes literāriskā darbība.

Žurnālā Zidūnis № 6, 1931. g., iespiesti M. Andžānes pirmie darbi — dzejolis Caur osorām un dzejolis prozā Orojdāls. Tiem sēkoja citi Zidūni, Zemes Bolsi, Straumē un citur. Daļa M. Andžānes dzejoļu sakopoti krājumā Reits (1933.). Viņa rakstījusi arī stāstus: Dvēseļu diņa (Latgolas zemnieku kalendārs, 1936) u. c. Nākdama no Latgales, A. savā dzejā un prozā ietver šīs zemes īpatnības un arī raksta latgāliešu izloksnē.

M. Andžāne (prec. Stroda) dzimusi 1909. g. 8. septembrī Šķaunes pagasta Maču sādžā. Pēc Rēzeknes valsts skolotāju institūta beigšanas (1931) darbojusies par skolotāju Bukmuižas, Rēznas un Maltas pagastos. Tagad ir skolotāja Ozolmuižas pagastā.

Citas latvju literātūras darbinieces.

Sāpes, neapmierinātība ar dzīvi, netaisnības izjūta ir vadošie motīvi Violas dzejā. Nespēdama sekot jauniem mākslas prasījumiem, Viola savas vienkāršās dzejas raisa veclaicīgā formā un saturā, tajās tomēr ielikdama sirsniņu un patiesas izjūtas. Viola (istā vārdā Leontīne Blaua) dzimusi 1878. gada 11. oktobrī. Līdz pasaules kaŗam strādājusi kā skatuves darbiniece Vācijā. Kaŗa laikā pārdzīvojusi baigus brīžus. Tagad dzīvo un strādā tēva mājās Taurupes Purgailos. Violas dzejas sakopotas vienīgā krājumā Sāpju varā (1934). Rakstniecībā viņa pārdzīvējis gadusimtena maiņā — Zvārguļu Edvarta sakopotā dzejas antoloģijā Dzejas pūrs (1897), Jaunā Ražā, 3. un 4. sējumā, un citur.

Ģimenes nesaskaņas, kas raksturīgas modernam laikam, traģēdijā Tēvs tēlo Tija Banga. Viņa arī laidusi klajā tēlojumus Čadras deļa (1927) un komēdiju Pašu ļaudis. Rīgas Mazā tautas teātrī izrādīta kom. Temeļu mātes grūtās dienas (1933). T. Banga (prec. Kopštāle) dzimusi 1882. g. 19. maijā Rīgā. Apmeklējusi Luterbaznīcas skolu un vēlāk pievērsusies skatuvei. Aktrises gaitas sākusi Makša Ērmaņa ceļojošā trupā. Pēc tam darbojusies Rīgas Jaunā teātrī, Liepājas teātrī, Pēterpilī, Maskavā, bet Latvijas laikā Nacionālā teātrī, Dailes teātrī, Ceļojošā teātrī un citur.

Paula Jēgere-Freimane pie literātūras apvārkšņiem parādījās ar dažu lugu (Meterlinka Aglavēna un Selizeta, 1908. g.; Pšibiševska Sniegs, 1910; Šillera Luize Millere, 1913), populāri zinātnisku brošūru un Valta Uitmēna dzeju tulkojumiem. Viņas pirmais oriģinālapcerējums Viena vasara Hellaerauā iespiests Druvā 1913. g. Tam Latvijas pastāvēšanas laikā seko citi: Jaunās sievietes problēma (Izgl. Min. Mēnesraksts, 1921), Poruka mīlestības dzeļa (Ritums 9, 1923), Jānis Veselis (Daugava 9, 1928), Angelika Gailīte (Latviete 5/6, 1934) u. c. Vērtīgs darbs skatuves mākslas literātūrā ir monografija

Dace Akmentiņa (1929). Darbam piešķirta Kr. Barona prēmija (1930). Pēdējos gados P. Jēgere - Freimane galveno vērību pievērsusi teātra recenzijām, parādīdama lietišķu un objektīvu spriedumu. Viņa rakstījusi arī apceres par grāmatām. — Dzimusi 1886. g. 20. decembrī Zemgalē, Vecmoku Ķīļos. Beigusi V. Maldoņa ģimnaziju Rīgā. Pēc tam darbojusies par skolotāju Rīgas skolās, neilgu laiku arī P. Dzeņa evakuētā ģimnazijā Pēterpilī (1915—16). Studējusi Latvijas universitātē baltu filoloģiju (1919—24). Kopš 1935. g. rudens strādā kā teātra recenzente Brīvā Zemē.

Cittautu darbu tulkošanā intensīvi strādājusi Līzete Skalbe (dzimusi Erdmane, 1886. g., dzejnieka K. Skalbes dzīvesbiedrene). Tulkojusi: G. Merķeļa Vanems Imanta (1905), G. Hauptmaņa Emanuēls Kvints. (1912), K. Hamsuna romānus Pēdējais prieks (1913), Zemes svētība (1921), Mistērijas (1935), Benoni (1935) un Roze (1935) u. c. darbus.

Marija Privka kļuva pazīstama pēc 1906. g. ar lugu Baltā piere un drāmām Uz vecām drupām un Dore (1909). Pēdējā tēlots pēcrevolūcijas laiks laukos, par pamatu ņemot psiholoģisku momentu. Darbs izpelnījās literatūras fonda naudas balvu un tika izrādīts Rīgas latviešu teātrī.

Prozas un drāmas laukā darbojusies Emīlija Krišjāne. Viņas plašākie darbi: stāsti Pavasarī (Mājas viesi lit. piel., 1905), Pāri drupām (Stari, 1906) un Noziedznieks (Stari, 1907.), drāma Zvejnieka cilts, dzīves aina četros cēlienos Tuvi tālie (Domas 7—8, 1928) un romāns Darbs un mīla. Krišjānes darbos paužas gadusimteņa maiņas sievietes tieksmes pēc garīgas brīvības.

Antija (istā vārdā Antonija Melnalksne) pieskaņas sievietes garīgai būtībai, kas bieži vien nostādīta starp diviem degpunktiem — mātes svētuma izjūtu un brīvo mīlu, tādējādi nonākot līdz traģismam. No Antijas nākusi klajā skice Pēc gadiem dzimtenē (Pirmais burts, 1903), stāsti Aina Āre (Druva, 1912) un Skolā (Jaunības Tekas, 1912). Pēdējo autore drāmatizējusi ar nosaukumu Klases gods (Jaun. Tekas, 1920).

Apolonija Laurinoviča nāk no Latgales un arī savos literāriskos darbos ir īpatnēji latgaliska. Viņas darbi, rakstīti latgaliešu izloksnē, izkaisīti periodikā. Lauku skatvēm sarakstījusi ludiņu Pašslepavība (1913), kas daudz iz-

rādīta. A. L. dzimusi 1889. g. Studējusi Pēterpils sieviešu medicīniskā institūtā un Latvijas universitātē, tur 1923. g. iegūstot ārstes tiesības. Darbojusies satversmes sapulcē un vairākās organizācijās Latgalē. Tagad darbojas par ārsti Daugavpilī.

Birutas Skujenieces dzejās paužas modernā laika jūtoņa: kaisls prieks tur mainās ar klusām mīlas ilgām, pāri dziļiem dvēseles pārdzīvojumiem paceļas lielpilsētas spožās reklāmu ugunis. Skujenieces dzeju raksturo arī spilgta krāsainība. Vietām ieskanas austrumnieciski motīvi. — B.

Skujeniece dzimusi 1888. g. 21. septembrī Jelgavā kā rakstnieka Vensku Edvarta meita. Izglītojusies Maldoņa un Ķēniņa ģimnazijās Rīgā, Maskavas filharmonijas mūzikāli dramatiskā skolā (1907—09) un Reichera dramatiskā augstskolā Berlinē (1912—14). Darbojusies rakstniecībā,

glezniecībā, tēlniecībā, uz skatuves un kā daiļrunātāja. Mirusi traģiskā nāvē — vilciena katastrofā pie Mellužiem 1931. gada 8. augustā. Viņas dzejas sakopotas krājumā Staru spārni pār dūmains upurtrauku (1925). Literāriski maznozīmīgi nedaudzstāsti.

No Latgales nāk arī Konstance Ķempe (meitas uzv. Daugule) Dzimusi 1891. g. Rēzeknes apr. Saktsagolas pagastā. Izglītojusies Sv. Katrīnas ģimnazijā Pēterpilī. Ķ. galvenā kārtā rakstījusi stāstus, kas iespiesti Latgales periodikā. Ar pseidonimu Rauduļa meita laikrakstā Gaisma iespiests viņas stāsts Komturs Rodrigs. Sarakstījusi arī drāmu Gunsgrāks, ar pseid. Skaidrīte vairākas noveles un skices.

Biruta Skujeniece

Latgaliešu literatūrā rosīgi darbojusies Valerija Seile. Viņa sastādījusi latgaliešu sintaksi Latvišu volūdas sintakse. Latgolīti, Dryvā, Latgoles Školā un citos periodiskos izdevumos daudz rakstījusi par Latgales literatūru, avižniecību un kultūru.

Valerija Seile (Seiļ) dzimusi 1891. g. 23. jūnijā (j. st.) Makašēnu pag. Seiļu sādžā, Rēzeknes apr., ļoti trūcīgā zemkopja ģimenē. Vecāki nespēja iztikt no 4 hkt. lielā neauglīgā

Valerija Seile

zemes gabala, pārdevuši to aizbrauca Pēterpilī, kur tēvs un māte strādāja kā rokpeļņi. V. S. tad tikai 4 gadi. Dzīve svešumā arī grūta, tomēr lielākas izredzes dot bērniem izglītību. V. S. vispirms apmeklējusi kādu fabrikas bērniem domāto pamatskolu, bet tēva nāves dēļ skolu vajadzējis atstāt. Skolas gaitas izdevās atjaunot tikai 10 gadu vecumā, kad V. S. iestājās pie Sv. Katres ģimnazijas pamatskolā katoļticīgiem bērniem. Māte ved

smago cīņu par savu un savu 2 meitu dzīvībām, jo sals un bads mājās virsū. V. S. uz kādu laiku iekļūst vienā poļu bērnu patversmē, kur pamana meitenes lielās gara dāvanas un pēc pamatskolas beigšanas nodod Pēterpils 4-klasīgajā pilsētas skolā, pēc kuŗas beigšanas jau ar saviem vien spēkiem nokļūst privātā Nikiforovas ģimnazijas 6. klasē, kuŗu beidz ar sudraba medaļu 1911. g. Ne absolūtais līdzekļu trūkums, ne pārmērīgi smāgais darbs, nedz nepieciešamība pašai uzturēt saslimušo māti un māsu nespēj V. S. atturēt no tālākās mācīšanās. Tiek pārvarētas visas grūtības, tiek iziesti visi smagumi. No 1912.—1916. g. V. S. apmeklējusi Bestuševa augstākos sieviešu kursus un nolikusi valsts

pārbaudījumus vēstures-filoloģijas fakultātes vēstures nozarē. Sākās pasauls karš. V. S. dodas sabiedriskā darbā, ņemdama visaktīvāko daļību palīdzības sniegšanā kara upuriem. Kad šī organizācija kopā ar citām latviešu organizācijām uzceļ brīvās apvienotās Latvijas karogu, V. S. ir viskarstāko neatkarīgas Latvijas cīnītāju rindās. Latvijai nodibinoties ir tautas padomes latgāliešu 18 vīru frakcijas lidrs un izglītības komisijas priekšsēde. Ievēlēta arī Latvijas Satversmes sapulcē, kur arī ir izglītības komisijas priekšsēde. No 1921. g. 2. jūlija līdz 1922. g. decembrim ieņem izglītības ministra biedra posteni. Pie latvijas skolu un izglītības lietu izveidošanās V. S. ir lieli nopelni. No 1923. g. līdz šim laikam V. Seile ir Daugavpils valsts skolotāju institūta direktrese.

Anna Bērzkalne sarakstījusi biografisku skici Anna Brigadere (Latv. Vēstnesis 117, 130 un 138, 1922), apcerējusi Rūd. Blaumaņa personību viņa darbos (Latvju Grāmata 9—10, 1923) un citus literatūras jautājumus. Daudz rakstījusi par folkloru. Dzimusi 1891. g. 15. janvārī Vējavas Āriņos. Izglītojies Ķēniņa ģimnazijā (1903—08). Studējusi Kazaņas augstākos sieviešu kursos filoloģiju un ieguvusi cand. phil. gradu. Turpinājusi valodas un folkloras studijas prof. Dr. Andersona vadībā. No 1920. g. darbojās latv. folkloras krātuvē Rīgā.

Rakstniecības kritikā iedziļinās Eizenija Turkina. No viņas plašākiem apcerējumiem atzīmējami: Bairens (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1924), Gilberts K. Česteršens (Daugava, 1930) u. c. Laidusi klajā vairākas grāmatas skolām un pašmācībai.

Austra Ozoliņa - Krauze atklātībā debitējusi ar romānu Virpuļu durvis (1928), kom. Katrīna un dažiem stāstiem. Napoleona slava un bojā iešana zīmēta ar Mariju Leiko kopīgi sarakstītā drāmā Marija Vaļevska (1934). Viņa arī publicējusi vācu un franču valodās dažas politiska satūra brošūras, kurās apgaismo Latvijas politisko stāvokli ap 1917. gadu.

Lauku dzīves negatīvām parādībām no satīriskā viedokļa pieskaņas Irma Brača. Sarakstījusi satīru Leļļu teātris (1924) un drāmu Velni (1930). Pēdeajā izpelnījās atzinību Nac. teātra sarīkotā drāmatisko darbu konkursā 1929. g.

Mākslas un politiski vēsturiskām tēmām pievērsās Luma Sloka. No viņas nākusi klajā Senās mākslas vēsture (1923).

Plašākie raksti: Rafaels Sancio (Izgl. Min. Mēnešraksts, 1920), Kāda raganu prāva Latvijā 19. gadu simtenī (Izgl. M. M., 1923), Mūsu muižniecības nolūki kara laikā (Latv. Vēstnesis 27, 1924) u. c.

Pēdējos gados periodikā parādījies Zinaidas Lazdas vārds. Daugavā, Jaunākās Ziņas, Piesaulē un citur iespiestie dzejoļi ļauj domāt, ka jaunā dzejniece izveidosies par nopietnu

Zinaida Lazda

liriķi. Imponē viņas vienkāršā pieeja dzīvei un gluda sils. Z. Lazda (istā uzvārdā Šreibere) dzimusi 1902. g. 6. jūnijā Ērgļos. Vecāki bijuši rentnieki, sākumā Leiņmaņu pag. Tanuļos, vēlāk Ērgļu mācītājmuižā un Magrijās. Tagad dzīvo savās pašu mājās Spēliņos. Z. Lazda izglītojusies Ērgļu pareizticīgo draudzes skolā un Ērgļu luterīcīgo draudzes skolā, vēlāk N. Draudziņas ģimnazijā un L. U. filoloģijas un filozofijas iakultātes baltu nodaļā,

kur vēl turpina studijas, strādādama par latviešu valodas skolotāju N. Draudziņas ģimnazijā.

Līlija Brante čakla darbiniece latvju sievietes attīstības gaitas noskaidrošanā. Publicējusi plašāku darbu Latviešu sievietē (1931). Raksti periodikā: Pagātnes sejas (Zeltene 2, 1926), Sieviete kā tautas vienotāja (Latviete 5/6, 1934) u. c.

Eiženija Tālmāne laidusi klajā romānu Sapņi un dzīve (1929). Bez tam sarakstījusi kritiski biografisku ievadu Ivandes Kaijas kopotiem rakstiem.

Romantiķe ir Līlija Auza. Savos vienkāršos, klasiskā formā ietvertos dzejoļos viņa pauž mīlas ilgās, prieku un skumjas, alkas atrauties no ikdienas smaguma, lai sildītos dvēseles

gaišā saskaņā un klusā pieticībā. Auzas dzejoļi melodiski. Tie sakopoti krājumā Vēju melodijas (1932). Daļa arī izkaisīta laikrakstos un žurnālos. — L. Auza (istā vārdā Lolija Lūsa) dzimusi 1900. g. 11. decembrī Adulienas pag. Saliniekos. 1923. g. beigusi Latv. jaunatnes savienības ģimnaziju Rīgā. Pēc tam dzīvo tēva mājās Adulienā.

Ilona Leimane ir izjūtu dzejniece ar manāmu tieksmi uz panteismu. Dzīves dzelžaino roku sniegtās sāpes viņa cenšas klusināt dabas mierīgā elpā, zemes tuvībā. Dzimtenes zeme dzejniecei šķiet kā pati dzīvība. Te zaļas pļavas, saule, sapņaini bērzi; te silā viņoklums un debesis sirdī dveš ticību. Ilonas Leimanes dzejās ieskanas arī mīlas motīvi, bet tiem ierādīta samērā šaura vieta. Mīlas tvīksmē dzejniece jūt pacilātību, gaismu; apkārt viss staro un ir pilns sapņu. Leimane stipri izjūt sāpju smagumu. Šie akordi izskan daudzās viņas dzejās. Dzejniece tomēr nonāk pie atziņas, ka visu sedz laiks, arī ciešanas.

Vai dienas neliekas kā gleznas piestātnes? Vai cilvēku cilts nezied kā viņa koks saules kalnā? Tā ir himniska pasaules slavināšana. No šīs vietas Leimancei pavērsies jauni, sološi apvārkšņi. Visumā Ilonas Leimanes dzeja mierīga, intelektuāla. Vāji brīvā pantā sacerētie dzejoļi. Šī forma prasa šķautnaināku raksturu, dinamiku. Vietām atskaņu lietošana stipri vecmodīga. I. L. pirmais dzejoļu krājums saucas Sirds (1934). — Ilona Leimane dzimusi 1905. g. 5. oktobrī Rīgā. Beigusi Rīgas pilsētas 3. vidusskolu (1923). 1928. g. iestājusies Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakul-

Ilona Leimane

tātē. Strādājusi laikraksta *Latvis* redakcijā (1930—32). Salaulājusies ar Dr. Indriķi Pārupu. Viņas pirmais iespiestais darbs — dzejolis *Man ikdienas parādījās mēnešrakstā Piesaule Nr. 12, 1929. g. decembrī.*

Neapmierinātība ar dzīvi, varbūt smagi dvēseles pārdzīvājumi, aizveda agrā nāvē apdāvinātu dzejnieci *Austru Skujiņu* u. Viņas dzejas, kas pauž asas ciešanas, kontrastus, neticību mīlai un laimei, neuzrāda noskaidrota pasaules uzskata, pieturēšanās pie noteiktiem mākslas principiem. Bet no tās runā sirds, patiesas izjūtas. Tāpēc arī *Skujiņas* dzejas bija atradušas paprāvu cienītāju pulciņu. *Austru Skujiņu* viņas jaunības straujums noveda sociāldemokrātu partijas rindās. Un tomēr *Skujiņa* bija un palika romantiķe; ko vajāja ciešanas. Pakļaušanās sociāldemokrātu partijai bija rūgts pārpratums, ko sāka atzīt arī pati dzejniece („*Ekspresis austrumos aizskrējis sen, dzisušas atbalsis sliedēs un tiltos*“, „*Diena sarkanā, pēc kuņas sirds tā tvīka, murgs, kas tikai sapņos tverts*“). Mīla un ciešanas ir *Skujiņas* dzīves saturs. Katra diena smeldz kā rēta. Nav ceļa, kas vestu pret laimi. Laime — tikai papirosu dūmi, kas nepaliek vienuviet. Dzejniece arvien vairāk iekļaujas domās par aizsauli. To liecina dzejoļi: *Elegija, Ēna uz kapa, Vēlēšanās un daži citi*. Jo — „dzīve mana: tikai drupas vien. Tikai krustu pulks. Bet *Austra Skujiņa* nebija vienīgi nevarīga cietēja. Reizēm viņā ar spontānu spēku uzliesmoja ilgas pēc plašākiem dzīves apvārkšņiem. Nebūs vairs skumji, kad iešalksies būras un kuģis dosies pret sauli vien, kad neviens vairs pasaulei nebūs lieks. *A. Skujiņa* dzimusi 1909. g. 10. februārī *Vidrižu* pag. *Kraukļos* kā mežsarga meita. 1927. g. beigusi *Latv. kultūrveicināšanas b-bas* vidusskolu pieaugušiem *Rīgā*. No 1929. g. studējusi *Latv. universitatē* dabas zinības. Darbojusies kā mašīnrakstītāja zemkopības ministrijā. 1932. g. naktī no 4. uz 5. septembri viņa gāja labprātīgā nāvē — noslīcinājās *Daugavā*. Apglabāta *Meža kapos Rīgā*. *Austras Skujiņas* dzejoļi sakopoti krājumā *Dzejas* (1932) iznāca pēc viņas nāves.

Rakstniecības laukā vēl darbojušās: *Olga Ezerlauka* (tulk. *Zudermaņa Tauriņu* kauja, *Mozera Gada svētki* u. c. darbus), *Marta Altbērga* (*Latvī* u. c. laikrakstos iespiesti viņas stāsti: *Friderikas Brion* piezīmes, *Ziedu sejas* un dvēseles, *Divina comedia* u. c.), *Alma Dēķene* (romāni: *Meža*

līlija, 1930; Kaislību augļi), Maija Cielēna-Eliāsa (dz. 1889. g.; ar pseidonimu M. Baltezers publicējusi drāmas Sarkanais ners, 1924, un Mitānija, 1931., kuņas abas izrādītas Dailes teātrī, bez tam publicējusi grāmatu Viduslaiku māksla, 1924), Dominika (Dominika Kundzēša, dzimusi 1898. g., rakstījusi liriskas miniaturas un dzejas, kas iespiestas Latgales periodikā — Dzimtenes Skaņos, Zīdūnī u. c.), Līna Barone (sakopojusi Krišjāņa Barona atmiņas), Ella Rītiņa (publicējusi vairākas pedagogijas grāmatas: Mazo dabas pētnieku audzinātājs, 1907, u. c.), Paula Līcīte (Līda Eriks, kāda cilvēka dienas grāmata, 1909), Ksēnija Rudzīte (kom. Maliena, godalgota Nac. teātra drāmatisko darbu konkursā 1929. g.), Leonija Ozolkalne (dzejoļi Zemes dziesmas, 1927), Felicīta (dzejoļi Zvaigžņoti ceļi, 1926), Anete Stūre (dzejoļi Ikdienai, 1930; stāsti Pegaza auzu kronis, 1931), Elza Pauzule (stāsti Pūderētā dvēsele, 1931), Elma Pilsētņiece-Grāve, Olga Znotiņa, E. Vitenberģe-Liekne, Otilija Riekstiņa, Edīte Mārtinsone (apskati par mūzikas dzīvi Brīvā Zemē, Pēdējā Brīdī u. c.) Birzmaliete (dažas lugas), Vilma Delle (nelieli skatuves darbi jaunatnei: Daris, Varis, Maris, 1934; Laimona kāposti, 1935; arī dažas noveles), Mirdza Bendrupe, Berta Pīpiņa (rom. Lejaskrodzniecības meitas, 1935; periodikā raksti par sievietes tiesību jautājumiem), Marga Pētersone (rom. Dzīves šaurā lokā, 1935), Herta Bremmane-Moore (rom. Baltā māsa, 1935), Elza Bērziņa (dzejas Zilais putns, 1935), Anna Mucha-Vēvere (raksti par literāriskiem u. c. jautājumiem Latvijā un Jaunākās Zīņās).

Literātūra: Zeltmata Emīlija Krišjān (Rakstniecības Almanachs, 1908). Zeltmata Marija Velēn (Rakstniecības Almanachs, 1908). A. Bērziņa Marija Privka (Jaunā Raža VIII). Līlijas Brantes Latviešu sieviete (1931). B. Skujenieces pašbiogrāfija Atbildes (Zeltene 23—24, 1929 un I, 1930). K. Egles Birutu Skujenieci atceroties (Latvju grāmata 4, 1931). J. Kārklīņa Dailes nemiera pilna sirds (Jaun. Zīņās 176, 1931). P. Jēgeres-Freimanis Biruta Skujiece (Latvis 2934, 1931). J. Sudrabkalna ievads A. Skujīņas dzejoļu krājumam Dzejas (1932). J. Ķelpes Latvju jaunās rakstniecības vēsture (1934).

Periodiski izdevumi.

Sieviete savu vārdu teikusi arī pašas izdotos un vadītos kalendāros, mēnešrakstos, žurnālos un citos periodiskos izdevumos. No 1893.—1900. g. ik gadus iznāca Saimnieču un zeltēņu kalendārs, kurā izcilu vēribu pievērsa literāriskām parādībām Latvijā un citās zemēs. Latvijas pastāvēšanas laikā sieviešu periodisko izdevumu raža daudz kuplāka. Literātūrai ievērojama vieta ierādīta *Nākotnes Sievietē* (1923—1928, red. E. Jureviča, *Zeltenē* (no 1926, red. A. Vilks, vēlāk M. Salnais, E. Albertiņa un Kr. Osvalda, no 1928 Kr. Osvalda), *Sievietes Pasaulē* (no 1932, red. P. Tilts un A. Roga), *Sievietē* (1924—1927, red. A. Vilks) un dažos citos. Ik gadus iznāk vairāki kalendāri ar literāriskiem pielikumiem. — Uz Latvijas un vispasaules sieviešu dzīvi, literātūras un mākslas jautājumiem atsaucas Latvijas sieviešu organizāciju padomes izdots mēnešraksts *Latviete* (no 1934—35, red. L. Brante un A. Dāle-Ķēniņa). No 1911. g. iznāk dienas laikraksts *Jaunākās Ziņas*, kuŗu kā izdevēja paraksta Emīlija Benjamiņa (laikrakstu dibin. Ant. Benjamiņš).

Autobiografijas.

	Lpp.
Anna Brigādere — Atziņa	13
Birznieku Latīņa — Mana autobiografija	21— 26
Birznieku Sofija — Autobiografija	31— 34
Tīrzmaliete — Biogrāfiskas atmiņas.	35— 51
Ivande Kaija — Ivande Kaija par sevi.	53— 55
Anna Rūmane-Ķēniņa — Par sevi	58— 64
Emīlija Prūsa — Mana dzīve	65— 75
Angelika Gailīte — Vienpusīgs vēstījums	80— 86
Elza Stērste — Mijā Salove!	89— 93
Minna Dišlere — Manas dzīves siluete	96—104
Mīlda Palēviča — Dienu steigā	104—109
Paula Balode — Manas dzīves un darba skatījums	110—116
Paulīna Bārda — Cerības koka pavēnī	118—120
Anstra Dāle — Dzīves skice	123—127
Marija Liepiņa — Mazs atskats	128—130
Lūcija Zamaiča — Pa dzīves ceļu	131—142
Evelīne Grāmatniece — Soļi dzīvē	144—145
Mīlda Priedulāja — Mana dzīve	146—148
Aīda Niedra — Autobiografija.	151—152
Elija Kliēne — Īsas ziņas	158—160
Elīna Zālīte — Atmiņas lapas.	160—165
Hilda Vīka — Mana dzīves gaita.	168—170
Valda Moore — Dirkstis	174—176
Alma Zaprauska — Autobiografija	179—181
Rūta Skujiņa — Maza atcere	182—189
Marija Andžāne — Dienu gaitā	190—192

Attēlu rādītājs.

	Lpp.		Lpp.
Andžāne, Marija.	191	Birznieku Latīņa	22
Aspazija.	27, 28	Birznieku Sofija.	32
Balode, Paula.	113	Brigādere, Anna.	14, 19
Bārda, Paulīna	119	Dāle, Anstra	124
Baumane, Alija	157	Dišlere, Minna	98

	Lpp.		Lpp.
Freimaņu Minna	10	Palēviča, Milda	108
Gaiduļa Paula	9	Pēksēnu Marija	8
Gailīte, Angelika	83	Priedulāja, Milda	147
Grāmatniece, Evelīne	145	Prūsa, Emīlija	71
Grimma, Marta	173	Roga, Ausma	178
Kaija, Ivande	54	Rūmane-Ķēniņa, Anna	60
Kliēne, Elija	159	Seile, Valerija	196
Kronvalde, Karoline	7	Skujeniece, Biruta	195
Lazda, Zinaida	198	Skujiņa, Rūta	188
Leimane, Ilona	199	Stērste, Elza	90
Liepiņa, Marija	129	Tirzmaliete	38,52
Mauriņa, Zenta	150	Vīka, Hilda	169
Medinsku Marija	6	Zamaiča, Lūcija	134
Moore, Valda	175	Zaprauska, Alma	180
Niedra, Aīda	152	Zālīte, Elīna	163
		Zemgaliešu Biruta	80

Autoru rādītājs.

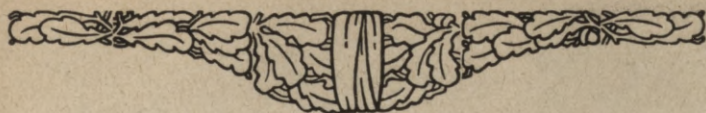
Albertiņa, E. — 202	Birkerts, P. — 31
Altberga, Marta — 200	Birzmaliete — 201
Andžāne, Marija — 190—192	Birznieku Latīņa — 21—26
Antija — 194	Birznieku Sofija — 31—35
Aspazija — 3, 12, 27—31	Blaua, Leontīne (skat. Viola)
Auza, Līlija — 198—199	Bormane, Anna — 5
Ārons, Matiss — 11, 23	Brača, Irma — 197
Balode, Paula — 94, 95, 110—118	Brante, Līlija — 11, 65, 198, 201, 202
Banga, Tija — 193	Bremmane-Moore, Herta — 201
Barone, Līna — 201	Brigadere, Anna — 3, 12, 13—21, 149
Baumane, Alīja — 95, 157—158	Caune, Malda — 55
Bārda, Fricis — 121	Celmiņa, Marta — 11
Bārda, Paulīna — 95, 118—121	Cielēna - Eliāsa, Maija — 201
Bendrupe, Mirdza — 201	Dāle, Austra — 95, 123—128, 202
Benjamiņš, Antons — 202	Dambergs, V. — 94
Benjamiņa, Emīlija — 202	Delle, Vilma — 201
Bērziņš, A. — 80, 201	Dēķene, Alma — 200
Bērzkalne, Anna — 20, 197	
Birkerts, A. — 31	

- Dišlere, Minna — 96—104
 Dīriķis, Bernhards — 6
 Dominika — 201
 Egle, K. — 53, 57, 94, 201
 Egle, R. — 31, 35, 53, 80, 94,
 121, 168, 177
 Eglītis, V. — 31, 125
 Eldgasts, Haralds — 83, 88
 Esenbergu Alīda — 11
 Ezerlauka, Olga — 200
 Ērmanis, P. — 20, 35, 57, 65,
 190
 Fallijs (Konrads Bulāns) — 106,
 107, 108, 110
 Felicīta — 201
 Freimanu Minna — 10
 Gaiduļa Paula — 5, 9—10, 11
 Gailīte, Angelika — 20, 80—89
 Gari-Jōne, Agnese — 122, 123
 Grāmatniece, Evelīne —
 144—146
 Grimma, Marta — 79, 95,
 172—174
 Grīnbergu Ellija — 10—11
 Grīns, A. — 94
 Grīns, J. — 151
 Gurtiņš, Alfr. — 80
 Jēgere - Freimane, Paula —
 20, 57, 79, 89, 193—194, 201
 Jureviča, E. — 202
 Kaija, Ivande — 53—57, 130
 Kārklīšs, J. — 201
 Klausīņš, R. — 31
 Kliēne, Elija — 158—160
 Krauja, A. — 31
 Krišjāne, Emīlija — 194, 201
 Kroders, R. — 79
 Kronvalde, Karolīne — 6—8
 Kronvaldu Atis — 5, 7, 8, 12
 Kēlpe, J. — 94, 118, 121, 144,
 151, 157, 158, 168, 172, 174,
 177, 201
 Kēpe, Konstance — 195
 Kēniņš, Atis — 65, 126, 128
 Lapiņš, J. — 31
 Laurinoviča, Apolonija —
 194—195
 Lazda, Zinaida — 198
 Lācis, Jūlijs — 190
 Leimane, Ilona — 199—200
 Līcīte, Paula — 201
 Līgotņu Jēkabs — 21
 Liepiņa, Marija — 128—130
 Mauriņa, Zenta — 20, 149—151
 Mārtinsons, Edīte — 201
 Medinsku Marija — 5—6, 11
 Misiņš, J. — 11
 Moore, Valda — 95, 174—177
 Mucha - Vēvere, Anna — 201
 Niedra, Aīda — 95, 151—157
 Osvalda, Kr. — 202
 Ozoliņa-Krauze, Austrā — 197
 Ozolkalne, Leonija — 201
 Palēviča, Milda — 104—110
 Pauzule, Elza — 201
 Pēkšēnu Marija — 8—9
 Pētersone, Marga — 201
 Pilsētiece - Grāve, Elma —
 201
 Pīpiņa, Berta — 201
 Privka, Marija — 194, 201
 Priedulāja, Milda — 146—149
 Prūsa, Emīlija — 12, 65—79
 Pumpurs, Andr. — 82, 88
 Rainis - Pliekšāns, J. — 27, 149
 Reinovsku Katrīna — 5, 8
 Rītiņa, Ella — 201

- Riekstiņa, Otilija — 201
 Roga, Ausma — 95, 177—178, 202
 Rudzīte, Ksēnija — 202
 Rūmanc - Kēniņa, Anna — 58—65
 Salnais, M. — 202
 Seile, Valerija — 196—197
 Skalbe, Līzete — 194
 Skujeniece, Biruta — 195, 201
 Skujiņa, Austra — 200, 201
 Skujiņa, Rūta — 182—190
 Sloka, Lauma — 197—198
 Stērste, Elza — 89—94
 Stūre, Anete — 201
 Sudrabkalns, I. — 201
 Tabine, Rozālija (Neaizmirstule) — 121—123
 Tālmane, Eiženija — 57, 198
 Teodors — 57
 Tilts, P. — 202
 Tīrzmaliete — 35—53
 Treulande, Minna — 11
 Treulands-Brīvzemnieks, Francis — 11
 Turkina, Eiženija — 197
 Upītis, A. — 53, 57, 72, 80
 Valdemārs, Krišjānis — 5, 6, 12
 Veselis, J. — 157
 Vērotāja (sk. Minna Treulande)
 Viola — 193
 Virza, Ed. — 21, 94, 172
 Vitenberģe - Liekne, E — 201
 Viķa, Hilda — 95, 168—172
 Zamaiča, Lūcija — 95, 131—144
 Zaprauska, Alma — 179—182
 Zālīte, Elīna — 95, 160—168
 Zeltmatis — 79, 201
 Zemgaliešu Biruta — 79—80
 Zīra, Amanta (sk. Mauriņa, Zenta)
 Ziediņu Ieva — 11
 Znotiņa, Olga — 201

Pamanītas iespieduma kļūdas.

Iespīests:		Jābūt:
8. lpp.	30. r. izrādītā.	— izrādīta
22. "	30. " visnepieciešamāko	— visnepieciešamāko
50. "	16. " viena	— vienu
80. "	31. " U. Upīša	— A. Upīša
80. "	16. " beigsusi	— beigusi
93. "	38. " ikai	— tikai
104. "	19. " lugas	— lūgās
122. "	5. " K. Tabine	— R. Tabine
133. "	6. " raktūru.	— raksturu
146. "	36. " dzimusi.	— dzimusi
163. "	10. " grāmatās.	— grāmatas
170. "	6. " Mildas	— Hildas
171. "	32. " koriķēts	— kariķēts
173. "	36. " 1995	— 1935

Jāņa Ķelpes grāmatas:

Kad ziedoņa vēji šalc. Dzejoļi (1927).

Minjona. Stāsts (1931).

Rietu atbalsis. Dzejoļi (1931).

Skumjie ceļinieki. Stāsti (1932).

Ēnas padebešos. Stāsti un miniatūras (1933).

Tevi aicinu. Romāns (1933).

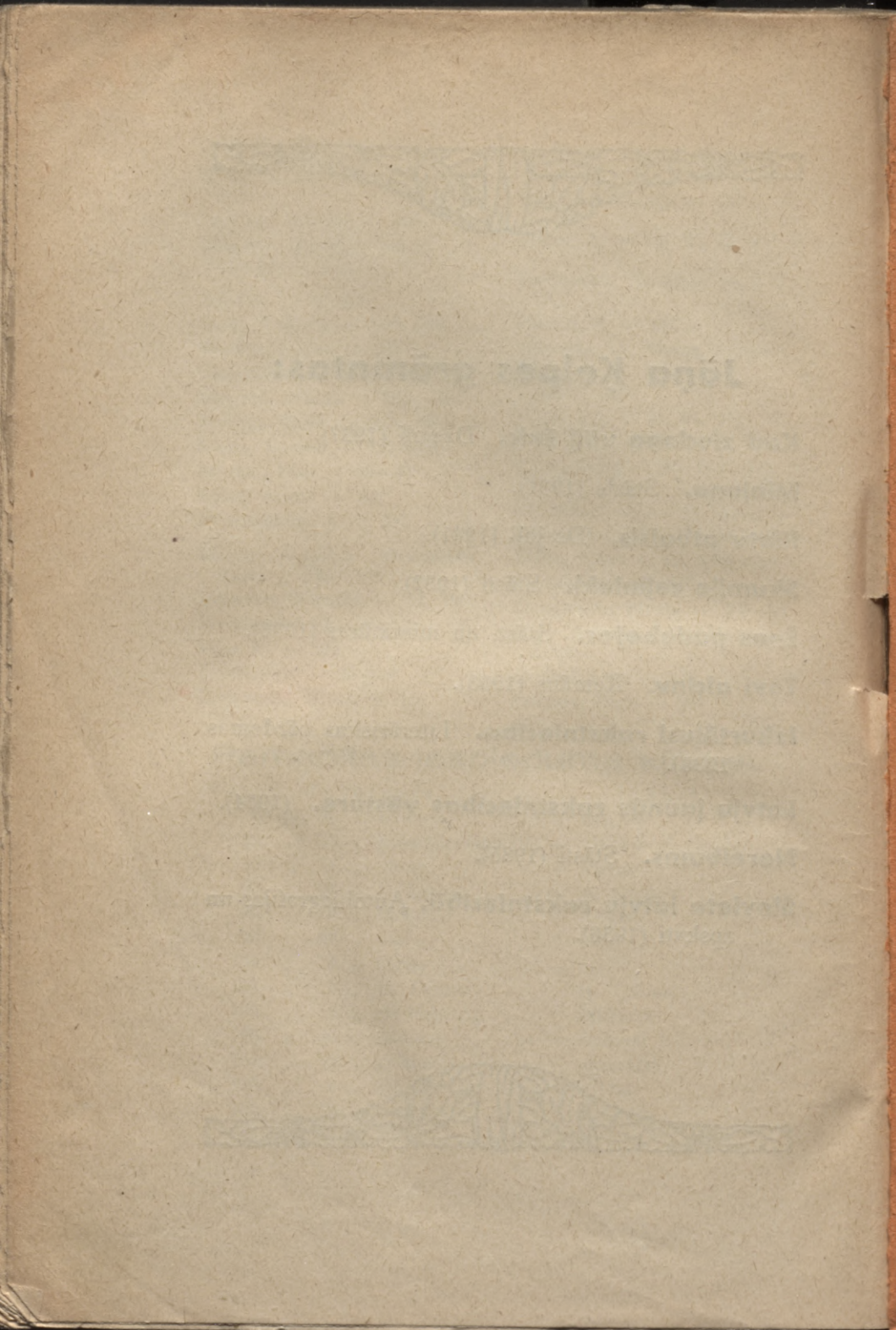
Izkurtējusi rakstniecība. Literāriskas pārdomas
(1933).

Latvju jaunās rakstniecības vēsture. (1934).

Noreibums. Stāsti (1935).

Sieviete latvju rakstniecībā. Autobiografijas un
apskati (1936).

24-1
LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307094090

Lat, 5

